

63

IZVEŠTJE

GIMNAZIJE DUŠANA KVEDRA
V PTUJU

1869

1969

873.53(497.12 PTUJ) (031)
082 (497.12 PTUJ)

63. IZVESTJE

GIMNAZIJE
DUŠANA KVEDRA
V PTUJU

1869 - 1969

PTUJ 1969

13855 / 1869 - 1969

S-1915d-N

7.6.1972

ZALOŽILA

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE V LJUBLJANI

*Gimnazija Dušana Kvedra
posveča to Izvestje
vsem tistim profesorjem in dijakom,
ki so v letih 1941—1945
trpeli in umirali
za najplemenitejše ideje
slovenstva in človeštva*

Ni veliko takih slavljenk na Slovenskem, kot je ptujska gimnazija. Vrednost in veljavo svojega stoletnega obstoja si ni pridobila le med Ptujčani; korenine njene vzgojno-izobraževalne, kulturno in narodnostno-politične vloge so prerasle ožje krajevne meje. S svojimi hotenji in smotri je ponosno šla v korak z naprednimi slovenskimi tokovi in gibanji, s svojimi sodobnimi vzgojnimi vplivanji pa je pomagala pospeševati slovenski duhovni razvoj.

Skozi njeno zbornico so šli mnogi — v slovenskem javnem življenju priznani profesorji in kulturni ustvarjalci; v njenih učilnicah so se oblikovale generacije zglednih rodoljubov in revolucionarjev, v njih so začeli rasti poznejši gospodarstveniki in priznani javni delavci, ki so pomagali spreminjati podobo našega življenja in človeka. S svojim delom za naš obči napredek so pomagali rušiti predsodke provincializma in dediščino materialne in duhovne zaostalosti. Postopno uspešno uresničevanje visoko postavljenih ciljev naše revolucije in socializma bo najlepši dar za njihovo vnemo in prizadevanja.

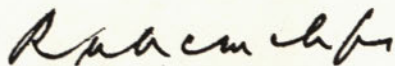
Ptujska gimnazija je tvorni delček ptujske zgodovine, zato se ta ustanova s svojo ustvarjalno preteklostjo in jubilejem ponosno vključuje v praznovanje tisočdevetstoletnice našega mesta.

Pričujoči sestavki in podobe iz zgodovine in življenja gimnazije naj seznanijo našo javnost z njenimi bogatimi izročili, le-ta pa naj pomagajo ohranjati in utrjevati vezi med progresivnimi rezultati dela dosedanjih gimnazijskih kolektivov in vrednotami sedanjih družbenih smotrov in ciljev.

Lepa hvala vsem profesorjem in dijakom in vsem drugim, ki so pomagali k uspehom gimnazije in živeli zanjo. Naš globok poklon vsem za svobodo padlim iz te šole!

V Ptuj, aprila 1969

Predsednik
skupščine občine Ptuj
Franjo REBERNAK

ZA SVOBODO PADLI

V revoluciji za novo, boljšo družbo so padli nekdanji učitelji in dijaki ptuj-ske gimnazije, katerih liki žive vklesani v njeni zgodovini, ker so z njo večno po-vezali svoje življenje.

Učitelji:

prof. dr. MAKS KOVAČIČ
prof. TONE ŠIFRER

Učiteljica in dijakinja:

prof. LELJA FERMEVC

Dijaki:

ALIČ VIDKA
ANŽEL MIHAEL
BAGAR MIRKO
BELŠAK CIRIL
BRACIČ MAKS
BREČKO STANISLAV
BRENCIČ IVAN
BRUMEN STANKO
BLAS MILENA
CARLI SILVO
CVETKO ŠTEFAN
CUČEK FRANC
CURMAN LUDVIK
DREVENŠEK LUCIJA
DROLC DUŠAN
DRUŠKOVIC JOŽE
DRVENIK NIKO
GAJZER SVITOSLAV
GERM BOGOMIR
GORIŠEK MILAN
GRUBIČ JANKO

HEDŽET JOSIP
HOČEVAR ANTONIJA
HOČEVAR MATIJA
JAKŠIČ BOŽIDAR
JEREB DUŠAN
JEREMIC IVAN
JERMAN RADO
JEZA MAKS
JURKOVIČ JANKO
KIESER LUDVIK
KLANČNIK STANKO
KOCMUT RUDOLF
KOGEJ JOŽE
KOLARIČ ANICA
KRIŽAJ MILAN
KUCHAR ŠTEFAN
KUREŠ PETER
LANGUS PAVEL
LEGVART MIMICA
MAGDIČ PAVEL
MAJCEN MILIVOJ
MATHANS LUDVIK
MEDIK HINKO
MLEKUŽ SAVO
MOČNIK STANKO
MURKO ADOLF
MURKOVIČ STANKO
NOVAKOVIČ BOŠKO
NOVAKOVIČ DUŠKO
OBAL ŠTEFAN
OSOLE VELENA
PETEK VLADO
PETROVIČ STANE
PFAJFER NADA
PLAVEC IVAN
POTRČ OTMAR
PODLESEK JOŽEF
REMS MILOŠ
REŠ MIRKO
RIBIČ LIBERAT
RUDOLF MARJAN
RUS RUDOLF
RUSJAN ALBERT
SANCIN BENJAMIN
SENJOR SMILJANA
SEVER RUDI
SKAPIN LEO
SONNENSCHNEIN ERIK
STANET IVAN

STARC RUDOLF
STROPNIK STANKO
SVETEK SRDAN
SIMENKO VLADIMIR
ŠTERK DUŠAN
STRAVELA STANKO
TOMŠIČ TONE
TRETJAK HENRIK
TRSTENJAK JANEZ
TUŠAK MIRKO
VELKAVRH JANEZ
ŽAGAR NACE
ŽELEZNIKAR VINKO
ŽERAK ALBERT
ŽNIDARIČ BOŽIDAR
ŽNIDARIČ TONE

Naj se mladi, ki so zrasli iz zibelke socializma, s ponosom spominjajo imen za svobodo padlih učiteljev in dijakov ptujske gimnazije in s tem na velike dni revolucije, in naj jih spodbuja ta misel k velikim dejanjem, k junaštvu dela, k čujanju miru in svobode.

V. R.

ČASTNI ODBOR
ZA PROSLAVO STOLETNICE PTUJSKE GIMNAZIJE

Predsednik:

Franjo Rebernak, predsednik Skupščine občine Ptuj

Člani:

dr. Vladimir Bračič
Ivan Bratko
Rudolf Čeh
Jože Pavličič
Radko Polič
Ivan Potrč
Lojzka Stropnik
dr. Vanek Šiftar
Mitja Vošnjak
Mirko Žlender

PRIREDITVENI ODBOR
ZA PROSLAVO STOLETNICE PTUJSKE GIMNAZIJE

Predsednik: Ljubica Šuligoj
Tajnik: Alojz Gojčič
Blagajnik: Milan Cimerman
Člani: Rudolf Čeh
Matija Maučec
Arnold Paulinič
Marija Šumandl

Uredniški odbor za izvestja:

Drago Suligoj
Ivo Arhar
Matilda Hlupič
Albin Lugarič

SPORED PRIREDITEV
OB STOLETNICI GIMNAZIJE V PTUJU LETA 1969
SPORED SVEČANE AKADEMIJE (19. 4. in 17. 5. 1969)

Spored jubilejnih prireditev, sestavljen marca 1968, je bil 17. oktobra 1968 na seji častnega in pripravljalnega odbora za proslavo 100-letnice gimnazije v Ptujju pregledan in dopolnjen ter 26. oktobra vsklajen s prireditvami ob proslavljanju 1900-letnice Ptujja.

1. V aprilu 1969: Izid jubilejnega izvestja, posvečenega 100-letnici gimnazije, s posebnim poudarkom na razvoju po osvoboditvi.

2. 19. april 1969: Ob 8. uri odkritje nove spominske plošče v gimnazijski avli, posvečene profesorjem in dijakom, padlim v boju za svobodo.

Ob 8.30 otvoritev komemorativne razstave, posvečene profesorjem in dijakom, padlim v boju za svobodo. Razstava, ki jo uredi mestni muzej, bo odprta v refektoriju muzeja od 19. aprila do 25. maja 1969.

Ob 10. uri svečana akademija v dvorani TGA Kidričevo za goste, člane delovne skupnosti gimnazije, dijake in njihove starše.

Ob 13. uri sprejem povabljenih gostov na ptujskem gradu.

Delež gimnazije ter vlogo njenih profesorjev in dijakov bo prikazala tudi razstava pisanih eksponatov »Življenje in delo posameznih mož Ptujja in okolice«, ki jo pripravi Študijska knjižnica. Razstava bo odprta na magistratu od 9. maja do 15. junija 1969.

3. 10. maj 1969: Športno srečanje sosednjih gimnazij.

4. 17. maj 1969: Srečanje profesorjev in nekdanjih dijakov ptujske gimnazije. Ob 8. uri odkritje spominske plošče na prvem gimnazijskem poslopju na Vrazovem trgu.

Ob 9. uri otvoritev razstave fotografij in likovnih del, ki prikazujejo življenje ptujske gimnazije. Razstava bo odprta v gimnaziji od 17. do 26. maja 1969.

Ob 10. uri kulturni spored v dvorani TGA Kidričevo za udeležence srečanja. (ponovitev sporeda z dne 19. aprila); po prireditvi se bodo srečali nekdanji profesorji in dijaki po razredih.

5. Mladina gimnazije sodeluje pri športnih in telovadnih prireditvah v juniju 1969.

6. 24. oktober 1969:

Literarni večer nekdanjih in sedanjih profesorjev ter dijakov ptujske gimnazije.

7. 6. november 1969:

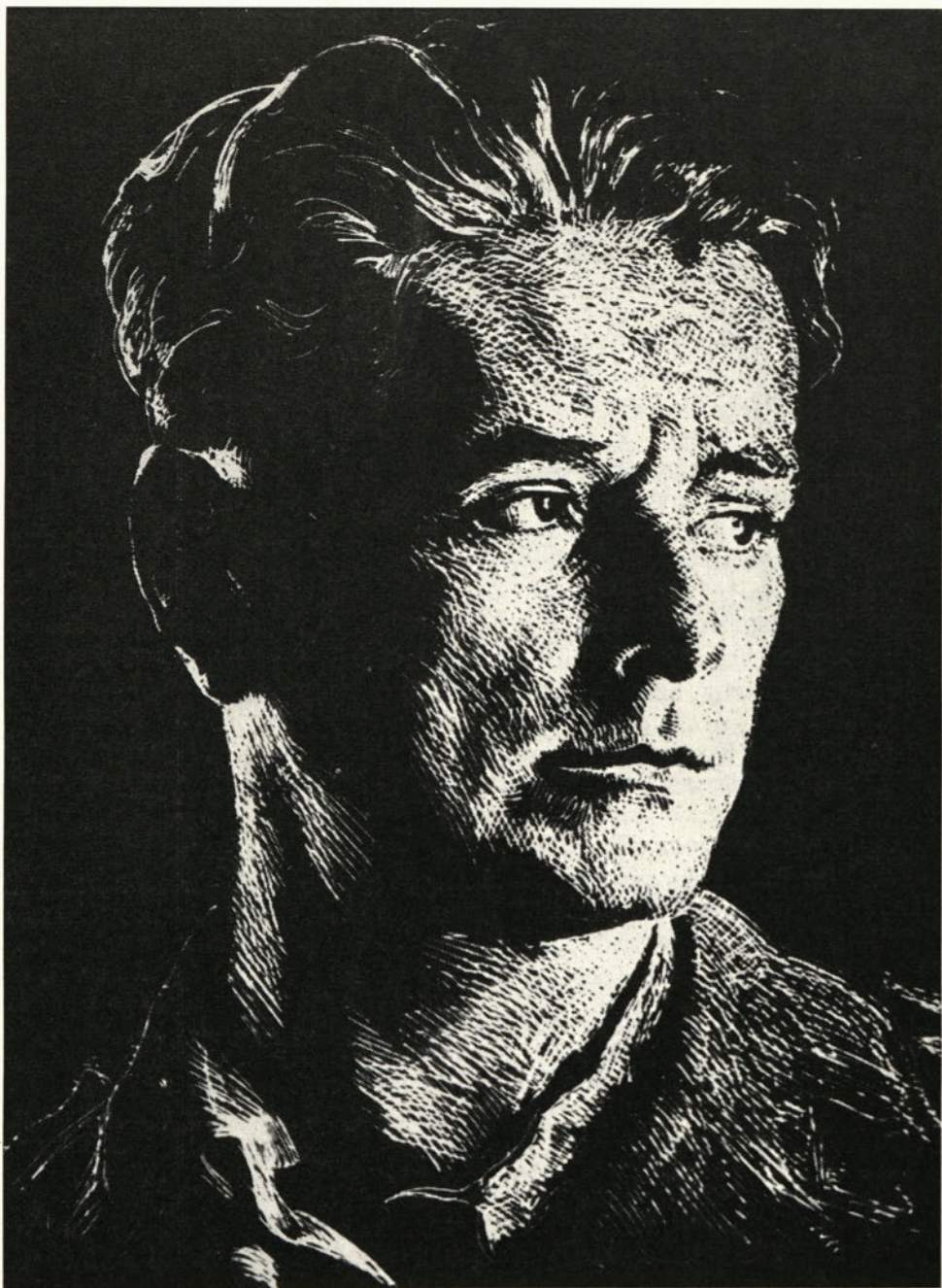
Gledališka igra dijakov ptujske gimnazije: Zmago Švajger, Domačija (v režiji Petra Malca).

Pripravljalni odbor

SPORED SVEČANE AKADEMIJE

(19. 4. in 17. 5. 1969)

1. E. Adamič in V. Lovec: Kolo izvaja orkester Glasbene šole v Ptujju pod vodstvom prof. M. Skalarja).
2. Pozdrav
3. Ravnateljjeva beseda
4. I. Cankar: Nebesa pod Triglavom (odlomek iz »Kurenta«).
Ks. Meško: Slovenske gorice (odlomek).
A. Remec: Zdravica haloški kapljici.
5. B. Ipavec: Serenada za godala (izvaja godalni orkester Glasbene šole v Ptujju pod vodstvom prof. M. Skalarja).
6. Ph. E. Bach: Pomladansko prebujenje (izvaja Veruška Stanislav — rog solo; pri klavirju spremlja prof. Vera Gjurasek).
7. Narodna kola (izvajajo dijaki in dijakinje gimnazije).
8. Dve zabavni skladbi izvaja gimnazijski vokalno-instrumentalni ansambel.
9. R. Gobec: Konjuh planinom.
R. Gobec: Jesenska poje mladinski gimnazijski zbor pod vodstvom Vl. Pulka).
10. B. Fatur: Minuta tišine
11. R. Gobec: Naša zastava (poje mladinski gimnazijski zbor pod vodstvom Vl. Pulka).
12. J. Udovič: Pomladni venec
13. Fr. Prešeren: Zdravljica

Narodni heroj Dušan Kveder — Tomaž

Vida Rojic:

DUŠAN KVEDER-TOMAŽ

Ptujska gimnazija se od leta 1966 imenuje po tedaj umrlem narodnem heroju Dušanu Kvedru-Tomažu, nekdanjem svojem dijaku, ki sta ga narodna zavest in socialni čut privedla v komunistično partijo.

Rodil se je 8. aprila 1915 v Šentjurju pri Celju in živel v Ptujju od leta 1919 do 1936. V šolo je hodil tri leta v Celju, v dva razreda osnovne šole in v šesti razred gimnazije. Že v gimnaziji se je seznanil s komunizmom in stopil v komunistične vrste leta 1933. Po maturi se je vpisal na univerzo v Zagrebu, kjer je študiral kemijo. Januarja 1934 so ga zaradi napisne in listkovne akcije KP v Ptujju, v kateri je pomagal, zaprli in obsodili na pet mesecev zapora. V ječi je poglobil svojo revolucionarno zavest. Od tedaj ni več študiral za poklic, ampak se je posvetil revolucionarnemu delu.

Pozimi 1934 je v ptujjskem akademskem klubu organiziral napredna predavanja, navezal tesne stike z delavci v društvu Svoboda v Ptujju, stike med ptujskimi in mariborskimi delavci in vplival na revolucionarno zavest naprednih dijakov ptujjske gimnazije. Skrbel je tudi, da je dobrodelni sklad KP — Rdeča pomoč v Ptujju — žel čim večje uspehe. Utrjeval je pot Ljudske fronte in je v ta namen med drugim pripomogel k veliki udeležbi Ptujčanov na shodu združene opozicije poleti 1935 v Ljutomeru.

V jeseni 1935 se je vpisal sicer na pravno fakulteto v Ljubljani, a je le revolucionarno deloval. Bil je član pokrajinskega komiteja SKOJ za Slovenijo in glavni urednik glasila Mlada pota. Po prepovedi lista, junija 1936, je moral v tujino, da se je tako izognil aretaciji. Z Dunaja je odpotoval na sedež CK KPJ v Pariz, kjer je s Tonetom Brejcem urejeval do poletja 1937 Glas izseljencev, navezal stike z jugoslovanskimi izseljenci in jih pridobival za prostovoljce španske republikanske armade.

Sam se je od poletja 1937 bojeval kot prostovoljec na frontah Aragona, Ebra, v Kataloniji in drugod, da bi zmagala ljudska volja v boju proti španskemu fašizmu. Leta 1939 je moral po porazu ljudske armade v Spaniji v taborišča za španske borce v južni Franciji. Leta 1940 je odšel na delo v Nemčijo, da bi od tam pobegnil v domovino. Nemci so ga za nekaj tednov zaprli v taborišče, kjer je preostajal hude preizkuse o človeški zmogljivosti pri premagovanju fizičnih naporov. Iz Nemčije je pobegnil poleti 1941 z nekaterimi tovariši v domovino.

Izkušen v boju je v Sloveniji od poletja 1941 mnogo prispeval k razvoju našega partizanskega gibanja. Na Štajerskem je najprej pomagal pri organiziranju partizanskih enot, nakar je 29. oktobra prevzel vodstvo brežiške čete. Ko je četa zaradi izdaje 28. 11. 1941 razpadla, je odšel v Ljubljano. Glavno poveljstvo ga je že

v začetku decembra 1941 poslalo na Dolenjsko. Tam je 15. 12. 1941 ustanovil II. štajerski bataljon in postal njegov politični komisar. Od 4. 4. 1942 je bil politični komisar II. grupe odredov, od 26. 12. 1942 pa polit. komisar IV. operativne cone.

Z II. grupo odredov je odšel poleti 1942 preko Notranjske in Gorenjske na Štajersko in na poti doživel hude spopade s sovražnikom.

Decembra 1942 je bil ranjen v bitki v Josipdolu na Pohorju in se skoraj tri mesece zdravil v bunkerju v Škalskih Cirkovcah. Med zdravljenjem je napisal pomembno brošuro »Politkomisar«, ki je obširno obravnavala naloge dobrega političnega komisarja partizanske vojske.

V prvih dneh aprila 1943 je potoval v Glavni štab NOV in POS, kjer so ga določili za inštruktorja CK KPS. Julija 1943 je reševal na Primorskem politične in vojaške probleme. V začetku avgusta 1943 so ga poslali v štab 14. divizije, kjer je med drugimi načrtil pomagal pri pripravah za napad na Borovnico. Sredi avgusta 1943 so ga imenovali za načelnika operativnega oddelka glavnega štaba NOV in POS. Do konca avgusta je napisal navodila za 14. in 15. divizijo z naslovom: »Trenutne operacijsko-taktične naloge naših divizij.«

Od 18. 9. do 17. 10. 1943 je bil politični komisar operativnega štaba za Zahodno Slovenijo, nato pa do 14. 12. 1943 politični komisar III. operativne cone, imenovane tudi Alpska cona.

V tem času in do konca vojne je pisal pomembne vojaške in politične članke.

Od 14. 12. 1943 je bil načelnik glavnega štaba NOV in POS, a je delo prevzel šele po prihodu na sedež 18. 1. 1944. Julija 1944 so ga klicali v Vrhovni štab NOV in POJ za pomočnika načelnika štaba. Na sedežu VS na Visu je ostal do bojev za Beograd oktobra 1944, v katerih je sodeloval.

Po smrti Franca Rozmana-Staneta, komandanta GŠ NOV in POS novembra 1944, so Tomaža izbrali za njegovega naslednika. V Belo krajino na sedež štaba je prispel konec novembra 1944. Takoj se je posvetil načrtom za vojne operacije v zadnjih mesecih vojne na Slovenskem.

Sam je sodeloval v bojih za Trst in postal komandant mesta, ki naj bi se priključilo Jugoslaviji s primorskim slovenskim in hrvaškim ozemljem, ki so ga po prvi svetovni vojni dobili Italijani. Za izpolnitev tega načrta je vložil vse svoje sile. Nepremostljive ovire niso izpolnile te velike želje v celoti.

Po osvoboditvi so ga imenovali za pomočnika komandanta IV. armade. Leta 1946 je odšel v Moskvo na višjo vojno akademijo, ki jo je končal leta 1948. Po vrnitvi v domovino je delal v vodstvu višje vojne akademije v Beogradu. Kot general podpolkovnik je bil pomočnik načelnika generalnega štaba JLA in urednik Vojnega dela ter vojne enciklopedije. O taktiki partizanskega bojevanja je predaval na vojaških akademijah v Švici, Franciji, na Švedskem, v Angliji in v Pentagonu v ZDA.

Od leta 1955 do 1956 je zastopal našo državo kot poslanik v Etiopiji, nato pa v Zvezni republiki Nemčiji. Leta 1958 so ga imenovali za poslanika v Indiji, Nepal, Ceylonu in Afganistanu s sedežem v New Delhiju. Od leta 1962 do 1965 je bil pomočnik državnega sekretarja za zunanje zadeve v Beogradu.

V tujini si je kopičil znanje iz kulturne zgodovine dežel, v katerih je bival. Svoja spoznanja je prenašal po letu 1962 s predavanji študentom umetnostne zgodovine naših fakultet in tudi široki javnosti z javnimi predavanji. Gradivo, ki ga je predaval, je ponazarjal z izredno bogato zbirko diapozitivov, ki jih je posnel iz kulturne zakladnice azijskih narodov.

Maja 1965 so ga imenovali za poslanika v Veliki Britaniji. Zaradi bolezni službe ni nastopil. Umrli je v Beogradu 12. 3. 1966. Pokopan je v grobnici narodnih herojev v Ljubljani.

Njegov bojni tovariš Mitja Ribičič je v svojih spominih napisal o Kvedru med drugim: »Skupaj s prijateljem narodnim herojem Stanetom je Tomaž izdelal nezlomljivo partizansko taktiko. Ustanovila sta prvo partizansko brigado. Zmagovito sta vodila partizansko vojsko, zraslo iz boja za nacionalno in socialno svobodo. Prvič v zgodovini slovenskega naroda je partizanska vojska ponesla slovensko zastavo v vse slovenske pokrajine in združila v boju vso slovensko zemljo.

Dušan Kveder-Tomaž je bil intelektualec izrednih ustvarjalnih sposobnosti. Njegova čustva pa so kipela v zaupanju v ljudske sile svojega naroda in podcenjevala sovražnika. Tako se je upal spustiti v boj s peščico partizanov proti desetisočnem SS-ovcem na Limbarski gori in drugod.

Bil je odličen govornik, ki je z izredno sugestivno močjo vplival na borce, jim znal pričarati vizijo zmage tudi tedaj, ko je izgledalo vse izgubljeno.

Kadar sta bila skupaj Stanetova vojaška razsodnost in Tomažev partizanski optimizem, smo vedeli, da ni sile, ki bi lahko preprečila naše žrtve«.

Ime izrednega moža, partizanskega junaka, vojaškega strokovnjaka in znanstvenika, politika, diplomata in kulturnika, ki je hodil nekoč v ptujsko gimnazijo in stopil v njej na revolucionarno pot — je vklesano v našo zgodovino med imeni največjih junakov osvobodilnega boja in najzaslužnejših borcev za družbo, v kateri bo zmagala kultura.

Viri:

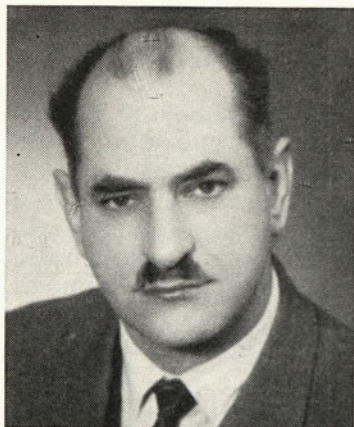
Dušan Kveder, Beograd 1964: Izpolnjena vprašalnica v arhivu odd. LR Pokrajinskega muzeja v Ptujju.

Dušan Kveder: Spominska izjava (arhiv inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani).

Arhiv glavnega štaba NOV in POS; IV. operativne cone, Alpske cone; CK KPS (inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani in zgodovinski arhiv CK ZKS v Ljubljani).

Ivan Kreft: Dušan Kveder (Ptujski tednik, marec 1966).

Ustna izjava Ivana Bratka (piscu članka).

Rudolf Čeh

Rudolf Čeh:

OB STOLETNICI PTUJSKE GIMNAZIJE

Sto let obstoja in dela kake institucije je realnost, ki se velja ob njej pomuditi in o njej razmisliti. Ne morda toliko zato, ker je v enem stoletju živelo nekaj rodov, pač pa zato, ker pomeni eno stoletje za šolsko ustanovo, kot je gimnazija, neovrgljivo resnico, da se je v njej izšolalo več kot dvanajst generacij, upoštevajoč pri tem, da jemljemo za eno generacijo osem let, kolikor je še pred desetimi leti trajalo šolanje na gimnaziji.

Stoletnica ptujske gimnazije je torej vredna jubileja. Ustanovitev tega zavoda značilno sovпада z večanjem vloge in okrepitvijo meščanstva na naših tleh, s povečanim ponemčevalnim pritiskom na slovenski živelj. Morda bo kdo pomislil, da bi se bilo umestneje spomniti drugega jubileja: petdesete obletnice slovenske gimnazije v Ptujju (če odštejemo nesrečno štiriletno okupacijo).

Toda v prid stoletnice ne govore samo številni rodovi, ki so se tu šolali, marveč predvsem okolnost, da so na tej šoli, ki je imela poleg izobraževalnega smotra tudi germanizatorično poslanstvo, poučevali ugledni slovenski profesorji in da so se na njej šolali Slovenci, v glavnem domačini, ki so se v našem narodnem življenju bolj ali manj uveljavili. Preglednica, sestavljena ob šestdesetletnici šole in objavljena v 51. številki izvestja, str. 25, to ugotovitev ponazoruje: med 30 navedenimi imeni uglednih mož ptujske gimnazije je vsaj 24 Slovencev. Ta zavod je potemtakem kljub svojemu prvotnemu namenu služil tudi slovenskemu življu, mu omogočil izobraževanje, s tem pa ga posredno obujal k narodni zavednosti. Dajal mu je orožje v boju za nacionalno samobitnost. Slovenstvo na ptujski gimnaziji lahko zasledimo že mnogo pred uradno slovenizacijo zavoda.

Na predvečer naše velike domovinske vojne in socialne revolucije je ptujska gimnazija, tedaj gimnazija Kraljeviča Andreja, izdala 62. in s tem zadnjo številko izvestja, kakor smo dotlej imenovali šolska letna poročila.

Sledila so leta molka, ko je tudi na naši šoli gospodaril tujec.

Razgibani, viharini čas po osvoboditvi ni bil naklonjen izdajanju letnih obračunov dela, ni še bilo prilike za sinteze. Skoraj povsod je bilo potrebno začeti znova: najprej pospraviti razbitine, nato pa postopoma graditi in izpopolnjevati zavod. Tako je šola na poti do nove številke izvestja vedno naletela na kako oviro, bodisi da so to bile organizacijske težave ali pa pomanjkanje denarja.

Prvi resni poskus prikazati uspehe dela ptujske gimnazije v dveh desetletjih je bil storjen, ko je šola ob sodelovanju nekaterih dijakov zbirala gradivo, ki naj bi bilo priobčeno v izvestju, posvečenemu štiridesetletnici ustanovitve KPJ. Na anketo, ki jo je šola dostavila nekaterim nekdanjim dijakom, je prispelo lepo število odgovorov, ki jih je naš tedanji maturant Jakob Emeršič strnil v zajetno študijo, katere dokončno redakcijo sta opravila profesorja Marija Urbas in Matija Maučec. Že prej omenjene ovire pa so bile tolikšne, da izvestje ni izšlo.

Pričujoče izvestje je 63. po vrsti. Marsikdo se bo ustavil pri naslovu, meneč, zakaj se oprijemamo naziva, ki je v sedanji rabi že prav redek. Odločitev za ta naziv je zavestna in izpričuje hotenje nadaljevati dejavnost, ki je bila prekinjena leta 1940 z zadnjo 62. številko izvestja.

V času avstro-ogrske monarhije je šola, ki se je imenovala Kaiser Franz Joseph Gymnasium, izdala 49 letnih poročil, leta 1919 pa je izšlo prvo slovensko letno poročilo. Nato je nastal desetletni molk. Šele za 60-letnico svojega obstoja je izdala šola ponovno svoje poročilo z naslovom 51. Izvestje. Po prostavi 70-letnice leta 1939 je bilo zaključeno izdajanje te publikacije.

Ob 100-letnici želimo poudariti, da davno začeto delo hočemo nadaljevati, saj dajemo izvestju ustaljeno vsebino, ki ima namen, seznanjati javnost z vsebino, obliko in uspehi dela na šoli.

V arhivu zavoda hranimo izvestja preteklih obdobij: iz avstrijskih časov je od 49 izdanih številk ohranjenih 33, iz obdobja med obema vojnama pa so ohranjene vse številke. Privlačno je listati po teh starih publikacijah, saj marsikatera številka vsebuje tudi tehtne prispevke izpod peresa tega ali onega profesorja šole.

Zgodovina šole je obravnavana v slovenskih izvestjih dvakrat: prvič ob 60-letnici šole leta 1929 in drugič ob njeni 70-letnici leta 1937.

Tvegano bi bilo brez temeljitega študija in poglobljene analize prikazati razvojno pot šole od konca prve svetovne vojne dalje. Brez večje nevarnosti za izkrivljanje zgodovinske resničnosti pa je ob zgoraj omenjenih prikazih življenja šole vendarle moč postaviti nekaj ugotovitev, ki imajo značaj sinteze.

Od konca prve pa do začetka druge svetovne vojne je preteklo nepolnih 23 let. Ta čas obsega na ptujski gimnaziji dve dokaj različni obdobji: prvo traja od ustanovitve Kraljevine SHS pa nekako do leta 1930, drugo pa sovпада s četrtim desetletjem našega stoletja in se konča z razsulom stare Jugoslavije.

Obdobji se močno razlikujeta in nosita v sebi vse značilnosti družbenopolitičnega dogajanja svojega časa.

Do leta 1930 je bilo življenje šole kljub mnogim organizacijskim, personalnim in mnogim drugim spremembam razmeroma mirno. Prehod na starojugoslovansko obdobje na šoli ni bil skokovit. V prvih petih do šestih letih je bila v glavnem opravljena narodnostna preusmeritev. Šola je dobila novo vodstvo, nemški profesorji in dijaki so šolo zapuščali, oblikoval se je nov slovenski učni zbor, zavod se je programsko in organizacijsko prilagajal novi slovenski in jugoslovanski resničnosti.

V naslednjih petih letih skorajda lahko govorimo o obdobju konsolidacije in utrditve slovenske gimnazije v Ptujju. Šola je imela najnujnejše, kar je za svoje poslanstvo potrebovala: lastno stavbo, v soseščini dober dijaški dom, ugleden učni zbor, dovolj dijaštva, večino domačih učbenikov, podporo javnosti. V takem vzdušju niti dogodki v času šestojanuarske diktature niso povzročili neposrednih pretresov v življenju šole. Toda ob koncu tega obdobja je bilo čutiti, da bo na šoli

zavela drugačna sapa: opaziti je bilo prve znake unitarističnih stremljenj (določeni premiki v učnem zboru, uvedba nekaterih neslovenskih učbenikov, nacionalistični poudarek v učnem procesu in podobno).

Toda do resničnih globljih sprememb je prišlo šele po letu 1930, torej v drugem obdobju med obema vojnama. Medtem ko je za prvo obdobje značilna umerjenost vsega dogajanja na šoli, nosi drugo obdobje pečat velike razgibanosti, ki dobiva od časa do časa obeležje prave revolucionarnosti.

Ob dogajanjih v svetovni areni in vrenju na domačih tleh so se na ptujski gimnaziji pojavile silnice, ki so izoblikovale generacijo, o kateri je obširneje govora na drugem mestu. To je tista generacija, zaradi katere je tolikokrat slišati, da ima prav ptujska gimnazija med slovenskimi gimnazijami neko posebno mesto. Medtem ko je na drugih zavodih prevladoval meščanski duh, je na tukajšnji šoli vela sveža, dostikrat ostra sapa, pred katero so se morali nekateri dijaki, navajeni lagodnosti, umakniti v zavetje. Tej ugotovitvi lahko pritegne vsakdo, ki se je preselil iz Ptuja in obiskoval drugo gimnazijo ter tam spoznal plehkost in zdolgočasnost v dijaških vrstah. Tako posploševanje je sicer tvegano in za posameznike lahko žaljivo, vendar gre tu za ugotovitev, da je bila na ptujski gimnaziji v ospredju tista skupina dijakov, ki se je oblikovala in kalila ob progresivnih družbenopolitičnih tokovih.

Ta preskok od umerjenega k razgibanemu obdobju sta poleg gospodarskih in političnih premikov v svetu in doma omogočala in pospeševala zlasti dva dejavnika.

Na šolsko klimo so močno vplivale spremembe v profesorskem zboru: prišleki so občutno razgibali duhove. Kdo bi si upal imenovati, ne da bi se pri tem morda usodno zmotil, vse tiste profesorje, ki so zavestno in načrtno ali pa tudi samo s svojo osebnostjo in s svojim pogledom na svet v učnovzgojnem procesu vplivali na idejno usmerjenost takratnega mladega pokolenja? Prav gotovo pa sodijo med najvidnejše Marja Boršnikova, Franjo Žgeč, France Onič, Anton Ingolič, Jože Kos, Stanko Cajnkar, Ludvik Gabrovšek, Anton Šifrer. To niso bili edini, toda nekaj osebnosti naj bo imenovanih, ker je bilo že tolikokrat slišati pripombe, da se tem oblikovalcem rodu na predvečer revolucije daje premalo priznanja. — Čas pa je tako odmaknjen in zahteve tako glasne, jubilej tudi primeren! Naše priznanje in naša zahvala naj veljata tudi vsem neimenovanim budilcem novega duha!

Drugič, nič manj pomemben dejavnik, ki je pomagal preusmerjati dijaško barko na ptujski gimnaziji, pa so bili zunanji, izvenšolski vplivi. Napredno, marksistično obarvano gibanje je začelo vdirati v šolo sprva skozi špranje že pred letom 1930, saj je pognalo to gibanje v Ptuj globoke korenine in ni moglo ostati brez odmeva v srednji šoli. Po letu 1930 pa so se špranje razširile in skozi nje so prihajali sveži tokovi! Novo gibanje je dobilo na gimnaziji lastne oblike ter živelo in se razvijalo do uresničevanja idej v plamenih osvobodilnega boja in v sodobnosti.

V dolgem, peripetij polnem desetletju od 1930 do 1941 je kajpak več krajših period, od katerih ima vsaka nekaj značilnega in med katerimi so tudi oseke v plimovanju dijaškega življenja. Vsaj tri obdobja v tem desetletju pa je moč razločiti, tri razdobja, ki jim pripadajo tri značilna imena: Za prvo razdobje, ki se razteza od leta 1930 do 1933, je značilna osebnost Dušan Kveder, v drugem razdobju, od 1936 do 1938, je viden Vanek Šiftar, v zadnjem, od 1939 do 1941, pa Mitja Vošnjak. Podobno kot pri profesorjih je tudi tu izbranih in navedenih le

nekaj imen. Le-ta pa so v resnici samo simboli za večje skupine dijakov, ki so plamenečih src živeli in požrtvovalno delali za novi čas, za drugačen svet.

Poleg teh dveh odločilnih okoliščin, ki sta klesali fiziognomijo rodov pred vojno, ne moremo iti mimo še nekaterih vplivov.

Na prelomu desetletij, ko so okrnili gimnazijo v Murski Soboti, je dobil del Prekmurcev streho v ptujski gimnaziji. Ti, večinoma kmečki fantje — deklet je bilo malo — so prinesli osvežitev in vnesli nove sestavine v duhovni obraz ptujskega dijaštva. Gojenci dijaškega doma iz drugih krajev Slovenije so bistveno manj — nulla regula sine exceptione — vplivali na življenje šole. Napak bi bilo, ko bi se omejili na omenjanje samo ene smeri na šoli. Ne gre prezreti vsaj še treh skupin dijakov: močna je bila skupina okrog Sokola, ki je s svojo telovadno in rekreativno dejavnostjo pritegnil marsikaterega dijaka; tudi katoliška smer je imela svoje pristaše; zase pa so bili dijaki nemške narodnosti. Le-ti so bili seveda v manjšini in do Hitlerjeve ere s Slovenci niso bili v oporeki, v drugi polovici tridesetih let pa se je njihova neprijetna in izzivalna dejavnost stopnjevala.

O letih okupacije, potem, ko so se slovenski profesorji in dijaki raztepli na vse strani, je tvegano in težko kaj določenega zapisati, saj razen vpisnic za dve šolski leti, ki nam kažeta sestav dijakov in deloma profesorski zbor, nikakršna dokumentacija o delu in življenju šole ni ohranjena. Prizadevanja, da bi odkrili in šoli vrnili arhivsko gradivo, doslej niso rodila sadov. Rekonstrukcijo razmer na zavodu v tem času si lahko napravimo le na osnovi izpovedi in pričevanj tistih, ki so v vojnih letih obiskovali gimnazijo in so ostali med nami. Šola je bila imenovana po srednjeveškem pesniku Wolframu von Eschenbachu. Ustanova je bila organizirana kot Heimschule, kar pomeni, da sta dijaški dom in šola tvorila celoto. Po vzgledu enakih ali podobnih zavodov, je bila šola namenjena dijakom, ki so prišli v Ptuj iz kakršnega koli razloga od drugod, dostopna pa je bila tudi domačinom. Čeprav je bila nit razvoja za okupacijo pretrgana, pa je iz pričevanj povzeti, da kljub pritisku nemškega nacizma ni zamrla želja ponovno zaživeti v svobodi.

Na tem mestu naj bo še povedano, da so novi gospodarji izvedli nekaj manjših prezidav in rekonstrukcij, ki pa niso bistveno spremenile notranje razdelitve prostorov, medtem ko se zunanosti sploh niso lotili. Poskrbeli so za delno obnovo šolskega pohištva in opreme, izpopolnili zbirke in kabinete z učili ter uredili nemško knjižnico. Šola je morala mnoga ponazorila in knjige po osvoboditvi iz razumljivih razlogov izločiti, tako da je ostalo le malo uporabnega.

Po odhodu tujcev v viharnih majskih dneh leta 1945 je najprej »zapela metla«, kakor pripoveduje prof. Franc Stiplovšek, prvi delegat na ptujski gimnaziji. Vojna tudi gimnaziji ni prizanesla: učila so bila razmetana, dvorišče polno papirja, arhivskega gradiva in knjig, inventar deloma poškodovan. To in ono je našlo tudi pot skozi večna vrata na prosto.

Sledove okupacijskega razdobja je bilo potrebno najprej odpraviti tudi na šoli. To se je kaj hitro posrečilo, saj je zavod začel z delom v vsem obsegu brez večjega zastoja. Povsem umljiva ob taki prelomnici so nihanja v organizacijski strukturi zavoda. Nič čudnega torej, da se je do ustalitve leta 1949 zvrstilo osem ravnateljev oz. vršilcev dolžnosti vodje zavoda, imenovanih v začetku tudi delegati.

Slovenski živelj je utrpel v letih vojne veliko škodo ne samo zaradi zapostavljanja in vseh mogočih oblik preganjanja, marveč tudi zato, ker mu je bila v veliki meri odvzeta možnost šolanja in izobraževanja. Zato je bila po vojni ena od prvih nalog prizadejane krivice vsaj deloma popraviti ali omejiti. Temu smotru so služili nostrifikacijski izpiti, s katerimi so si pridobili veljavna spričevala tisti,

ki so obiskovali šolo med vojno. Lahko so torej nadaljevali s šolanjem ali študijem. Za naše kraje je bila taka rešitev ugodna, saj je bila z njo omogočena kontinuiteta v vrstah izobražencev, ki so jo vojne razmere močno prizadejale.

Mnogo huje oškodovan pa je bil tisti del naše mladine, ki mu je vojna izobraževanje po osnovni šoli povsem onemogočila. S primernimi izjemnimi oblikami šolanja je bilo potrebno tem mladim ljudem pomagati, da nadomeste zamujeno.

In že smo se znašli v novih okoliščinah: stopili smo v obdobje intenzivne povojne graditve in oblikovanja novega družbenega reda. V tem gospodarskem razmahu so vsa družbena področja terjala novih ljudi, posebej še šolanih.

Več kot deset let se je ptujska gimnazija, podobno kot druge šole po vsej Sloveniji in Jugoslaviji trudila, da izpolni obe nalogi dodatnega šolanja, ki sta bili pred njo: dati izobrazbo tistim, ki so bili zaradi vojne prikrajšani, in izšolati novi rod, ki ga je družba v novem času tako željno pričakovala. Naloga je bila obsežna in vse prej kot lahka.

V desetletju, nekako do leta 1958, je šola opravila svojo dolžnost s tem, da je organizirala tečaje, večerno gimnazijo oz. gimnazijo za odrasle, gimnazijo za pripadnike JLA in Ljudske milice. Šolski arhiv hrani kopico gradiva, ki priča o tej dejavnosti. Vrvež na šoli je bil velik, delo učnega zbora zelo naporno. Zato velja na tem mestu izreči priznanje učiteljem in profesorjem, ki so v tistem zahtevnem in napornem desetletju nesebično in nezahtevno opravljali težko, toda narodno in družbeno koristno nalogo.

Po nekaj letih povojnega iskanja se je življenje šole ustalilo, o čemer govorijo tudi okoliščina, da je Ivan Krajncič, ki je postal ravnatelj leta 1949, vodil zavod do leta 1957. Njegov naslednik Vladimir Bračič je bil na čelu šole le nekaj več kot eno leto, ker je zatem prevzel važnejše družbene dolžnosti. Od 20. oktobra 1958 pa opravlja ravnateljske posle avtor tega sestavka.

Ni se še dodobra končalo prvo obdobje ekstenzivne izobraževalne dejavnosti, ko so bili pri zavodu razni tečaji in večerne šole, že je zajel zavod nov val dodatnega dela. Dve okoliščini sta narekovali šoli, da je vzela nase nova bremena in opravljanje novih nalog. Ne samo po vojni, marveč še dokaj let kasneje je bilo čutiti veliko pomanjkanje učiteljev. Zraslo je mnogo novih šol, obstoječe so razširile dejavnost, učiteljski poklic pa ni bil niti privlačen, niti primerno nagrajen. V tej stiski je bilo na novo odprtih več učiteljišč v Sloveniji. Učence teh ustanov so vzpodbujali s štipendijami. Potem, ko je mariborsko učiteljišče izkoristilo vse svoje kapacitete, se je porodila zamisel, da bi ptujska gimnazija priskočila na pomoč, tako da bi vzgajala učiteljski naraščaj v prvih treh letnikih, v katerih se posreduje predvsem splošna izobrazba, četrti in peti letnik — tu se prenese težišče na strokovno izobraževanje — pa naj bi obiskovali gojenci na učiteljišču v Mariboru. Ta zamisel je bila uresničena, ko sta v jeseni 1959 začela z delom dva oddelka po predmetniku in učnem načrtu učiteljišča. Postopoma so bili na ptujski gimnaziji trije letniki učiteljišča z nekaj oddelki, ki so se uradno imenovali: »Učiteljišče Maribor, oddelki pri Gimnaziji Ptuj. Vrzeli v učiteljskih vrstah so se ob tolikšnem številu učiteljišč hitro mašile. Že po nekaj letih je začelo upadati mrzlično iskanje učiteljev, zato so bili oddelki na ptujski gimnaziji ukinjeni ob koncu šolskega leta 1965/66. Ptujška gimnazija se je trudila, da bi dijakom učiteljišča dala trdno osnovo za nadaljnje šolanje in kasnejši poklic.

Ptujska gimnazija pa je skoraj v istem času prevzela še eno dolžnost, ki je bila še težja in odgovornejša. Konec petdesetih let je bilo čutiti še močno povpraševanje po ljudeh z ekonomsko in administrativno izobrazbo. Naše gospodarstvo

je bilo namreč v fazi intenzivne povojne graditve, razširjanja in utrjevanja. V gospodarskih organizacijah pa je bilo v administraciji in na komercialnih področjih zaposlenih precej ljudi s pomanjkljivo izobrazbo. Vse bolj je postajalo očitno, da je potrebno zaposlenim dati priložnost, da si pridobe ustrezno strokovno znanje. Vzporedno je bilo potrebno zagotoviti odgovarjajočo izobrazbo mlademu rodu, ki se bo zaposlil v gospodarstvu. In tako je bila ob naslonitvi na mariborsko ekonomsko srednjo šolo, ob njeni strokovni pomoči osnovana najprej ESS za odrasle, ki je začela s svojim delom v šolskem letu 1959/60. V naslednjem šolskem letu je bila ustanovljena še redna štiriletna ESS in dvoletna AŠ. Vse tri enote (redna ESS in AŠ ter oddelki za odrasle) so tvorile posebno šolo, le vodstvo je bilo poverjeno ravnateljstvu gimnazije. Šola je bila v gimnazijskem poslopju, učiteljski zbor pa je bil mešan. Splošne predmete so pretežno poučevali gimnazijski profesorji, za strokovne predmete pa je šola poleg stalnih predavateljev angažirala več zunanjih sodelavcev. Obvladovati tolikšno raznoterost dela je bila hudo zahtevna naloga ne le za vodstvo, marveč tudi za učno osebje. Razumljivo je torej, da je bilo potrebno osamosvojiti ESS in AŠ, kar se je zgodilo leta 1961, ko sta se oba zavoda preselila v preurejene šolske prostore na Srbskem trgu.

Po ločitvi višje gimnazije od nižje in pripojitvi slednje k osnovni šoli, je del sedanje osnovne šole Franca Osojnika ostal še v gimnazijskem poslopju, kar je seveda še povečalo že tako veliko stisko s prostorom.

Med številnimi obrobni dejavnostmi, ki jih je šola opravljala dolga leta, je omeniti zlasti jezikovne tečaje, ki jih je ob sodelovanju učiteljev za tuje jezike uspešno vodil prof. Arnold Paulinič, ki je skrbel tudi za to, da se je tujejezični del knjižnice obogatil z novimi knjigami.

Vzporedno z navedenimi dejavnostmi ustanove so potekale strukturne in organizacijsko-vsebinske spremembe v našem šolstvu, ki so kajpak krepko odmevale tudi na ptujski gimnaziji. To poglavje sodi bolj v zgodovino slovenskega šolstva, bodi pa na tem mestu kratko omenjeno, ker zadeva notranje življenje šole.

Zavod je le kratek čas nadaljeval tradicijo osemletne gimnazije, ker je bila gimnazija leta 1947/48 reformirana na sedemletno šolo s tremi nižjimi in štirimi višjimi razredi. Ta reforma, po vzoru izobraževalnega sistema nekaterih držav vzhodne Evrope, je bila kratkotrajna, kajti že s šolskim letom 1951/52 je spet prišlo do prejšnje oblike osemrazredne gimnazije. Ta organizacijska shema je ostala v veljavi — seveda ob odgovarjajočih spremembah predmetnika in prikrojitvah učnega načrta — do konca šolskega leta 1957/58, ko se je jeseni 1958. leta pričela uvajati šolska reforma na Slovenskem. Popolne osnovne šole so postale osemletne s tem, da so vključile v svoj sestav prve štiri razrede dotedanje osemletne gimnazije. Le-ta ima odtlej samo štiri razrede in je po tej plati izenačena z ostalimi popolnimi srednjimi šolami, ki imajo štiri letnike. Govoriti je torej moč o stabilnosti v šolstvu, pa četudi je prav v jubilejnem letu ptujske gimnazije že drugič v razpravi struktura in vsebinska reforma našega šolstva, ki bi najmočneje spreminila sedanje srednje šole.

Težnjo po konsolidaciji in kvalitetnem dvigu našega šolstva je bilo po letu 1958 čutiti v osnovni šoli, med srednjimi šolami pa je bila prva na vrsti gimnazija, na katero so leteli zdaj taki zdaj drugačni očitki. Leta 1962 se je začel postopek za verifikacijo, ki je naložil ptujski gimnaziji težka bremena in hude skrbi. Zavod je moral zadostiti zahtevam po pravilni kadrovski zasedbi, moral je prilagoditi in izpopolniti svoje učne načrte. Moral pa je rešiti tudi materialno vprašanje.

Zlasti zadnja naloga je bila zelo zahtevna, ker so bila dodatna sredstva, ki jih je mogel dati ustanovitelj v ta namen, omejena. Potrebe šole pa so bile velike spričo zastarelosti in nefunkcionalnosti poslopja, pomanjkanja specialnih učilnic, zastarelosti zbirk in učil. Nasloniti smo se morali na lastne sile in poiskati notranje rezerve. S skrajnim varčevanjem ter z nekaj milijoni namenskih sredstev je šola uspela, da je ustvarila pogoje za verifikacijo. Bila je na seznamu prvih enajstih verificiranih gimnazij po odločbi republiškega sekretariata SRS iz leta 1963. Listino o verifikaciji je izročil ravnatelju republiški sekretar za prosveto in kulturo na drugi gimnazijadi, ki je bila v Murski Soboti leta 1967. S tem pa še ni konec naporov za sodobnejšo šolo, saj ji še marsikaj manjka.

V šoli je že bilo nekaj zbirk, učil in kabinetov, zato si je zavod z lastnim denarjem oskrbel najaktualnejše: šolsko delavnico. Novi predmetnik je namreč predpisal uvedbo tehnične vzgoje s proizvodnim delom. Potreben je bil korenit poseg: prostorov ni bilo, zato se je moral hišnik izseliti, iz njegovega stanovanja pa je nastala delavnica, ki je dobila v nekaj letih kar precej opreme. Naslednji ukrep je bil prav tako temeljit. Šola je opustila eno učilnico v pritličju in jo preuredila ter opremila kot kemijski praktikum s pripadajočim kabinetom.

Vzporedno so potekala instalacijska dela in opremljanje fizikalnega praktikuma, kateremu služi dotedanji fizikalni kabinet.

Biološki praktikum pa bo dobil svoj prostor in ustrezno opremo v nekdanjem kemijskem kabinetu poleg fizikalne učilnice. Ta dela teko prav v jubilejnem letu.

Če se temu doda še, da je bil v vseh učilnicah položen parket in da je bila obnovljena risalnica, vidimo, da je bilo precej storjenega. Tu se je postopek modernizacije zaenkrat ustavil. Šola je potrebno nenehno razvijati in večati njene zmogljivosti.

Knjižnica, ki je stara in bogata (v njej so tudi knjige, ki jih je gimnaziji zapustil dr. Jakob Ploj), nima primerne prostora in ustreznega inventarja. V šoli ni učilnice za tuje jezike, jezikovno-glasbene učilnice z ustrežno opremo. Veliko sitnosti povzročajo šoli navadne učilnice, ki se med seboj zelo razlikujejo po velikosti (sprejmejo lahko od 18 do 36 dijakov), tako da je treba vsako leto na novo razporejati oddelke. Prehod na sodobni kabinetni pouk, ki ga ponekod z uspehom uvajajo, pa ni možen, ker ni učilnic, ki bi se dale specializirati s potrebno opremo in ki bi imele pripadajoče kabinete. Plašči, dežniki, čevlji so še vedno po razredih, ker ni prostora za garderobo. S starši se profesorji pogovarjajo v zbornici ali celo na hodniku, ker ni govorilnice za starše. Prav tako je brez prostora tudi mladina. Ni primerne kuhinje in pripadajoče jedilnice, kjer bi dijaki na kulturnen način použili malico. In kje so prostori za tako imenovane prostovoljne dejavnosti mladine, kje je prostor za šolske prireditve, kje so šolski prostori?

Te ugotovitve in taka razmišljanja nas pripeljejo do poglavja: boj za novo gimnazijsko poslopje.

Nastanek in razvoj šole, posebej pa še prostori, so tudi v prejšnjih letnih poročilih večkrat obravnavani.

Iz historiata o šolskem posloju lahko povzamemo naslednje: Ob ustanovitvi je gostovala šola nekaj mesecev v glavni šoli, enonadstropnem posloju tik ob proštijiški cerkvi, od koder se je preselila v hišo na Vrazovem trgu št. 2, kjer je ostala dve leti. Jeseni leta 1871 je dobila šola lastno streho v Prešernovi ulici

št. 29, v sedanjem dijaškem domu in delala tu do preselitve v novozgrajeno stavbo v Prešernovi ulici št. 31, leta 1900.

V tej stavbi živi in dela šola še danes, čeprav je bila zgrajena za 200 dijakov v osmih razredih in za frontalni način poučevanja. Število dijakov je naraščalo. Nekaj let po vojni je celo preseglo število 1000 in kmalu je nastala stiska s prostorom. Že leta 1905 je morala šola najeti prostor za eno učilnico v sosednjem muzeju, od leta 1925 dalje pa je imela v najemu dve učilnici v tedanji Mladiki, sedanji osnovni šoli Toneta Žnidariča. Po preselitvi Ferkovega muzeja v nekdanji dominikanski samostan in izvršenih adaptacijah leta 1928 je dobila gimnazija nekaj učilnic in drugih prostorov, kar ji je krepko olajšalo delo. Med zadnjo vojno so tuji gospodarji opravili nekaj manjših sprememb in adaptacij v poslopju, vendar šolskega prostora niso povečali. Po osvoboditvi ni prišlo do sprememb: največ, kar je bilo moč napraviti, je bilo, da so sicer trdno stavbo skrbno vzdrževali. Pri tolikem številu učencev in oddelkov je bilo treba preiti na pouk v dveh izmenah. Šola je morala najeti učilnico v sosednjem dijaškem domu.

Stiska s prostorom je terjala novih ukrepov in rešitev. Potem, ko je šola prebrodila krizo in nevarnost redukcije v letih od 1927 do 1929 ter leta 1932 (od leta 1930 nosi ime po kraljeviču Andreju), se je začela resno potegovati za to, da bi dobila večje in primernejše šolsko poslopje. Takole je o tej akciji zapisano v izvestju ob 70-letnici: »Poslopje je bilo zgrajeno za 200 do 300 dijakov. Danes se v temnih in ozkih prostorih brez večjega dvorišča in higijenskih naprav gnete 500 mladih ljudi obojega spola, ki se skupno s profesorskim zborom obračajo do višjih mest s tole prošnjo: Ne urite samo našega duha, temveč čuvajte tudi naše telesno zdravje in odprite nam, če ne prej, vsaj ob 75-letnici zavoda vrata v novo poslopje!«

Vojna je kajpada prekrizala račune in napravila svoje. V času intenzivne povojne graditve bazične industrije, ko je bil cilj, gospodarsko dvigniti deželo, ni bilo mogoče misliti na zidavo novega šolskega poslopja. Toda pereča potreba je bila ves čas navzoča na konferencah profesorskega zbora in sejah šolskega odbora. Modernizacija pouka je narekovala in še narekuje dodatne učilnice oz. funkcionalne prostore. Leta 1960 smo razpravljali o tem, da bi dvignili jugo-zahodno krilo stavbe za eno nadstropje in tako pridobili tri do štiri prostore. Takratni pristojni šolski organ pri OLO Maribor je ta predlog zavrnil, češ da je lokacija šole neustrezna in zato tudi razširitev šolskega prostora neprimerna. Tedaj se je začelo intenzivno organizirano delo za novo šolsko poslopje, ki je dalo do leta 1966 naslednje rezultate:

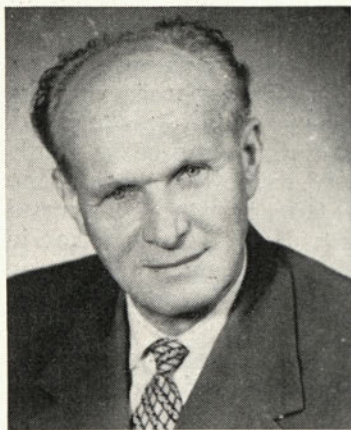
Potem, ko se je šola potegovala za to, da bi novo poslopje stalo na dvignjenem mestu ob Cesti dr. Jožeta Potrča, kjer je v starih zgradbah del ptujske garnizije, in ko je bilo znano, da teh poslopij še ne bodo porušili, se je gimnaziji posrečilo zagotoviti si lokacijo za novo poslopje v Raičevi ulici, na prostoru ob nekdanji okoliški osnovni šoli. Ta prostor, ki ga je v ta namen predvidel novi urbanistični načrt, je primeren, čeprav ne idealen za poslopje, športni prostor in šolski vrt. V istem času je nastala tudi zadnja varianta programa gradnje, pri čemer je šola sodelovala s projektivnim oddelkom pri sekretariatu za prosveto in kulturo SRS v Ljubljani, ki je dal na razpolago vse potrebne in zelo koristne normativne napotke. Izdelani program so sprejeli in odobrili samoupravni organi šole ter ga posredovali ustanovitelju, Skupščini občine Ptuj. Le-ta se je zavzel za to, da bi začeli z izdelavo načrtov. Projektivni biro v Ptuj, s katerim je šola že nekaj časa sodelovala, je bil pripravljen izdelati idejni in glavni projekt na

kredit, če bi ustanovitelj sklenil z njim ustrezno pogodbo. Gospodarska reforma, ki je po letu 1965 narekovala varčevanje na vseh področjih, je onemogočila sklenitev take pogodbe in s tem tudi odmaknila začetek gradnje novega šolskega poslopja.

Družbeni razvoj v jugoslovanskem okviru po osvoboditvi ne pozna zastoja: od etatično-administrativnega socializma nezadržno stopamo v obdobje samoupravne družbe. Ta splošna orientacija v družbenem razvoju šolstva ptujske gimnazije ni pustila ob strani, čeprav ugotavljamo, da šolstvo vselej nekoliko zaostaja v razvoju, kar pa izhaja iz narave vzgojno-izobraževalne dejavnosti.

Javnost se vedno močno zanima za delo svojih institucij, posebno še za delo v šolah, kjer se izobrazuje mladi rod, oblikovalec jutrišnjega dne. Po prvih letih negotovosti v upravljanju šole se začne uveljavljati družbeni vpliv z ustanovitvijo šolskega odbora, ki ga sestavljajo razni predstavniki družbenopolitičnih organizacij in nekaj zastopnikov šole ter dijaštva. Zamisel o pritegnitvi javnosti ni nova, saj so šolski zastopi ali sveti znani že iz predvojnih časov. Toda ti nekdanji sveti so imeli zelo omejene kompetence: njihova pretežna ali izključna naloga je bila materialna oskrba šole.

Solskemu odboru, ki je začel delati na ptujski gimnaziji leta 1957, je bil odmerjen povsem nov delokrog. Postal je najvišji organ šole, ki je planiral, usmerjal in nadziral učno-vzgojno ter idejno dejavnost zavoda. Trudil se je, da bi bili dani materialni pogoji za uspešno delo šole. Solski odbor je torej povsem nova kvaliteta v družbenem upravljanju šole. Njegovo delo je bilo uspešno zato, ker je obravnaval življenje šole v celoti.

Drago Hasl

Zasluga za to gre mnogim prizadevnim članom šolskega odbora. Med najvidnejšimi sta vsekakor dr. Nada Pavličev in Drago Hasl, ki sta odboru zapored predsedovala, zelo agilna članica Julka Kanclerjeva pa je imela posluh za vzgojna vprašnja in je pogosto pomagala razreševati nastale zaplete. Učni zbor je skoraj vsa leta zastopal profesor Franc Stiplovšek, ki je bil odboru s svojimi dolgoletnimi izkušnjami v šolstvu in dobrim poznavanjem Ptuja v vidno pomoč.

Z novimi zakonskimi določili je bil leta 1964 storjen nov korak. Šola je prešla od družbenega upravljanja k samoupravljanju in je bila s tem dvignjena

na isto raven kot gospodarske organizacije. Tudi to je bila nova kvaliteta. V času delovanja šolskih odborov so odločali zastopniki javnosti, ki so imeli večino v odborih, v samoupravnem obdobju pa usmerja delo šole delovna skupnost, v kateri sodeluje nekaj predstavnikov javnosti. Težišče odločanja je torej na delovnem kolektivu.

Postopoma so se redčili zakonski in administrativni predpisi, ki so dotlej normirali poslovanje šole. Zamenjali so jih samoupravni akti: statut šole, pravilnik o delovnih razmerjih, pravilnik o oblikovanju in delitvi dohodka, pravilnik o delitvi osebnega dohodka, sistemizacija delovnih mest ter sklepi delovne skupnosti. Med osnovne samoupravne akte pa sodi letni načrt dela, po katerem se zadnja leta odmerja šolski dohodek. Tako upravljanje šole je sprostilo ustvarjalnost šolskega kolektiva, obenem pa naložilo članom nove dolžnosti in odgovornosti. Obilica dodatnih opravkov celo moti prizadevnost in vremo pri strokovnem delu. Težnja po poenostavitvi upravljanja zavoda je zato razumljiva, še posebej pa to velja za finančno poslovanje, ki je v zvezi s tako imenovanim samostojnim financiranjem šole kar preveč obsežno in zapleteno.

Za člane učnega zbora ni novo samo to, da so vključeni v upravljanje zavoda in da nosijo s tem skrb in odgovornost za dejanje in nehanje šole, novost je tudi povečana skrb nadrejenih šolskih organov (Sekretariat za prosveto in kulturo SRS, Zavod za šolstvo SRS, Zavod za prosvetno-pedagoško službo) za strokovno in pedagoško izpopolnjevanje profesorjev in učiteljev. Za vse stroke se prirejajo seminarji, ki trajajo od enega dne do enega tedna. Organizirajo se strokovna posvetovanja in strokovne ekskurzije. Sem sodijo tudi tiste, ki jih prireja Skupnost gimnazij SRS. Sestajajo se predmetni aktivisti. Tako dopolnjevanje znanja je potrebno spričo naglega razvoja vseh strok, pedagogike oz. metodike posameznih predmetov.

To in nenehno naprezanje za napredno idejno vsebino vzgoje, prizadevanje za načrtnost in organiziranost pouka, za niveliranje ravni pedagoškega dela, pri čemer pa naj prihaja do popolne veljave učiteljeva in profesorjeva osebnost, vse to predstavlja tisto, kar imenujemo napredek v šolstvu.

Star je očitek, da je šola preveč izolirana institucija, da ni dovolj povezana z družbo in dogajanjem v njej.

V novi stvarnosti je ptujška gimnazija ukrenila marsikaj, da ne bi dajala povoda za take in podobne očitke (večje in manjše delovne akcije, proizvodno delo, stiki z JLA, javni nastopi itd.). Semkaj sodi tudi iskanje varuha šole, ki naj bi imel patronat nad ustanovo. Za takega pokrovitelja so si šole večinoma izbirale močnejše gospodarske organizacije v upanju, da jim bodo ugledni meceni pomagali pri premagovanju materialnih težav. Mimo tega pa je bil glavni smoter iskanja povezati šolo z družbenim dogajanjem v obliki sodelovanja in v obliki skupnih akcij šole in njenega patrona.

V tem smislu je šolski odbor na gimnaziji prišel do naslednje ugotovitve: Ptuj je središče enega najpomembnejših kmetijskih področij na Slovenskem in zato naj se gimnazija orientira v eno ali več smeri kmetijstva. V Ptujju je namreč že bila in je še rasla močna kmetijska organizacija, sedanji Kmetijski kombinat, ki naj bi tako specializirano izobraževanje olajšala oz. omogočila. Gimnazija je torej v želji po plodnem sodelovanju in pomoči naprosila Kmetijski kombinat, da prevzame patronat nad šolo. Kmetijski kombinat je želji ustregel. Šola je pogosto iskala in navezovala stike s svojim pokroviteljem, vendar do kontinuiranega in vsebinsko poglobljenega sodelovanja vse do danes ni prišlo. Kmalu se je nam-

reč izkazalo, da zamišljena individualizacija oz. specializacija gimnazije ne vodi k ustrezni rešitvi in zato je šola že v nekaj letih zopet prevzela značaj splošno-izobraževalne ustanove. Do dopolnilnega izobraževanja dijakov v obratih Kmetijskega kombinata ni prišlo. Po drugi strani pa pokrovitelj tudi ni mogel nuditi zavodu izdatnejše materialne pomoči.

Po zakonskem določilu, naj bo gimnazija zaključna šola, katere abiturient se lahko takoj vključi v poklic, je šola uvedla 2-urni predmet »praktična znanja«. To poseganje na področje obstoječih strokovnih šol se ni obneslo. V nekaj letih se je novotarija prelevila v »izbirni predmet«, ki je v resnici poglobljanje v določen šolski predmet ali skupino predmetov in olajšuje prehod na višje in visoke šole.

V sklop prizadevanj za afirmacijo ptujske gimnazije je šteti vsekakor tudi poimenovanje zavoda. Znano je, da je imel zavod v preteklosti več imen, kar je prikazano v historiatu šole. Kmalu po vojni se je rodila ideja poimenovati delovne organizacije po zaslužnih borcih za novo, naprednejšo družbo ter s tem varovati spomin nanje. Šole v tej vnemi niso zaostajale. Tudi med člani delovne skupnosti gimnazije je bila prisotna taka želja, saj je to šolo obiskovalo več vidnih borcev za novi čas. Med prvimi in zelo vidnimi je bil dr. Jože Potrč, odličen dijak, ki je razgibal duhove in jih usmerjal. Njemu pripada častno mesto med misleci in teoretiki novega časa na Slovenskem. Ptujška gimnazija mu je dolžna zahvalo. Mesto Ptuj je po njem imenovalo bolnišnico in ulico, zato se je gimnazija po nasvetu ustanovitelja odločila za drugačen izbor imena.

Mladina, člani učnega zbora in ustanovitelj so se brez oklevanja zedinili, naj nosi šola ime človeka, ki je za trideseta leta s svojo gorečnostjo in neomajno privrženostjo ideji družbenega napredka pomenil največ — narodnega heroja Dušana Kvedra-Tomaža. Skupščina občine Ptuj je na svoji seji dne 29. junija 1966 sprejela odločbo, da se gimnazija poslej imenuje

Gimnazija Dušana Kvedra Ptuj.

Na osnovi pravomočne odločbe o tem aktu je bila šola s tem naslovom tudi registrirana pri okrožnem gospodarskem sodišču v Mariboru.

Poleg dokumentov o poimenovanju in registraciji je med važnimi listinami, ki jih hrani šola, tudi sklep občinskega odbora Ptuj, s katerim je le-ta 19. junija 1961 prevzel od OLO Maribor ustanoviteljske pravice in dolžnosti. V zvezi s to listino in verifikacijo obstaja akt ustanovitelja iz leta 1963, da bo skrbel za finančna sredstva za osnovno dejavnost šole.

Podoba o mestu šole v njenem okolju bi ostala okrnjena, ko se ne bi dotaknili socialnega sestava dijaštva po poklicih staršev.

Medtem ko izvestje ob 70-letnici ne prikazuje dijakov po socialnem poreklu, pa daje jubilejno izvestje pred štiridesetimi leti podobo, ki je v poenostavljeni obliki takale:

nameščenci	102
zdravniki, lekarnarji, odvetniki, občinski in zasebni uradniki	33
trgovci, gostilničarji	53
kmetje	60
ostali	52
<hr/>	
skupaj	300

V tem prikazu ni rubrike za obrtnike in delavce, zato je ti dve kategoriji verjetno iskati v skupnem nazivu »ostali«. To pomeni, da je bilo v tistem času na ptujski gimnaziji okrog 110 kmečkih, delavskih in obrtniških otrok, skoraj dve tretjini dijaštva pa so tvorili otroci uslužbencev in trgovcev.

Socialni sestav dijakov v zadnjih dveh letih je razviden iz naslednje razpredelnice:

	šol. leto 1967/68	šol. leto 1968/69
delavci	51	60
uslužbenci	196	173
kmetje	49	42
obrtniki	11	15
ostali	24	22
skupaj	331	312

Vsaj dve ugotovitvi nam dovoljuje primerjava teh razpredelnic:

1. Število dijakov v osemrazredni gimnaziji je bilo komaj tolikšno kot število dijakov v štirirazredni (višji) gimnaziji leta 1969.

2. Socialna struktura dijaštva se ni bistveno primaknila v prid delavcev in kmetov, ki jih je leta 1969 102. Če štejemo v to kategorijo še obrtnike (v rubriki »ostali« so predvsem upokojenci), lahko zaključimo, da prihajata šibki dve tretjini dijakov in dijakin iz uslužbenskih družin.

Pripomniti pa je treba, da je v sedanosti teže določevati socialno poreklo kot pred vojno, ker sta zlasti pri uslužbencih v največ primerih oče in mati zaposlena. Določevanje socialne pripadnosti po očetovem poklicu je torej lahko enostransko.

Življenje dijakov se je v primerjavi s predvojnimi razmerami vendar precej spremenilo. Nekoč so dijaki iz okoliških krajev v šolskem času živeli v dijaškem domu ali pri zasebnikih, danes se večina okoličanov vozi z vlaki in avtobusi. Dobra tretjina dijakov so dijaki — potniki. Za te je vsekakor premalo preskrbljeno, saj ni niti na šoli niti kje drugje v mestu primernih prostorov za bivanje in učenje. V dijaškem domu je le malo gimnazijcev, pa tudi dijakov iz drugih krajev (nekoč je živelo v dijaškem domu in se šolalo na gimnaziji lepo število dijakov iz vse Slovenije) ni več.

Še vidnejše pa so spremembe, ki zadevajo notranje življenje dijaštva. Omeniti je treba predvsem vzgojo dijakov v samoupravljalce. Politično naj bi jih za to pripravljala ZMS, ki je številčno močna, pa tudi ZK, katere članstvo pa je zaradi starostne ograde omejeno. Statut šole omogoča dijakom dve obliki samoupravljalске dejavnosti: razredne skupnosti in dijaško skupnost, v kateri so povezani dijaki vse šole. Dijaki imajo dva svoja zastopnika v delovni skupnosti, v najvidnejšem samoupravnem organu šole.

Medtem ko je v prejšnjih desetletjih mladina iz lastnega nagiba in ob prostovoljnem mentorstvu posameznih članov profsorskega zbora ali ob podpori dejavnikov izven šole razvijala raznotere dejavnosti, je danes zakon o srednji šoli tisti, ki zahteva od mladine, da se izpopolnjuje in pripravlja za življenje v tako imenovanih prostovoljnih dejavnostih. Njihove oblike so pestre.

V dopolnilno izobraževanje mladine sodijo še predavanja, diskusije, pogovori, ki odgrinjajo mladini zaveso pred tem, kar navadno imenujemo življenje. Mladi

si žele teh razkrivanj, zato se šola trudi, da bi bile mladinske ure kolikor mogoče redne in skuša pritegniti razne predavatelje, predvsem pa Ljudsko univerzo, ki lahko postreže s ciklusi predavanj »šole za življenje« prve in druge stopnje.

V povojnem obdobju se je močno razmahnil šport in le malo je bilo in je športnih manifestacij našega mesta, pri katerih gimnazijska mladina ne bi sodelovala.

Na kulturnem področju pa se je mladinsko delo mimo rednih in običajnih proslavljanj spominskih dni (dan mrtvih, dan republike, dan JLA, Prešernov dan, praznik dela) manifestiralo zlasti na dveh področjih. Skoraj vsako leto je izšel eden ali pa tudi več snopičev leposlovnih sestavkov, ki pričajo o izpovedni vnemi in sposobnosti mladih rodov. Dijaki se redno predstavljajo staršem in občinstvu tudi z uprizoritvijo odrskega dela, ki ga prikažejo v več reprizah še na odrih ožje in širše okolice.

Mladi rod si želi po zahtevnem šolskem delu razvedrila in zabave. Dolga leta po vojni je šola prirejala plesne vaje v gimnaziji ali dijaškem domu, ki so bile internega značaja. Zadnje čase pa mladina raje obiskuje javno plesno šolo oz. tako imenovane mladinske plese ter organizira svoje zabave, od katerih je silvestrovanje vidnejša prireditev. Posebno pozornost zasluži maturantski ples, ki se je postopoma spreminjal: iz intimnega srečanja maturantov s starši, sorodniki in znanci, se je razvil v ugledno družabno prireditev, ki ne zaostaja mnogo za podobnimi plesnimi prireditvami. Taki preusmeritvi je botrovala tudi želja, pridobiti čimveč denarja za maturantski izlet, ki naj zaključi dijakovo pot skozi srednjo šolo.

Gimnazija Dušana Kvedra je hvaležna vsem, ki so pripomogli, da je jubilejna številka izvestja našla pot v javnost: avtorjem člankov in sestavkov, zlasti zunanjim sodelavcem, redakcijskemu odboru, izrecno zahvalo pa je šola dolžna Državni založbi Slovenije, ki se je za to publikacijo posebno zavzela, in vsem delovnim organizacijam, ki so denarno podprle naša prizadevanja.

Obenem se zavod zahvaljuje ustanovitelju Skupščini občine Ptuj in njene-
mu predsedniku Franju Rebernaku za vso podporo in pomoč ob proslavljanju 100-letnice ptujske gimnazije.

Ljubica Suligoj:

SPREHOD
SKOZI ZGODOVINO
PTUJSKE GIMNAZIJE
OD USTANOVITVE
DO DANES

Naša gimnazija praznuje letos pomemben jubilej. Mineva 100 let od njene ustanovitve. Ob tem jubileju ne moremo mimo zgodovinske preteklosti zavoda, mimo vseh bojev za njegov obstanek in afirmacijo na tem delu slovenske zemlje. Ptuj s svojo gimnazijo je v letih tujega nacionalnega pritiska, v vojnih viharjih I. in II. svetovne vojne uspel ohraniti to pomembno kulturno ustanovo. Kljub pritisku zunanje in notranje reakcije je na gimnaziji rasel rod, v veliki večini nacionalno zaveden in družbeno napredno usmerjen. Sicer pa naj podatki in dejstva sami govore o preteklosti našega zavoda.

Šestdeseta leta 19. stoletja so bila zelo pomembna za večino evropskih narodov. Bila je to doba velikih reform, v Avstriji konkretno pridobitev ustavnosti. Notranje razrvana monarhija je morala zaradi zunanjepolitičnih neuspehov začasno popustiti in dati narodom nekaj političnih koncesij. Tako se je v ustavni dobi po letu 1860 v Avstriji razgibalo tudi kulturno-prosvetno življenje. Na Slovenskem se to obdobje izraža v ustanavljanju čitalnic, v boju za enakopravnost slovenskega jezika z nemščino, v ustanavljanju šol. Tako ustanovijo tudi v Ptujju 1864 Narodno čitalnico. Istega leta je občinski mestni svet sklenil ustanoviti v Ptujju srednjo šolo, ki naj bi pripomogla k izobrazbi občanov.

Dve leti nato je sprejel ta predlog deželni odbor in pričele so se razprave, ali naj se v Ptujju osnuje nižja realka ali nižja gimnazija. Leta 1868 predlagajo, naj se v Ptujju ustanovi deželna realna gimnazija, in nato je ministrstvo za uk in bogočastje 5. dec. 1868 izjavilo, »da je ustanovitev deželne realne gimnazije v Ptujju imenovati v vsakem oziru za zelo zaželeno in je pripravljeno, da jo po potrebi podpre iz državnih sredstev.«¹ 26. julija 1869 je sklenil deželni odbor z mestno občino pogodbo o plačevanju učiteljev, o oskrbi in vzdrževanju prostorov ter učil. Pouk naj bi se pričel 1. oktobra in trajal do 31. julija. Pričel se je v učilnici glavne šole, a že decembra 1869 je mestna občina najela prostor v privatni hiši na Vrazovem trgu 2.

1. oktobra 1869 so odprli prvi razred s 46 učenci, drugo leto je vstopilo v prvi razred 42, tretje 43 in četrto 44 učencev, tako da je bilo ob koncu četrtega leta učencev dovolj, toda nižja gimnazija le ni v celoti zadostila potrebam. Nujno je bilo ustanoviti še višjo gimnazijo, saj je bil prehod v višje razrede v Mariboru in v Celju težak; dijake s ptujske nižje gimnazije namreč niso smatrali za enako-pravne.

Leta 1872 je ptujska občina že zaprosila štajerski deželni zbor, naj dovoli ustanovitev popolne 8-razredne gimnazije. Deželni zbor je zahtevo prepustil v pro-učitev deželnemu odboru, ta pa se je iz materialnih razlogov obrnil na vlado. Vlada podpore ni odobrila, ptujska občina pa tudi ni odnehala s prošnjami. Na seji deželnega zbora dne 18. aprila 1877 je o zadevi ponovno poročal dr. Wretschko, deželni šolski nadzornik, ki je poudaril, da je popolna gimnazija v Ptujju potrebna zaradi vedno večjega števila dijakov in njihovih dobrih učnih uspehov. Nižja gimnazija je imela 130 dijakov, kar je bilo veliko, zlasti če primerjamo druge šole v Avstriji, ki so imele poleg nižje tudi višjo stopnjo, a z manjšim številom dijakov. Wretschko je pri tem navedel primere iz Dunajskega Novega mesta in Beljaka. Za izpopolnitev gimnazije sta se zavzela ptujski poslanec pl. Kaiserfeld in slovenski poslanec kmečkih občin Hermann. Kljub temu je deželni zbor predlog zavrnil, češ da ni sredstev in da je dolžnost države, da skrbi za srednje šole. Vsi poskusi zaenkrat niso uspeli. Medtem je mestna občina kupila za 20 000 gld. hišo v Prešernovi ulici št. 29 (sedanji dijaški dom), ki jo je preuredila v gimnazijo, kjer se je pričel pouk 9. oktobra leta 1871. V tej stavbi je ostala gimnazija ves čas, dokler se ni razširila v višjo gimnazijo.

Ptujska gimnazija je bila realna gimnazija. Te vrste šol so namreč začeli prav tedaj poskusno ustanavljati tudi drugod. V tretjem razredu so se smeli dijaki odločiti za grški oz. francoski jezik. Zanimivo je, kako so se dijaki opredeljevali. V šol. letu 1871/72, ko je bil prvič tretji razred, se je od skupnega števila 19 učencev odločilo za grščino 12 učencev, v šolskem letu 1877/78 pa od 25 učencev kar 23. Pretežna večina dijakov se je odločila za grščino, za humanistično smer in ne za realno. Zaradi tega je deželni zbor 15. oktobra 1878 sklenil, da se spremeni ptujska realna gimnazija v čisto nižjo gimnazijo, ohrani pa se še dalje obvezno risanje v vseh štirih razredih. Gimnazija je bila s tem humanistična, z latinščino in grščino. Šele v šol. letu 1919/20 se je tudi ptujska gimnazija, kot ostale, spremenila v realno gimnazijo s francoščino namesto grščine.

Učenci ptujske gimnazije so bili doma iz mesta ali okolice, prihajali pa so v šolo tudi iz Ljutomera in Radgone. Zaradi povečanega nemškega pritiska

¹ Dr. J. Komljanec: Ob 60-letnici ptujske gimnazije, Izvestja — 60 let ptujske gimnazije, Ptuj 1929, str. 7.

je po štajerskih mestih prevladovala nemščina, okolica pa je ostala slovenska. To se je kazalo tudi pri dijakih ptujske gimnazije. Nekaj številčnih podatkov:

Ob zaključku šol. leta 1869/70 je bilo 46 dijakov, od teh 20 Slovencev in prav toliko tudi Nemcev.

Tako razmerje je ostalo približno do konca 19. stoletja, čeprav so bili Slovenci že v letu 1899 v neznatni večini. Vseh dijakov je bilo tega leta 138, od teh je bilo 72 Slovencev in 66 Nemcev.

Od leta 1900 do 1919 so Nemci prevladovali. Tako je bilo npr. leta 1900 vpisanih 144 dijakov, od teh je bilo 60 Slovencev in 81 Nemcev. Število Nemcev je v naslednjih letih stalno raslo. Leta 1914 je bilo od 180 dijakov le še 31 Slovencev, Nemcev pa 148. Leta 1919 je bilo od 210 dijakov 73 Slovencev in 135 Nemcev.

Od leta 1920 dalje se je ta struktura ponovno menjala. Nemci so bili v znatni manjšini. Tako je bilo leta 1920 na šoli 228 dijakov, od teh 194 Slovencev in le 29 Nemcev, leta 1929 pa je bilo od 300 dijakov 270 Slovencev in 30 Nemcev.²

Strukturne spremembe so bile odvisne od družbenopolitičnih razmer, ki so vsekakor morale vplivati tudi na ta zavod.

Pri pregledu statističnih tabel je tudi zanimivo, da smo imeli v prvem šolskem letu 6 dijakov nemško-slovenske narodnosti in da se materin jezik učencev ni vedno skladal z narodnostjo staršev.

Podobno narodnostno razmerje se je kazalo tudi pri učiteljih. Prvi ravnatelj je bil Fichna Anton, po rodu Čeh, ki je prišel s celjske gimnazije in ostal v Ptuj do šol. leta 1880/81. Iz Ptuja je odšel v Leoben in spremenil ime v Fichten. Prvo leto sta poučevala Slovenca Peter Končnik slovenščino in Rudolf Gaupmann risanje. V prihodnjih šolskih letih so bili nastavljeni še tile slovenski učitelji: Jožef Žitek, Luka Kunstek, Karel Glaser, Anton Derganc, Anton Fras, Julij Glowacki, Franc Hubad, Ferdinand Majcen, Martin Cilenšek in Franc Železinger. Ko se je nižja gimnazija leta 1898 začela izpopolnjevati v višjo, so prišli na zavod še: Josip Wester, dr. Karel Ozvald, dr. Josip Komljanec in Anton Kolarič.

Ko je odšel iz Ptuja ravnatelj Fichna, je deželni odbor imenoval začasno za ravnatelja zavoda Franca Hubada. Čeprav je bil sposoben mož, je ostal Hubad le v. d. ravnatelja, ker je bil Slovenec. Ostri nacionalni boji so namreč zajeli tudi šolstvo. Po treh letih je bil imenovan za ravnatelja Nemeč — Tirolec Hans Tschannet, ki ni poznal slovenske govornice. Slovenski poslanci so se v deželnem zboru leta 1885 pritožili, toda nemški poslanci so menili, da mora biti šola nemška, saj je na nemških tleh. Ptujška gimnazija je delala v težkih pogojih. Gimnazija naj bi krepila germanizacijo in tlačila slovenstvo.

Na tedanji nižji gimnaziji so pričeli s srednješolskim študijem kasnejši pomembni kulturni možje kot dr. Matija Murko in pisatelj Fran Ksaver Meško.

Medtem so odprli v Mariboru v šol. letu 1889/90 za štiri nižje razrede dvojezične vzporednice, kjer so poučevali slovenščino, v slovenskem jeziku pa še verouk, matematiko in latinščino. Tudi v Celju so leta 1895 dobili slovenske vzporednice. Zato so mnogi Ptujčani odhajali v te šole in jim ni bilo potrebno menjavati zavoda po dovršeni nižji gimnaziji. Premožnejši Ptujčani so pošiljali svoje otroke v Gradec. Število dijakov se je tako krčilo in je od leta 1889 do 1898 le trikrat prekoračilo število 100.

Iz gospodarskega in kulturnega razloga je gimnazija, imenovana »Landes — Untergymnasium«, pomenila za Ptuj veliko. Potrebno je bilo le zaježiti upadajoče števila dijakov, kar se je moglo zgoditi le, če bi dobil Ptuj popolno gimnazijo.

² Glej opombo 1, str. 9/10.

Ptujski občinski svet je 7. novembra 1890 poslal deželnemu zboru peticijo, v kateri se zavzema za popolno šolo in je pripravljen dati letno subvencijo 2000 gld. Tudi tokrat je bila prošnja zavrnjena. Ponovno so predložili peticijo leta 1892 in dosegli vsaj obljubo, da se bo mogla ptujska gimnazija izpopolniti, ko bo država prevzela deželno gimnazijo v Leobnu. In ko se je leta 1896 učna uprava izrekla, da je pripravljena v šolskem letu 1898/99 prevzeti deželno gimnazijo v Leobnu v državno upravo, je dosegel tedanji ptujski župan in deželni poslanec Josip Ornig, da se je začel deželni odbor pogajati s ptujsko občino o pripravah za razširitev gimnazije. Pogajanja so se uspešno končala. Štajerski deželni zbor je na seji 22. 2. 1898 sprejel predlog, da se po podržavljenju leobenske gimnazije izpopolni postopoma nižja gimnazija v Ptuj v 8-razredno gimnazijo. Tako so v šolskem letu 1898/99 odprli peti razred.³ Po upokojitvi ravnatelja Tschaneta je v šolskem letu 1899/1900 prevzel ravnateljsko mesto Andreas Gubo, profesor I. državne gimnazije v Gradcu.

Po 30-letnem prizadevanju po popolni šoli je Ptuj končno dobil tak zavod. Potrditev štajerskega deželnega zbora je razumljiva, če vemo, da je zbor pojmoval ptujsko gimnazijo kot čuvarja nemštva na Spodnjem Štajerskem. Tako so po odhodu ali smrti slovenskih profesorjev nastavili nemške profesorje. Leta 1875 je bilo med osmimi učitelji pet Slovencev, leta 1895 ob istem številu le trije Slovenci, leta 1905 od 14 učiteljev le še dva.

Podobno je bilo razmerje pri dijaštvu. Ko je obstajala še nižja gimnazija, so imeli večino slovenski dijaki. Tako je v šolskem letu 1897/98 od 91 dijakov bilo 57 Slovencev, v naslednjem šolskem letu pa od 138 dijakov 72 Slovencev. V naslednjih letih je število slovenskih dijakov znatno zaostajalo za nemškimi. Tako je bilo v šolskem letu 1902/03 izmed 186 dijakov 29 Slovencev.

Z izpopolnitvijo gimnazije je bilo število dijakov sicer večje, toda ob sistematičnem potujčevanju so bili mnogi odklonjeni z motivacijo, da ne znajo dovolj učnega jezika. Tako se je v šolskem letu 1898/99 želelo vpisati v prvi razred 44 slovenskih učencev, toda zavrjenih je bilo kar 26. Slovenske dijake so izločali tudi v drugih razredih, drugače si ne moremo razlagati velikega upadanja števila slovenskih dijakov, saj je bilo v šolskem letu 1903/04 stanje najbolj kritično in je od 184 dijakov le še 24 Slovencev.

Da bi imela ptujska gimnazija ustrezno število dijakov tudi brez slovenskih, se je ustanovil v Ptuj v šolskem letu 1898/99 nemški dijaški dom za 100 dijakov. Dom je dajal gojencem vso oskrbo in pomoč pri učenju. Zanimivo je, da so mogli postati gojenci doma tudi dijaki drugih narodnosti razen slovenske.

Z izpopolnitvijo gimnazije je nastal problem novih prostorov. Občinski svet je sklenil, da poleg starega poslopja zgradi novo poslopje za višjo gimnazijo. Zidava se je pričela 12. junija 1899, tako da se je s šolskim letom 1900/01 pouk že pričel v novem poslopju, staro poslopje pa so preuredili v nemški dijaški dom. Prostori so bili urejeni za okrog 200 dijakov oz. 8 razredov.

Prva svetovna vojna je zadela tudi ptujsko gimnazijo. Ob začetku vojne je bilo vpoklicanih v vojsko pet profesorjev, kljub temu pa se je pouk nadaljeval. Opustili pa so pouk slovenščine, ker je bilo malo slovenskih dijakov. Z vstopom Italije v vojno na strani Antante je avstro-ogrska vojska zasedla gimnazijsko poslopje in dijaški dom. Pouk se je moral predčasno končati in to 14. junija 1915. Starejši dijaki so morali na fronto in kasneje so jim dovolili opravljati nekoliko olajšano, tako imenovano vojno maturo. Zanimivo je, da je v teh vojnih časih na

³ Zavod se je imenoval: »Kaiser Franz Josef — Landesgymnasium in Pettau«.

gimnazijskem poslopju prvič zaplapolala slovenska zastava, ki so jo izobesili 16. maja 1915 vojaki kranjskega pešpolka št. 17, trenutno nastanjeni v gimnaziji.

Dogodki v letu 1918 so se vrstili z bliskovito naglico. Avstro-Ogrska je morala kapitulirati. Narodno vijeće v Zagrebu pa je proglasilo 29. oktobra ustanovitev države SHS na ozemlju Avstro-Ogrske s poudarkom, da se nova država želi priključiti kraljevini Srbiji in Črni gori. Val navdušenja je zajel tudi Ptuj in narodnoprebudno gibanje ni šlo mimo gimnazije. Tedanji ravnatelj dr. Karl Schöbinger je 29. oktober proglasil za pouka prosti dan.

Ptujska gimnazija se je tedaj prilagajala novim razmeram in postala je kulturno-izobraževalna ustanova za slovensko prebivalstvo. Po odloku Narodne vlade iz Ljubljane z dne 28. novembra 1918 je bil odstavljen ravnatelj dr. Schöbinger, ki je vodil zavod od 1909. leta. Za novega ravnatelja je bil imenovan Franjo Vajda, ki je nato opravljal ravnateljske posle do 1922. leta.

Začetek pouka je veljal po starem šolskem koledarju že od leta 1875. Pričel se je 16. septembra. Leta 1924 pa so določili za začetek pouka 1. september, za zaključek pa 28. junij.

Na gimnaziji je bilo tedaj 208 dijakov, od teh 73 Slovencev. Da bi mogli stopiti v šolo tudi slovenski dijaki, ki niso znali nemško, je bil 18. decembra 1918 zanje izjemoma nov sprejemni izpit. Sprejetih je bilo 32 učencev, ki so z 11 dijaki iz nemškega oddelka tvorili prvi razred. Po 50 letih obstoja šole je bil to prvi slovenski razred. Istočasno so uvedli slovenščino kot učni jezik, iz deželne gimnazije je nastala Državna gimnazija. Na zavod sta prišla Anton Sovre, ki je pred vojno služboval v Gorici, in Hinko Vodnik, ki je že nekaj let bil na celjski gimnaziji. Z odlokom višjega šolskega sveta v Ljubljani z dne 15. 2. 1919 je gimnazija dobila naziv: Državna gimnazija v Ptujju. Marca meseca so bili odpuščeni štirje nemški profesorji in namesto njih nastavljeni slovenski.

Reorganizacija srednješolskih zavodov v Sloveniji iz nemških v slovenske je povsod potekala mirno. Pri ptujski gimnaziji je obstajala nevarnost maščevanja nemške nacionalne manjšine.⁴ Namesto izostalih nemških dijakov je prišlo na zavod mnogo slovenskih dijakov. Število učencev je ostalo na predvojni ravni, le v šolskem letu 1922/23 se je najbolj znižalo, odtlej pa je stalno naraščalo. Zanimivi so številčni podatki. Statistika prikazuje, da je bilo v šolskem letu

1918/19	Srbov, Hrvatov, Slovencev	73	in	Nemcev	135,
1919/20	Srbov, Hrvatov, Slovencev	194	in	Nemcev	29,
1920/21	Srbov, Hrvatov, Slovencev	178	in	Nemcev	27,
1921/22	Srbov, Hrvatov, Slovencev	192	in	Nemcev	16,
1922/23	Srbov, Hrvatov, Slovencev	177	in	Nemcev	12,
1923/24	Srbov, Hrvatov, Slovencev	190	in	Nemcev	17,
1924/25	Srbov, Hrvatov, Slovencev	217	in	Nemcev	14,
1925/26	Srbov, Hrvatov, Slovencev	241	in	Nemcev	17,
1926/27	Srbov, Hrvatov, Slovencev	234	in	Nemcev	25,
1927/28	Srbov, Hrvatov, Slovencev	245	in	Nemcev	25.

Težave so bile tudi s profesorji, ker so nemški profesorji odšli. Začetne težave so uspeli premagati. Leta 1919 so že prihajali na šolo: dr. France Kotnik, ki je bil preigan s celovške gimnazije, Fran Alič, Rajko Pirnat, dr. Karel Zele-

⁴ Po statističnih podatkih leta 1920 je imel ptujski okraj 85 946 prebivalcev, od teh 1649 Nemcev. V mestu Ptujju je bilo od 4449 prebivalcev 974 Nemcev (glej opombo 2, str. 17!).

nik, Franc Devetak, Peter Holeček, Ivan Steblovnik, Ladislav Mlakar, Josip Pe-tauer ter France Pretnar. Vseh oddelkov je bilo devet, učnih moči pa štirinajst.

Delo je bilo sprva dokaj težavno, kajti primanjkovalo je učnih knjig. Tudi vojna je zapustila pri mladini določeno mero brezobzirnosti in malomarnosti v odnosu do šolskega dela. Leta 1922 je odšel ravnatelj Vajda za referenta v minist-rstvo za prosveto in ravnateljsko mesto je prevzel dr. Josip Komljanec.

Ker je število dijakov po letu 1918 naraščalo, je znova nastal problem pro-storov. Pomagali so si z eno učilnico v dijaškem domu in z dvema prostoroma v Mladiki. To je bila le začasna rešitev. Mestni občinski svet z županom Miho Bren-čičem je kupil prostore nekdanjega dominikanskega samostana ter tja premestil mestni Ferkov muzej. Od julija do oktobra 1928 so muzejske prostore preuredili v gimnazijske učilnice. S tem so pridobili 6 učilnic in tako nekoliko rešili problem prostorov. Poslopje je bilo zgrajeno za okrog 300 dijakov in zato so bile upra-vičene zahteve po novi stavbi že tik pred II. svet. vojno, ko se je povečalo število dijakov na približno 500.

Ko so se normalizirale razmere v srednjem šolstvu v Sloveniji, je bilo nujno uskladiti slovensko šolstvo s šolstvom v državi. Zaradi različnih pogojev v državi enotnega srednješolskega zakona ni bilo do leta 1928. Prosvetno minist-rstvo je medtem izvajalo strukturne spremembe.

Leta 1924 je prenehal z delom zadnji humanistični razred in gimnazija se je spremenila v realno, od 2. junija 1930 imenovana Državna realna gimnazija kraljeviča Andreja v Ptuju, na podlagi prošnje mestnega župana Mihe Brenčiča in po odobritvi kralja Aleksandra. Verjetno je preimenovanje zavoda imelo glob-lje pomen: očuvati gimnazijo! Z nastankom realne gimnazije se je spremenil pred-metnik. Tako je bila v prvem in drugem razredu ukinjena latinščina, v drugem razredu pa še zgodovina. Namesto latinščine v drugem razredu so uvedli franco-ščino in obvezno petje. Srbohrvaščina se je pričela poučevati po dve uri na teden. S šolskim letom 1925/26 so šolsko leto razdelili v tromesečja. Določili so začasni učni načrt za nižje razrede in realne gimnazije. Za višje razrede so določili učni načrt v šolskem letu 1927/28. Najvažnejša sprememba za realne gimnazije je bila v tem, da so latinščino in nemščino pričeli poučevati šele v 5. razredu.

Z novo reorganizacijo šolstva je prosvetno ministrstvo hotelo pustiti le do-ločeno število popolnih srednjih šol, ki so imele ustrezne pogoje. Ptujaska gim-nazija se je znova znašla v kočljivem položaju. Obstajala je nevarnost, da se leta 1925 zaradi premajhnega števila učencev začasno ukineta 7. in 8. razred. Ker je bil 6. razred sorazmerno močan, in sicer je bilo v njem 30 dijakov, ukinitve niso izvedli. Večja nevarnost je bila v letu 1927/28, ko je finančni zakon pred-videl le 80 popolnih državnih gimnazij v državi. Katere šole pa bodo postale znova nižje gimnazije, je odločil ministrski svet na predlog ministrstva za prosveto.

Ptujaska gimnazija je v šolskem letu 1926/27 imela vse ustrezne pogoje za obstoj. Vseh dijakov je bilo 260. Po zakonu se je lahko šola odpravila, če je tri leta zaporedoma imela v sedmem in osmem razredu manj od 25, a v petem in še-stem manj od 40 učencev. Mestni župan dr. Senčar in gerent okrajnega zastopa Miha Brenčič sta se pri merodajnih forumih odločno zavzela za obstoj šole in dobila ustrezna zagotovila.

Šolsko leto 1927/28 se je pričelo mirno. Vpisalo se je 282 dijakov. Kakor hitro so minile volitve v narodno skupščino, je prosvetno ministrstvo 18. 9. 1927. leta brzojavilo, da se mora gimnazija spremeniti v nižjo in naj se s 1. ok-

tobrom zapre peti razred. V mestu in okolici je nastalo veliko negotovanje, saj večine dijakov straši ne bi mogli šolati drugod.

Takoj naslednji dan je mestni župan dr. Matej Senčar sklical izredno sejo občinskega sveta in ta je soglasno nastopil proti ukinitvi višjih razredov. Delegacija mesta in okrajnega zastopstva z gimnazijskim ravnateljem je odšla v Maribor k velikemu županu in oblastnemu odboru, da izroči protest. Dosegla je obljubljeno pomoč. Tudi profesorsko društvo v Ljubljani je protestiralo zoper ukinitve srednjih šol na Slovenskem.

Ker do 30. septembra 1927 ni bilo odziva na protest, se je pouk v 5. razredu od 1. do 4. oktobra vršil privatno. 5. oktobra je prispela brzojavka prosvetnega ministrstva, da se naj pouk do konca šolskega leta vrši normalno, v prihodnjem šolskem letu pa se ukineta peti in šesti razred. Ko bi zavod moral v kratkem praznovati 60-letnico obstoja, je moral ponovno dokazovati javnosti upravičenost svojega obstoja.

V počitnicah leta 1932 je bila gimnazija reducirana na nižjo, a čez mesec dni je bil odlok preklican. Leta 1933 je bil upokojen dr. J. Komljanec in na njegovo mesto imenovan dotedanji referent ministrstva prosvete dr. Maks Kovačič, ki je vodil zavod do svoje upokojitve septembra 1938. leta. Novembra 1939. leta je nastopil delovno mesto ravnatelja Fran Alič, dotedanji inšpektor ministrstva prosvete v Beogradu in bivši dolgoletni profesor na tem zavodu, ki je služboval do pričetka druge svetovne vojne.

Zanimiv je tudi prikaz notranjega življenja šole. Znano je, da so za revne dijake v Ptujtu organizirali dijaško kuhinjo in s podpornim društvom že od leta 1870 pomagali vsem potrebnim z izposojanjem učbenikov, dajanjem obleke in obutve. Vsako leto so zbirali prispevke Ptujčanov za pomoč revnim dijakom.

Na šoli so delovala mnoga dijaška društva, kot literarna družina, podružnica Ferijalnega saveza, Podmladek RK, podmladek Sokola itn. Pripomniti moram, da so ta društva zajela dijake po interesnih skupinah, da pa so se pred drugo svetovno vojno že kazali različni politični vplivi oz. zavesten boj med Slovenci in nemčurji. Znano je, da se je večina dijaške mladine opredeljevala za napredne politične nazore in da v naprednem mladinskem gibanju zavzema tudi ptujška gimnazija pomembno mesto. Naj podam tudi nacionalni sestav dijakov v tridesetih letih, ker je revolucionarni boj za naprednejši družbeni sistem imel tudi narodnoobrambni značaj. To je še zlasti veljalo za obdobje pred drugo svetovno vojno, ko je agresivni hitlerizem posegel tudi na naša tla. Iz šolskih dokumentov je razvidno, da je moralo ravnateljstvo gimnazije npr. v šolskem letu 1937/38 nastopiti proti nekaterim dijakom, ki so zastopali Hitlerjeve nazore na šoli, in jim prepovedati nadaljnje šolanje. V tridesetih letih je bila nacionalna struktura dijaštva naslednja:

V šolskem letu 1930/31 je bilo vpisanih 361 dijakov, od teh 25 Nemcev.

V šolskem letu 1931/32 je bilo vpisanih 384 dijakov, od teh 31 Nemcev.

V šolskem letu 1932/33 je bilo vpisanih 391 dijakov, od teh 30 Nemcev.

V šolskem letu 1933/34 je bilo vpisanih 400 dijakov, od teh 30 Nemcev.

V šolskem letu 1934/35 je bilo vpisanih 418 dijakov, od teh 34 Nemcev.

V šolskem letu 1935/36 je bilo vpisanih 460 dijakov, od teh 36 Nemcev.

V šolskem letu 1936/37 je bilo vpisanih 461 dijakov, od teh 38 Nemcev.

V šolskem letu 1937/38 je bilo vpisanih 495 dijakov, od teh 36 Nemcev.

V šolskem letu 1938/39 je bilo vpisanih 499 dijakov, od teh 26 Nemcev.

V šolskem letu 1939/40 je bilo vpisanih 479 dijakov, od teh 21 Nemcev.

V začetku tridesetih let se je na gimnaziji že čutil vpliv komunistične partije in v šolskem letu 1932/33 se je tudi osnoval dijaški skojevski aktiv. Člani skojevskega aktiva so študirali marksistično literaturo in širili ilegalni tisk. Povezali so se z delavsko mladino in dobivali pomoč od naprednih profesorjev, kot so bili Franjo Žgeč, Franc Onič, Anton Ingolič, Marja Boršnikova, France Mihelič, Tone Šifrer in drugi. Ptujška gimnazija je namreč veljala za pomemben levičarski zavod v Sloveniji.

Dijaki — skojevci so postopoma dobivali vpliv na društva in organizacije na šoli. Politično udejstvovanje mladine ni ostalo skrito oblastem. Tako so bili v začetku leta 1934 aretirani prvi dijaki — skojevci ter obsojeni na težke zaporne kazni. Jasnejšo podobo o teh dogodkih lahko beremo v drugih sestavkih tega šolskega poročila. Vsekakor pa lahko tudi na tem mestu ugotovimo, da kljub terorju vladajočega režima vala revolucionarnosti mladine ni bilo mogoče zaježiti. Napredna mladina je sodelovala pri vseh akcijah komunistične partije, nekateri dijaki pa so postali celo španski borci. Skojevci so si pridobivali vedno več simpatizerjev. Na ptujski gimnaziji se je pričel res oster razredni in narodnoobrambni boj. Preveč bi bilo poimenskega naštevanja naprednih dijakov, ki so se kakorkoli udeleževali v tem boju, toda njihov lik naj bo svetel vzgled tudi današnjim generacijam.

Kar je bilo v predvojnih letih naprednega, se je zgrnilo okrog komunistične partije. Aktivni činitelj v boju za naprednejši družbeni sistem je predstavljala mladina, tako dijaška kot delavska. Lahko trdimo, da je bila večina gimnazijske mladine pripravljena na odločilne dni, ki jih je prinesla vojna.

27. marca 1941 so izbruhnile tudi v Ptujju množične demonstracije. Pod vplivom skojevskega gimnazijskega aktiva so odšli ptujski dijaki demonstrirati na ulice zoper sramotni pakt. Vojna se je pričela in formalno šolsko delo se je zaenkrat pretrgalo. Obnovilo se je približno mesec dni po okupaciji, ko so bili organizirani tečaji v nemškem jeziku, da so lahko preieli dijaki spričevala o dovršenem razredu. Jeseni 1941 pa se je pričel redni šolski pouk.

O zgodovini ptujske gimnazije med okupacijo vemo zelo malo. Šolski arhiv so Nemci odnesli in dokumenti, ki so v avstrijskih arhivih, so nam zaenkrat nedostopni. Zato se lahko v glavnem naslonimo na spomine tedanjih dijakov. Če bo v prihodnje postalo arhivsko gradivo dostopno, bo potrebno še marsikaj preveriti in dopolniti. Zbrani podatki v tem poročilu naj nudijo le bežno sliko življenja na šoli v tej dobi.

Gimnazija se je v okupacijski dobi imenovala »Wolfram von Eschenbach — Oberschule für Jungen«. Pričetek in konec šolskega leta je približno odgovarjal današnjemu šolskemu koledarju. Šolsko leto so razdelili na tri tretjine, s tem da so imeli skrajšane počitnice v mesecu decembru. Predmeti so bili v glavnem enaki starojugoslovanskim, le da slovenščine ni bilo. Od tujih jezikov so od prvega razreda poučevali angleščino, od tretjega razreda pa še latinščino.

Ohranjeni sta samo vpisnici za šolsko leto 1943/44 in 1944/45, iz katerih moremo razbrati, da je bilo na gimnaziji v šolskem letu 1943/44 291 dijakov in to v prvem razredu 72, v drugem 43, v tretjem 32, v četrtem 25, v petem 23, v šestem 27, v sedmem 34 in v osmem 35 dijakov. V naslednjem šolskem letu se je število dijakov zmanjšalo na 235, tako da je bilo v prvem razredu 38, v drugem 43, v tretjem 37, v četrtem 41, v petem 24, v šestem 17, v sedmem 25 in v osmem 10 dijakov. Med dijaki zasledimo največ Nemcev, slovenska imena pa so nemško

popačena. Zanimivo je, da so posamezne dijake označevali z »Arier« oz. »Vollari-er«, kar dokazuje, koga so imeli za najzanesljivejšega. Dijaki nemške narodnosti so bili otroci nemških uradnikov iz Nemčije, Avstrije oz. tako imenovanih »folksdojčarjev« iz Besarabije in Bukovine, ki so prišli službovat na Spodnjo Štajersko. Seveda so bili na šoli zastopani tudi otroci ptujskih Nemcev. Slovencev je bilo na šoli od $\frac{1}{5}$ do $\frac{1}{4}$ vseh dijakov. Slovenskim dijakom so strogo prepovedali govoriti slovensko, ker je sicer sledila izključitev iz zavoda.

Raznarodovalno politiko so vneto izvajali tedanji profesorji na šoli, vsi nemške narodnosti, doma iz Avstrije ali Nemčije. Nemškega porekla je bil tudi ravnatelj zavoda dr. Scheider, po stroki profesor kemije. Med profesorji je bilo tudi nekaj »folksdojčarjev« iz Besarabije ali Bukovine. Svojo nacistično zagrizenost so kazali pri pouku, še zlasti je to veljalo pri pouku zgodovine. Pouk so izkoriščali v propagandne namene; poveličevali so vojne zmage, zlasti na vzhodu.

V letu 1943 so se nemški neuspehi na frontah odražali tudi v delu na šoli. Mlajše profesorje so vpoklicali, na njihova mesta pa so prihajali drugi, za vojsko nesposobni in vojni invalidi.

Nemški neuspehi so vzpodbujali slovensko mladino na šoli k odporu. Po zbranih podatkih je bila jeseni leta 1944 na gimnaziji ustanovljena ilegalna mladinska organizacija. Njeni člani so v Ptujju trosili letake, zbirali material za partizane ali pa opravljali kurirske posle.

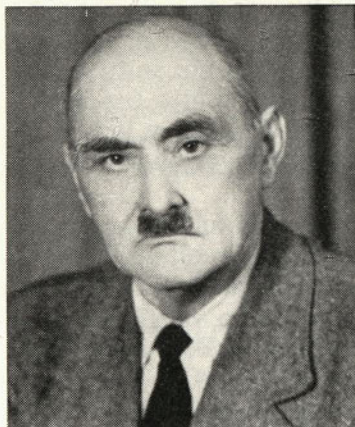
Približno mesec dni pred osvoboditvijo so ukinili pouk z obrazložitvijo, da je to le »začasna prekinitev«. Gimnazijsko poslopje se je spremenilo v vojaško bolnico. Okupatorju so bili dnevi šteti. Ptuj so pričeli zapuščati Nemci in njihovi hlapci. Svoboda je bila blizu in tudi za ptujsko gimnazijo so prihajali novi časi. O njih je že pred vojno sanjalo mnogo ptujskih dijakov, nekateri pa so zanje žrtvovali tudi svoje življenje.

8. maja 1945, pozno popoldne, so zadnje nemške čete zapustile mesto. V naslednjih dneh so začeli prihajati domov izgnanci in interniranci. Bili so pripravljani sodelovati pri obnovi in postavitvi temeljev novemu življenju. V novo življenje se je pričela vključevati tudi ptujška gimnazija.

Po sklepu OLO Ptuj je 14. junija 1945 prevzel začasno ravnateljstvo na zavodu Franc Stiplovšek, bivši profesor na šoli. Zavod je bil v obupnem stanju. Knjižnica in zbirke so bile večinoma uničene, oprema odnesena ali poškodovana. Izginil je celotni arhiv, skupno s kroniko, ki je segala v leto 1869, ko je bil zavod ustanovljen. Poslopje pa je bilo še doka dobro ohranjeno, le notranje razdejanje je pričalo, da vojna vihra ni šla niti mimo gimnazije.

V sorazmerno kratkem času je bilo poslopje toliko obnovljeno, da je bilo mogoče pričeti s šolskim delom. Ker pa je okupator razstrelil poslopje okoliške osnovne šole, so šest gimnazijskih učilnic uporabili za osnovnošolski pouk.

23. junija so prispeli na zavod Valter Braz, Hinko Uršič, Tatjana Vehovar, Majda Spillich, Natalija Bonča in Stana Musar, ki jih je poslalo ministrstvo za prosveto v Ljubljani. 25. junija je Franc Stiplovšek predal ravnateljske posle Valterju Brazu. Tega dne sta se na zavodu zaposlila Alojz Bolta in Ferdo Juvanec, nakar je učiteljski zbor na prvi konferenci razpravljajal o organizaciji tečajev, ki so se pričeli 5. julija. Vpisalo se je 550 dijakov. Glede na izobrazbo so bili razvrščeni v osem razredov ali dvanajst oddelkov, tako da so imeli prvi štirje razredi po eno paralelko. V tem obdobju so se na šoli zaposlili še: Majda Vošnjak,

dr. Matko Heric, Franc Kolarič, Helena Menaše, Mila Planinšek, Slavo Komac, Andrej Kovač, Emilija Branc, Ivan Burger in Lovro Farazin. 5. avgusta so se pričeli na zavodu posebni tečajji za 39 udeležencev NOB, ki zaradi vojne šolanja niso uspeli dokončati. 30. avgusta so se pričeli dopolnilni, posebni in privatni izpiti, ki so se končali 12. novembra. Dopolnilne izpite je opravilo 287 dijakov, posebne razredne izpite pa 192.

Redno delo na šoli se pričinja v mesecu septembru. 14. septembra so zavod zapustili Valter Braz, Majda Spillich in Tatjana Vehovar. Vodstvo zavoda je prevzel Anton Ingolič, ki je prišel na zavod 8. septembra. Ingolič je opravljal ravnateljske posle samo do 12. oktobra, ko je ponovno prevzel ravnateljske posle Franc Stiplovšek. V tem obdobju je prišlo še do nekaterih personalnih sprememb v učiteljskem zboru, vendar o teh govori drugi sestavek. V svojem prispevku želim samo prikazati, kako se je pričelo redno šolsko delo po vojni.

Ob rednem vpisu od 20. do 25. septembra so se vpisali 504 dijaki. Redni pouk se je začel 15. oktobra. Novost v učnih programih predstavlja uvedba poučevanja ruskega jezika. Pouk ruščine je trajal do šolskega leta 1953/54 in se je ponovno obnovil leta 1962. V šolskem letu 1950/51 se je pričela poučevati francoščina, v šolskem letu 1952/53 pa tudi nemščina. Sistem, da sta francoščina ali ruščina drugi tuj jezik ob nemščini oz. angleščini, katerih se dijaki učijo že v osnovni šoli, se je ohranil do danes.

Vzporedno z rednim poukom je potekal od 16. do 30. novembra 1945 tečaj za zamudnike od tretjega razreda dalje. Tečaj je obiskovalo 155 dijakov. Sledili so še dopolnilni, razredni, popravni izpiti ter izpiti za oficirje JA. Iz šolske kronike razberemo, da se je kolektiv gimnazije skupno z dijaštvom aktivno vključil v mnoge delovne akcije, da se je mladinska organizacija aktivno udeleževala, da so se dijaki na mnogih predavanjih in proslavah seznanjali s tradicijami NOB, da so 6. februarja 1946 odkrili v gimnazijski avli spominsko ploščo padlim dijakom in profesorjem zavoda, da so se udeležili mnogih manifestacij ob spominskih dneh in podobno.

Prvo polletje so zaključili 28. februarja 1946. Uspeh ni bil zadovoljiv. Vzrokov za to je bilo več: zapostavljanje slovenščine v času okupacije, pomanjkanje učbenikov in učil, težke gmotne prilike. Ob koncu šolskega leta je bil učni uspeh nekoliko boljši, vendar še ne zadovoljiv. Zanimivo je tudi to, da je v pr-

vem šolskem letu po osvoboditvi zaključni razred obiskovalo le pet dijakov in da so le trije v junijskem roku opravljali višji tečajni izpit (maturu). Nižji tečajni izpit pa je od 72 četrtošolcev opravilo 34 dijakov.

Med počitnicami so na šoli urejali knjižnice in zbirke, 74 mladincev pa se je udeležilo delovne akcije pri regulaciji Pesnice. Šolsko leto 1946/47 se je pričelo že v normalnejših pogojih, čeprav so sledile še mnoge personalne spremembe v kolektivu. Vpisalo se je 556 dijakov, pouk pa se je pričel 16. septembra.

V naslednjih letih se je število dijakov stalno večalo. Tako se je v šolskem letu 1949/50 vpisalo že 859 dijakov in šola je imela tedaj že 20 oddelkov. Višji razredi so bili maloštevilni, brez paralelk, zato pa so bili številčno močnejši nižji razredi. Vsekakor pa neprestane personalne spremembe niso mogle pozitivno vplivati na delo in je bila zato upravičena zahteva učiteljskega zbora, da se premestitve ne bi smele izvajati med šolskim letom. Tudi vodstvo šole se je stalno menjavalo. Tako je septembra 1947. leta postal ravnatelj zavoda Marjan Tavčar, a je ostal le do decembra meseca. Mesto v. d. ravnatelja je nato prevzel Drago Hasl. Že v počitnicah je bil imenovan za v. d. ravnatelja Branko Prekoršek in šele od leta 1949 je za več let prevzel vodstvo zavoda Ivan Krajnčič, bivši ravnatelj učiteljišča v Tolminu.

Ivan Krajnčič

Ker je šola organsko rasla, je nastal problem prostorov. Učilnice so lahko sprejele največ 45 dijakov, zato so morali uporabiti za učilnico pred sobo risalnice. Nekaj časa je bil pouk tudi v petih učilnicah šole učencev v gospodarstvu, kar pa ni bilo ustrezno, saj je potekal pouk v dveh zgradbah. Gimnazijske prostore so v popoldanskem in večernem času uporabljali tudi učenci trgovske stroke, slušatelji Delavske gimnazije, ljudska univerza, terenska odbora OF in PLZ. Utesnjenost prostorov in vedno večje število dijaške mladine sta že v letih okrog 1950 napovedovala nefunkcionalnost prostorov.

V šolskem letu 1949/50 so morali zaradi personalnih sprememb reducirati nekaj ur, zaradi česar pa kvaliteta pouka ni trpela. Učitelji na šoli so poučevali še na trgovski šoli, v šoli učencev v gospodarstvu, v melioracijski šoli, v tečaju za gospodinjstvo in turizem, v tečajih za nameščence, v oficirskem gimnazijskem tečaju in podobno. Vsekakor se je pokazala tudi s te strani pripravljenost za delo. To je bilo tudi jubilejno leto zavoda, saj je praznoval 80-letnico obstoja.

V učno-vzgojnem procesu je zanimiv podatek iz šolskega leta 1947/48, ko se je ob koncu šolskega leta, v aprilu mesecu, pričela poučevati predvojaška vzgoja od četrtega do osmega razreda. Tega leta so po novih navodilih opravljali nižji tečajni izpit tudi tretješolci poleg četrtošolcev. Sistem triletne nižje gimnazije in petletne višje gimnazije je ostal do leta 1952. Tega leta ni bilo sprejemnega izpita v višjo gimnazijo, ker je četrti razred nadaljeval šolanje kot zaključni razred nižje gimnazije. Tako se je v prvem letu reforme k izpitu prijavilo 75 dijakov in uspešno opravilo preizkušnjo 52.

Izvenšolsko življenje mladine je bilo v letih po vojni razgibano. Sodelovala je pri mnogih proslavah, manifestacijah, na pevskih festivalih, v raznih krožkih kot npr. pri prirodoslovnem, dramskem, literarnem, šahovskem, pevskem, pri krožku LT, v telovadnem društvu »Mladost«, ki je s svojimi člani doseglo več pomembnih rezultatov v republiškem in zveznem merilu. Mladina je slovesno proslavila združitev SKOJ in LMJ leta 1949 v enotno organizacijo. S tem je ta organizacija dobila še večji idejno-politični poudarek. Omeniti moram tudi delovne akcije mladine ob rednem šolskem delu kot npr. gradnjo združnih domov leta 1948/49 v počastitev II. kongresa KPS.

Zavest dijaške mladine se je odražala tudi na vsakoletnih delovnih akcijah. Tako se je leta 1947 okrog 70 mladincev udeležilo gradnje proge Šamac—Sarajevo. Manjša skupina dijakov je tega leta pomagala arheološki ekipi pri izkopavanju staroslovanske nekropole na ptujskem gradu. Leta 1948 so bili gimnazijci na delovni akciji v vzhodni Srbiji. V naslednjih letih so sledile še delovne akcije na avtomobilski cesti »Bratstva in enotnosti« ter na progi Dobož—Banja Luka. Tako se je tudi ob tem pokazalo, da so generacije po vojni pokazale svojo družbeno zavest in tako nadaljevale delo predvojne revolucionarne mladine.

V petdesetih letih se je zavod prilagajal novim potrebam naše družbene skupnosti. V učne programe je bilo treba vnesti nove prvine, ki bi mlademu človeku širile obzorje in ga povezovale z našo družbeno prakso. Tako je bil v šolskem letu 1952/53 uveden pouk moralne vzgoje v nižjih razredih gimnazije, v šolskem letu 1957/58 gospodinjski pouk v 3. in 4. razredu nižje gimnazije in v šolskem letu 1960/61 tehnični pouk na učiteljišču, od šolskega leta 1962/63 pa še v 1. in 2. razredu gimnazije. V šolskem letu 1954/55 se je od petega razreda dalje poučevala angleščina oz. nemščina ob francoščini kot drugem tujem jeziku, medtem ko je latinščina postala neobvezen predmet (poprej je bila obvezna v 7. in 8. razredu). Število dijakov je stalno raslo in v šolskem letu 1952/53 je imela šola že 21 oddelkov.

Petdeseta leta so pomenila obdobje prehajanja administrativnega upravljanja v sistem družbenega samoupravljanja. Tudi šolske ustanove so se vključile v novi način upravljanja. Šolske zadeve niso zgolj stvar pedagoškega kadra, ampak širše javnosti kot tudi dijaške mladine. Tako beležimo v letu 1953/54 ustanovitev roditeljskega sveta. V šolskem letu 1957/58 je bil sprejet pravilnik dijaške skupnosti. Prvi šolski odbor na gimnaziji se je formiral 13. septembra 1957. leta. Vanj so prišli od številnih zunanjih sodelavcev Nada Pavličev, Julka Kancler, Zofka Krainc, dr. Milan Carli, Anton Ivartnik, Jože Muhič, Vlado Klinar, Drago Hasl. Trajko Stojičevski, Jože Vrbnjak, od članov kolektiva ing. Franja Starkl, Rudolf Čeh, Franc Stiplovšek, ravnatelj Ivan Krajncič po položaju in od dijakov Hilda Slekovec.

Z razvojem naše družbene skupnosti je naš samoupravni sistem dobival nove oblike. Šolski odbori so čez nekaj časa prenehali delovati. Vsi člani kolek-

tiva imajo odslej enake dolžnosti in pravice ter sestavljajo z zunanjimi sodelavci delovno skupnost. Ta se je formirala na gimnaziji 24. 11. 1964. Delovno skupnost je vodila prof. Marija Urbas. Od zunanjih sodelavcev so v njej sodelovali Franjo Alič, Franjo Auer, Marjan Čuček, Ciril Kolarič in inž. Stanko Bauman. Dijaška skupnost pa je vanjo imenovala svoja predstavnika, in to Darjo Hribar ter Dušana Čurina. Izvršni organ delovne skupnosti je bil upravni odbor. Člani prvega upravnega odbora so bili: Zlatko Žerak kot predsednik, Matilda Hlupič, Boris Korenjak, Matija Maučec in ravnatelj Rudolf Čeh. V taki obliki delujejo na šoli samoupravni organi še danes.

S prilagojevanjem šol interesom družbene skupnosti je prišlo v teh letih do mnogih reformnih posegov v samo organizacijo šol. Tako je v šolskem letu 1957/58 OLO Ptuj dobil navodilo za reorganizacijo šol. V Ptujju naj bi se ustanovile tri osnovne šole, gimnazija pa naj bi postala štirirazredna. Vodstvo šole z ravnateljem Mirkom Bračičem se je lotilo dela, tako da je v naslednjem letu že delovala štirirazredna gimnazija s 172 dijaki, razporejenimi v šest oddelkov. V gimnazijskem poslopju je ostalo osem oddelkov bivše nižje gimnazije, sedaj osnovne šole pod samostoinim ravnateljstvom. Ti učenci so po dograditvi osnovne šole Franca Osojnika odšli tja.

Po sklepu šolskega odbora 3. septembra 1959 je 20. oktobra prevzel vodstvo zavoda dotedanji profesor na zavodu Rudolf Čeh.

V šolskem letu 1959/60 so gimnaziji priključili učiteljišče, ki je tega leta tudi pričelo s svojim delom. Tedaj je učiteljišče štelo 62 dijakov, ki so bili razporejeni v dva oddelka. Učiteljišče je obstajalo do leta 1966. Dijaki so pri nas obiskovali tri letnike, nakar so odšli na mariborsko učiteljišče. Pri nas je bil torej Oddelek mariborskega učiteljišča pri gimnaziji Ptuj.

15. oktobra 1959 so se pričela predavanja za odrasle slušateljke ESS. Na osnovi odloka OLO Maribor z dne 7. julija 1960 je bila ustanovljena v Ptuiju ESS in to pod gimnazijskim ravnateljstvom. Tako je bil na šoli tudi skupen šolski odbor za gimnazijo, učiteljišče, ESS in AŠ. V šol. letu 1960/61 je imela ESS že 1. in 2. razred, ker so se v 2. razred prešolali dijaki domačini, ki so prišli iz Maribora. Administrativna šola se je formirala v šolskem letu 1960/61. 9. septembra 1961 so se učenci prvega letnika ESS in AŠ preselili v novo stavbo, ki je bila predana v uporabo šele 8. II. 1963. Ti dve šoli sta postali samostojen zavod. Nekaj gimnazijskih predavateljev je še naprej poučevalo na ESS.

Pred reformirano gimnazijo so se postavljale nove naloge. Pouk naj bi bil čimboli življenjski, teorija naj bi se čimbolj povezovala s prakso. Ni bilo dovolj urediti le učilnic; zahteval se je kabinetni pouk. Leta 1962 so bile postavljene zahteve sekretariata za šolstvo SRS po verifikaciji gimnazij. Naša šola je kljub nefunkcionalnosti prostorov in skromni opremi uspela, da se čimbolj približa novim zahtevam in tako je bila leta 1963 verificirana. S tem pa še ne moremo biti zadovoljni. Verifikacija je nam lahko samo vzpodbuda, da svoje delo še vestneje opravljamo. Ker družbeni napredek terja vedno več, se moramo zavedati, da novim zahtevam v prihodnje ne bomo kos, kajti sedanji gimnazijski prostori nikakor ne ustrezajo sodobnemu pouku.

Ob 100-letnici delovanja naše gimnazije nam bodi cilj, da v skladu z objektivnimi pogoji damo zavodu ustrezno mesto, ki mu glede na njegovo preteklost in današnjo funkcijo pripada. Zgodovina naše gimnazije je dovolj slavna, da se smemo potegovati za njeno nadaljnje delovanje v ugodnejših pogojih.

KRONOLOŠKI PREGLED POMEMBNEJSIH DOGODKOV NA GIMNAZIJI V ČASU OD LETA 1945 DO 1968

(Sestavil Matija Maučec)

V tem kronološkem pregledu dogodkov so zajeta leta po osvoboditvi, ker za obdobje do začetka druge svetovne vojne obstajajo letna poročila, imenovana »Izvestja«, ki jih je 62. Iz njih sta razvidna rast in življenje šole. Za dobo okupacije ni ohranjenega skoraj nobenega arhivskega gradiva, iz katerega bi se dala sestaviti vsaj delno uporabna kronika.

Pri sestavljanju kronike sem namerno opustil navajanje vseh tistih dogodkov in dejstev, ki sodijo v okvir običajne in vsakoletne ponavljajoče se dejavnosti. Za primer življenja šole v enem letu je priobčena podrobnejša kronika za šolsko leto 1967/68. Življenje šole po osvoboditvi je bilo zelo razgibano; mnogo je bilo organizacijskih in personalnih sprememb in zato je prav lahko mogoče, da dogodek ni bil registriran in ga je sedaj težko rekonstruirati.

V dopolnilo kronike prilagam statistični pregled osemletne gimnazije, štiri-letne gimnazije in oddelkov učiteljišča Maribor pri gimnaziji Dušana Kvedra v Ptujju.

LETO 1945

Okupatorju, ki je globoko zagrebel svoje krvave kremplje v našo zemljo, je tudi v Ptujju potekel njegov čas.

8. maja popoldne se poslednje nemške čete umaknejo iz Ptujja. Z njimi odidejo nemški nastavljenici ter naši potujčenci, kolikor si niso že prej poiskali zatočišče v Reichu. Bolgarska vojska in naši partizani mesto osvobodijo in v naslednjih dneh se vračajo preživeli izgnanci ter interniranci na svoje domove.

Takoj po 9. maju se na lastno pobudo vrnejo na gimnazijo njeni nekdanji profesorji Leopold Gorjanc, Franc Jakhel, Arnold Paulinič in Franc Stiplovšek, ki se lotijo urejanja kabinetov, knjižnice in rešujejo, kar se rešiti da. Izginil je arhiv in z njim dragocena kronika, ki je segala od ustanovitve gimnazije leta 1869.

14. VI.: Na poziv OLO Ptuj prevzame začasno upravljanje gimnazije Franc Stiplovšek.

Ker je okupator razstrelil poslopje okoliške osnovne šole, se ta zavod začasno preseli v gimnazijsko poslopje in uporablja šest njenih učilnic.

23.—25. VI.: V službo se javijo novi profesorji in prof. Franc Stiplovšek preda upravljanje zavoda novemu delegatu prof. Valterju Brazu.

30. VI.: Na gimnaziji ustanovijo organizacijo ZMS.

Do konca junija so gimnazijski prostori kolikor toliko urejeni, vpis v tečaje osemrazredne gimnazije je opravljen, šola dobi organizirano obliko in 2. julija je

slovesna otvoritev tečajev, v katere se je vpisalo 550 dijakov, razporejenih v vseh osem razredov oz. v dvanajst oddelkov.

2. VIII.: Na gimnaziji ustanovijo dijaški pevski zbor, v katerega se vključijo tudi nekateri člani profesorskega kolektiva.

28. VIII.: Imenovana je stalna izpitna komisija, ki po končanih tečajih do 12. XI. izvede 649 dopolnilnih, posebnih in privatnih izpitov.

V septembru je za silo urejena knjižnica in razdeljena na dijaško in profesorsko.

14. IX.: Delegat gimnazije prof. Valter Braz je premeščen v Ljubljano, vodstvo zavoda pa prevzame pisatelj prof. Anton Ingolič.

SOLSKO LETO 1945/46

15. X.: Po opravljenih sprejemnih izpiti je slovesna otvoritev rednega šolskega dela. Prireditve se udeleži tudi pomočnik ministra za prosveto Jože Jurančič. Vpisalo se je 504 dijakov in dijakinj. Šolsko leto poteka v znamenju dopolnilnih in posebnih izpitov, tečajev za zamudnike, oficirskega tečaja, udarniškega dela, namestitvev in premestitev profesorjev.

16. XII.: Nenadoma premine prof. biologije in kemije Leopold Gorjanc.

V tednu kulture od 2. do 8. februarja 1946 organizira gimnazija vrsto prireditvev, in sicer: slikarsko razstavo, razstavo slovenske knjige in partizanskega tiska, literarni večer slovenskih književnikov v mestnem gledališču, odkritje spominske plošče v gimnazijski veži in to žrtvam NOB, akademijo v gledališču s pevsкими in orkestralnimi točkami.

28. II.: Zaključek I. polletja; zaradi objektivnih težav s slabim uspehom.

V II. polletju sta posebno živahni dramska in glasbena dejavnost. Učno vzgojno delo dobi trdnjšo obliko in tudi dijaki se vrnejo k intenzivnejšemu učenju. Na to kaže dober uspeh pri nižjem in višjem tečajnem izpitu.

Pri regulaciji Pesnice sodeluje med počitnicami 74 dijakov.

SOLSKO LETO 1946/47

16. IX.: Začetek pouka. Kadrovske spremembe so precejšnje.

17. X.: Zavod obišče prvi inšpektor prosvetno-pedagoške službe prof. Franc Satar.

Dijaki razvijejo živahno predvolilno dejavnost za volitve v slovensko ljudsko skupščino. Slovesno se poslovijo od demobilizirancev in se udeležijo sprejema novincev v JA.

25. I.: Zavod obišče inšpekcija z ministrstva za prosveto iz Ljubljane ter načelnik prosvetnega odseka pri OLO v Ptujju.

V tednu knjige je široka akcija zbiranja prispevkov za dijaško knjižnico.

11. II.: Zaključna konferenca za I. polletje. Uspeh pozitivnih je 60,43 %.

26. III.: Na progo Šamac—Sarajevo odide delovna brigada »Toneta Belšaka«.

27. III.: Velike manifestacije za priključitev slovenske Koroške k FLRJ.

20. V.: Slovesen sprejem Titove štafete.

Med počitnicami so inventarizirane zbirke, opravljena najnujnejša popravila na poslopju in na inventarju. Dijaki pa delajo na progi Šamac—Sarajevo in pri arheološkem izkopavanju na ptujskem gradu.

ŠOLSKO LETO 1947/48

Število vpisanih dijakov je višje kot v preteklem šolskem letu.

15. IX.: Začetek rednega pouka.

16. IX.: Proslava v čast priključitve Primorske k FLRJ.

Sledijo spet večje kadrovske spremembe. Delegat prof. Franc Stiplovšek preda upraviteljske posle v. d. ravnatelja prof. Marjanu Tavčarju, ki pa je že 15. XII. razrešen, ker se je med njim in profesorskim zborom pojavilo nesoglasje. Njegovo mesto prevzame Drago Hasl. Sledijo meseci živahne politične, glasbene in športne dejavnosti učencev. Polletni uspeh je enak kot v prejšnjem letu. Aprila je uveden pouk predvojaške vzgoje.

Ker je Drago Hasl razrešen vodstva zavoda po odloku OLO, prevzame mesto začasnega v. d. ravnatelja prof. Branko Prekoršek.

ŠOLSKO LETO 1948/49

10. IX.: Začetek pouka.

16. IX.: Razgovor s prvimi kandidati večerne delavske gimnazije, ki začne z rednim delom.

Izvenšolska dejavnost gimnazijske mladine žanje vidne uspehe.

30. XII.: Nastop gimnazijskega pevskega zbora na mladinskem festivalu v Ljubljani. Dijak VI. razreda Janez Podkrajšek postane republiški mladinski šahovski prvak. Telovadni vrsti mladink na republiškem tekmovanju v Ljubljani dosežeta v vajah s krogi drugo in četrto mesto, na zveznem tekmovanju v Beogradu pa sedmo.

Zaradi ukinitve sedemletk se sestav dijakov v nižji gimnaziji, ki ima sedaj le tri razrede, znatno spremeni in polletni uspeh je mnogo slabši, kakor je bil v prejšnjem letu.

15. XII.: Proslava ob združitvi SKOJ in ZMS.

21. XII.: Posvetovanje na gimnaziji, ki obravnava slab uspeh ob 1. redovalni konferenci. Prisoten je tudi Ivan Bratko, pomočnik ministrstva za prosveto, zastopnik OLO Ptuj, predstavniki mladinske organizacije ter profesorji.

18. II.: Komisija CK ZMS vzpodbuja dijake k resnejšemu delu. Zavod v spremstvu zastopnika OLO Ptuj Franca Belšaka obišče minister za prosveto dr. Jože Potrč.

Ob zaključku I. polletja dobijo dijaki nova disciplinska pravila.

13. IV.: Izredna seja profesorskega zbora, na kateri je v smislu odloka Ministrstva za prosveto v 1. številki »Objav« izdelan program študijskega dela. Izvoljeni so tudi vodje aktiva.

Velika skrb profesorskega zbora je posvečena poklicnemu usmerjanju. Ob koncu leta so večje premestitve, ki jih pozneje deloma prekličejo. Začasni v. d. ravnatelja prof. Branko Prekoršek dobi novo službeno mesto v Ljubljani, administrativne posle do imenovanja novega ravnatelja pa prevzame Lovro Farazin.

ŠOLSKO LETO 1949/50

S 1. septembrom prevzame mesto ravnatelja gimnazije Ivan Krajncič, dotedanji ravnatelj učiteljišča v Tolminu.

Število vpisanih dijakov v začetku leta znaša 880 in so razdeljeni v 20 oddelkov. Ker je zmogljivost gimnazijske zgradbe za tako veliko število dijakov premajhna, ji dijaški dom odstopi dve učilnici, na prejšnji »mestni« osnovni šoli pa je do nadaljnjega na razpolago še pet prostorov. Na gimnaziji pa dobijo svoje prostore VDG in oficirski gimnazijski tečaji.

Krožki in aktivni živahno delujejo in stanje zbirk se polagoma izboljšuje.

Idejne vzpodbude za učno-vzgojno delo da resolucija III. zasedanja CK KPJ, ki govori med drugim tudi o nalogah v šolstvu.

22. V.: Sredi dela in načrtov premine prof. za zemljepis in zgodovino Franc Kolarič. Znanе so njegove študije o Halozah.

Med šolskim letom je v glavnem urejeno priznanje službenih let, kvalifikacije in drugi administrativni posli.

ŠOLSKO LETO 1950/51

Vpis je za spoznanje manjši kot v preteklem letu.

Napredovanje profesorjev je urejeno, uvedene so nagrade za šolsko in izvenšolsko delo. Sindikalna podružnica organizira serijo predavanj, ki jih zaključijo s konzultacijami.

ŠOLSKO LETO 1951/52

Nastopijo nove personalne spremembe v profesorskem zboru.

Po naredbi o nazivih in plačah uslužbencev prosvetno-znanstvene stroke so znova prevedeni vsi profesorji, predmetni učitelji in učitelji gimnazije v nove plačilne razrede.

Prešernovo nagrado dobi pet dijakov. Literarni krožek izda svoj list »Prve brazde«.

ŠOLSKO LETO 1952/53

V predmetnik se uvede pouk moralne vzgoje. Trije člani profesorskega zbora poučujejo tudi na nižji gimnaziji na Hajdini.

13. 3.: prof. zbor obravnava vprašanje okoliške šole in gradnjo nove gimnazije.

Gojenci dijaškega doma imajo ob koncu šolskega leta najboljši učni uspeh. Mladinski list »Prve brazde« ne izide.

ŠOLSKO LETO 1953/54

Oddelkov na šoli je že 22. Pouk je dopoldanski in popoldanski.

Ustanovljen je roditeljski svet. Šolsko kuhinjo prevzame uprava dijaškega doma. Prof. Mirko Bračić postane član Sveta za prosveto in kulturo LRS.

ŠOLSKO LETO 1954/55

Uvede se nov predmetnik za V. razred gimnazije. Angleščina in nemščina sta prvi tuji jezik, francoščina drugi, latinščina pa neobvezen predmet; pozneje se kot drugi jezik uvede še ruščina (izbira med francoščino in ruščino).

Društvo prijateljev mladine prispeva večjo vsoto denarja za nagrajevanje mladine ob Novoletni jelki.

dr. Vladimir Bračič

ŠOLSKO LETO 1955/56

Število vpisanih dijakov ob začetku šolskega leta doseže 1000 z 21 oddelki. 26. XI.: Dan prosvetnih delavcev v Mariboru.

Vprašanje javnega ocenjevanja postane aktualno. Pri pouku ročnega dela nastopijo materialne težave. Pogosti so skupni sestanki dijakov, staršev in profesorjev. Dijaški pevski zbor preneha s svojim delom. Na republiškem tekmovanju obveznikov predvojaške vzgoje dosežejo dijaki gimnazije 3. mesto.

ŠOLSKO LETO 1956/57

Spet večje personalne spremembe. Upokojen je predmetni učitelj Ferdo Šentjunc. Zaradi pomanjkanja učbenika je otežkočen pouk moralne vzgoje. Zaostri se vprašanje javnega ocenjevanja. Okrajni svet za šolstvo dobi od republiških forumov navodila za takojšnjo reorganizacijo šolstva. V Ptujju naj bi bile osnovane tri osemletke, in sicer na Bregu, v Mladiki in na gimnaziji. Pri tem pride do pomislekov, ker je v gimnazijski zgradbi le 11 učilnic.

ŠOLSKO LETO 1957/58

Število dijakov doseže maksimum — 1090, ki so razporejeni v 28 oddelkov. Ob likvidaciji okraja dobi zavod večje dotacije. V III. in IV. razredu je uveden pouk gospodinjstva. Dosedanji ravnatelj Ivan Krajnčič prevzame mesto direktorja mariborskega mestnega gledališča in novi ravnatelj prof. Mirko Bračič vodi II. redovalno konferenco dne 13. I. 1958. Sprejet je pravilnik dijaške skupnosti.

ŠOLSKO LETO 1958/59

V tem šolskem letu prenehajo obstajati oddelki nižje gimnazije. Gimnazija postane srednješolski zavod. Število dijakov reformirane gimnazije je skupaj 172, od tega 87 dijakov in 85 dijakinj, razporejenih v 6 oddelkov. 17. XI.: Predavanje o svetovni razstavi v Bruslju in proslava, posvečena očetu esperanta Zamenhofu.

12. XII.: Cankarjeva proslava.

Profesorski zbor v šol. letu 1958/59

13. XII. Dan prosvetnih delavcev v Mariboru.

23. XII.: Šolski odbor gimnazije določi štiričlansko komisijo, ki prevzame upravljanje šolskega poslopja, v katerem delata gimnazija in Osnovna šola Franca Osojnika. Gospodarska komisija mora določiti višino deleža, ki ga bo prispevala osnovna šola za vzdrževanje zgradbe. Na osnovno šolo se prepíšejo inventar in učila, ki bi bila zanjo uporabna. Na novo se popiše celotni inventar.

24. XII.: Sprejet je sklep gospodarske komisije gimnazije in osnovne šole o obveznostih glede vzdrževanja šolske zgradbe, o odškodnini za inventar, razsvetljava, fizikturne rekvizite, vodarino itd.

25. III.: Predavanje pisatelja Ivana Potrča o zgodovini SKOJ in KPJ v Ptujju.

SOLSKO LETO 1959/60

3. IX.: Seja šolskega odbora. Na njej sklenejo, da prevzame ravnateljske posle prof. Rudolf Čeh. Dosedanji ravnatelj Mirko Bračič postane predavatelj na pedagoški akademiji v Mariboru.

15. X.: Pričetek predavanj v oddelkih za odrasle, formiranih na gimnaziji. Vpisanih je 67 slušateljev.

24. X.: Velika manifestacija v Mariboru v počastitev dneva OZN. Manifestacije se udeležijo dijaki in profesorji.

28. X.: Proforski zbor obravnava predlog za izdajo gimnazijskega zbornika, s katerim bi počastili 90-letnico obstoja našega zavoda.

18. XI.: Predsednik šolskega odbora postane Drago Hasl. Nove spremembe v predmetniku reformirane gimnazije.

18. I.: dr. Jože Potrč predava o religiji.

23. V.: Po kratki in težki bolezni premine prof. dr. Melanija Gorup, ki je poučevala na gimnaziji angleški in nemški jezik vsa leta po osvoboditvi.

Na gimnaziji sta formirana 2 oddelka I. razreda učiteljišča Maribor. Zaradi preobremenjenosti učiteljišča v Mariboru in da se omogoči študij dijakom ptujske in ormoške občine, je sklenjeno, da se naj pri ptujski gimnaziji postopoma ustanovljajo 3 razredi učiteljišča. V 2 oddelkih I. razreda je bilo vpisanih 62 dijakov, od teh 12 moških in 50 žensk.

8. VI.: Z odlokom občine Ptuj sta ustanovljeni ESS in AŠ Ptuj.

ŠOLSKO LETO 1960/61

Meseca septembra je vpis v ESS in AŠ.

Gimnazijo obiskuje 228 (98 + 130), učiteljišče 84 (12 + 72) ESS 41 in AŠ 80 dijakov. Pri ESS se formirajo oddelki za odrasle. Šolski odbor prevzame kompetence tudi za ESS in AŠ.

25. IX.: Izvoljena je roditeljska skupnost.

20. X.: Delovna akcija na Ljutomerski cesti.

10. II.: Proslava 100-letnice rojstva Matije Murka.

Na izredni konferenci profesorskega zbora prosvetni inšpektor Viktor Schweiger obravnava reformo šolstva.

25. IV.: Dijaki prvič sodelujejo pri lokalnem tekmovanju »Spoznajmo svet in domovino«.

5. VI.: Srečanje športnih tekmovalnih ekip gimnazij Murska Sobota in Ptuj.

ŠOLSKO LETO 1961/62

9. IX.: Preselitev ESS in AŠ v lastno zgradbo adaptirane bivše mestne osnovne šole.

Odkritje spominske plošče dr. Alojzu Kraigherju v Gradišču v Slov. Goricah. Srečanje z dijaki iz Škofje Loke.

16. I.: Akcija za pomoč ponesrečencem potresa v Makarski.

2. IV.: Otvoritev razstave »Mladina v revoluciji in izgradnji«.

19. V.: Športno tekmovanje z gimnazijci v Murski Soboti.

ŠOLSKO LETO 1962/63

9. X.: Ravnatelj poroča o verifikaciji šole.

5. XI.: Po daljši bolezni premine član profesorskega zbora predmetni učitelj Slavko Bolta.

26. XI.: Obisk književnikov iz Srbije.

Samostojna slikarska razstava dijaka gimnazije Strelca.

Predavanje o planinstvu, ki ga ima Ivan Šumljak.

21. IV.: Športno srečanje z gimnazijci iz Murske Sobotice.

3. V.: Razstava »Mladina fotografira«.

19. V.: Tekmovanje dijakov ob tednu mladosti pod naslovom »Pokaži kaj znaš«.

III. letnik učiteljišča v šol. letu 1963/64

SOLSKO LETO 1963/64

3. IX.: Vpis v gimnazijo in v oddelke učiteljišča. Sprejeti so tudi dijaki iz porušenega Skopja.

16. in 17. IX.: Dvodnevni seminar o ustavni ureditvi Jugoslavije in o občinskem statutu.

10. X.: Mladini berejo svoja dela mladinski pisatelji Bevk, Seliškar, Jurca.

7. XI.: Literarni večer pisateljev Ingoliča, Kranjca, Filipiča, Krefta in Kocbeka.

5. III.: Profesorski zbor sklene uvesti pedagoški nadzor za dijake potnike.

18. IV.: Razstava likovnih del bratov Šubicev.

24. IV.: Srečanje športnikov ptujske in murskosoboške gimnazije.

28. V.: Na skupni seji šolskega odbora in profsorskega zbora sprejmejo statut gimnazije.

30. V.: Ekскурzija profsorskega zbora na Ravne.

SOLSKO LETO 1964/65

19. in 20. IX.: Dvodnevni seminar za predavatelje vseh predmetnih skupin v Ljubljani.

23. IX.: Partizanski pohod slovenske in hrvaške mladine na Ravno goro pri Trakoščanu.

19. XI.: Športno srečanje z gimnazijci v Čakovcu.

17. XII.: Zbor delovne skupnosti ponovno obravnava problem gradnje nove gimnazije.

27. XII.: Premine dolgoletni učitelj telesne vzgoje na gimnaziji Jožef Zega.

12. I.: Literarni nastop mladih slovenskih književnikov Baloha, Flisarja, Kuntnerja, Partljiča in Zapuška.

19. I.: Gimnazijski mladini predava Viktor Smolej o življenju in delu pisatelja Ksaverja Meška.

6. VI.: Mladinski športni festival v počastitev 20-letnice osvoboditve.

31. VIII.: Upokojen je prof. Franc Stiplovšek, ki je vse svoje dolgo in uspešno učnovzgojno delo posvetil mladini ptujske gimnazije.

ŠOLSKO LETO 1965/66

23. IX.: Na seji DS sistemizirano novo delovno mesto laboranta.

9. XII.: Obravnava poročil udeležencev seminarjev in posveta ravnateljev.

24. II.: Pedagoški svetovalec predava o vlogi in delu razrednika.

6. III.: Ogled tekmovanja v Ljubljani Hokej 1966.

30. III.: Preimenovanje zavoda v gimnazijo Dušana Kvedra Ptuj.

7. V.: Šahovski dvoboj ptujske gimnazije z gimnazijo Tabor Maribor.

17. V.: Sovretov literarni večer.

4. in 5. VI.: Gimnazijada v Novi Gorici.

V tem šolskem letu prične z delom šolska delavnica. Izdelan je tudi osnutek nove gimnazije.

ŠOLSKO LETO 1966/67

3. IX.: Začetek pouka.

23. IX.: Poučna ekskurzija delovne skupnosti v Prekmurje.

2. X.: Tov. Zdenko Rotar predava o ideološkem delu učitelja.

26. XII.: Člani delovne skupnosti potrdijo delovni načrt in statut gimnazije.

27. I.: Na seji delovne skupnosti je predložen plan dohodkov v višini 620 537 N din ter izdatkov v višini 570 142 N din.

5. IV.: Na seji upravnega odbora je izvoljen pripravljalni odbor za proslavo 100-letnice gimnazije.

Ob koncu šolskega leta so sledile personalne spremembe. Zavod zapustijo tov. Dregarič Ivica, Gajzer Alojz, Kranjčič Branko, Maučec Jože, Urbas Marija in Gojčič Alojz, ki je odšel na odslužitev vojaškega roka.

V republiškem medmestnem tekmovanju RTV Ljubljana »Spoznavajmo svet in domovino« dijaki gimnazije dosežejo prvo mesto.

ŠOLSKO LETO 1967/68

5. IX.: Začetek pouka.

12. IX.: Šolska ekskurzija na zagrebški velesejem.

15. IX.: Dijaki se udeležijo predstave Goldonijeve komedije »Primorske zdrave«, ki jo je uprizorila ljubljanska Drama v ptujskem gledališču.

Na zavod pridejo novi člani profesorskega zbora: Drago Šuligoj, Ljubica Šuligoj, Vili Trofenik, Milan Cimerman, Slavko Sever in Jože Vurcer.

Delovna skupnost v šol. letu 1968/69. Od leve proti desni — 1. vrsta: Helena Podgoršek, Matija Maučec, Fanika Vauda, Rudolf Čeh, Herbert Sorec, Arnold Paulinič, Albin Lugarič, Konrad Rojko; 2. vrsta: Zlatko Žerak, Matilda Hlupič, Vesna Hladnik, Alojz Gojčič, Marija Šumandl, Adalbert Slekovec, Ljubica Suligoj, Boris Korenjak, Drago Suligoj, Ivo Arhar; 3. vrsta: Vladimir Pulko, Milan Cimerman, Adolf Žižek, Anton Klasinc, Ivan Žmavc, Anica Krašovec, Pavla Rozman, Jožefa Zorec (manjkajo Vili Trofenik, Terezija König in Jožefa Rojko)

17. X.: Zaradi odhoda nekaterih članov profesorskega zbora je formiran nov pripravljalni odbor za proslavo 100-letnice gimnazije.

4.—5. XI.: Konferenca ravnateljev v Crnomlju.

20. XI.: dr. Vladimir Bračič predava četrtošolcem o poklicnem usmerjanju.

11. I.: Formiran je častni odbor za proslavo 100-letnice gimnazije. Predsednik odbora je Franjo Rebernak, njegovi člani pa dr. Vladimir Bračič, Lojzka Stropnik, Radko Polič, Ivan Bratko, Ivan Potrč, dr. Vanek Šiftar, Josip Pavličič, Mitja Vošnjak in Mirko Žlender.

9. V.: Na seji delovne skupnosti je ponovno izvoljen za ravnatelja gimnazije Rudolf Čeh.

V medmestnem tekmovanju »Spoznavajmo svet in domovino« so dijaki naše gimnazije prišli do polfinala.

STATISTIČNI PREGLED OSEMRAZREDNE GIMNAZIJE OD LETA 1945 DO 1958

Solsko leto	Razredi	Štev. odd.	Število dijakov			Izdelali			Padli			Izdelali v %
			m	ž	sk	m	ž	sk	m	ž	sk	
1945	1—4	9	194	206	400	144	170	314	50	36	86	78,5
1946	5—8	5	44	60	104	41	55	96	3	5	8	92,3
1946	1—4	10	206	213	419	172	171	343	34	42	76	81,9
1947	5—8	4	75	62	137	63	57	125	7	5	12	91,2
1947	1—4	11	247	246	493	207	180	387	40	66	106	78,9
1948	5—8	4	72	60	132	60	58	127	3	2	5	96,2
1948	1—3	12	222	286	508	161	203	364	61	83	144	71,7
1949	4—8	5	94	72	166	80	63	143	14	9	23	86,1
1949	1—3	15	305	381	686	193	266	459	112	115	227	66,9
1950	4—8	5	111	62	173	75	44	120	35	18	53	69,4
1950	1—3	14	267	297	564	151	174	325	116	123	239	57,5
1951	4—8	6	124	81	205	93	67	160	31	14	45	78,0
1951	1—3	13	258	275	533	160	183	343	98	92	190	64,4
1952	4—8	7	109	81	190	93	61	162	16	12	28	85,3
1952	1—4	16	290	344	634	215	253	469	74	91	165	77,1
1953	5—8	5	84	65	149	73	52	125	11	13	24	83,9
1953	1—4	17	311	366	677	203	274	482	103	92	195	71,2
1954	5—8	6	89	72	161	75	59	134	14	13	27	83,2
1954	1—4	19	332	394	726	230	303	542	93	91	184	74,7
1955	5—8	5	72	69	141	65	57	122	7	12	19	86,6
1955	1—4	21	409	432	841	301	347	648	108	85	193	77,1
1956	5—8	4	66	71	137	61	65	129	2	6	8	94,2
1956	1—4	22	436	460	896	323	350	673	113	110	223	75,1
1957	5—8	5	66	75	141	61	66	127	5	9	14	90,0
1957	1—4	21	415	454	869	300	361	670	109	90	199	76,3
1958	5—8	6	78	84	162	71	73	144	7	11	18	88,9

STATISTIČNI PREGLED ŠTIRIRAZREDNE GIMNAZIJE OD LETA 1958 DO 1968

Solsko leto	Razredi	Štev. odd.	Število dijakov			Izdelali			Padli			Izdelali v %
			m	ž	sk	m	ž	sk	m	ž	sk	
1958												
1959	1—4	6	87	85	172	81	71	152	6	14	20	88,3
1959												
1960	1—4	7	93	104	197	83	91	179	5	13	18	90,9
1960												
1961	1—4	8	98	130	228	85	108	194	12	22	34	85,1
1961												
1962	1—4	6	90	108	198	77	92	169	13	16	29	85,4
1962												
1963	1—4	9	96	140	236	80	124	204	16	16	32	86,4
1963												
1964	1—4	9	112	134	246	95	116	212	16	18	34	86,2

Šolsko leto	Razredi	Štev. odd.	Število dijakov			Izdelali			Padli			Izdelali v %
			m	ž	sk	m	ž	sk	m	ž	sk	
1964 1965	1—4	10	121	181	302	100	152	252	21	29	50	83,4
1965 1966	1—4	11	131	199	330	103	171	279	23	28	51	84,5
1966 1967	1—4	12	112	214	326	102	186	288	10	28	38	88,3
1967 1968	1—4	12	114	203	317	97	165	262	17	38	55	82,8

STATISTIČNI PREGLED ODDELKOV MARIBORSKEGA UČITELJIŠČA
PRI GIMNAZIJI V PTUJU OD LETA 1959 DO 1966

Šolsko leto	Razredi	Štev. odd.	Število dijakov			Izdelali			Padli			Izdelali v %
			m	ž	sk	m	ž	sk	m	ž	sk	
1959 1960	1	2	12	50	62	11	43	54	1	7	8	75,0
1960 1961	1—2	3	12	72	84	8	54	62	4	18	22	73,8
1961 1962	1—3	5	24	139	163	18	106	124	6	33	39	76,0
1962 1963	1—3	4	14	102	116	12	75	87	2	27	29	75,0
1963 1964	1—3	3	16	78	94	13	63	76	3	15	18	80,9
1964 1965	2—3	2	7	37	44	7	29	36	—	8	8	81,8
1965 1966	3	1	2	18	20	1	17	18	1	1	2	90,0

ŠTEVILČNO STANJE IN SOCIALNI SESTAV DIJAKOV V ŠOL. L. 1968/69

	Delavci			Uslužbenci			Kmetje			Obrtniki			Ostali			Skupaj		
	m	ž	sk	m	ž	sk	m	ž	sk	m	ž	sk	m	ž	sk	m	ž	sk
1. a	4	5	9	6	9	15	0	2	2	2	3	5	0	2	2	12	21	33
1. b	3	5	8	4	5	9	4	6	10	1	1	2	0	1	1	12	18	30
1. c	2	7	9	13	9	21	0	2	2	1	0	1	0	2	2	16	20	36
1.	9	17	26	23	23	46	4	10	14	4	4	8	0	5	5	40	59	99
2. a	0	0	0	12	12	24	1	0	1	0	0	0	1	2	3	14	14	28
2. b	3	2	5	2	3	5	5	3	8	1	0	1	1	1	2	12	9	21
2. c	0	2	2	11	11	22	0	2	2	0	1	1	1	1	2	12	17	29

	Delavci			Uslužbenci			Kmetje			Obrtniki			Ostali			Skupaj		
	m	ž	sk	m	ž	sk	m	ž	sk	m	ž	sk	m	ž	sk	m	ž	sk
2.	3	4	7	25	26	51	6	5	11	1	1	2	3	4	7	38	40	78
3. a	3	1	4	0	12	12	0	0	0	0	1	1	1	3	4	4	17	21
3. b	3	2	5	5	6	11	1	3	4	0	0	0	2	1	3	11	12	23
3. c	2	6	8	3	7	10	0	3	3	0	0	0	1	1	2	6	17	23
3.	8	9	17	8	25	33	1	6	7	0	1	1	4	5	9	21	46	67
4. a	0	0	0	6	13	19	0	0	0	0	2	2	0	0	0	6	15	21
4. b	1	3	4	5	8	13	2	4	6	1	0	1	1	0	1	10	15	25
4. c	2	4	6	1	8	9	0	3	3	0	1	1	0	0	0	3	16	19
4.	3	7	10	12	29	41	2	7	9	1	3	4	1	0	1	19	46	65
Skupaj	23	37	60	68	103	171	13	28	41	6	9	15	8	14	22	118	191	309

RAVNATELJI NA PTUJSKI GIMNAZIJI OD LETA 1945 DO DANES

Franc Stiplovšek, v. d. ravnatelj od 14. junija 1945 do 25. junija 1945;
 Valter Braz, ravnatelj od 25. junija 1945 do 14. septembra 1945;
 Anton Ingolič, ravnatelj od 14. septembra 1945 do 12. oktobra 1945;
 Franc Stiplovšek, v. d. ravnatelj od 12. oktobra 1945 do 16. septembra 1947;
 Marjan Tavčar, ravnatelj od 16. septembra 1947 do 15. decembra 1947;
 Drago Hasl, v. d. ravnatelj od 15. decembra 1947 do julija 1948;
 Branko Prekoršek, v. d. ravnatelj od julija 1948 do 1. septembra 1949;
 Ivan Krajncič, ravnatelj od 1. septembra 1949 do 31. oktobra 1957;
 Vladimir Bračič, ravnatelj od 1. novembra 1957 do 19. oktobra 1958;
 Rudolf Čeh, ravnatelj od 20. oktobra 1958 do danes.

PROFESORJI NA GIMNAZIJI V PTUJU OD LETA 1945 do 1968

(Sestavil Arnold Paulinič)

Šolsko leto 1945/46

1. Stiplovšek Franc,	delegat (ravnatelj)		1894
2. Bolta Slavko,	predm. uč.	ma, fi, ke	1911
3. Branc Emilija,	prof.	ma	
4. Burger Ivan,	prof.	ma, fi	1916
5. Černe Milena,	prof.	sl	
6. Farazin Lovro,	predm. uč.	ma	1890
7. Fras Albert,	prof.	a, fil	

8. Gorjanc Leopold,	prof.	bi	1907
9. Gorše Miroslav,	prof.	sl, ru	1891
10. Grom Bogdan,	prof.	ri	
11. dr. Heric Matko,	prof.	ma, bi	
12. Ingolič Anton,	prof.	sl, ru, sh, a	1907
13. Jernejšek Olga,	prof.	sh, fi	
14. Juvanec Ferdo,	prof.	pe	1908
15. Kocmut Alojzija,	predm. uč.	sl, zg, ze	
16. Kolarič Franc,	prof.	zg, ze	1914
17. Komac Slavo,	predm. uč.	sl, zg, ze	1901
18. Košar Zlata,	strok. uč.	te	1912
19. Kotar Herman,	prof.	a, fil	
20. Lešnik Emilija,	predm. uč.	ze, bi	1902
21. Luževič Franjo,	predm. uč.	pe	1903
22. Minko Doroteja,	prof.	sl, sh, ze	1912
23. Minko Peter,	prof.	ru	1896
24. Menaše Helena,	prof.	sl, fil	
25. Planinšek Mila,	predm. uč.	sl, zg	1903
26. Šentjunc Ferdo,	predm. uč.	ma, fi	1888
27. Terseglav Francka,	predm. uč.	sl, bi, ri	1896
28. Uršič Hinko,	prof.	zg, ze	
29. Uršič-Musar Stana,	prof.	sl, la, zg	
30. Vošnjak Majda,	uč.	sl, zg, ma	
31. Zega Josip,	predm. uč.	te	1900
32. Žvan Sonja,	predm. uč.	ze, ma, fi, bi	1902

Šolsko leto 1946/47

1. Stiplovšek Franc,	v. d. ravnatelj		1894
2. Bolta Slavko,	predm. uč.	ze, ma, ke	1911
3. Burger Ivan,	prof.	ma, fi	1916
4. Četina Franc,	prof.	ma, bi	
5. Farazin Lovro,	predm. uč.	ma, ru	1890
6. Gorše Miroslav,	prof.	ru	1891
7. Hrastnik Marica,	prof.	sl, la, zg	
8. Jernejšek Olga,	prof.	fi, ke	
9. Juvanec-Košar Zlata,	strok. uč.	te	1912
10. Kolarič Franc,	prof.	ze	1914
11. Komac Slavo,	predm. uč.	sl, zg, ze	1901
12. Lešnik Emilija,	predm. uč.	ze, bi	1902
13. Luževič Franjo,	predm. uč.	pe	1903
14. Maučec Jože,	prof.	zg, ze	1907
15. Menaše Helena,	prof.	sl	
16. Mežan Janez,	prof.	ri	1897
17. Minko Doroteja,	prof.	sh, zg, ze	1912
18. Minko Peter,	prof.	ru	1896
19. Paulinič Arnold,	prof.	sl, sh, a	1908
20. Planinšek Mila,	predm. uč.	sl, sh, ma	1903

21. <i>Prekoršek Branko,</i>	prof.	ma, bi	1917
22. <i>Šentjunc Ferdo,</i>	predm. uč.	ma	1888
23. <i>Terseglav Francka,</i>	predm. uč.	bi, ri	1896
24. <i>Uršič Hinko,</i>	prof.	zg, ze	
25. <i>Uršič Stanislava,</i>	prof.	sl, sh	
26. <i>Vošnjak Majda,</i>	uč.	sl, sh, zg, bi	
27. <i>Zega Josip,</i>	predm. uč.	te	1900
28. <i>Žvan Sonja,</i>	predm. uč.	ze, fi, ke, bi	1902

Šolsko leto 1947/48

1. <i>Tavčar Marjan,</i>	ravnatelj (do dec. 1947)		
2. <i>Hasl Drago,</i>	v. d. ravnatelja (od decembra 1947)		
3. <i>Bolta Slavko,</i>	predm. uč.	ma, ke	1911
4. <i>Burger Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1916
5. <i>Farazin Lovro,</i>	predm. uč.	ru, ma, ke	1890
6. <i>Gorše Miroslav,</i>	prof.	ru	1891
7. <i>dr. Gorup Melanija,</i>	prof.	sh	1906
8. <i>Jalen Anica,</i>	prof.	la, zg, ma	1921
9. <i>Juvanec Ferdo,</i>	prof.	pe	1908
10. <i>Juvanec Zlata,</i>	strok. uč.	te, sh	1912
11. <i>Kolarič Franc,</i>	prof.	zg, ze	1914
12. <i>Komac Slavo,</i>	predm. uč.	zg, ze	1901
13. <i>Lešnik Emilija,</i>	predm. uč.	ze, bi	1902
14. <i>Luževič Franjo,</i>	predm. uč.	pe	1903
15. <i>Maučec Jože,</i>	prof.	zg, ze	1907
16. <i>Mežan Janez,</i>	prof.	ri	1897
17. <i>Paulinič Arnold,</i>	prof.	sl, a, ze	1908
18. <i>Planinšek Mila,</i>	predm. uč.	sl, sh	1903
19. <i>Prekoršek Jožica,</i>	predm. uč.	sl	1910
20. <i>Serajnik Zdenka,</i>	prof.	sl	
21. <i>Sluga Vida,</i>	prof.	sl	1918
22. <i>Stiplovšek Franc,</i>	prof.	zg, ze	1894
23. <i>Šantarovič Marija,</i>	predm. uč.	ru	1919
24. <i>Šentjunc Ferdo,</i>	predm. uč.	ma	1888
25. <i>Terseglav Francka,</i>	predm. uč.	ri	1896
26. <i>Vošnjak Majda,</i>	uč.	sh, zg	
27. <i>Wažna Olga,</i>	prof.	fi	
28. <i>Zega Josip,</i>	predm. uč.	te	1900
29. <i>Žvan Sonja,</i>	predm. uč.	ze, fi	1902

Šolsko leto 1948/49

1. <i>Prekoršek Branko,</i>	v. d. ravnatelja	bi, fi	1917
2. <i>Bolta Slavko,</i>	predm. uč.	ma, fi, ke	1911
3. <i>Burger Ivan,</i>	prof.	ma	1916

4. <i>Farazin Lovro,</i>	predm. uč.	ru, ma	1890
5. <i>Gorup Jelka,</i>	uč.	sh, zg, ri	
6. <i>dr. Gorup Melanija,</i>	prof.	sh, ze	1906
7. <i>Gorše Miroslav,</i>	prof.	ru	1891
8. <i>Hribernik Franc,</i>	predm. uč.	ru	1908
9. <i>Jalen Anica,</i>	prof.	ma	1921
10. <i>Juvanec Ferdo,</i>	prof.	pe	1908
11. <i>Juvanec Zlata,</i>	strok. uč.	te	1912
12. <i>Kolarič Franc,</i>	prof.	zg, ze	1914
13. <i>Komac Slavo,</i>	predm. uč.	zg, ze	1901
14. <i>Lešnik Emilija,</i>	predm. uč.	bi	1902
15. <i>Maučec Jože,</i>	prof.	ze	1907
16. <i>Menaše Helena,</i>	prof.	sl, zg	
17. <i>Mežan Janez,</i>	prof.	ru, ri	1897
18. <i>Murko Ana,</i>	uč.	bi, fi	1916
19. <i>Paulinič Arnold,</i>	prof.	sl, a, zg	1908
20. <i>Planinšek Mila,</i>	predm. uč.	sl	1903
21. <i>Prekoršek Jožica,</i>	predm. uč.	sl	1910
22. <i>Sluga Vida,</i>	prof.	sl, zg	1918
23. <i>Stiplovšek Franc,</i>	prof.	zg, ze	1894
24. <i>Šantarovič Marija,</i>	predm. uč.	ru	1919
25. <i>Sentjurc Ferdo,</i>	predm. uč.	ma, geol	1888
26. <i>Terseglav Francka,</i>	predm. uč.	sl, bi, ri	1896
27. <i>Zega Josip,</i>	predm. uč.	te	1900
28. <i>Žvan Sonja,</i>	predm. uč.	bi, fi	1902
29. <i>Novak Franc,</i>	strok. uč.	predv. vzg.	

Šolsko leto 1949/50

1. <i>Krajnčič Ivan,</i>	ravnatelj,	ma, ustava	1914
2. <i>Bolta Slavko,</i>	predm. uč.	fi, ke	1911
3. <i>Burger Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1916
4. <i>Farazin Lovro,</i>	predm. uč.	ma, fi	1890
5. <i>Gorše Miroslav,</i>	prof.	ru, sl	1891
6. <i>dr. Gorup Melanija,</i>	prof.	sh, ze	1906
7. <i>Gregorc Jože,</i>	prof.	pe	1914
8. <i>Hribernik Franc,</i>	predm. uč.	sl, sh, ru, zg	1908
9. <i>Jalen Anica,</i>	prof.	la, zg	1921
10. <i>Juvanec Zlata,</i>	strok. uč.	te	1912
11. <i>Kolarič Franc,</i>	prof.	zg, ze	1914
12. <i>Komac Slavo,</i>	predm. uč.	zg, ze	1901
13. <i>Lešnik Emilija,</i>	predm. uč.	bi, fil.	1902
14. <i>Luževič Franjo,</i>	predm. uč.	pe	1903
15. <i>Maučec Jože,</i>	prof.	zg, ze	1907
16. <i>Maučec Matija,</i>	prof.	zg, ze	1906
17. <i>Mežan Janez,</i>	prof.	ma, ri	1897
18. <i>Murko Ana,</i>	uč.	sl, bi	1916
19. <i>Novak Franc,</i>	strok. uč.	predv. vzg.	

20. <i>Paulinič Arnold,</i>	prof.	sl, a, zg, ze	1908
21. <i>Planinšek Mila,</i>	predm. uč.	sl, zg	1903
22. <i>Simonič Marija,</i>	predm. uč.	ze, ma	1925
23. <i>Sluga Vida,</i>	prof.	sl	1918
24. <i>Sorec Herbert,</i>	predm. uč.	predv. vzg.	1914
25. <i>Stiplovšek Franc,</i>	prof.	zg, ze	1894
26. <i>Šantarovič Marija,</i>	predm. uč.	sh, ru	1919
27. <i>Šentjurc Ferdo,</i>	predm. uč.	ma, fi, bi	1888
28. <i>Šentjurc Mila,</i>	predm. uč.	ma, ri	1893
29. <i>Šrol Ela,</i>	prof.	pe	1913
30. <i>Terseglav Francka,</i>	predm. uč.	sl, bi	1896
31. <i>Zega Josip,</i>	predm. uč.	te	1900

Šolsko leto 1950/51

1. <i>Krajnčič Ivan,</i>	ravnatelj	ma	1914
2. <i>Bedrač Valerijan,</i>	uč.	te	1924
3. <i>Bolta Slavko,</i>	predm. uč.	ke, fi	1911
4. <i>Bračko Katica,</i>	uč.	sl, bi	1919
5. <i>Burger Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1916
6. <i>Faninger Ernest,</i>	prof.	bi	1923
7. <i>Farazin Lovro,</i>	pred. uč.	ma, fi	1890
8. <i>Gorše Miroslav,</i>	prof.	ru, fr	1891
9. <i>dr. Gorup Melanija,</i>	prof.	sh, a	1906
10. <i>Jalen Anica,</i>	prof.	zg, fr	1921
11. <i>Komac Slavo,</i>	predm. uč.	zg, ze	1901
12. <i>Lešnik Mila,</i>	predm. uč.	bi, fil	1902
13. <i>Luževič Franjo,</i>	predm. uč.	pe	1903
14. <i>Maček Vera,</i>	predm. uč.	ru, bi, ke	1928
15. <i>Marn Duša,</i>	prof.	sl	
16. <i>Maučec Jože,</i>	prof.	zg, ze	1907
17. <i>Maučec Matija,</i>	prof.	zg, ze	1906
18. <i>Mežan Janez,</i>	prof.	ri	1897
19. <i>Paulinič Arnold,</i>	prof.	sl, a	1908
20. <i>Planinšek Mila,</i>	predm. uč.	sl	1903
21. <i>Sluga Vida,</i>	prof.	sl	1918
22. <i>Simonič Marija,</i>	prof.	ma	1925
23. <i>Sorec Herbert,</i>	predm. uč.	predv. vzg.	1914
24. <i>Starkl ing. Franja,</i>	prof.	ke	1923
25. <i>Stiplovšek Franc,</i>	prof.	zg, ze	1894
26. <i>Šentjurc Ferdo,</i>	predm. uč.	ma, fi	1888
27. <i>Šentjurc Mila,</i>	predm. uč.	ma, ri	1893
28. <i>Šrol Ela,</i>	prof.	pe	1913
29. <i>Terseglav Francka,</i>	predm. uč.	sl, bi	1896
30. <i>Zavadlal Gizela,</i>	uč.	te	1919
31. <i>Zega Josip,</i>	predm. uč.	te	1900

Šolsko leto 1951/52

1. <i>Krajnčič Ivan,</i>	ravnatelj	ma	1914
2. <i>Arhar Ivo,</i>	prof.	sl	1918
3. <i>Arhar Majda,</i>	predm. uč.	sl, sh, bi	1922
4. <i>Bolta Slavko,</i>	predm. uč.	ke	1911
5. <i>Bračko Katica,</i>	uč.	sl, sh, bi	1919
6. <i>Burger Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1916
7. <i>Čeh Rudolf,</i>	prof.	la, fr, fil	1914
8. <i>Faninger Ernest,</i>	prof.	ma, ke, fi	1923
9. <i>Farazin Lovro,</i>	predm. uč.	ma	1890
10. <i>Gorše Miroslav,</i>	prof.	fr, ru	1891
11. <i>dr. Gorup Melanija,</i>	prof.	sh, a	1906
12. <i>Gregorc Jože,</i>	prof.	pe	1914
13. <i>Komac Slavo,</i>	predm. uč.	zg, ze	1901
14. <i>Lešnik Mila,</i>	predm. uč.	bi	1902
15. <i>Maček Vera,</i>	predm. uč.	sh, bi, fi, ke	1928
16. <i>Maučec Jože,</i>	prof.	zg, ze, ustava	1907
17. <i>Maučec Matija,</i>	prof.	zg, ze	1906
18. <i>Mežan Janez,</i>	prof.	ri	1897
19. <i>Paulinič Arnold,</i>	prof.	a	1908
20. <i>Planinšek Mila,</i>	predm. uč.	sl	1903
21. <i>Simonič Marija,</i>	prof.	ma, fi	1925
22. <i>Sluga Vida,</i>	prof.	sl	1918
23. <i>Sorec Herbert,</i>	predm. uč.	predv. vzg.	1914
24. <i>Stiplovšek Franc,</i>	prof.	la, zg, ze	1894
25. <i>Šentjurc Ferdo,</i>	predm. uč.	ma, bi	1888
26. <i>Šentjurc Mila,</i>	predm. uč.	ma, fi, ri	1893
27. <i>Terseglav Francka,</i>	predm. uč.	sl	1896
28. <i>Zavadlal Gizela,</i>	uč.	te	1919
29. <i>Zega Josip,</i>	predm. uč.	te	1900
30. <i>Zupančič Darinka,</i>	predm. uč.	sh, zg	1926

Šolsko leto 1952/53

1. <i>Krajnčič Ivan,</i>	ravnatelj	ma	1914
2. <i>Arhar Ivo,</i>	prof.	sl, sh	1918
3. <i>Arhar Majda</i>	predm. uč.	sl, bi	1922
4. <i>Bolta Slavko,</i>	predm. uč.	ma, fi, ke	1911
5. <i>Bračič Vladimir,</i>	prof.	ze, zg	1919
6. <i>Bračko Katica,</i>	uč.	sl, sh, bi	1919
7. <i>Burger Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1916
8. <i>Čeh Rudolf,</i>	prof.	a, fr, fil	1914
9. <i>Čelešnik Milena,</i>	uč.	te	1933
10. <i>Faninger Ernest,</i>	prof.	ma, ke	1923
11. <i>Farazin Lovro,</i>	predm. uč.	ma, fi, sh	1890
12. <i>Gorše Miroslav,</i>	prof.	sh, ru	1891
13. <i>dr. Gorup Melanija,</i>	prof.	sh, a, ne	1906

14. <i>Gregorc Jože,</i>	prof.	pe	1914
15. <i>Horvat Stane,</i>	predm. uč.	ma, fi	1912
16. <i>Knez Milena,</i>	prof.	sl, la, ma	1919
17. <i>Komac Slavo,</i>	predm. uč.	zg, ze	1901
18. <i>Lešnik Mila,</i>	predm. uč.	bi	1902
19. <i>Maček Vera,</i>	predm. uč.	bi	1928
20. <i>Maučec Jože</i>	prof.	zg, ze	1907
21. <i>Maučec Matija</i>	prof.	zg, ze	1906
22. <i>Mežan Janez</i>	prof.	ri	1897
23. <i>Paulinič Arnold,</i>	prof.	sh, a	1908
24. <i>Pavličev Mihajlo,</i>	prof.	ru, fi, ke	1893
25. <i>Planinšek Mila,</i>	predm. uč.	sl, sh,	1903
26. <i>Simonič Marija,</i>	prof.	ma, fi	1925
27. <i>Sluga Vida</i>	prof.	sl.	1918
28. <i>Sorec Herbert,</i>	predm. uč.	predv. vzg.	1914
29. <i>Stiplovšek Franc,</i>	prof.	zg, ze	1894
30. <i>Šentjurc Ferdo,</i>	predm. uč.	ma	1888
31. <i>Šentjurc Mila,</i>	predm. uč.	ma, ri	1893
32. <i>Šrol Ela,</i>	prof.	pe	1913
33. <i>Urbas Marija,</i>	prof.	sl	1923
34. <i>Zavadlal Gizela,</i>	uč.	te	1919
35. <i>Zega Josip,</i>	predm. uč.	te	1900

Šolsko leto 1953/54

1. <i>Krajnčič Ivan,</i>	ravnatelj	ma	1914
2. <i>Arhar Ivo,</i>	prof.	sl, sh	1918
3. <i>Arhar Majda,</i>	predm. uč.	bi	1922
4. <i>Bolta Slavko,</i>	predm. uč.	ma, fi, ke,	1911
5. <i>Bračič Vladimír,</i>	prof.	ze, fil, ustava	1919
6. <i>Bračko Katica,</i>	uč.	sh, bi	1919
7. <i>Burger Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1916
8. <i>Čeh Rudolf,</i>	prof.	a, fr	1914
9. <i>Gorše Miroslav,</i>	prof.	sl	1891
10. <i>dr. Gorup Melanija,</i>	prof.	a, sh	1906
11. <i>Horvat Stane,</i>	predm. uč.	ma	1912
12. <i>Knez Milena,</i>	prof.	sl, sh, la	1919
13. <i>Komac Slavo,</i>	predm. uč.	zg, ze	1901
14. <i>Korenjak Boris</i>	predm. uč.	pe	1923
15. <i>Korenjak Natalija,</i>	predm. uč.	sl, sh	1924
16. <i>Maučec Jože,</i>	prof.	zg, ze	1907
17. <i>Maučec Matija,</i>	prof.	zg, ze	1906
18. <i>Mežan Janez,</i>	prof.	ri	1897
19. <i>Paulinič Arnold,</i>	prof.	a	1908
20. <i>Pavličev Mihajlo,</i>	prof.	fi, ke	1893
21. <i>Planinšek Mila,</i>	predm. uč.	sl	1903
22. <i>Simonič Marija,</i>	prof.	ma, fi	1925
23. <i>Stiplovšek Franc,</i>	prof.	zg, ze	1894

24. Šacer Helena,	prof.	a	1921
25. Šentjurc Ferdo,	predm. uč.	ma	1888
26. Šentjurc Mila,	predm. uč.	ri	1893
27. Tomšič Stane,	predm. uč.	ma	1921
28. Urbas Marija,	prof.	sl, sh	1923
29. Zavadlal Gizela,	uč.	te	1919
30. Zega Josip,	predm. uč.	te, sh,	1900
31. Sorec Herbert,	predm. uč.	sh, predv. vzg.	1914
32. Lešnik Ljudmila,	predm. uč.	bi, ps	1902
33. Gregorc Jože,	prof.	pe	1914

Šolsko leto 1954/55

1. Krajnčič Ivan,	ravnatelj	ma, ri	1914
2. Arhar Ivo,	prof.	sl, ru	1918
3. Arhar Majda,	predm. uč.	bi	1922
4. Bračič Vladimír,	prof.	ze	1919
5. Bračko Katica,	uč.	sh, bi	1919
6. Bolta Slavko	predm. uč.	ze, ke	1911
7. Burger Ivan,	prof.	ma, fi	1916
8. Čeh Rudolf,	prof.	fr, a	1914
9. dr. Gorup Melanija,	prof.	ne	1906
10. Gorše Miroslav,	prof.	sl, ru, fr	1891
11. Horvat Stane,	predm. uč.	ma, fi	1912
12. Komac Slavo,	predm. uč.	zg, ze	1901
13. Korenjak Boris,	predm. uč.	pe, zg	1923
14. Korenjak Natalija,	predm. uč.	sl, sh	1924
15. Lešnik Ljudmila,	predm. uč.	bi	1902
16. Mežan Janez,	prof.	ri	1897
17. Maučec Jože,	prof.	zg, ze	1907
18. Maučec Matija,	prof.	zg, ze	1906
19. Novotny Theodora	prof.	a	1930
20. Paulinič Arnold,	prof.	ne, fr	1908
21. Pavličev Mihajlo,	prof.	ru, fi	1893
22. Planinšek Mila,	predm. uč.	sl, ne	1903
23. Stiplovšek Franc,	prof.	zg, ze	1894
24. Šacer Helena,	prof.	a	1921
25. Šentjurc Ferdo,	predm. uč.	ma	1888
26. Šentjurc Mila,	predm. uč.	ma, ri	1893
27. Šrol Ela,	prof.	pe	1913
28. Sorec Herbert,	predm. uč.	predv. vzg.	1914
29. Tomšič Stane,	predm. uč.	ma	1921
30. Urbas Marija,	prof.	sl, ru	1923
31. Voršič Alojz,	prof.	bi	1923
32. Zavadlal Gizela,	uč.	te	1919
33. Zega Josip,	predm. uč.	te	1900

Šolsko leto 1955/56

1. <i>Krajnčič Ivan,</i>	ravnatelj	ma	1914
2. <i>Arhar Ivo,</i>	prof.	sl	1918
3. <i>Arhar Majda,</i>	predm. uč.	bi, te	1922
4. <i>Bolta Slavko,</i>	predm. uč.	bi, ke	1911
5. <i>Borko Rozina,</i>	predm. uč.	ri	1927
6. <i>Bračič Vladimir,</i>	prof.	ze, fil, ustava	1919
7. <i>Bračko Katica,</i>	uč.	bi, te	1919
8. <i>Burger Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1916
9. <i>Burger Kristina,</i>	strok. uč.	roč. delo	1917
10. <i>Čeh Rudolf,</i>	prof.	a, fr	1914
11. <i>Gantar Kajetan,</i>	prof.	sl	1930
12. <i>Gorše Miroslav,</i>	prof.	sl	1891
13. <i>dr. Gorup Melanija,</i>	prof.	ne, a	1906
14. <i>Horvat Stanislav,</i>	predm. uč.	ma, fi	1912
15. <i>Komac Slavo,</i>	predm. uč.	zg, ze	1901
16. <i>Kolar Ivica,</i>	predm. uč.	zg, ze	1922
17. <i>Korenjak Boris,</i>	predm. uč.	pe	1923
18. <i>Korenjak Natalija,</i>	predm. uč.	sl, sh	1924
19. <i>Lešnik Ljudmila</i>	predm. uč.	ps, bi	1902
20. <i>Luževič Franjo,</i>	predm. uč.	pe, gl	1903
21. <i>Maučec Jože,</i>	prof.	zg, ze	1907
22. <i>Maučec Matija,</i>	prof.	zg, ze	1906
23. <i>Mežan Janez,</i>	prof.	ri	1897
24. <i>Paulinič Arnold,</i>	prof.	a	1908
25. <i>Pavličev Mihajlo,</i>	prof.	fi, ke	1893
26. <i>Petek Franc,</i>	strok. uč.	pe, gl	1901
27. <i>Planinšek Mila,</i>	predm. uč.	sl	1903
28. <i>Sorec Herbert,</i>	predm. uč.	predv. vzg.	1914
29. <i>Stiplovšek Franc,</i>	prof.	zg, ze	1894
30. <i>Šacer Helena,</i>	prof.	a	1921
31. <i>Šentjurc Ferdo,</i>	predm. uč.	ma	1888
32. <i>Šentjurc Mila,</i>	predm. uč.	ma	1893
33. <i>Tomšič Stane,</i>	predm. uč.	ma	1921
34. <i>Urbas Marija,</i>	prof.	sl	1923
35. <i>Voršič Alojz,</i>	prof.	bi	1923
36. <i>Vučič Čedomir,</i>	uč.	sh	1927
37. <i>Zavadlal Gizela,</i>	uč.	te	1919
38. <i>Zega Josip,</i>	predm. uč.	te	1900

Šolsko leto 1956/57

1. <i>Krajnčič Ivan,</i>	ravnatelj	ma	1914
2. <i>Arhar Ivo,</i>	prof.	sl	1918
3. <i>Arhar Majda,</i>	predm. uč.	bi	1922
4. <i>Blažon Tanja,</i>	prof.	sl	1928
5. <i>Bolta Slavko,</i>	predm. uč.	fi, ke	1911

6. Bračko Katica,	uč.	bi	1919
7. Burger Ivan,	prof.	ma, fi	1916
8. Borko Rozina,	predm. uč.	ri	1927
9. Burger Kristina,	strok. uč.	roč. delo	1917
10. Cvetko Štefan,	prof.	ma	1930
11. Čeh Rudolf,	prof.	a, fr, la	1914
12. Gantar Kajetan,	prof.	sl	1930
13. Gorše Miroslav,	prof.	sl	1891
14. dr. Gorup Melanija,	prof.	ne, a	1906
15. Horvat Stane,	predm. uč.	ma, fi	1912
16. Hriberšek Dane,	prof.	a, zg, fil	1927
17. Kolar Ivica,	predm. uč.	zg, ze	1922
18. Komac Slavo,	predm. uč.	zg, ze	1901
19. Korenjak Boris,	predm. uč.	pe	1923
20. Korenjak Natalija,	predm. uč.	sl, sh	1924
21. Lugarič Albin,	prof.	ri	1927
22. Luževič Franjo,	predm. uč.	pe, gl	1903
23. Maučec Jože,	prof.	zg, ze	1907
24. Maučec Matija,	prof.	zg, ze	1906
25. Paulinič Arnold,	prof.	a, ne	1908
26. Pavličev Mihajlo,	prof.	fi, ke	1893
27. Petek Franjo,	uč.	pe, gl	1901
28. Planinšek Mila,	predm. uč.	sl	1903
29. Podgoršek Helena,	prof.	a	1921
30. Puhan Marija,	prof.	sl	1929
31. Sorec Herbert,	predm. uč.	predv. vzg.	1914
32. Stiplovšek Franc,	prof.	zg, ze, la	1894
33. Šentjunc Mila,	predm. uč.	ma, ri	1893
34. Tomšič Stane,	predm. uč.	ma	1921
35. Urbas Marija,	prof.	sl	1923
36. Voršič Alojz,	prof.	bi	1923
37. Vučič Čedomir,	uč.	sh	1927
38. Zavادل Gizela,	uč.	te	1919
39. Zega Josip,	predm. uč.	te	1900

Šolsko leto 1957/58

1. Bračič Vladimir,	ravnatelj		1919
2. Arhar Ivo,	prof.	sl	1918
3. Arhar Majda,	predm. uč.	bi	1922
4. Blažon Tanja,	prof.	sl	1928
5. Bolta Slavko,	predm. uč.	ke, ze	1911
6. Borko Rozina,	predm. uč.	ri	1927
7. Bračko Katica,	uč.	bi, sh	1919
8. Burger Ivan,	prof.	ma, fi	1916
9. Burger Kristina,	strok. uč.	roč. delo	1917
10. Cvetko Štefan,	prof.	ma	1930
11. Čeh Rudolf,	prof.	fr, la	1914
12. Fras Albert,	prof.	ps	

13. Gorše Miroslav,	prof.	sl, fr	1891
14. dr. Gorup Melanija,	prof.	ne	1906
15. Horvat Stane,	predm. uč.	ma, fi	1912
16. Hriberšek Dane,	prof.	zg, fil	1927
17. Kolar Ivica,	predm. uč.	zg, ze	1922
18. Komac Slavo,	predm. uč.	zg, ze	1901
19. Korenjak Boris,	predm. uč.	pe, zg	1923
20. Korenjak Natalija,	predm. uč.	sl, sh	1924
21. Lugarič Albin,	prof.	ri	1927
22. Luževič Franjo,	predm. uč.	pe	1903
23. Maučec Jože,	prof.	zg, ze	1907
24. Maučec Matija,	prof.	zg, ze	1906
25. Paulinič Arnold,	prof.	a, fr	1908
26. Planinšek Mila,	predm. uč.	sl, ne	1903
27. Podgoršek Helena,	prof.	a	1921
28. Pavličev Mihajlo,	prof.	fi, ke	1893
29. Petek Franc,	uč.	pe	1901
30. Puhan Marija,	prof.	sl	1929
31. Sorec Herbert,	predm. uč.	predv. vzg.	1914
32. Stiplovšek Franc,	prof.	zg, ze	1894
33. Šentjurc Mila,	predm. uč.	ma, ri	1893
34. Tomšič Stane,	predm. uč.	ma, fi	1921
35. Turkuš Branko,	predm. uč.	te	1930
36. Urbas Marija,	prof.	sl, ru	1923
37. Voršič Alojz,	prof.	bi	1923
38. Vučič Čedomir,	uč.	sh	1927
39. Zavadlal Gizela,	uč.	te	1919
40. Zega Josip,	predm. uč.	te	1900

Šolsko leto 1958/59

1. Bračič Vladimir,	ravnatelj	ze	1919
2. Arhar Ivo,	prof.	sl	1918
3. Burger Ivan,	prof.	ma, fi	1916
4. Čeh Rudolf,	prof.	fr, la	1914
5. Gorše Miroslav,	prof.	fr	1891
6. Horvat Stane,	predm. uč.	ma	1912
7. Hriberšek Dane,	prof.	zg, fil	1927
8. Maučec Jože,	prof.	zg, ze	1907
9. Maučec Matija,	prof.	zg, ze	1906
10. Paulinič Arnold,	prof.	a, ne	1908
11. Podgoršek Helena,	prof.	a	1921
12. Sorec Herbert,	predm. uč.	predv. vzg.	1914
13. Starkl inž. Franja,	prof.	ke	1923
14. Stiplovšek Franc,	prof.	zg, la	1894
15. Urbas Marija,	prof.	sl	1923
16. Voršič Alojz,	prof.	bi	1923
17. Zavadlal Gizela,	uč.	te	1919
18. Zega Josip,	predm. uč.	te	1900

Šolsko leto 1959/60

1. Čeh Rudolf,	ravnatelj	fr, fil, la	1914
2. Arhar Ivo,	prof.	sl, sh	1918
3. Burger Ivan,	prof.	ma, fi	1916
4. Cuk Štefan,	prof.	fr	1907
5. Horvat Stane,	predm. uč.	ma, fi	1912
6. Hlupič Milan,	uč.	te	1933
7. Kocjančič Oskar,	strok. uč.	teh. vzg.	1915
8. Lugarič Albin,	prof.	ri	1927
9. Luževič Franjo,	predm. uč.	pe, gl	1903
10. Majer Alenka,	uč.	gl	
11. Maučec Jože,	prof.	zg, ze	1907
12. Maučec Matija,	prof.	zg, ze	1906
13. Paulinič Arnold,	prof.	a, ne	1908
14. Petek Franc,	uč.	gl	1901
15. Podgoršek Helena,	prof.	a	1921
16. Senčar Emil,	strok. uč.	gl	
17. Slekovec Adalbert,	predm. uč.	ps	1910
18. Sorec Herbert,	predm. uč.	predv. vzg.	1914
19. Starkl inž. Franja,	prof.	fi, ke	1923
20. Stiplovšek Franc,	prof.	zg, ze	1894
21. Šrol Ela,	prof.	gl	1913
22. Urbas Marija,	prof.	sl, ru	1923
23. Voršič Alojz,	prof.	bi	1923
24. Zavadlal Gizela,	uč.	te	1919
25. Zega Josip,	predm. uč.	te	1900

Šolsko leto 1960/61

1. Čeh Rudolf,	ravnatelj	fr, la, fil	1914
2. Alič Fran,	prof.	ne	1888
3. Arhar Ivo,	prof.	sl, sh	1918
4. Burger Ivan,	prof.	fi, ma	1916
5. Horvat Stane,	predm. uč.	ma	1912
6. Hlupič Milan,	uč.	te	1933
7. Fink Lojze,	prof.	sl	1930
8. Kocjančič Oskar,	strok. uč.	teh. vzg.	1915
9. Lešnik Mila,	predm. uč.	bi	1902
10. Lugarič Albin,	prof.	lik. vzg.	1927
11. Maučec Jože,	prof.	zg, ze, la	1907
12. Maučec Matija,	prof.	zg, ze, la	1906
13. Paulinič Arnold,	prof.	ne, fr, a	1908
14. Podgoršek Helena,	prof.	a	1921
15. Podgoršek Marjana,	predm. uč.	te	
16. Rajster Branko,	prof.	gl	
17. Sorec Herbert,	predm. uč.	predv. vzg.	1914
18. Starkl inž. Franja,	prof.	ke	1923

19. <i>Stiplovšek Franc,</i>	prof.	zg, la, ne	1894
20. <i>Slekovec Adalbert,</i>	predm. uč.	ps	1910
21. <i>Šarc Silva,</i>	uč.	te	
22. <i>Urbas Marija,</i>	prof.	sl, sh	1923
23. <i>Zega Josip,</i>	predm. uč.	te	1900
24. <i>Radetič Olga,</i>	uč. glasbe	gl	1940

Šolsko leto 1961/62

1. <i>Čeh Rudolf,</i>	ravnatelj	fr, la, fil	1914
2. <i>Arhar Ivo,</i>	prof.	sl	1918
3. <i>Arhar Majda,</i>	predm. uč.	bi	1922
4. <i>Burger Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1916
5. <i>Hlupič Milan,</i>	uč.	te	1933
6. <i>Horvat Stane,</i>	predm. uč.	ma, fi	1912
7. <i>Kocjančič Oskar,</i>	strok. uč.	teh. vzg.	1915
8. <i>Lugarič Albin,</i>	prof.	lik. vzg.	1927
9. <i>Maučec Jože,</i>	prof.	la, zg, ze	1907
10. <i>Maučec Matija,</i>	prof.	zg, ze	1906
11. <i>Meško Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1933
12. <i>Paulinič Arnold,</i>	prof.	fr, ne	1908
13. <i>Podgoršek Helena,</i>	prof.	a	1921
14. <i>Radetič Olga,</i>	uč. glasbe	gl	1940
15. <i>Slekovec Adalbert,</i>	predm. uč.	ps, ped	1910
16. <i>Sorec Herbert,</i>	predm. uč.	predv. vzg.	1914
17. <i>Starkl inž. Franja,</i>	prof.	ke, geol	1923
18. <i>Stiplovšek Franc,</i>	prof.	ne, zg	1894
19. <i>Urbas Marija,</i>	prof.	sl, sh	1923
20. <i>Zega Josip,</i>	predm. uč.	te	1900

Šolsko leto 1962/63

1. <i>Čeh Rudolf,</i>	ravnatelj	fr	1914
2. <i>Arhar Ivo,</i>	prof.	sl	1918
3. <i>Arhar Majda,</i>	predm. uč.	bi	1922
4. <i>Burg Rajko,</i>	predm. uč.	gl	1905
5. <i>Golob Marija,</i>	prof.	ke, bi	1939
6. <i>Hlupič Milan,</i>	uč.	te	1933
7. <i>Horvat Stane,</i>	predm. uč.	ma, fi	1912
8. <i>Korenjak Boris,</i>	predm. uč.	zg. um, teh. vzg.	1923
9. <i>Lugarič Albin,</i>	prof.	zg. um.	1927
10. <i>Maučec Jože,</i>	prof.	zg, ze, la	1907
11. <i>Maučec Matija,</i>	prof.	zg, ze	1906
12. <i>Meško Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1933
13. <i>Paulinič Arnold,</i>	prof.	fr, a, ne	1908
14. <i>Podgoršek Helena,</i>	prof.	a	1921
15. <i>Ptičar Matilda,</i>	prof.	sl, ru	1934

16. <i>Slekovec Adalbert,</i>	predm. uč.	ped, ps	1910
17. <i>Slekovec Hilda,</i>	uč.	ped, ps	1938
18. <i>Sorec Herbert,</i>	predm. uč.	predv. vzg.	1914
19. <i>Starkl inž. Franja,</i>	prof.	ke	1923
20. <i>Stiplovšek Franc,</i>	prof.	zgo, ne, la	1894
21. <i>Urbas Marija,</i>	prof.	sl, ru	1923
22. <i>Zega Josip,</i>	predm. uč.	te	1900
23. <i>Žmavc Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1935

Šolsko leto 1963/64

1. <i>Čeh Rudolf,</i>	ravnatelj	fr	1914
2. <i>Arhar Ivo,</i>	prof.	slov.	1918
3. <i>Hlupič Milan,</i>	uč.	te, teh. vzg.	1933
4. <i>Horvat Stane,</i>	predm. uč.	ma, fi	1912
5. <i>Korenjak Boris,</i>	predm. uč.	um. vzg., teh. vzg.	1923
6. <i>Lugarič Albin,</i>	prof.	um. vzg.	1927
7. <i>Luževič Franjo,</i>	predm. uč.	gl	1903
8. <i>Maučec Jože,</i>	prof.	zg, ze, la	1907
9. <i>Maučec Matija,</i>	prof.	zg, ze	1906
10. <i>Meško Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1933
11. <i>Paulinič Arnold,</i>	prof.	ne, fr	1908
12. <i>Petek Franc,</i>	uč.	gl	1901
13. <i>Podgoršek Helena,</i>	prof.	a	1921
14. <i>Ptičar Matilda,</i>	prof.	sl, ru, la	1934
15. <i>Skalar Maksimilijan,</i>	prof.	gl	1908
16. <i>Slekovec Adalbert,</i>	predm. uč.	ped, ps	1910
17. <i>Slekovec Hilda,</i>	predm. uč.	ps, fil	1938
18. <i>Sorec Herbert,</i>	predm. uč.	predv. vzg.	1914
19. <i>Starkl inž. Franja,</i>	prof.	ke	1923
20. <i>Stiplovšek Franc,</i>	prof.	ne, zg, la	1894
21. <i>Šumandl Marija,</i>	prof.	bi, ke	1939
22. <i>Urbas Marija,</i>	prof.	sl, ru	1923
23. <i>Zega Josip,</i>	predm. uč.	te	1900
24. <i>Žerak Zlatko,</i>	prof.	bi, ke	1934

Šolsko leto 1964/65

1. <i>Čeh Rudolf,</i>	ravnatelj	fr	1914
2. <i>Arhar Ivo,</i>	prof.	sl	1918
3. <i>Horvat Stane,</i>	predm. uč.	ma, fi	1912
4. <i>Korenjak Boris,</i>	predm. uč.	um. vzg., teh. vzg.	1923
5. <i>Krašovec Anica,</i>	uč.	te	1944
6. <i>Krašovec Valentin,</i>	uč.	te	1944
7. <i>Lugarič Albin,</i>	prof.	um. vzg., ri	1927
8. <i>Maučec Jože,</i>	prof.	zg, ze, la	1907
9. <i>Maučec Matija,</i>	prof.	zg, ze	1906

10. <i>Meško Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1933
11. <i>Paulinič Arnold,</i>	prof.	ne, fr	1908
12. <i>Podgoršek Helena,</i>	prof.	a	1921
13. <i>Ptičar Matilda,</i>	prof.	sl, la	1934
14. <i>Slekovec Adalbert,</i>	predm. uč.	ps, fil	1910
15. <i>Sorec Herbert,</i>	predm. uč.	predv. vzg.	1914
16. <i>Stiplovšek Franc,</i>	prof.	la	1894
17. <i>Šuligoj Ljubica,</i>	prof.	so, fil	1934
18. <i>Šumandl Marija,</i>	prof.	bi, ke	1939
19. <i>Urbas Marija,</i>	prof.	sl, ru	1923
20. <i>Žerak Zlatko,</i>	prof.	bi, ke	1934
21. <i>Žmavc Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1935

Šolsko leto 1965/66

1. <i>Čeh Rudolf,</i>	ravnatelj	fr	1914
2. <i>Arhar Ivo,</i>	prof.	sl	1918
3. <i>Čafuta Franc,</i>	uč.	te	1943
4. <i>Hlupič Matilda,</i>	prof.	sl, ru	1934
5. <i>Hlupič Milan,</i>	uč.	teh. vzg.	1933
6. <i>Horvat Stane,</i>	predm. uč.	ma	1912
7. <i>Koreniak Boris,</i>	predm. uč.	umet. vzg., teh. vzg.	1923
8. <i>Krainčič Branko,</i>	predm. uč.	ma, fi	1944
9. <i>Krašovec Anica,</i>	uč.	te	1944
10. <i>Lugarič Albin,</i>	prof.	um. vzg.	1927
11. <i>Maučec Jože,</i>	prof.	zg, ze, la	1907
12. <i>Maučec Matija,</i>	prof.	zg, ze	1906
13. <i>Paulinič Arnold,</i>	prof.	ne, fr	1908
14. <i>Podgoršek Helena,</i>	prof.	a	1921
15. <i>Slekovec Adalbert,</i>	predm. uč.	ps	1910
16. <i>Sorec Herbert,</i>	predm. uč.	predv. vzg.	1914
17. <i>Stiplovšek Franc,</i>	prof.	la	1894
18. <i>Šuligoj Ljubica,</i>	prof.	so, fil	1934
19. <i>Šumandl Marija,</i>	prof.	bi	1939
20. <i>Urbas Marija,</i>	prof.	sl, ru	1923
21. <i>Žerak Zlatko,</i>	prof.	ke	1934
22. <i>Žmavc Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1935

Šolsko leto 1966/67

1. <i>Čeh Rudolf,</i>	ravnatelj	fr	1914
2. <i>Arhar Ivo,</i>	prof.	sl, ru	1918
3. <i>Cimerman Milan,</i>	prof.	te	1941
4. <i>Dregarič Ivica,</i>	uč.	te	1947
5. <i>Gajzer Alojz,</i>	predm. uč.	ma, fi	1943
6. <i>Gojčič Alojz,</i>	prof.	so, fil	1942
7. <i>Hlupič Matilda,</i>	prof.	sl, ru	1934

8. <i>Hlupič Milan,</i>	uč.	teh. vzg.	1933
9. <i>Horvat Stane,</i>	predm. uč.	fi, ma	1912
10. <i>Korenjak Boris,</i>	predm. uč.	um. vzg., teh. vzg.	1923
11. <i>Krajnčič Branko,</i>	predm. uč.	ma, fi	1944
12. <i>Lugarič Albin,</i>	prof.	um. vzg.	1927
13. <i>Maučec Jože,</i>	prof.	zg, ze, la	1907
14. <i>Maučec Matija,</i>	prof.	zg, ze	1906
15. <i>Paulinič Arnold,</i>	prof.	ne, fr	1908
16. <i>Podgoršek Helena,</i>	prof.	a	1921
17. <i>Slekovec Adalbert,</i>	predm. uč.	ps	1910
18. <i>Sorec Herbert,</i>	predm. uč.	predv. vzg.	1914
19. <i>Stiplovšek Franc,</i>	prof.	la	1894
20. <i>Šuligoj Drago,</i>	prof.	sl	1930
21. <i>Šumandl Marija,</i>	prof.	bi, ke	1939
22. <i>Urbas Marija,</i>	prof.	sl, ru	1923
23. <i>Žerak Zlatko,</i>	prof.	bi, ke	1934
24. <i>Žmavc Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1935

Šolsko leto 1967/68

1. <i>Čeh Rudolf,</i>	ravnatelj	fr	1914
2. <i>Arhar Ivo,</i>	prof.	sl, ru	1918
3. <i>Cimerman Milan,</i>	prof.	te	1941
4. <i>Hlupič Matilda,</i>	prof.	sl, ru	1934
5. <i>Klasinc Anton,</i>	prof.	la	
6. <i>Korenjak Boris,</i>	predm. uč.	um. vzg., teh. vzg.	1923
7. <i>Krašovec Anica,</i>	uč.	te	1944
8. <i>Lugarič Albin,</i>	prof.	um. vzg.	1927
9. <i>Maučec Matija,</i>	prof.	zg, ze	1906
10. <i>Paulinič Arnold,</i>	prof.	ne, fr	1908
11. <i>Podgoršek Helena,</i>	prof.	a, fr	1921
12. <i>Sever Slavko,</i>	uč.	ma, fi	1946
13. <i>Slekovec Adalbert,</i>	predm. uč.	ps	1910
14. <i>Sorec Herbert,</i>	predm. uč.	predv. vzg.	1914
15. <i>Šuligoj Drago,</i>	prof.	sl	1930
16. <i>Šuligoj Ljubica,</i>	prof.	zg	1934
17. <i>Šumandl Marija,</i>	prof.	bi	1939
18. <i>Trofenik Viljem,</i>	prof.	ma, fi	1943
19. <i>Vurcer Jože,</i>	predm. uč.	so, fil	
20. <i>Žerak Zlatko,</i>	prof.	ke	1934
21. <i>Žmavc Ivan,</i>	prof.	ma, fi	1935

Profesorski zbor v šol. letu 1968/69. Od leve proti desni — 1. vrsta: Matija Maučec, Helena Podgoršek, Albin Lugarič, Rudolf Čeh, Arnold Paulinič, Anica Krašovec, Ivo Arhar; 2. vrsta: Herbert Sorec, Matilda Hlupič, Vesna Hladnik, Alojz Gojčič, Marija Šumandl, Adalbert Sleko-vec, Ljubica Šuligoj, Boris Korenjak, Zlatko Žerak, Drago Suligoj; 3. vrsta: Vladimir Pulko, Anton Klasinc, Milan Cimerman, Adolf Žižek ter Ivan Žmavec

IN MEMORIAM

Od začetka vojne pa do danes se spominjamo naslednjih profesorjev ptuj-ske gimnazije, ki so dokončali svojo življenjsko pot:

Tone Šifrer, rojen 8. junija 1911 v Žabnici, gimnazijo je dovršil v Kranju, študiral slavistiko v Ljubljani, služboval kot suplent na gimnaziji v Ptujju in v Murski Soboti. Med vojno je bil aretiran, odpeljan v Begunje, nato na Koroško in v Mauthausen, kjer je bil ustreljen 20. septembra 1942. leta.

Dr. Maks Kovačič, rojen 13. septembra 1892 v Gradišču, dovršil klasično gimnazi-jo v Mariboru, študiral na filozofski fakulteti v Gradcu in v Pragi. Služ-boval je v Mariboru. Od leta 1933 do 1938 je bil ravnatelj gimnazije v Ptujju. Leta 1938 je bil predčasno upokojen. Leta 1940 je bil reaktiviran in imenovan za profesorja v Sarajevu. Med vojno je bil obsojen na težko ječo v Lepoglavu. Umrli je v aprilu 1945.

Lelija Fermevc, rojena 1908 v Ljubljani, gimnazijo je dovršila v Ptuju, študirala romanistiko v Ljubljani in na Sorboni v Parizu. Službovala je kot profesorica v Ptuju, Ljubljani in v Osijeku. Potem se je preselila v Beograd, kjer je umrla 6. aprila 1941 kot žrtev bombardiranja.

Leopold Gorjanc, rojen 27. septembra 1907 v Ljubljani, gimnazijo je dovršil istotam, študiral biologijo na filozofski fakulteti v Ljubljani. Svojo službo je nastopil v Titogradu (Podgorici), kjer je ostal štiri leta, nato je bil premeščen v Ptuj. Med vojno je bil interniran v Gonarsu. Umrl je 16. decembra 1945.

Franc Kolarič, rojen 11. septembra 1914 v Spuhlji pri Ptuju, dovršil je gimnazijo v Ptuju in končal filozofsko fakulteto v Ljubljani. Svojo službo na gimnaziji v Ptuju je nastopil v juniju 1945 in tu deloval do svoje smrti, Umrl je za težko boleznijo 20. maja 1950.

Dr. Melanija Gorup, rojena 9. avgusta 1906 v Varaždinu, kjer je tudi dovršila gimnazijo, filozofsko fakulteto je končala v Zagrebu in tam tudi promovirala. Njena službena mesta so bila Virovitica, Osijek, Sarajevo, Travnik, Zagreb in Ptuj. Umrla je za zavratno boleznijo 23. maja 1960.

Alojz Bolta, rojen 17. junija 1917 v Ljubljani, kjer je dovršil srednjo šolo, diplomiral je v Zagrebu. Prvo njegovo službeno mesto je bila meščanska šola v Slovenskih Konjicah. Med vojno je bil izgnan v Srbijo. Po vojni je prišel v Ptuj, kjer je poučeval na gimnaziji in na ekonomski srednji šoli. Umrl je 5. novembra 1963.

Ferdo Šentjunc, rojen 31. oktobra 1888 v Hrastniku, končal učiteljišče v Ljubljani. Njegova službena mesta so bila Hrastnik, Sromlje, Celje, Slovenj Gradec, kjer je postal tudi ravnatelj meščanske šole (1920—1936), od tod je bil premeščen v Ptuj, kjer ga je zatekla vojna. Po vojni je prišel na gimnazijo v Ptuj. Upokojen je bil leta 1950, a je še dolga leta honorarno pomagal na šolah. Umrl je 19. februarja 1965.

Jožef Zega, rojen 17. septembra 1900 v Rojanu pri Trstu. Učiteljišče je obiskoval v Trstu, nato v Beogradu, kjer je diplomiral. Služboval je na Ravnah, v Splitu, Čakovcu, v Središču in na gimnaziji v Ptuju. Med vojno je bil izgnan v Bosno. Leta 1945 se je vrnil v Ptuj in tu deloval še dvajset let. Umrl je 27. decembra 1965.

Darinka Zupančič, rojena 23. novembra 1926 v Ptuju. Gimnazijo je obiskovala v Ptuju in v Mariboru, univerzo v Ljubljani in v Zagrebu. Njena službena mesta so bila gimnazija Ptuj, trgovska šola Ptuj, Zagreb. Umrla je 28. februarja 1968.

Slava jim!

Arnold Paulinič

MATURANTI PTUJSKE GIMNAZIJE PO LETU 1945

(Sestavila Ivan Žmavc in Zlatko Žerak)

Šolsko leto 1945/46

Razrednik: Anton Ingolič

Dijaki:

1. Fideršek Ludvik
2. Gumilar Ida
3. Jančič Jovita
4. Kajsersberger Jelislava
5. Tomšič Stanislav

Šolsko leto 1946/47

Razrednica: Wažna Olga

Dijaki:

1. Ambrož Ivica
2. Borovšak Miloš
3. Burg Marija
4. Forstnerič Justa
5. Frankovič Vladimir
6. Keržar Boris
7. Kopold Zlata
8. Kovačič Igor
9. Koželj Božidar
10. Krajnc Franc
11. Kramberger Alojz
12. Merc Alfred
13. Mlač Vida
14. Mrgole Tanja
15. Piskernik Milica
16. Podkrajšek Mira
17. Samobor Silva
18. Simonič Franc
19. Sluga Ciril
20. Stefancioza Tatjana

21. Šolar Stanko
22. Tement Franc
23. Tumpej Stanko
24. Vetric Franc
25. Tušek Majda

Šolsko leto 1947/48

Razrednik: Jože Maučec

Dijaki:

1. Belšak Danilo
2. Blagovič Milan
3. Blazina Jakob
4. Brenčič Vinko
5. Brglez Janez
6. Burg Sonja
7. Dreu Milan
8. Ferstnerič Franc
9. Furman Milan
10. Goričan Olga
11. Gorup Miran
12. Hedžet Jelislava
13. Korbun Ljudmila
14. Koren Marica
15. Korpar Marija
16. Meider Karolina
17. Murko Lizika
18. Pernat Jožef
19. Polanec Božislava
20. Roškar Franc
21. Simonič Adolf
22. Stiplovšek Marija
23. Sonenšajn Kurt
24. Vičar Franc
25. Vidovič Janko
26. Vizjak Metod

Šolsko leto 1948/49

Razrednik: Ivan Burger

Dijaki:

1. Brglez Ivanka
2. Dokler Breda
3. Domajnko Danilo
4. Emeršič Ida
5. Goričan Marija
6. Gumilar Pavla
7. Kampuš Marija
8. Koser Valter
9. Krajnc Martin
10. Medved Viljem
11. Meider Henrika
12. Nemec Danila
13. Ovijač Zora
14. Pečnik Dragica
15. Pernat Vinko
16. Pinter Vera
17. Požlep Štefan
18. Primožič Dušan
19. Senčar Miljan
20. Sevnik Velena
21. Simonič Ruža
22. Slapničar Suzana
23. Strašek Milena
24. Širec Marica
25. Šterman Vid
26. Tomažej Zdravko
27. Trstenjak Frančiška
28. Voda Ivan
29. Writzl Rudolf

Šolsko leto 1949/50

Razrednik: Franc Stiplovšek

Dijaki:

1. Dvoržak Alojz
2. Gorup Slavo
3. Ilovšek Jožica
4. Klinger Franc
5. Kolarič Pavla
6. Košir Ervin
7. Kukovec Ivan
8. Lah Cecilija

9. Mikl Lidija
10. Munda Ivan
11. Petek Ida
12. Počkaj Dragomira
13. Podkrajšek Rudolf
14. Stiplovšek Franc
15. Štumberger Janko
16. Trop Anton
17. Ules Franc
18. Zega Elizabeta
19. Zelenko Zdenka

Šolsko leto 1950/51

Razrednica: Vida Sluga

Dijaki:

1. Bartol Cvetka
2. Bešvir Jože
3. Brenčič Edita
4. Gortnar Tatjana
5. Kegl Evgenija
6. Kelemina Julijana
7. Kuhar Silva
8. Mihelič Natalija
9. Ojnik Stanislav
10. Panič Justina
11. Plavec Marta
12. Predikaka Jožef
13. Rižner Sonja
14. Slekovec Vera
15. Strašek Olga
16. Šolar Silva
17. Šorli Miroslav
18. Šorager Venčeslav
19. Toš Miroslav
20. Vittori Dušan
21. Weigl Silva

Šolsko leto 1951/52

Razrednik: Ivan Burger

Dijaki:

1. Debenjak Ljubica
2. Fekonja Vera
3. Irgolič Borut

4. Kozar Dušan
5. Munda Marija
6. Podboj Janez
7. Tkačev Tatjana
8. Tomašič Juriš
9. Toplak Marija
10. Tumpej Vladimir
11. Turkuš Branko
12. Writzl Franc

Solsko leto 1952/53

Razrednik: Jože Maučec

Dijaki:

1. Bombek Ivan
2. Cabrian Krešimir
3. Čarni Ludvik
4. Fridl Jožef
5. Geč Marta
6. Gnilšek Franc
7. Gorjup Aleksandra
8. Jesih Adela
9. Kristl Branko
10. Lah Bogdan
11. Majcen Jože
12. Majcen Stanislav
13. Maležič Peter
14. Matjašec Hermina
15. Mencin Angela
16. Murko Franc
17. Pihler Jožef
18. Skaza Aleksander
19. Sluga Marko
20. Stiplovšek Helena
21. Toth Franc
22. Urbas Branimira
23. Vizjak Vladimir

Solsko leto 1953/54

Razrednik: Arnold Paulinič

Dijaki:

1. Bohak Ivan
2. Božič Silvestra
3. Brglez Marija
4. Burg Danijela

5. Čič Anton
6. Čuš Jakob
7. Golob Stefan
8. Gulin Rafael
9. Haber Roman
10. Horvat Mirko
11. Jeremic Stanislav
12. Jesih Silvester
13. Jurič Pavel
14. Korpar Ciril
15. Kovač Andrej
16. Kuhar Aleksander
17. Lah Janez
18. Lešnik Zvonimir
19. Meško Mirko
20. Mikl Marija
21. Pavšič Nives
22. Petek Leopold
23. Potočnik Vekoslav
24. Skaza Branko
25. Vihar Zdravko
26. Vimer Jože
27. Žunec Jože

Solsko leto 1954/55

Razrednik: Franc Stiplovšek

Dijaki:

1. Arsenovič Aleksander
2. Čič Jože
3. Debeljak Stanko
4. Dobnik Danica
5. Dragar Jože
6. Gašparič Peter
7. Hauber Bruno
8. Irgl Marija
9. Ivanuša Terezija
10. Kajzersberger Stanislav
11. Kancler Elizabeta
12. Korošec Anton
13. Maroh Franc
14. Maurič Ludvik
15. Maurič Franc
16. Meglič Angela
17. Mikl Teodora
18. Miklovič Jože
19. Mlakar Anica

20. Novak Janez
21. Obran Matilda
22. Riva Jožica
23. Samastur Silvester
24. Slodnjak Marija
25. Šonaja Bogdana
26. Vegan Martina
27. Voršič Jožica
28. Vrbnjak Jožica
29. Vuk Jožef
30. Žerak Zlatko
31. Žuran Pavla

Šolsko leto 1955/56

Razrednik: Ivan Burger

Dijaki:

1. Bartol Ksenija
2. Bartol Milan
3. Bezjak Drago
4. Brglez Elizabeta
5. Brumen Leon
6. Caf Marjan
7. Carf Majda
8. Červek Stanko
9. Fakin Anton
10. Horvat Julijana
11. Ivanuša Stanko
12. Kokol Ljudmila
13. Korošec Bruno
14. Korpič Jože
15. Kosi Borut
16. Kostanjevec Ana
17. Kreutz Breda
18. Krljić Mihajlo
19. Kuhar Vida
20. Kukovec Jože
21. Lešnik Margareta
22. Lukman Ivana
23. Mlinarič Franc
24. Opara Marija
25. Radoš Božidar
26. Rogelj Adolf
27. Senčar Metka
28. Šepec Jelka
29. Vičar Branko
30. Zidarič Štefka
31. Žižek Marija

Šolsko leto 1956/57

Razrednik: Jože Maučec

Dijaki:

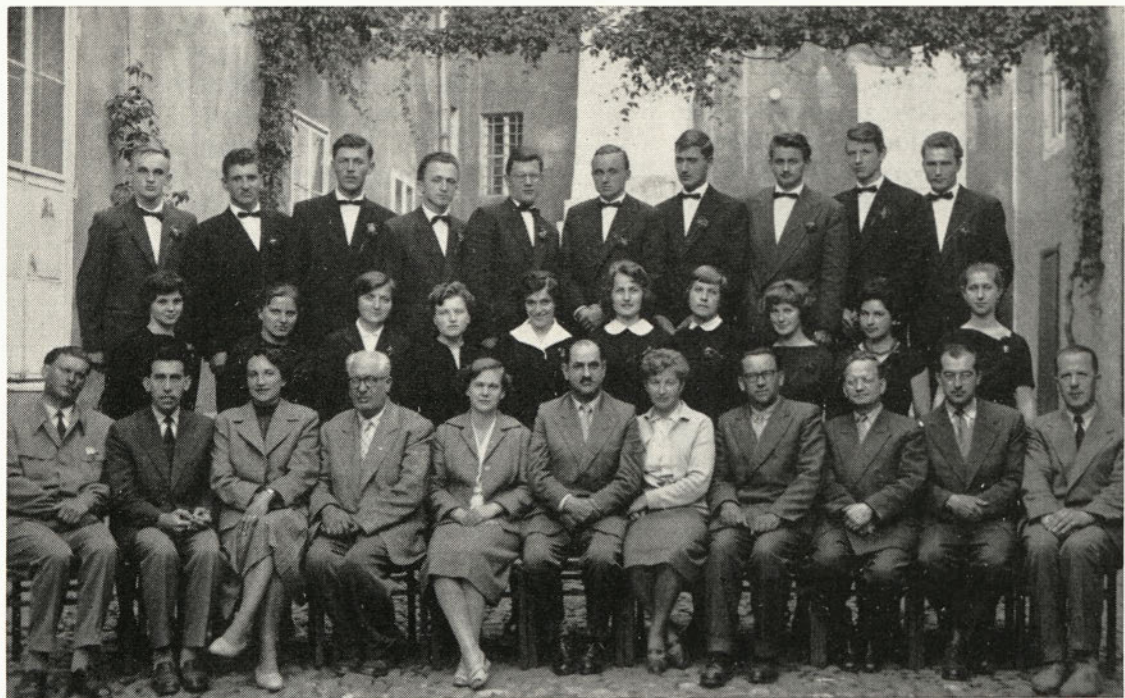
1. Arnuš Milan
2. Čuček Irena
3. Emeršič Anton
4. Florjančič Anton
5. Geč Miroslava
6. Golob Terezija
7. Gorše Odeta
8. Gotvajn Vladimir
9. Herko Kristina
10. Hlupič Marija
11. Hudina Marjan
12. Kerbler Stojan
13. Kostanjšek Majda
14. Kumer Ivanka
15. Lah Anton
16. Lenart Vincenc
17. Majcen Anton
18. Maurič Ervin
19. Osole Darja
20. Ozmec Milan
21. Petrovič Ida
22. Pokrivač Ida
23. Potočnik Franc
24. Prelog Jožef
25. Puppis Marijana
26. Rajher Zdenko
27. Šepec Božena
28. Sluga Maksimiljan
29. Tomšič Ivanka
30. Vales Milan
31. Vogrinec Milan
32. Writzl Ivan
33. Žuran Frančiška

Šolsko leto 1957/58

Razrednik: Matija Maučec

Dijaki:

1. Benkovič Marija
2. Bevk Viljem
3. Brenčič Franc
4. Brenčič Jurij

Maturanti v šol. letu 1958/59

5. Breznik Martina
6. Fric Ladislav
7. Golob Marija
8. Gorup Alenka
9. Horvat Božena
10. Klasinc Marija
11. Kociper Matija
12. Kolenko Anica
13. Kostanjevec Miro
14. Kovačič Franc
15. Kuharič Božidar
16. Kukovec Ana
17. Majer Lea
18. Pečnik Tatjana
19. Pernat Ivan
20. Planinšek Aljoša
21. Rau Ivan
22. Rižnar Marta
23. Slekovec Hilda
24. Sotlar Marija
25. Šonaja Božidar Mladen

26. Švajger Vera
27. Trop Milan
28. Vimer Majda
29. Vnuk Roman
30. Vukasovič Branko
31. Writzl Teodor

Šolsko leto 1958/59

Razrednik: Rudolf Čeh

Dijaki:

1. Bartol Nenad
2. Borovšak Marjan
3. Brenčič Anton
4. Brglez Darinka
5. Burg Marjeta
6. Čeh Marjan
7. Dolenc Vincenc
8. Jurkovič Marija

9. Krajnik Vera
10. Lašič Franc
11. Luževič Franc
12. Mlakar Stanislava
13. Mokole Emilija
14. Pavličev Sergej
15. Prejac Tatjana
16. Rajh Jožefa
17. Sigler Edvard
18. Štokelj Drago
19. Vela Anica
20. Voda Franc
21. Vukotič Jelena
22. Weigl Emerik

Šolsko leto 1959/60

Razrednik: Ivan Burger

Dijaki:

1. Antauer Majda
2. Cerjak Jožef
3. Cvirn Erika
4. Gergič Dušan
5. Gorše Pavel
6. Horvat Valerija
7. Irgl Antonija
8. Kostanjevec Darinka
9. Krajnc Hilda
10. Krajnčič Marija
11. Mihalinec Rozalija
12. Mlakar Oton
13. Modic Friderika
14. Obran Marjeta
15. Paulinič Bogomir
16. Perger Marija
17. Potočnik Vladimir
18. Pulko Ivana
19. Ranfl Milena
20. Rozman Herman
21. Rozman Marija
22. Savec Maksimiljan
23. Skaza Maksimiljan
24. Stöger Emil
25. Tobias Miroslav
26. Tomanič Ivanka
27. Tonejc Anton
28. Toplak Antonija

29. Toplak Jože
30. Veronek Katarina
31. Vnuk Viktorija
32. Zavec Roman

Šolsko leto 1960/61

4. a razred

Razrednik: Arnold Paulinič

Dijaki:

1. Cegnar Kazimir
 2. Fras Albert
 3. Gorup Anemarija
 4. Hrašovec Bruno
 5. Horvat Stanislava
 6. Jesih Marjan
 7. Korenjak Marija
 8. Krepfl Karel
 9. Papst Ferdo
 10. Perner Viljem
 11. Petrovič Janez
 12. Podpečan Irena
 13. Potočnik Edita
 14. Tomanič Marjana
 15. Toplak Ludvik
 16. Verden Ana Marija
 17. Zorec Anton
 18. Žižek Adolf
- SIMONIČ ANICA
VUCAK SONJA

4. b razred

Razrednik: Ivan Burger

Dijaki:

1. Antonič Jože
2. Čič Alojz
3. Črnivec Ignac
4. Emeršič Jakob
5. Fric Truda
6. Kolarič Pavla
7. Marčič Marija
8. Mesarič Rosita
9. Petovar Katinka
10. Rožman Elizabeta
11. Slemenjak Adolf
12. Šešek Alojz
13. Škrinjar Herman
14. Šober Tamara

15. Štumberger Ljudmila
16. Tomanič Ljudmila
17. Tušek Ivan
18. Vrabič Otmar
19. Vrabl Ida

Šolsko leto 1961/62

Razrednica: Marija Urbas

Dijaki:

1. Alič Peter
2. Belšak Janez
3. Cařuta Evgen
4. Carli Vera
5. Čabrian Dubravka
6. Draškovič Alojz
7. Gaiser Berta
8. Gojčič Alojz
9. Gojkovič Ana Marija
10. Hafner Marija
11. Hmelina Bogoljub
12. Jovanovič Milo
13. Kaučič Feliks
14. Kolednik Ana
15. Krajnc Jože
16. Lah Anton
17. Maučec Matija
18. Munda Mihael
19. Naglič Alojzij
20. Nezmah Karel
21. Paulinič Arnold
22. Petrovič Jožef
23. Pirc Boštjan
24. Potočnik Ana
25. Potočnik Neža
26. Pravdič Ivan
27. Preložnik Alojzija
28. Puklavec Vladimir
29. Purg Anton
30. Rep Janez
31. Savič Slobodan
32. Seršen Marija-Bojana
33. Skaza Katarina
34. Šarc Ladislav
35. Trofenik Vili
36. Vrečko Marija
37. Zelenko Marjeta
38. Županec Alojz

Šolsko leto 1962/63

Razrednika: Matija Maučec in
Helena Podgoršek

Dijaki:

1. Arko Alojz
2. Arnuš Marija
3. Babič Avgust
4. Bezjak Franc
5. Bezjak Marija
6. Botolin Jože
7. Grom Ljudmila
8. Hmelina Helena
9. Hrga Genovefa
10. Jager Milan
11. Knez Nada
12. Kolarič Alenka
13. Kolarič Marija
14. Komac Nevenka
15. Kopše Marjana
16. Koren Franc
17. Korotaj Kristina
18. Krajnčič Branko
19. Kranjc Judita
20. Kukovec Ivanka
21. Lesjak Oto
22. Majcen Jelka
23. Maučec Jože
24. Meglič Ana Marija
25. Meglič Karolina
26. Munda Friderika
27. Pečnik Marija
28. Pelcl Boris
29. Plohl Marija
30. Plohl Mirko
31. Podpavec Hermina
32. Praprotnik Anton
33. Primorac Miroslav
34. Primožič Jerica
35. Pucko Branko
36. Rakuš Alenka
37. Reberc Jožica
38. Ribič Erika
39. Ročak Rudolf
40. Rupnik Janez
41. Skuhala Marjeta
42. Šarc Boris
43. Špendija Angela

44. Trop Ludvik
45. Vrtič Alojzija
46. Zabavnik Albina

Šolsko leto 1963/64

Razrednik: Jože Maučec

Dijaki:

1. Arnuš Anica
2. Berglez Karolina
3. Carli Emil
4. Čurin Igor
5. Fištravec Ida
6. Horvat Martina
7. Kajnih Bogomira
8. Kaučič Katica
9. Kokol Alojz
10. Kokol Cveta
11. Lah Ana
12. Lenart Marija
13. Lipuš Drago
14. Mar Magda
15. Možina Ivan
16. Narat Rozalija
17. Ostroško Marjan
18. Pisar Marija
19. Praprotnik Elizabeta
20. Ptičar Pavel
21. Puklavec Bogomila
22. Rimelc Jožica
23. Rojko Konrad
24. Strašek Nikolaj
25. Šulek Drago
26. Toplak Vida
27. Trofenik Verena

Šolsko leto 1964/65

Razrednika:

Ivan Arhar in Ivan Meško

Dijaki:

1. Arnuga Danica
2. Bedenik Nataša
3. Berlič Gabrijel
4. Bezjak Janez
5. Bezjak Neža

6. Bohak Ana
7. Bolta Janez
8. Carli Silverij
9. Čuček Tatjana
10. Feguš Majda
11. Furek Branko
12. Galun Ludvik
13. Gornik Metka
14. Gojkovič Terezija Jarmila
15. Hribar Marija
16. Kikl Ana
17. Komelj Marinka
18. Kovač Manja
19. Kumer Branka
20. Petovar Željko
21. Petrovič Jožef
22. Puklavec Martin
23. Purg Ignac
24. Rudolf Danijela
25. Šantarovič Svetlana
26. Vogrinec Janica
27. Vozlič Slavica
28. Zorjan Ludvik
29. Zorko Dušan
30. Žnidarič Marjan

Šolsko leto 1965/66

Razrednici: Helena Podgoršek in
Marija Urbas

Dijaki:

1. Antauer Miran
2. Bačani Tatjana
3. Bolta Marija
4. Centrih Alenka
5. Čurin Dušan
6. Dežman Edvard
7. Dostal Nada
8. Gašparič Neža
9. Gašperin Sonja
10. Glaser Roman
11. Habjanič Ignac
12. Horvat Damir
13. Hribernik Breda
14. Jakomini Zorica
15. Klavora Iztok
16. Korpar Janez
17. Kumer Olga

18. Laura Ivan	4. Carli Srdan
19. Majcen Zorka	5. Čepin Miran
20. Mašanović Božidar	6. Čokl Bojan
21. Mlakar Ciril	7. Drogenik Breda
22. Mršek Saša	8. Erlih Franc
23. Murko Peter	9. Furek Marijan
24. Neubauer Danica	10. Gajser Bruno
25. Novak Marija	11. Gojkovič Marjan
26. Pečnik Lidija	12. Hanzl Alenka
27. Pernat Helena	13. Hojnik Stanislav
28. Peršuh Jožefa	14. Jakab Nikolaja
29. Pihler Marija	15. Janžekovič Anton
30. Pišek Dragica	16. Jasbinšek Jadviga
31. Plohl Željko	17. Kenda Nikolaja
32. Predikaka Franc	18. Klinc Danica
33. Prekoršek Vekoslav	19. Kokol Matilda
34. Rakovec Marija	20. Kolarič Kostja
35. Rakuš Peter	21. Kovačič Vlastislava
36. Rola Lidija	22. Kozel Danica
37. Rudolf Božena	23. Korban Jože
38. Seka Bojan	24. Korže Milan
39. Skok Boris	25. Krajnc Jože
40. Stanič Rinaldo	26. Kukovec Slava
41. Stojičevski Dimče	27. Lah Jožef
42. Stojičevska Lilijana	28. Leber Rozalija Cvetka
43. Stropnik Črtomir	29. Majcen Cvetka
44. Švagan Ivanka	30. Maučec Franc
45. Terpinc Zofija	31. Meglič Darinka
46. Tkalec Majda	32. Meznarič Elizabeta
47. Tonejc Branko	33. Meznarič Janez
48. Velunšek Milena	34. Možina Nada
49. Verdenik Milan	35. Mršek Janez
50. Vipavec Jadranka	36. Muršec Marjan
51. Vogrinčič Dušan	37. Muršec Vlasta
52. Vuk Franc	38. Nahberger Nada
53. Vurcer Stanislav	39. Napast Stanislav
54. Zelenko Marina	40. Novak Zlatka
55. Zimic Brigita	41. Petrovič Branko
56. Žigman Matjaž	42. Petrovič Milan
	43. Petrovič Nataša
	44. Polak Alojzija
	45. Potočnik Majda
	46. Pulko Marija
	47. Reberc Darinka
	48. Rola Vladimir
	49. Roškar Anton
	50. Sakelšek Zdenko
	51. Simonič Mirko
	52. Šacer Anuška

Solsko leto 1966/67

Razredniki: Matija Maučec,
Ivan Žmavc in Arnold Paulinič

Dijaki:

1. Arnuš Jelka
2. Berlič Veronika
3. Bezjak Vladimir

53. Šteger Ana
54. Šulek Franc
55. Tomašič Dubravka
56. Toplak Marija
57. Toplak Marjana
58. Urbančič Nadja
59. Veber Smiljana
60. Vindiš Janez
61. Vodopivec Ernest
62. Vrabl Miran
63. Žerak Zvezdana
64. Žličar Roman
65. Žunko Nada

Šolsko leto 1967/68

Razredniki: Arnold Paulinič,
Ivan Žmavc in Matija Maučec

Dijaki:

1. Alič Franc
2. Auer Vlado
3. Bargiel Natalija
4. Bezjak Anica
5. Belšak Majda
6. Bračko Tanja
7. Bratec Majda
8. Centrih Mirko
9. Cvetko Jože
10. Čeh Majda
11. Donaj Sonja
12. Donaj Vlado
13. Dvoršek Anton
14. Farazin Aleksander
15. Fras Simona
16. Fric Božena
17. Golob Franc
18. Gorup Inoslav
19. Hlupič Breda
20. Ivanuša Ivanka
21. Janžekovič Jože
22. Jesih Milan
23. Kocmut Mihaela

24. Kočevar Marjan
25. Koren Božidar
26. Kovačič Helena
27. Kozel Justina
28. Krajnc Slavko
29. Krivec Anton
30. Kurež Marica
31. Lampič Andrej
32. Lipovšek Vida
33. Luskovič Anton
34. Maher Marjan
35. Mahorič Antonija
36. Matjašič Stanislava
37. Minko Manja
38. Novak Ivanka
39. Orlač Dragica
40. Ozmec Marija
41. Pavlovič Vlasta
42. Perger Helena
43. Pernat Silva
44. Petrovič Terezija
45. Polanec Ivanka
46. Predikaka Vlado
47. Pučko Andrej
48. Puklavec Marija
49. Pungerl Marija
50. Purgaj Franc
51. Rajh Vladimir
52. Resman Marjana
53. Rizman Silva
54. Rozman Cvetka
55. Sajovic Darinka
56. Šacer Jelka
57. Širec Branko
58. Tarbuk Jovo
59. Tement Darinka
60. Tkalčec Dragica
61. Turkuš Mitjan
62. Valenko Angela
63. Vauda Vojislava
64. Vidovič Ivan
65. Vlah Drago
66. Zemljič Alojz
67. Žmavc Bojana

KNJIŽNICE IN STROKOVNE ZBIRKE

Profesorska knjižnica

Po osvoboditvi je profesorska knjižnica v Ptujju nasledila žalostno dediščino okupacijske dobe. Slovenskih knjig ni bilo nič, le nekaj jih je bilo skritih med okupacijo v študijski knjižnici in te je l. 1945 prevzela šolska knjižnica O bogati Plojevi knjižnici, o številnih podarjenih knjigah dr. Josipa Komljanca ni bilo več sledu. Poleg tega je morala profesorska knjižnica odstopiti precej zvezkov in folijantov študijski knjižnici, ker so bili zastareli.

Nabava novih knjig je precej skromna. Zaradi verifikacije gimnazije je bila nujnejša oprema novih prirodoslovnih kabinetov. Še danes prejemata profesorska in dijaška knjižnica skupaj 2500 dinarjev letno za nabavo novih knjig, kar je glede na plačila za leksikone in periodične revije malo. Dolgo časa je bila knjižnica utesnena v prostoru skupaj z zgodovinsko, zemljepisno, s prirodopisno in z risarsko zbirko. Danes je profesorska knjižnica še vedno skupaj z dijaško in z zbirko avdio-vizualnih učnih pripomočkov ter z delom šolskega arhiva.

Upamo, da bo našla svoj primeren prostor do konca šolskega leta, da bodo posamezne strokovne literature združene v eni knjižnici in ne več razbite po raznih kabinetih in raznih sobah, kar bo poslovanje precej poenostavilo. Danes šteje knjižnica že več kot 3000 knjig in zvezkov.

Arnold Paulinič

Dijaška knjižnica

V šolskem letu 1940/41 je štela dijaška knjižnica predvojne ptujske gimnazije v svojem slovenskem in srbohrvatskem oddelku kakih 1800 knjig. V okupacijskih letih je večina tega knjižnega fonda propadla na tak ali drugačen način, tako da je bilo treba po osvoboditvi začeti pravzaprav znova.

Za nastajanje nove knjižnice je poskrbel najprej prof. Anton Ingolič, za njim pa je varuštvo dijaške knjižnice prevzela prof. Vida Slugova in jo vodila nekaj let do svojega odhoda s ptujske gimnazije. V letih osemrazredne gimnazije je narasel knjižni fond na približno 1500 inventarnih števil. Ob preurejanju knjižnice v zvezi z oblikovanjem osemrazredne osnovne šole in štirirazredne gimnazije je bilo večje število knjig, primernih za nižjo stopnjo, izločenih in oddanih ptujskim osnovnim šolam, bolj ali manj dotrajane, zastarele ali kakorkoli odvečne pa ptujski študijski knjižnici, tako da je ostalo le še kakih 1000 knjig.

V začetku šol. leta 1968/69 šteje dijaška knjižnica 3606 inventarnih števil. Knjige so za sedaj samo slovenske (manjše število srbohrvatskih knjig še iz predvojnega knjižnega fonda in povojnih let še ni na novo inventariziranih), v pretežni večini leposlovne (revije spadajo v profesorsko knjižnico). Jedro knjižnice pred-

stavljaajo poleg manjšega števila predvojnega »Cvetja« in povojnega »Klasja« predvsem vsi dosedanji zvezki »Kondorja« (sprva po 10 izvodov, nato po 20, pozneje zaradi finančnih zadreg spet samo po 10 izvodov, skupno 1392 izvodov, torej slaba polovica celotnega knjižnega fonda). V knjižnici so še posamezni zvezki predvojnih zbranih in izbranih spisov slovenskih pisateljev, vsi zvezki povojnih Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev, pisatelji Detela, Meško, Finžgar in Pregelj v izdajah Mohorjeve družbe, Bevk (v izdaji DZS), zbirka Sto romanov (po 2 izvoda) izdaja Slovenske matice, Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega ipd., druge knjige, posamezna dela, pa smo nabavljali antikvarično ali na novo ob izidu, kolikor so pač dopuščala skromna finančna sredstva (v zadnjih letih po proračunu za 100 000 S din, praktično pa povprečno za kakih 150 000 S din letno — večina te vsote je namenjena nakupu zbirke »Kondor«).

Knjižni fond je sedaj v glavnem urejen, prostor pa še pretesen (skupno s profesorsko knjižnico) in oprema (knjižne omare) trenutno še stara in neprimer- na, ni prostora za čitalnico (z revijami in časopisi), obetajo pa se tudi knjižnici (po opremljanju in ureditvi prepotrebnih kabinetov in laboratorijev za naravoslovne predmete) boljši in lepši časi, tako da bo knjižni fond, ki je še relativno skromen, obogatel in v celoti zares rabil svojemu namenu.

Ivo Arhar

Biološki kabinet

Učila so večinoma zastarela in v slabem stanju. V zoološki zbirki so mokri preparati nevretenčarjev, suhi preparati vretenčarjev, ogrodja polžev in školjk ter nekaj modelov.

Botanična zbirka je zelo skromna (modeli gob, plodovi in primerki lesa).

Somatološka zbirka ima nekaj modelov in kosti.

V geološki zbirki je približno 400 kamnin, okamnin in mineralov.

Biološki praktikum je v istem prostoru kot fizikalni praktikum. Za vaje imamo 10 secirnih priborov, 12 mikroskopov in 350 trajnih mikropreparatov. Potrebovali bi primeren prostor, kjer bi lahko spravili učila v viseče omarice in dodatno opremili vsaj 15 skupinskih delovnih mest. Za dodatno opremo biološkega praktikuma bi potrebovali vsaj 40 000 din.

Marija Šumandl

Kemijski laboratorij

V šolskem letu 1965/66 smo nabavili osnovno laboratorijsko opremo: pohišstvo, steklovino in kemikalije v vrednosti okrog 20 000 din. Opravljamo lahko v glavnem skupinske praktične vaje za vse razrede.

Potrebovali bi še dodatno opremo, ki je nujna za uvedbo kabinetnega pouka. Manjkajo nam še predvsem tehtnice in nekateri merilni instrumenti.

Zlatko Žerak

Fizikalni kabinet

Fizikalni kabinet obsega 3 prostore: predavalnico, praktikum in shrambo za učila.

Še pred nekaj leti je bila fizikalna zbirka zelo skromna. Razpolagala je le z učili za demonstracijo. Zaradi zahteve po laboratorijskih vajah pa smo morali zbir-

ko obogatiti. Nabavili smo nova učila, predvsem za laboratorijske vaje, uredili električno in plinsko instalacijo in opremili praktikum z inventarjem. Vse to je od šole zahtevalo precej denarja. Z razumevanjem odgovornih organov pa bomo še marsikaj dopolnili.

Ivan Žmavc

Zbirka avdio-vizualnih učnih pripomočkov

Avdio-vizualni učni pripomočki na šoli so namenjeni predvsem pouku tujih jezikov in likovno-glasbeni vzgoji.

Zbirka je skromna in obsega 2 magnetofona, 4 gramofone, zbirke plošč za pouk angleškega, nemškega, ruskega in francoskega jezika, plošče s posnetki pomembnih glasbenih del ter episkop.

Magnetofon in gramofon s ploščami olajšujeta učiteljem tujih jezikov podajanje izgovarjave in pospešujeta sposobnost slušnega dojetja ter posnemanja govora tujega jezika. Ob primernih ploščah in posnetkih odigrajo podobno poučarjeno estetsko vlogo tudi pri pouku slovenskega jezika.

Plošče s posnetki glasbenih del omogočajo poslušanje umetniško pomembnih del iz domače in svetovne glasbene literature.

Episkop olajšuje učitelju likovne vzgoje ponazarjanje likovnih umetniških del vsemu razredu hkrati po slikovnih predlogah.

Helena Podgoršek

Zbirka za likovni pouk

Zbirka za likovni pouk vsebuje: episkop, umetniške reprodukcije, stenske slike (prazgodovinska doba, stari vek, srednji vek, renesansa, barok) in nekaj strokovne literature.

Albin Lugarič

Zgodovinska in zemljepisna zbirka

Drobni inventar zgodovinske in zemljepisne zbirke po stanju dne 30. 9. 1968:

Vrste predmetov	Število	Vrednost
1. Zgodovinske slike	22	42,10
2. Zgodovinski zemljevidi	19	502,00
3. Zemljepisne slike	44	31,30
4. Geografski zemljevidi	40	982,00
5. Diafilmi	9	129,00
skupaj	134	1686,40

Matija Maučec

Delavnica za tehnični pouk

V delavnici je 15 delovnih mest. Sedem delovnih mest je za kovinsko stroko, osem za lesno stroko. Za kovinsko stroko imamo 3 velike delovne mize, opremljene s po dvema primežema in vsem potrebnim ročnim orodjem. Lesna stroka ima 7 manjših in 1 velik skobeljnik. Vsa delovna mesta so opremljena s potrebnim roč-

nim orodjem. Poleg tega ima delavnica kompletno stružnico za kovine in kombinirano stružnico za les in kovine, 2 vrtalna stroja, brusilni stroj in krožno žago.

Dijaki prihajajo v delavnico v skupinah od 12 do 22. Vsak dijak dela tedensko po 2 uri v delavnici.

Delavnica je opremljena v glavnem za delo v lesni in kovinski stroki, zato je poudarek pri praktičnem delu na teh dveh strokah.

Pri praktičnem delu izdelujemo uporabne predmete za potrebe šole, dijakov in tudi za trg.

Za leto 1968/69 imamo v načrtu urediti temnico in foto laboratorij.

Boris Korenjak

Športna in telovadna zbirka

Športna in telovadna orodja, naprave in rekviziti so v glavnem dotrajani. V desetletjih so sicer posamezna orodja in naprave izboljševali, vendar večjih investicijskih vlaganj ni bilo. Telovadnica je opremljena z najnujnejšim orodjem, kot so drog, krogi, bradlja, visoka in nizka gred, telovadni konj, miza, švedska skrinja in dva letvenika. Razen tega je v njej nekaj amortiziranih telovadnih blazin, ki jih uporabljamo za redno delo. Drobnega orodja je premalo, dovolj je kolebnic in telovadnih kijevev, primanjkuje pa telovadnih obročev in žogic za ritmiko ter vseh vrst žog za športne igre. V letu 1968 smo z dotacijo 10 000 din, ki jo je nakazala Skupščina občine Ptuj, kupili pet telovadnih blazin, drog, koše za zidno košarko, stojalo za skok v višino in nekaj težkih žog. Tako smo vsaj začasno zamašili potrebe po večjih materialnih vlaganjih v telovadno opremo in omogočili reden pouk telesne vzgoje.

Če rezimiramo gornje ugotovitve, lahko zaključimo, da je telesno-vzgojna dejavnost precej zaostala za potrebami modernega športnega pouka. V prihodnjih letih bodo potrebna še znatna vlaganja v osnovna sredstva, kar bo omogočilo sodoben pouk telesne vzgoje in razvoj prostovoljnih športnih dejavnosti.

Milan Cimerman

Kabinet za pouk predvojaške vzgoje

Kabinet predvojaške vzgoje je bil ustanovljen na gimnaziji leta 1950.

Vsebinsko je preskrbljen s potrebnimi učili za moški in ženski program ter tudi z orožjem.

Kabinet je centralen, učila iz njega si izposojajo vse ostale ptujske šole, ki imajo predvojaško vzgojo.

Herbert Sorec

ŠOLSKE ORGANIZACIJE, DRUŠTVA IN KROŽKI

Dijaška šolska skupnost

S pričetkom šolskega leta se začena tudi delo dijaške skupnosti.

V lanskem šolskem letu je imela dijaška šolska skupnost več sestankov. Problemi, ki smo jih obravnavali, so bili zelo različni. Mnogo smo govorili o učnem uspehu in o krožkih za posamezne predmete, ki naj bi dijakom poglobljali znanje. Zanimanje zanje je bilo veliko, vendar niso prav zaživali.

S pričetkom letošnjega šolskega leta pa se je delo krožkov razmahnilo in tudi število interesentov se je povečalo. Tako delujejo biološki, kemijski, matematični in likovni krožek. Razen teh bi bilo potrebno ustanoviti tudi krožke v posameznih razredih in to za tiste predmete, ki delajo dijakom največ preglavic. V preteklem šolskem letu je deloval le en tak krožek. S takim načinom dela bi se lahko učni uspeh, ki je v mnogih razredih precej slab, dvignil.

Letos sta se predstavnika mladinske organizacije in šolske dijaške skupnosti udeležila seminarja, ki je bil za člane teh organizacij na gimnazijah. Na seminarju smo mnogo razpravljali o samoupravljanju in o mladinskih urah na šolah. Mnenja o mladinskih urah so bila zelo različna. Nekateri so nasprotovali mladinskim uram, češ da se ne obnesejo, drugi pa so spet bili zanje. Sklenili smo, da bodo mladinske ure na šolah le občasno, ko se bodo pojavila določena aktualna vprašanja. Upamo, da bo naše delo v prihodnje uspešno.

Dušan Kolarič, 3. a r.

Mladinska organizacija

Delo mladinskega aktiva na šoli se pričena vsako leto z letno konferenco. Takrat izvolimo novo vodstvo aktiva in sprejmemo program za tekoče šolsko leto.

Vodstvo aktiva ZMS si prizadeva zaktivizirati razredne aktivne kot tudi krožke, kjer se udejevujejo mladi po svoji zainteresiranosti. Na šoli delujejo naslednji krožki in društva: marksistični krožek, klub OZN, šahovski krožek, dramski krožek, likovni krožek in šolsko športno društvo. Krožki delujejo ob mentorski pomoči tovarišev profesorjev. Ob vsem tem udejstvovanju ne smemo pozabiti, da je mladinska organizacija predvsem idejno-politična organizacija in zato je naša naloga predvsem skrbeti za idejno vzgojo. To skrb smo uresničevali po krožkih, s predavanji in diskusijami. Mladina naše šole se je doslej udejstvovala ob vseh pomembnih državnih praznikih in jubilejih kot npr. ob obletnici oktobrske revolucije, ob dnevu mrtvih, dnevu republike, dnevu JLA, prazniku dela itd. Naši mladinci so se udeležili tekmovanja v okviru oddaj RTV Ljubljana »Spoznavajmo

svet in domovino« ter dosegli lepe uspehe. V preteklem šolskem letu so se naši mladinci srečali na športnem področju z mladino ljutomerske gimnazije.

Lahko rečemo, da je mladina na našem zavodu dosegla več uspehov in da nas čakajo v bodoče še večje naloge. Predvsem moramo poglobiti idejno vzgojo in se čimbolj povezati z Občinskim komitetom ZMS.

Jelka Kolarič, 3. b r

Marksistični krožek

Ta pomembni krožek ima nalogo, da razvija pri mladih napreden svetovni nazor. V ta namen člani krožka študirajo poglavja iz marksistične literature in svoje znanje povezujejo s prakso. Poglobljati se v probleme, ki jih nakazuje marksistična filozofija, pa je možno le ob aktivnosti vseh članov, ob diskusijski metodi. Tega principa smo se držali tudi mi.

Naš krožek šteje 13 dijakov, večinoma iz višjih razredov. Člani krožka se sestajajo mesečno. Posamezniki se pripravijo na določeno temo, nato pa se razvije diskusija.

V bodoče bi želeli, da bi nas obiskovali tudi vidnejši družbenopolitični delavci, ki bi svoje izkušnje prenašali na nas. Zaenkrat nam še ni uspelo navezati stikov z Visoko šolo za politične vede v Ljubljani, kar smo imeli v načrtu že lansko leto.

Ljubica Šuligoj

Organizacija ZK

Po vojni je bila na gimnaziji osnovana skojevska organizacija, ki je štela okoli 30 članov. Osnovna dejavnost te organizacije je bila študij marksistične literature, ki je seveda do informbirojevskega spora prihajala v glavnem iz Sovjetske zveze. Decembra 1949. leta sta se organizaciji SKOJ in Ljudska mladina združili v eno organizacijo. Tedaj so bili mlajši člani skojevske organizacije vključeni v LMS, starejši včlanjeni v KP, posamezniki pa so postali kandidati za sprejem v Partijo.

Po letu 1952 je partijsko delo na zavodu precej zamrlo. Dijaki niso imeli več svoje celice, profesorji pa tudi ne, ker so bili vse do leta 1960 le trije organizirani. Ti so bili vključeni v aktiv ZK ptujskih srednjih šol. Leta 1961 so dijaki ponovno ustanovili svoj aktiv ZK, katerega delo je bilo zlasti čutiti v mladinski organizaciji in v šolski skupnosti. Ta aktiv je leta 1962 povečal svoje vrste s sprejemom petih novih članov — dijakov učiteljišča in gimnazije. Še istega leta je aktiv z odhodom maturantov prenehal delovati.

V naslednjih letih je bilo število dijakov komunistov majhno in to zaradi starostne meje pri sprejemanju v organizacijo. Zaradi tega dijaki niso imeli svoje posebne organizacije, ampak so bili vključeni v aktiv komunistov — profesorjev. Leta 1965 se je povečalo število organiziranih profesorjev, tako da je danes v zboru devet profesorjev članov ZK. Njihova skrb je idejna vzgoja mladine in sprejemanje dijaške mladine v ZK. Tako je bilo leta 1966 sprejetih v ZK 18 mladincev in mladink, letos pa se pripravljamo, da bomo sprejeli 25 novih članov.

Alojz Gojčič

V šolskem letu 1967/68 se je delovanje kluba OZN na naši gimnaziji živahno razmahnilo. V klub se je vključilo 16 vestnih članov, ki so skozi vse leto spremljali politične dogodke v svetu in na sestankih o njih poročali. Sestanki so bili vsakih 14 dni, dnevni red pa je bil sestavljen iz dveh glavnih delov: iz poročil in referatov ter iz študijske obdelave. Za vsak sestanek se je eden od članov temeljito pripravil in okvirno poročal o zunanjepolitičnih dogodkih v zadnjih štirinajstih dneh, posamezni člani pa so orisali dogodke v državah in njihov položaj v svetu še natančneje. Že takoj v začetku leta smo vsakega člana zadolžili, da bo stalno natančno poročal o eni državi.

V drugem delu sestanka pa smo temeljito obdelali določeno državo, njeno zgodovino, politiko in kulturo. Toda pri tem delu nismo uspeli, saj je bil na vrsti le en referat. Mislim, da se je zgodilo to zaradi tega, ker smo največkrat morali obravnavati kakšno aktualnejšo temo.

Naše delo pa se je kazalo navzven, ko smo redno menjavali članke in fotografije na naši oglasni deski v šolskem hodniku. Dopisovali smo si s francoskimi vrstniki iz mesta Cavillon. Želeli smo tudi, da bi nas skupina francoskih tovarišev obiskala, mi pa bi jim vrnili obisk kdaj drugič. To smo našim prijateljem pisмено sporočili, toda odgovora ni bilo. Vzrok so bili verjetno takratni študentski nemiri v Franciji. Povezali smo se tudi z Občinskim komitejem ZKS. Sekretar občinskega komiteja nam je govoril o vlogi ZK v naši družbi. Letos je vključenih v klub 25 članov, zato smo lahko izbrali drugačen način dela. Sestavili smo študijske skupine, ki na sestankih poročajo o dogodkih na posameznih političnih žariščih v svetu. Letos bomo študijsko obdelali vzhodne države, predvsem pa članice Varšavskega pakta. Razširili bomo sodelovanje s slovenskimi klubi OZN, medtem ko bomo naše prijateljstvo s francoskimi vrstniki še krepili.

V letošnjem šolskem letu se bo zvrstilo nekaj pomembnih praznikov in jubilejev. Tako se bomo posebej pripravili za 24. oktober — dan OZN; veliko pozornost bomo posvetili temi »Leto človekovih pravic«. Tudi 100-letnica ptujske gimnazije in 1900-letnica Ptuja nas ne smeta pustiti neprizadete.

Ivan Žuran, 2. b r.

Poročilo o delu šahovskega krožka

Šahovski krožek je v šolskem letu 1967/68 nadaljeval delo s petnajstimi člani ob pomoči prof. Zlatka Žeraka. Sestajali smo se vsako soboto. Organizirali smo šahovsko prvenstvo naše gimnazije. Sodelovali smo tudi na večjih turnirjih, se udeležili občinskega sindikalnega prvenstva in turnirja v domu JLA, kjer je naša ekipa dosegla prvo mesto. Tedaj smo tekmovali s pripadniki JLA in z ekipo ljudske milice.

Tudi v letošnjem šolskem letu si bomo prizadevali doseči čim boljše rezultate.

Jože Zidarič, 3. b r.

Delo dramskega krožka

Dramski krožek, organiziran v šolskem letu 1967/68, je pričel z rednim delom oktobra 1967. leta. Prvo polletje smo poslušali le predavanja tov. Malca o zgodovini gledališča. Bilo nas je okrog 11 poslušalcev — deklet. Ko pa smo začeli pripravljati igro, se nam je pridružilo tudi nekaj fantov.

Igra, ki jo pripravljamo, je pristrčna zgodba o dekletu, ki živi v izobraženi družini, kjer pa nimajo časa zanjo. Pomembnejši so materini sestanki, očetove razprave, konference. Tako je Alenka prepuščena sama sebi in družbi... Naslov te igre je »Nedeljsko popoldne«.

Igro bi naj igrali v počastitev stoletnice obstoja naše šole in tisočdevetstoletnice mesta Ptuja.

Vendar pa to ni vse. Za praznik republike, 29. novembra 1967, smo pripravili recital Karla Destovnika-Kajuha »Samo milijon nas je«. Deklamirali smo na proslavi v ptujskem gledališču.

Upamo, da nam bo tudi igra tako uspela, kot naš prvi javni nastop in da bo počastitev obstoja naše šole resnično ponos nas vseh, ki jo obiskujemo danes, sto let po njeni ustanovitvi.

Sonja Srečkovič, 3. c r.

Delo likovnega krožka

Na gimnaziji deluje likovni krožek. Njegov mentor je akad. slikar prof. Albin Lugarič. Krožek obiskujemo dijaki, ki se zanimamo za likovno umetnost. Poglobljamo se v ustvarjanje likovne umetnosti in se poskušamo sami v njej izražati.

Strokovna razlaga načina dela nam omogoča, da smo čimbolj dosledni pri svojem delu. Predelali smo vse osnovne tehnike v slikarstvu. Naslikali smo vrsto del v olju, akvarelu in oglju; nekatera dela so nam lepo uspela.

Naša tehnika slikanja je zelo raznolika. Vsakdo si tudi poskuša ustvariti svoj slog, in to slog, ki mu najbolj odgovarja. Nekateri smo se odločili za kmečki slog in želimo upodabljati predvsem kmečke običaje. Poskusi segajo tudi v abstraktno slikarstvo, vendar so to samo poskusi, kajti za takšno slikarstvo je potrebno mnogo znanja o barvah in kombinacijah.

V letošnjem letu se bomo ukvarjali predvsem z grafiko.

Vsako leto ob zaključku šolskega leta priredimo razstavo v gimnaziji. Letos pa smo priredili samostojno razstavo v razstavnem paviljonu v Ptuj. Obiskovalci so bili z razstavljenimi slikami zadovoljni, kar je vsekakor spodbudno za naše nadaljnje delo.

Milenka Korošec, 4. a r.

Aktivnost športnega društva

Pred sedmimi leti je bil v okviru šolske skupnosti ustanovljen športni aktiv gimnazije Ptuj. Kljub skromnim sredstvom in slabim pogojem za treniranje se je aktiv ukvarjal z različnimi športnimi panogami. V zadnjih dveh letih je športna dejavnost zaživela še močnejše, predvsem po zaslugi profesorja telesne vzgoje tovariša Cimermana. Dijaki so dosegli na tekmovanjih nekaj pomembnih uspehov. Tako je na primer na gimnazijadi v Murski Soboti leta 1967 osvojila atletska ekipa 2. mesto.

Pevski zbor v šol. letu 1961/62

V šolskem letu 1967/68 je športni aktiv takoj začel z delom. Na prvem sestanku smo izvolili upravni odbor, sestavili urnik treningov in izbrali trenerje iz vrst dijakov, ki bodo s pomočjo profesorja za telesno vzgojo vodili posamezne sekcije. Ustanovljeni sta bili košarkarska in telovadna sekcija. Rokometne in atletske sekcije nismo organizirali, ker nekateri dijaki trenirajo rokomet pri rokometnem društvu »Drava« Ptuj, za atletiko pa ni bilo zanimanja. Športno aktivnost smo poživili s športnimi dnevi in s športnim srečanjem z gimnazijo v Ljutomeru. Dijaki so se pomerili v rokometu, malem nogometu, odbojki in košarki. Sodelovali smo tudi na srednješolskem prvenstvu v atletiki in orodni telovadbi, kjer pa nismo dosegli večjih uspehov.

Pri našem delu smo se srečali tudi z denarnim problemom, vendar smo ga delno rešili z organizacijo mladinskih plesov ter z dotacijo, ki smo jo prejeli.

V šolskem letu 1968/69 nameravamo nadaljevati z delom. Pred nami so velike naloge in dolžnosti, predvsem še zato, ker želimo organizirati spomladi 1969. leta v Ptujju športno srečanje sosednjih gimnazij.

Franc Kodela, 4. a r.

Slavo Komac:

DIJAŠKI DOM

V času Avstro-Ogrske (1900—1918)

Štajerski deželni odbor v Gradcu je 27. 10. 1895 sporočil tukajšnji občini, da deželni šolski svet s simpatijami spremlja akcijo za izpopolnitev gimnazije, mestni svet pa bi se moral prej odločiti, da ustanovi dijaški dom za 80—100 gojencev, da bi bilo tako zagotovljeno zadostno število dijakov v višjih razredih. Mestni svet je pogoj sprejel in 27. 3. 1899 sklenil, da zgradi za gimnazijo novo poslopje, dotedanjno zgradbo nižje gimnazije pa preuredi v dijaški dom.

Mestni kronist nam pove, da so se 1. 5. 1900 začela dela za preureditev stare stavbe z zbranimi prostovoljnimi prispevki 27 000 kron, h katerim je občina dodala še 6000 kron. V dneh od 17.—19. 9. 1900 so z velikimi svečanostmi odprli novo gimnazijsko poslopje in nemški dijaški dom v današnji Prešernovi ulici 29 in 31; proceljni poslopj se do naših dni nista bistveno spremenili.

Jeseni leta 1902 so podjetni mestni očetje odprli tudi dekliški internat z gospodinjsko šolo tako, da so nadzidali nadstropje v dekliški osnovni in meščanski šoli ob Dravi. Oba internata sta bila za tedanji Ptuj pomembna nacionalna in gospodarska pridobitev, saj sta zvesto in dosledno služila istemu cilju: ponemčevanju in sistematičnemu utrjevanju nemških pozicij v mestu in okolici.

V prospektu »Deutsches Studentenheim — Deutsches Mädchenheim« iz leta 1910 ugotovimo, da je dijaški dom ob desetletnici izpolnil nemške želje, saj se je število gojencev dvignilo od 31 na 85 in tudi število gojenk je naraslo od 32 na 64. Ob tej priliki pove kronist, da je dijaški dom postal že pretesen in ne more sprejeti vseh prosilcev. Na seji 20. 7. 1910 je zato občinski svet sklenil, da njegovo zmogljivost poveča. Na prostoru domovskega vrta so dozidali sedanji učilnični del s telovadnico in odrom, bivše učilnice v I. nadstropju pa so preuredili v mečevalnico in dve igralnici. S temi spremembami je dom mogel sprejeti že 150 gojencev, in ko je npr. 1911 štela gimnazija 206 dijakov, je bilo od teh že 98 domovskih gojencev.

Brez denarnih težav pa tudi v »dobrih cesarskih časih« pri vzgojnih ustanovah ni šlo. Finančno poročilo mestne občine že 20. 2. 1902, torej dve leti po obstoju doma, toži o primanjkljaju 5574 kron, ki ga je podpora deželnega zbora znižala za 2000 kron. Vnovič obravnava mestni svet finančni položaj obeh internatov 2. 10. 1912, ko je dosegel primanjkljaj že 17 000 kron. To poročilo je izzvalo v mestnem svetu ostre osebne in politične napade na častnega občana, deželnega poslanca in župana Josefa Orniga ter njegove pristaše. Vloga obeh domov pa je bila po razpravi dobesedno zaključena takole: »O obeh domovih lahko kdo misli kakor hoče, vendar je treba ugotoviti, da bi brez njih bilo načeto vprašanje

nadaljnega obstoja gimnazije, kakor tudi dekliške meščanske šole s priključeno gospodinjsko šolo.« Nadaljnji razvoj kaže, da je postalo mestnim očetom jasno, da je Ptuj premajhen za obe ustanovi, zato so z lepimi prospekti in nadaljnjimi denarnimi žrtvami poskrbeli, da so v dijaški dom še v večjem številu prihajali dijaki iz cele monarhije, v gospodinjsko šolo pa zaradi nemščine in drugih tujih jezikov tudi Hrvatice in Srbkinje. Pri vsem tem ne kaže prezreti dejstva, da je znašala vzdrževalnina leta 1910 80 kron, dekleta gospodinjske šole pa so plačevala za pouk še posebej 20 kron.

Dijaški dom je vodil v prvem letu gimnazijski ravnatelj Andreas Gubo, naslednja leta pa prof. dr. Adolf Brauner z dvema, kasneje že s štirimi prefekti in z enim nadprefektom. Vodstvo gospodinjske šole pa je opravljala ravnateljica Antonie Kellenberger s tremi, a v drugem letu s petimi vzgojiteljicami.

V Jugoslaviji (1918—1941)

Precej ponemčeni Ptuj se je preživel s trhlím cesarstvom in v šolskem letu 1919/20 sta dobila oba zavoda slovensko lice, kajti do zaključka šolskega leta 1918/19 je bil na gimnaziji še nemški pouk, četudi so na šoli poučevali že nekateri slovenski profesorji.

Dijaški dom je iz Braunerjevih rok prevzel prof. Hinko Vodnik, dekliški dom »Mladiko« Iva Kobalova, medtem ko je gospodinjsko šolo vodila Marija Rapčeva. O delu obeh domov med I. in II. svetovno vojno manjka žal vsa dokumentacija, ker je okupator uničil, oz. odnesel oba arhiva.

Najkrajšo življenjsko dobo je imela gospodinjska šola, ki je dobila v praktično usmerjeni dekliški meščanski šoli pod vodstvom Irme Šeligove nevarnega tekmeča. Prenehati je morala že v prvih letih. Nekaj let dlje je vzdržal dekliški internat, ki pa tudi ni imel več dotoka izven okraja, zato se je tudi v njem število gojenk od leta do leta krčilo. Zadnja tri leta so ga skušale rešiti šolske sestre iz Maribora, ki so vzele dom od mestne občine v najem, a jim tudi ni uspelo podaljšati njegovega obstoja preko šolskega leta 1930/31, ko je zavod imel samo še sedem gojenk. Prostore in delno inventar sta prevzeli združeni meščanski šoli pod ravnateljem Dragom Kvedrom, saj sta bili na tesnem tako z učilnicami kakor delavnicami, kabineti in drugimi potrebnimi prostori. Deška meščanska šola se je v šol. letu 1929/30 preselila iz neprimerne nekdanje vojašnice, ki je postala žrtev bombardiranja in jo danes nadomešča zgradba kreditne banke.

Nekoliko lepšo prihodnost je imel dijaški dom. Število gojencev se je že v prvem desetletju gibalo med 60 in 100. Za razliko od dekliškega internata so vanj prihajali tudi dijaki iz ostale Slovenije, med njimi taki, ki jih starši pri vzgoji in učenju niso mogli več usmerjati. V domu sta bila red in disciplina in visokošolcem-prefektom, odsluženim vojakom, je uspelo, da so njihovi varovanci uspešno zaključevali šolanje. Prvi prefekti so bili povečini pravniki, med njimi nekaj znanih Ptujčanov: odvetnika dr. Jurij Sluga in Janko Šegula, sodniki Anton Kancler, dr. Lovro Lipič, dr. Franjo Muhič i. dr. Med profesorji so Ptujčanom najbolj poznani Franc Stiplovšek, Franjo Veselko in Janko Jurančič. Prof. Stiplovšek je tudi po osvoboditvi skoraj neprekinjeno sodeloval v vseh upravnih organih kot odličen pedagog in svetovalec.

Proti koncu drugega desetletja se je tudi število gojencev začelo zniževati. Nekaj let so našli v njem oskrbo vajenci pletarske šole iz Makedonije, ki jih je

vzdrževal škof Janez Gnidovec. Po upokojitvi prof. Vodnika v šol. letu 1935/36, je dala mestna občina dom v najem minoritom pod vodstvom p. dr. Marjana Gojkovška. Kljub temu je prihajal zavod iz leta v leto v vedno večje težave, saj je število gojencev zdrknilo na 15. Občinski možje so že razpravljali o ukinitvi in se je z njo strinjala tudi banska uprava, ki je že odobrila predlog gimnazijskega ravnatelja prof. Frana Aliča, da se poslopje uporabi za šolske potrebe, saj je tudi gimnaziji primanjkovalo učilnic, kabinetov in drugih nujnih šolskih prostorov. Izvršitev je preprečila okupacija in zavod je dobil zopet nemške stanovalce.

Nemški okupator je poživil dom in napravil nekaj prezidav v II. in III. nadstropju; sedanjo veliko učilnico je spremenil v slavnostno dvorano, v telovadnici pa je odstranil oder. Obnovil je tudi dekliški internat, toda ne v Mladiki, temveč v sedanjih gostinskih prostorih pri sejmišču na Ormoški cesti. Tudi iz okupacijskega časa ni ostalo nič pisanih podatkov.

Po osvoboditvi (1945—1968)

Zastave s kljukastimi križi so 9. maja zamenjale slovenske trobojnice s peterokrako zvezdo. Osvoboditelji so pomedli s štiriletnim nasiljem. Ptuj je drugič svobodno zadihal. Zadolžen s tisoči darovanih življenj za svobodo in neizmernim trpljenjem vsega našega rodu, je postopno začel celiti težke rane in pisati nove strani svoje zgodovine.

Okrajni izvršni narodnoosvobodilni odbor je pokazal že od vsega začetka vso skrb tudi za šolske ustanove, saj je prav v njih hotel okupator našemu mlademu rodu zatreti ljubezen do materinščine in rodne grude. Za dijaški dom je imenoval desetčlanski kuratorij s predsednikom prof. Antonom Ingoličem, ki je 18. 9. 1945 prevzel od mestnega ljudskega odbora internat. Mestni ljudski odbor se je tudi obvezal, da bo poskrbel za vsa popravila, tako da bo lahko začel z delom 15. 10. 1945, ko je bil razglašen začetek pouka na gimnaziji.

Od 16. 6. 1946 dalje je dom upravljal sedemčlanski odbor patronata, sestavljen prav tako iz zastopnikov ljudske oblasti in množičnih organizacij. Ta je izdelal hišni red za gojence in delovnike za osebje. Vodstvo patronata, ki je sicer večkrat menjalo svojo sestavo, in ki sta ga vodila prof. Franc Stiplovšek in za njim Ferdo Šentjurg, je trajalo do 1. novembra 1951, ko je zavod prenehal biti predračunska ustanova in je prešel na samostojno upravljanje. Odslej upravlja dom domovski svet, ki ga sestavljajo vzgojitelji, zdravstveno osebje in zastopnik tehničnega osebja.

S šolskim letom 1956/57 se upravljanje doma zopet spremeni in odslej ga vodi sedemčlanski upravni odbor, ki ga sestavljajo zastopniki občinske skupščine, množičnih organizacij, šol, domovske mladine in delovnega kolektiva. Upravni odbor se je volil za dve leti in so mu v štirih razdobjih predsedovali Ferdo Lugič in Anton Hlupič, Anton Hlupič, Alojz Verlič in Franc Zadravec ter v zadnjih dveh letih Svetozar Žonta.

Vsi upravljalci so se od leta 1945 shajali na rednih mesečnih sejah — razen v šolskih počitnicah — ter so na osnovi mesečnih poročil upravnika razpravljali prav o vseh vprašanjih, zlasti o finančnem stanju, prehrani, vzgojnih uspehih ter osebnih zadevah.

Zadnjo obliko upravljanja spremeni domovski statut, najpomembnejša prelomnica od obstoja zavoda. Potrdila ga je občinska ljudska skupščina 15. 8. 1964

in je začel veljati 1. 9. 1964. S tem dnevom preide zavod v samostojno upravljanje domovske delovne skupnosti, ki so ji v oporo zastopniki javnosti. Delovna skupnost se sestaja najmanj štirikrat v letu, medtem ko se petčlanski upravni odbor domovskega osebja in vzgojiteljski svet posvetujeta redno mesečno. Delovna skupnost je sprejela pravilnik o delitvi osebnih dohodkov in pravilnik o delovnem razmerju.

Eno najkočljivejših vprašanj, ki se vleče skozi vso dobo, je gotovo vzdrževanje in opremljanje dijaškega doma, saj je prav to zahtevalo največ denarnih sredstev. Dom je bil prevzet 18. 9. 1945, s pripravami pa se je lahko začelo šele po zaključku tečaja učiteljev-tečajnikov v prvi polovici oktobra. V zadnjem letu okupacije in tudi v prvih mesecih po osvoboditvi je dom pogosto menjal svoje stanovalce, zato je ob prevzemu nudil kaj žalostno sliko. Manjkal je delno inventar, šipe so bile povečini enojne, okna in vrata brez kljuk in ključavnic, kuhinja in jedilnica brez posode, spalnice brez posteljnine in perila itd.

Kljub vsem pomanjkljivostim in težavam se je dom prenavljal s poletom in navdušenjem — največkrat od zore do mraka — ob pomoči mestnega ljudskega odbora. Vseeno pa smo morali sprejem gojencev preložiti na 5. november, ko smo odprli dom brez učilnice in telovadnic, s 50 golimi posteljniki ter samo s 7 žimnicami. Dan prej smo z gimnazijci udarniško počistili ves dom od vrha do tal, da so se naslednjega dne vselili gojenci, in prvič tudi gojenke. Vsi, z osebjem vred, so morali imeti lastno posteljnino s perilom, nekateri tudi postelje, saj smo le najpotrebnejšim lahko ustregli z žimnicami in slamnjačami.

Led je bil prebit in stanje doma se je med letom z zaplenjenim domovskim inventarjem, s pomočjo mestnega ljudskega odbora ter okrajnega in republiškega skrbstva stalno popravljalo. S 1. 1. 1946 smo že lahko uporabljali veliko učilnico in telovadnico, saj je bila do tedaj na razpolago gojenkam le majhna soba, gojenci pa so po pouku uporabljali malo učilnico. Tri učilnice v I. nadstropju je namreč zasedla gimnazija.

V šolskem letu 1946/47 so zgradili ločen vhod v učilnico in jedilnico, ki ju je bilo prej mogoče doseči preko gimnazijskega dvorišča; od sosednjih hiš smo dobili 1119 m² vrtov za igrišče in od sindikatov vrt v Vodnikovi 5 z 2239 m². Šele leta 1950/51 smo očistili fasado in 1953/54 preslikali vse prostore ter prepleskali enotno vrata, okna in opremo. Tedaj smo uredili tudi tuše, opremili bolniške sobe in prešli na loščenje podov. Leta 1961/62 smo dobili pralni stroj in leta 1963/64 prve namizne prte ter zamenjali emajlirano jedilno posodo s porcelani. Da so se v vsem tem razdobju vzdrževala poslopja, prekrile strehe in zamenjali žlebovi, je razumljivo. V letu 1964/65 se je s prevzemom mladinske kuhinje na Ormoški cesti preuredila tudi kuhinja ter povečala njena zmogljivost od 200 na 400 obrokov. Zavod je v tem času tudi popolnoma obnovil vso posteljnino in perilo s potrebno rezervo.

Drugo važno vprašanje, ki je težilo upravne organe, je bila zasedba doma. Začeli smo s 60 gojenci in že v letu 1949/50 dosegli višek s številko 168. Tedaj se je že razmišljalo o razširitvi doma na sosednjo hišo št. 27. Načrti so bili že pripravljeni in le samostojno vzdrževanje, uvedeno 1. 11. 1951, ter prehod na ekonoške cene z vzdrževalnino din 3000, je izvedbo zadržalo. Število gojencev je padlo na 88 in se je šele v naslednjih letih zopet dvignilo nad 100.

Stalni porast cen živil, uslug i. dr. pa je zanesel v dom virus negotovosti. Povečal jo je tudi nastanek nižjih gimnazij in poznejših osemletk, kar je imelo za posledico ukinitvev nižje gimnazije v Ptujju. Število je stalno nihalo.

V šol. letu 1958/59—1960/61 je začasno popravila stanje dopolnilna šola partizanskih sirot, ki se je preselila iz Kobarida in ki je delovala pod domovskim okriljem še po starem načrtu za nižje gimnazije. V prvem letu je štela 56 otrok, potem 73 in ob zaključku 23.

V šol. letu 1960/61 se je število gojencev znižalo na 80, ker novi oddelki gimnazije, učiteljišča, srednje ekonomske in administrativne šole niso izpolnili pričakovanega števila. Število dijakov-potnikov je začelo na vseh zavodih stalno rasti, število kmečkih in obrtniških otrok se je nižalo, delavski in nameščenski otroci pa vselej vzdrževalnine niso zmogli.

Z ukinitvijo vajenskega doma v šol. letu 1962/63 in njegovo vključitvijo v naš zavod ni bilo pomagano niti številčno niti vzgojno.

Na zasedbo doma je nedvomljivo vsa leta vplivala tudi vzdrževalnina, ki je od 800 din v letu 1945 narasla do šol. leta 1968/69 na 23 000 dinarjev. Po uvedbi samostojnega finansiranja je zmogla uprava le z velikimi napori opravljati svoje obveznosti. Vsakoletni zaključni računi so jo prisilili, da je povečala vzdrževalnino, ki pa s cenami ni mogla držati koraka, zato ni nobeno povišanje zaleglo za dalj časa. Razlike med letom smo krili iz virov, h katerim se še povrnemo. Doplačevati smo morali do 3000 din in tudi več letno, pri tem pa so nas zaostanki pri plačevanju vzdrževalnine tudi do pol milijona letno stalno opozarjali, da starši plačil ne zmagujejo.

Pri vseh rastočih izdatkih je bila edini regulator žal le prehrana, kjer smo se stalno gibali na ostrini spodnje meje kalorij, čeprav smo dobivali kar izdatno pomoč mednarodne organizacije CARE.

Pri vzdrževanju finančnega ravnotežja ni zalegla racionalizacija gospodarjenja niti redukcija osebja niti prevzemanje najrazličnejših lažjih del, ki so jih opravljali gojenci.

Tretje vprašanje, ki je bilo tesno povezano z zasedbo, vzgojo, učnimi uspehi in ugledom zavoda, je vzgojiteljsko. Do šol. leta 1948/49 zavod ni imel nobenega poklicnega vzgojitelja, če izvzamemo člane profesorskega zbora, ki so udarniško delali v domu med tednom od 14. do 17. ure. V ostalem času so bili gojenci prepuščeni redkim visokošolcem, ki so bili za delo honorirani, največkrat pa domovskim višješolcem, ki so imeli za to nižjo vzdrževalnino. Najbolj vztrajna in povečini sama sta bila dolga leta učitelja Asta Skaza in Franc Lovrec. Po njuni upokojitvi, oz. odhodu je moral zavod iskati pomoč pri upokojenih prosvetarjih, katerim so bili še vedno desna roka gojenci s svojo organizacijo.

Zadovoljivo je bilo vzgojiteljsko vprašanje rešeno samo v šol. letu 1958/59 z vključitvijo dopolnilne šole partizanskih sirot in poldrugí mesec v šol. letu 1963/64, ko je dom nudil zavetje 170 Makedoncem po pretresljivi skopski katastrofi. Tedaj smo imeli 4 poklicne vzgojitelje, drugače le 2. Šele v šol. letu 1964/65 dalje se ta problem rešuje bolje.

Biti vzgojitelj do šol. leta 1964/65 ni bil zavidanja vreden poklic: vsak drugi dan v službi od 7. do 21. ure in največkrat tudi dlje, brez praznikov in nedelj, s 30 dnevi letnega dopusta, 42 obveznimi tedenskimi urami in kakimi 50 mesečnimi neplačanimi nadurami za skromno plačilo, ki se tudi po uveljavitvi pravilnika o nagrajevanju ni izdatneje uredilo. Zato so ostajali tudi vsi razpisi brez prosilcev.

Gojenci so prebili v šoli od 5 do 6 ur, ostali čas pa so preživeli bolj sproščeno v domu. Izven učnih ur, od 8—11 in od 15—18, se je njihova živahnost razširila na 9 prostorov, ki jih je moral imeti na skrbi 1 vzgojitelj; razen tega je moral kontrolirati še odhode v šolo, h glasbenim uram, bolnike, obiskovalce

kina, gledališča, koncertov in drugih prireditev. Gojenci so bili obeh spolov, iz različnih šol in v starosti od 7 do 20 let, iz različnih socialnih prilik, med njimi tudi do 50 popolnih in napol sirot, tako imenovani varovanci, ki jih je moral zavod oskrbovati z vsem, jim nadomeščati starše, in ki so ostali povečini vse leto v domu. Med njimi je bilo tudi več Bosencev in vojvodinskih Nemcev. Končno so bili odgovorni vzgojitelji za učni uspeh, za zdravje in vedenje svojih varovancev v domu in izven njega. Vzgojiteljsko delo je zahtevalo mnogo trdne in dobre volje, veliko vztrajnosti in železnih živcev, zato gre vsem, ki so to delo opravljali zdaj z večjo zdaj z manjšo prizadevnostjo, vse priznanje z željo, da so jim hvaležni vsi gojenci — bilo jih je preko 1000, če ne vsi, vsaj tisti, ki so uspešno zaključili šolo in dosegli svoj poklic.

V veliko oporo vzgojiteljem skozi vso dobo je bil mladinski aktiv, ki se je v šol. letu 1958/59 preimenoval v mladinsko domovsko skupnost. Vedno ni šlo vse kakor po loju, včasih je tudi zašepalo in zaškripalo, vendar jim dobre volje in pomoči ni mogoče odrekati.

V prvih letih je dramska družina gostovala z »Narodnim poslancem«, »Veroniko Deseniško«, in »Othellom« v Cirkovcih, Gorišnici, Leskovcu, Majšperku in morda še kje. Posamezniki so se udeleževali mladinskih delovnih akcij: Pesnica, Brčko—Banovići, Kučevo—Brodice, cesta bratstva, Doboj—Banja Luka ter gradnja združnih domov v Gorišnici in Markovcih. Razen rednih domovskih sestankov so prirejali slavnosti ob državnih in drugih praznikih, zabavne prireditve in so prav tako ob takih prilikah sodelovali v šolah ali drugod. Opravljali so dela »dežurnega«, sobnih in razrednih starešin, vodili razne krožke, telovadne in športne oddelke, imeli na skrbi čitalnico in knjižnico, servirali so in pospravljali jedilnico in učilnico, a pri vsem tem velika večina ni zanemarjala učenja, glasbenega pouka in drugih izvendomovskih obveznosti. Bili so člani pionirskih in mladinskih organizacij na svojih šolah, kjer so sodelovali tudi kot odborniki in mnogi v mestnih in okrajnih mladinskih odborih.

Nad vsem mladinskim žitjem in bitjem ter nalogami domovskega osebja z naraščajočo administracijo je vedno prežalo kot Damoklov meč finančno vprašanje, ki so ga upravni funkcionarji vedno reševali z vso odgovornostjo in iznajdljivostjo ter idealizmom. Po uvedbi samostojnega financiranja je sicer zavod dobival redno podporo za vzgojno osebje, v zadnjih letih tudi za računovodjo, medtem ko je bil predlog za ekonomista odbit. Manj posluha je bilo za vzdrževanje poslopij in inventarja, zato je moral zavod premagovati denarne težave na druge načine.

V prvih letih živilskih izkaznic in tudi pozneje je krepko pomagala ekonomija: vrt, reja svinj, kokoši in zajcev. Leta 1946 je bil ta prispevek 12869 din, leta 1954 že 228 568, a leta 1967 335 400 din. Po letu 1961 je dajal edini dohodek vrt, ker je sanitarna inšpekcija prepovedala rejo svinj, ki je pri dobrih ekonomih dosegla tudi število 11.

Drugi vir dohodkov je bila menza. V prvih letih še ni bilo zanjo velikega zanimanja med Ptujčani in dijaki potniki. Že v šol. letu 1953/54 smo morali misliti na ustanovitev ločene mladinske kuhinje, ki je začela delati v Mladiki in se je pozneje preselila na Ormoško cesto pri sejmišču. Do leta 1956 jo je vodil upravnik doma, zatem pa je postala samostojna ustanova.

V šol. letu 1961/62 smo obnovili menzo zopet v domu, vendar samo za Ptujčane in prosvetne delavce. Tega leta smo sprejeli na hrano tudi vajence lesne in kovinske stroke, ker je bila njihova menza ukinjena. Naslednje leto smo imeli že 71, leto kasneje pa 125 abonentov.

Z 31. 8. 1964, ko je bila ukinjena mladinska kuhinja, se je ta zopet preselila v naš dom. Prišli sta tudi gospodinja ter kuharica in dom je prevzel tudi inventar mladinske kuhinje. Zmogljivost domovske kuhinje je bilo treba zato povečati od 200 na 400 obrokov. Število gojencev je po združitvi padlo od 245 na 185 v tem šolskem letu. Menza je oskrbovala tudi oba otroška vrtca s 140 obroki.

Vsa leta je bilo v domu tudi dnevno zavetišče za otroke zaposlenih staršev. Število se je zelo menjalo in je bilo vedno odvisno od zasedbe učilnic, ker so ti otroci bili samo pri učnih urah.

Pestrost zavoda je povečal tudi prvi razred pomožne šole, ki je imel lani 8, letos pa 15 otrok z ločeno učilnico in svojo učiteljico. Dopolnilni razred ne spada pod kompetenco doma.

Med izdatne dohodke zavoda lahko štejemo tudi tako imenovani domovski »turizem«. Vsa leta so bile v domu različne kolonije, tečaji in seminarji, med letom pa šolski izletniki iz vseh delov države. V letih 1961—64 so bili v domu tabori pedvojaške vzgoje, ki so delno zaposlili tudi domovsko tehnično osebje. Včasih smo nudili pomoč v sili tudi ptujskemu hotelu, seveda samo za skromnejše turiste. Vsa ta pestra dejavnost je bila vsa leta nujna, saj smo z njo reševali denarne probleme, izpopolnjevali inventar in krpali številne zgradbe. V šol. letu 1962/63 nam je dala ta dejavnost okrog 3 milijone dohodkov.

Vse delo po osvoboditvi je uspevalo včasih z večjim, semintja z manjšim razumevanjem oblastnih forumov ter s podporo redkih podjetij in sindikalnih podružnic.

Da je dom uspeval, kakor je napisano, in da je do danes tako pestro služil svojemu lepemu namenu, gre zahvala vsem upravnim organom, vzgojiteljem, mladinski domovski skupnosti in v veliki meri tudi ostalim članom domovskega kolektiva. Prezreti ne smemo nesebičnega dela dr. Matka Mrgoleta in dr. Frana Brumna, ki sta vrsto let opravljala zdravstveno nadzorstvo v zavodu. Zahvala gre tudi administrativnemu osebju, ki je skrupulozno moralo obračati denar in material, kakor tudi vsemu tehničnemu osebju. Vsi so za skromne prejeme in z veliko odgovornostjo opravili mnogo drobnega dela, največ s priučenostjo in le redki s potrebno strokovno izobrazbo.

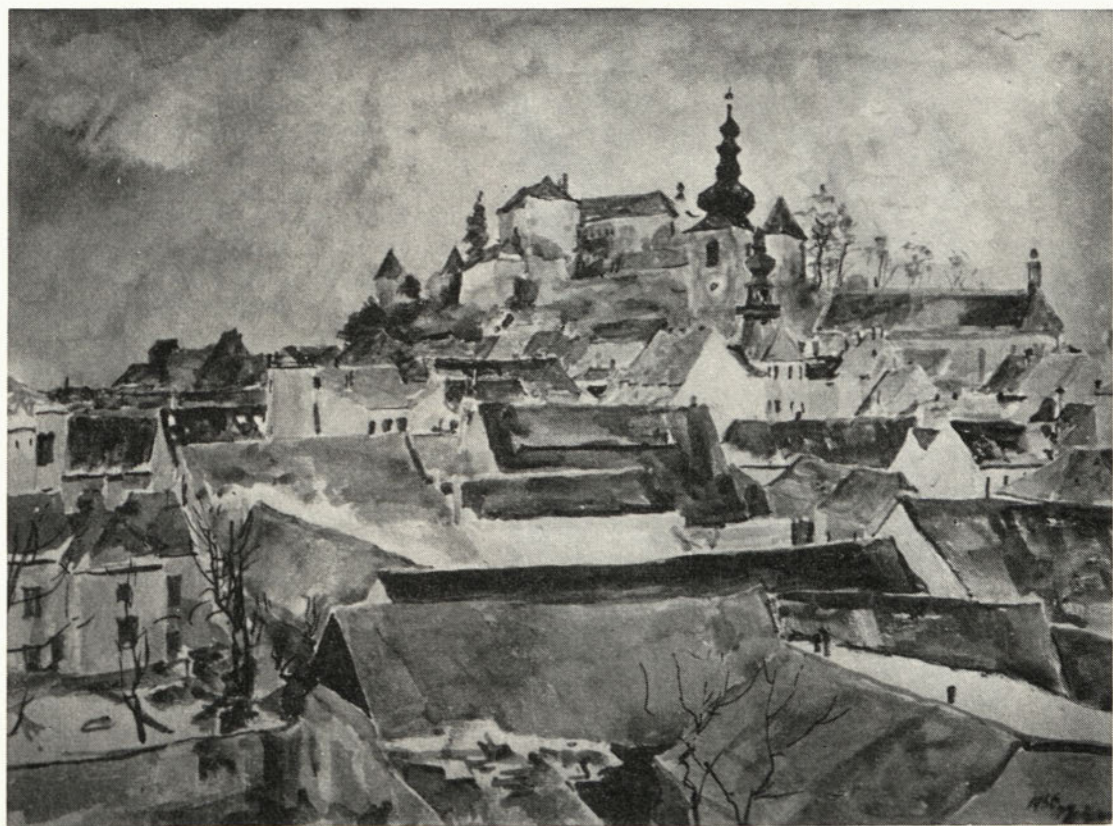
V šol. letu 1958/59 je bil za vse uveden osemurni delavnik, ki ni poznal praznikov in nedelj, in šele pravilnik 1. 1. 1959 je približal prejeme tehničnega osebja s prejemi sorodnih strok.

Kritično stanje je nastopilo 1. 1. 1961, ko je okrajni ljudski odbor Maribor ukinil zavodu celotno podporo. Usodo doma so reševali na raznih sestankih in upravni odbor je že odpovedal vsemu osebju službeno razmerje, ker ni mogel prevzeti vseh obvez in odgovornosti. Negotovost je odpravila šele odločba občinske skupščine dne 12. 7. 1961, ki je prevzela vlogo ustanovitelja ter s tem tudi stroške vzgojnega osebja ter vzdrževanje poslopij in inventarja.

Vsa leta do upokojitve 31. 8. 1960 in v šolskem letu 1961/62 do 1963/64 je dom vodil pisec teh vrst, v šolskem letu 1960/61 Jože Dvoršak ter v šol. letu 1964/65 do 1967/68 Dušan Sedlak.

Ko bo mesto Ptuj slavilo svoj častitljivi jubilej, naša zaslužna gimnazija 100-letnico, bo tudi dijaški dom doživel svojo 69-letnico obstoja. Želimo mu, da bi še naprej opravljal svojo lepo nalogo enakopravno z drugimi prosvetnimi ustanovami ter da bi v praznični obleki sodeloval pri slavnostnih obletnicah.

Za predvojne podatke se zahvaljujem ravnatelju arhiva profesorju Antonu Klasincu ter profesorjema Franu Aliču in Francu Stiplovšku.

Janez Mežan: Pogled na Ptuj (akvarel)

Janez Mežan: Mestni stolp (akvarel)

Vida Rojic:

DIJAKI PTUJSKE GIMNAZIJE V BOJU ZA SOCIALIZEM IN NACIONALNO OSVOBODITEV

Uvod

Ob 100-letnici ptujske gimnazije ne moremo mimo velikega vpliva, ki ga je imelo revolucionarno gibanje v svetu na ptujsko gimnazijsko mladino.

V prvih petdesetih letih svoje zgodovine je bila gimnazija nemška. Toda že tedaj se je vzporedno z razvojem germanističnih teženj v Avstro-Ogrski krepila v slovenskih dijakih nacionalna zavest. Revolucionarno so nastopali za narodne pravice posebno v dnevih boja za jugoslovansko državo in njene meje.

Nemirno zgodovinsko obdobje med obema vojnama je vplivalo na mladino — s prvo veliko zmago proletariata v Rusiji, z nastopom fašizma v Italiji, gospodarsko krizo v letih 1929 do 1933, brezposelnostjo, nizkimi delavskimi mezdami, delavskimi štrajki in demonstracijami za boljše življenjske pogoje, z nastopom šestojanuarske diktature v Jugoslaviji, z zmago fašizma v Nemčiji in Španiji.

Zato ni čudno, da so napredni gimnazijci pomagali ob rojstvu socialistične revolucije pri nas. Na prelomnici jugoslovanskih narodov med drugo svetovno vojno pa je veliko dijakov, včlanjenih v komunistično partijo, ali pod njenim vodstvom, trpelo in umiralo, da bi pripomogli k osvoboditvi domovine in do vrednejšega življenja, da bi pripomogli k zlomu fašizma v svetu.

Po zmagoviti vojni z okupatorjem pa so napredni dijaki nadaljevali z revolucionarnim poslanstvom pri razvoju socializma, nekateri na vodilnih položajih.

Med obema vojnama

Od gimnazijcev, ki so se po odhodu s ptujske gimnazije prvi navdušili za komunizem, so bili prof. Franjo Žgeč, knjigovodja Ferdinand Zechner in zdravnik dr. Jože Potrč. Vsi trije so stopili v komunistično partijo. Nekdanji dijak ptujske gimnazije, jurist Janko Šegula pa v KP ni stopil, bil pa je socialist, ki je tudi veliko prispeval v socialistični revoluciji.

Dr. Franjo Žgeč, iz Dornave pri Ptujju, se je seznanil z idejo proletarske revolucije med prvo svetovno vojno v ruskem vojnem ujetništvu in je leta 1919 ustanavljal prve komunistične skupine delavcev in revnih kmetov po ptujskem okraju. Leta 1920 je nadaljeval študij in po končani filozofski fakulteti je v letih 1924 do 1936 vodil napredno pedagoško gibanje pod vplivom socialističnih idej v severovzhodni Sloveniji. Zavzemal se je za reformo vzgoje in šole, ki ju je uklepala buržoazna ideologija. Pisal je v reviji Sodobnost, Ljubljanski zvon in dru-

gam. Dokumentarno je pisana njegova sociološka študija Haloze iz leta 1937. Kot profesor v Ptujju se je povezal z naprednimi dijaki in predaval v delavskem prosvetnem društvu Svoboda v Ptujju o socialistični ideologiji. V dijakih je budil predvsem zanimanje za socialne razmere, ki so se tedaj v gospodarski krizi zelo poslabšale. Zaradi hude kronične bolezni je z leti usihal njegov prispevek socialistični revoluciji. Umrl je leta 1963.

Dr. Jože Potrč, rojen 1903 v Vintarovcih v Slovenskih goricah, je stopil v komunistično partijo na zagrebški medicinski fakulteti leta 1924 in je nato v ptujjskem okraju odločilno posegel že kot medicinec v razvoj delavskega gibanja, in pozneje, ko je v domači vasi odprl zdravniško prakso. V Ptujju je ustanovil leta 1928 skupaj s kovačem Spolenjakom prvo ilegalno celico komunistične partije v železniških delavnicah. Po letu 1932, ko se je vrnil po dveletnem zaporu domov, je našel stik z mladimi komunisti na gimnaziji in komunisti, ki so študirali na univerzi. Velike zasluge si je pridobil pri ideološki vzgoji članov delavskega kulturnoprosvetnega društva Svoboda do ukinitve društva leta 1935, od leta 1936 pa pri novem društvu Vzajemnost. Dijaki so Potrča spoznali pri Svobodi, kjer jih je navdušil poleg drugega najprej kot blesteč govornik in diskutant, ki je igraje zavračal argumente nasprotnikov in vplival s svojim duševnim življenjem, ki je bilo v ostrem nasprotju z majhno materializirano izkoriščevalsko sredino.

Leta 1939 so ga imenovali za sekretarja tedaj ustanovljenega ptujjskega okrožnega komiteja KP in leta 1940 za člana CK KPS. Vojno je preživel v vojnem ujetništvu. Po vojni je bil med drugim minister za prosveto in kulturo LRS, minister za zdravstvo in socialno varstvo LRS, član CK KPS in KPJ, zvezni in republiški poslanec, jugoslovanski predstavnik v odboru za delo OZN. Njegovi številni ideološki članki so trajne vrednote naše socialistične literature.

Dr. Potrč je stal na braniku socializma 37 let, trdno prepričan v njegovo popolno zmago. Veroval je, da bosta osebna čast in humanizem postlala trdne temelje novi družbi, ki bo pretrgala z neprestano tragiko osebnega in družbenega življenja. Smrt je leta 1964 prekinila njegovo dragoceno poslanstvo v razvoju socializma v naši domovini.

Ferdinand Zechner je končal leta 1916 črti razred ptujjske gimnazije in se nato še v Mariboru trgovsko izobrazil, kjer se je verjetno seznanil s komunizmom. Vdan veliki ideji, se je neprestano ideološko izobraževal in bogatil svojo knjižnico z marksistično literaturo. Po šolanju se je zaposlil v Ptujju kot knjigovodja in vzdrževal stike z voditelji komunistične partije Slovenije v Ljubljani, med drugim tudi s Francetom Klopčičem. Kostna tuberkuloza ga je že okrog leta 1926 priklenila na dom in mu čez nekaj let uničila življenje. Ob njegovi bolniški nasteli so se zbirali ptujski komunisti in črpali ideološko znanje iz njegove velike zakladnice. Z njim je bil povezan tudi gimnazijec Mirko Centrih.

Jurist Janko Šegula, rojen 1900 v Mariboru, je živel s starši v Ptujju od leta 1901. Že njegov oče, socialni demokrat, ga je seznanil z marksizmom. Ko je študiral pravo, je skupaj z dr. Potrčem oral ledino socialistične misli v ptujjskem okraju. V službi pri odvetniku v Ptujju je predaval pri Svobodi o socialistični ideologiji in o politični situaciji v svetu in doma. Že od leta 1924 sta s Potrčem širila Delavsko-kmečki list. Pri volitvah 1927 sta agitirala za listo delavsko-kmečkega republikanskega bloka, pomagala pri pripravah na shod združene opozicije leta 1935 v Ljutomeru, propagirala Ljudsko fronto, društvo prijateljev Sovjetske zveze in Zveze delovnega ljudstva Slovenije. Skupaj s Potrčem in drugimi ptujjskimi revolucionarji je moral januarja 1941 v koncentracijsko taborišče v Me-

djurečje v Srbiji. Okupator ga je pregnal z družino poleti 1941 v Srbijo, kjer se je povezal z revolucionarji v Paračinu. Po osvoboditvi je bil član ptujskega okrajnega odbora OF, od leta 1946 pa referent za združništvo v Mariboru, še isti mesec so ga premestili v ministrstvo trgovine in preskrbe LRS za vodjo revizijskega oddelka. Umrli je leta 1948.

Na sami gimnaziji se je pričelo odvijati politično življenje pod vplivom socialističnih idej v šolskem letu 1929/30. Tega leta je učila na gimnaziji prof. Marja Boršnik, ki je v dijakih vzbudila živ interes za književnost, za njeno estetsko pa tudi idejno stran. Po njenem nasvetu so si dijaki sposojali in čitali knjige socialnih piscev iz knjižnice delavsko prosvetnega društva Svoboda.

V šolskem letu 1930/31 sta nastopila v zagovor revnim dijakom petošolca Dušan Kveder in Ivan Bratko, ko so pri pouku telovadbe uvajali telovadno obutev in obleko, ki je revni dijaki niso mogli kupiti. Naprednima dijakoma so se pridružili še drugi. Skupaj so protestirali, bojkotirali telovadbo in v bojkotu zmagali. Nastopili so tudi proti zahtevi, da morajo dijaki ob nedeljah v cerkev k maši.

Zaradi revolucionarnega nastopa so Kvedra in Bratka izključili iz gimnazije. Nato sta hodila v 6. razred gimnazije v Celju, v ptujsko gimnazijo pa se znova vpisala v šolskem letu 1931/32. Odslej sta politično previdneje delovala. Z drugimi naprednimi dijaki sta si prizadevala, da bi uvedli sodobnejši seminarski način pouka in da bi bilo ocenjevanje bolj demokratično, spraševanje pa v obliki izpita čez vso snov. Napredna stremjenja dijakov so dvignila ugled 7. razreda.

Leta 1931/32 so dijaki ustanovili literarno društvo Oton Župančič, ki je 13. decembra 1932 uprizorilo v mestnem gledališču Cankarjeve Hlapce in pričelo izdajati tudi list Rast. Urejal ga je dijak Ivan Bratko. Tiskali so ga dijaki Dušan Kveder, Mirko Centrih in France Čuček na šapirografu v popoldnevih v razredu.

V šolskem letu 1931/32 je izšlo nekaj številk tega glasila, v šolskem letu 1932/33 pa štiri številke v dveh zvezkih. V Rasti so objavili največ literarnih prispevkov Ivan Potrč, Ivan Bratko, Anton Žnidarič in Stanislav Brečko. Glasilo so z risbami ilustrirali Maks Jeza, Franjo Schaffer in Drago Dular. Potrč je v svojih proznih sestavkih pisal med drugim o trdem kmečkem delu, ki ne prinaša dovolj zaslužka, zato najrevnejši trpijo lakoto in si nekateri v vinu iščejo utehe. Ivan Bratko je objavljal vtise s počitniških potovanj. Pri tem je opozoril na narodnostna vprašanja koroških in primorskih Slovencev. Ker so pisci člankov kritično obravnavali ustaljene družbene razmere in nastopali proti razmeram v šolstvu in proti družbeno-političnemu redu sploh, je ravnateljstvo gimnazije prepovedalo list Rast in razpustilo društvo Oton Župančič.

Ivan Bratko piše v svojih spominih, kako je prišlo spomladi 1933 do prepovedi lista in društva, takole:

»Spominjam se, da sem na proslavi sv. Save, ki je bila vsako leto januarja meseca, prečital referat, v katerem sem govoril o svojih vtisih s potovanj po Makedoniji, kjer ni nobenih šol na makedonskem jeziku, kako pretepano šolarje, ki ne obvladajo srbsčine itd. Po referatu je nastala prava burja med profesorji, ki jo je izzval srbski profesor. Verjetno sem o tem tudi pisal v Rasti. Tedaj še nismo bili komunisti. Naše »revolucionarstvo« je bilo samo v tem, da smo glasno govorili o tem, kar smo opazili, a to je prizadevalo šestomesečno diktaturo. Taki in podobni spopadi so nujno privedli do prepovedi Rasti in društva Oton Župančič.«

Novembra 1932 se je dijak Mirko Centrih seznanil pri Svobodi s komunistom Ivanom Spolenjakom, kovaškim mojstrom z Brega pri Ptujju, ki je prav te-

daj prišel iz ječe, kjer je zaradi komunistične propagande odsedel dve in pol leti. Mirko je Spolenjaka predstavil še Ivanu Bratku. Pod vplivom gorečega komunista, ki je prinašal dijakom marksistično literaturo, sta Bratko in Centrih stopila na pot socialistične revolucije. Bratko je z idejo komunizma seznanil tudi Dušana Kvedra, nato pa so se jim pridružili še Tone Žnidarič in Ivan Potrč. Aprila 1933 so ustanovili na gimnaziji komunistično celico. Julija 1933 pa so vanjo stopili še France Čuček, Marko Kuhar, Peter Kureš, Rudi Ilec in Jože Kogej.

Njihova glavna naloga je bila pridobivati v komunistične vrste nove člane, se ideološko bogatiti in razvijati napredno mišljenje v društvih na gimnaziji, v stikih s kmeti in delavci, in z naprednimi dramskimi predstavami in drugimi nastopi na šoli in v javnosti.

Dijaki so se zanimali za socialne razmere viničarjev v Halozah in revnih kmečkih prebivalcev drugod po okraju. Povezali so se s skupino haloških komunistov v Leskovcu in se z njimi sestajali. Pri delavskem društvu Svoboda so nastopali na proslavah z recitacijami in pri dramskih predstavah ter v marksističnih krožkih, za katere so dali sami pobudo.

Po prepovedi društva Oton Župančič je dijak Ivan Bratko nadaljeval z dramskim delom pri podmladku Rdečega križa. S podmladkarji je priredil 5. in 7. maja 1933 v mestnem gledališču v Ptujju Kreftove Celjske grofe, ki obtožujejo nasilje v človeški družbi.

Na revolucionarno zavest dijakov so ugodno vplivali poleg Marje Boršnikove in Franja Žgeča, ki je učil od leta 1931 do konca šolskega leta 1933/34, še profesorji Franc Onič, ki je prišel na gimnazijo v šolskem letu 1930/31 in odšel iz Ptujja oktobra 1935; in profesorji, ki so učili do aprila 1941: Anton Ingolič od decembra 1932, dr. Stanko Cajnkar od maja 1933, Ludvik Gabrovšek od aprila 1936, France Mihelič od oktobra 1936 in Anton Šifrer od septembra 1938. Tudi Josip Komljanec, ki je ravnateljaval od 1922 do 1933, ni oviral dijakov pri naprednih stremljenjih.

Profesorja Žgeč in Onič sta priredila krožek za študij Marxovega Kapitla pri Svobodi v Ptujju, ki so ga obiskovali tudi dijaki in pri tem navezali stike z delavci. Ker je nekdo oba profesorja ovadil policiji, je sresko načelstvo predavanja prepovedalo.

Zaradi revolucionarnih nastopov mladine so poslale oblasti na gimnazijo profesorja-agenta velikosrbske buržoazije, ki je bil v stalnih stikih s poveljnikom orožniške postaje v Ptujju.

Leta 1933 so maturirali komunisti Bratko, Kveder in Čuček. Ko so jeseni odšli na univerzo, so ostali povezani z revolucionarji na gimnaziji. Kogej, Kveder in Bratko so se povezali tudi s tremi dijakinjami mariborskega učiteljišča: s Carljevo iz Ptujja, Petovarjevo iz Ivanjkovec in Primčevo s Pragerskega in so jim prinašali marksistično literaturo.

5. januarja 1934 zvečer so komunisti na gimnaziji pomagali pri veliki napisni in listkovni akciji komunistične partije v Ptujju. Letake so dobili iz Ljubljane, kjer so bili tudi tiskani. V tem letu se je seznanil Ivan Bratko, ki je študiral prvo leto na univerzi v Ljubljani, z Edvardom Kardeljem, kar sta omogočila profesor Žgeč in Spolenjak. Kardelj je Bratka povezal s tehniko, preko katere je dobil letake in jih poslal v Ptuj. Letaki so opozarjali na peto obletnico šestojanuarske diktature v Jugoslaviji. Orožniki in policisti so naslednjega dne našli letake z naslovom Delavci, kmetje, kočarji! in z naslovom Ob obletnici ruske prole-

tarske revolucije. Po zidovih pa so morali brisati narisane komunistične embleme, srp in kladivo.

Že 6. januarja 1934 so oblasti zaprle ekonomista Frančka Kojca, za njim pa dijaka Mirka Centriha. Do 12. januarja je orožništvo polovilo še dijake Žnidariča, Potrča, Ilca, Kuharja, Kogejca, Kureša, trgovskega pomočnika Vnuka, kovača Spolenjaka in študenta Kvedra in Bratka.

Iz ptujske orožniške postaje v Prešernovi ulici, kamor so dijake zaprli in kjer so jih pretepali, so jih odpeljali na policijo, nato pa z vlakom v ljubljanske sodne zapore, kjer so jih zaprli v samice.

Sodišče je izreklo sodbo 26. junija 1934. Mlade ptujske komuniste je obsodilo na zaporne kazni: Bratka na eno leto in en mesec, Kvedra na pet mesecev, Centriha na eno leto in tri mesece, Potrča na deset, Ilca na pet, Kureša in Kuharja na šest mesecev strogega zavora; Kogejca pa na eno leto in tri mesece. Obsojene gimnazijce Ilca, Žnidariča, Potrča in Centriha je ministrstvo za prosveto izključilo iz ptujske gimnazije in prepovedalo študij na vseh srednjih šolah v Jugoslaviji. Prepovedalo jim je tudi opravljanje privatnih izpitov. O svojem sklepu je obvestilo ptujsko gimnazijo z aktom 22. novembra 1934.

Huda kazen je izključenim dijakom še bolj utrdila revolucionarno zavest. Vsi kaznovani dijaki so v tedanji družbi le s težavo našli borni zaslužek, le literarno nadarjeni Ivan Potrč je dobil primerno službo novinarja pri listu Večerniku v Mariboru. Omogočil je tudi, da je izključen dijak Ilec dopisoval v ta list in prejemal zato nekaj honorarja. Drugi dijaki so po prestani kazni našli občasno delo na polju, v gozdovih, na cestah. Najhujše je zapor prizadejal Marka Kuharja, ki se mu je jetika v zaporu tako razvila, da je leta 1935 umrl.

Kaznovani dijaki so po prihodu iz ječe nadaljevali z revolucionarnim delom. Povezali so se z napredno gimnazijsko mladino, delavsko mladino, s komunisti železničarji in naprednimi kmeti. Kveder in Bratko sta napredno usmerila delo ptujskega akademskega kluba, ki je vabil delavsko mladino na svoja predavanja v Mladiki in Narodnem domu. Dr. Potrč je govoril o jetiki — socialni boleznici, učitelj Jurančič o srbskih krvnih zadrugah, študent Peric o svetovni gospodarski krizi, dr. Veber, prof. na filozofski fakulteti v Ljubljani, pa o idealističnem svetovnem nazoru. Kveder je na Vebrovo predavanje pripravil koreferat, v katerem je zagovarjal materialistično filozofijo. Ko je učitelj Pertot govoril o pomenu Sokola, je Kveder objektivno ocenil zgodovinsko vlogo tega društva, ki nima v svojem programu rešitev nalog, ki jih terja današnji čas.

Akademski klub je priredil tudi literarni večer, na katerem so brali svoja dela Miško Kranjec, Ivan Potrč, prof. Onič in Ingolič. Onič je bral svoje socialne pesnitve. Kmalu nato so ga kazensko premestili v Kočevje.

S komunistično partijo so bili povezani v šolskem letu 1934/35 dijaki Vilma Bebler, Radim Visenjak in Marjan Kveder, ki so se že v prejšnjem letu seznanjali z marksistično literaturo.

V šolskem letu 1935/36 so se jim pridružili Mirko Bagar, Ludvik Kovač, Nada in Marko Kafol, Jože in Oton Antauer. V tem letu sta odšla v špansko ljudsko armado dijaka Dušan Rautar in Polde Mendaš, oba pod vplivom komunistov.

Ko je CK KPJ ustanovil leta 1935 svojo mladinsko organizacijo SKOJ, je partija poglobila delo med mladino. Z gimnazijsko mladino sta vzdrževala stike poleg ptujskih komunistov tudi Kveder in Bratko iz Ljubljane.

V šolskem letu 1935/36 so na gimnaziji ustanovili literarno družino Setev, ki naj bi imelo poleg literarnih tudi izobraževalne naloge.

Zaradi svoje idejne predanosti so skojevci močno vplivali na delovanje gimnazijskih društev: podmladek Jadranske straže, prosvetni odsek sokolskega naraščaja in ferijalni savez. Na prireditvah teh društev so pod vplivom skojevcev revolucionarno nastopili s predavanji, recitacijami, dramskimi predstavami. Na sestankih so obravnavali pereča politična vprašanja ob rastoči fašistični nevarnosti. Zbirali so tudi prispevke za revne dijake.

V jeseni leta 1935 je začelo izhajati v Ljubljani legalno mladinsko glasilo SKOJ »Mlada pota«, ki ga je urejal Dušan Kveder, pri idejni vsebini lista pa sta mu pomagala Ivan Bratko in Lidija Šentjunc.

Mlada pota so našla poof do vseh srednjih šol in delavskih organizacij, kjer se je zbirala mladina. Na ptujski gimnaziji je bilo za list veliko zanimanje.

Ko je policija junija 1936 odkrila prave organizatorje mladinskega glasila, je oblast list prepovedala in organizatorje zasledovala. Kveder je moral iz domovine.

Z velikim odporom je napredna gimnazijska mladina prisluhnila nastopu fašizma v Nemčiji, ki je našel v Ptujju svoje sodelavce tudi med nemškimi in pomemčenimi dijaki. Skupno število teh dijakov od šolskega leta 1928/29 pa do 1940/41 je bilo 71.

Leta 1936 so dijaki hitlerjevci taborili v Halozah na Kasparjevem posestvu v Gorci. S taborjenja sta ohranjeni dve sliki. Na eni vidimo dijake ob kljukastem križu, ki so ga napravili iz zemlje in peska v obliki kroga na tleh; na drugi pa dijake v vrsti, ko pozdravljajo po hitlerjevsko. Taborilo je okrog 15 dijakov in se tam vadilo v streljanju z orožjem.

Zaradi izrednega vpliva SKOJ na ptujski gimnaziji se je odpor do hitlerizma iz leta v leto večal. Akcije proti hitlerjevstvu v Ptujju, kjer je bilo njegovo leglo, so se vrstile od leta 1933 do 1941. Organizirali so jih komunisti. Omeniti moramo brošuro »Hitlerjevci v Sloveniji.« V njej so prikazali ptujski komunisti delo hitlerievcev v Ptujju, Mariboru, Celju, na Kočevskem in drugod. Na naslovni strani knjižice so narisali krvavo roko, ki sega s svojimi kremplji po slovenskem ozemlju. Največ gradiva za brošuro je zbral Jože Kogej, zbirali pa so ga še drugi. Brošura je imela velik odmev po vsej Sloveniji.

Leta 1936 so skojevci pomagali stavkujočim tekstilnim delavcem v Mariboru. Zanje so zbirali prispevke. Skojevec Radim Visenjok je tedaj peljal za stavkujoče zbrano blago z očetovim avtomobilom skupaj z Bratkom v Maribor.

Leta 1936 je bila pri Lackovih v Novi vasi pri Ptujju pokrajinska konferenca SKOJ za Slovenijo. Na njej so se zbrali Boris Kraigher, Maks Gašperšič, Herta Has, Ante Novak, Lidija Šentjunc, Ptujčana Mirko Centrih in Ivan Bratko ter delegati iz reviriev, Goreniske in od drugod. V duhu nove partijske linije, ki je postavila v ospredje protifašistični boj, so podrobno konkretizirali naloge študentske, delavske in kmečke mladine. Na konferenci so ostro nastopili proti krivcem izdaje »Mlada pota«, ki jo je zakrivil nekdo iz vodstva partije na Dunaju. S tem v zvezi so sprejeli nove sklepe o organizaciji SKOJ, ki pa niso bili najboljši in so jih zato kmalu spremenili.

V šolskem letu 1936/37 so skojevci kakor v prejšnjih letih delovali v vseh društvih, kjer so napredno usmerjali delo. V tem letu je literarna družina Setev izdala svojo knjigo Mlada setev, že prej pa več števil glasila Setev. Med literarnimi prispevki najdemo taka, ki pripovedujejo o ljubezni do domovine v tujini zaposlenega delavca, o brezdomcu, o pehanju viničarske družine za vsakdanji kruh,

o vtisih s poti po Koroški, kjer umira slovenstvo. Globoko socialno čuteče so pesmi Ivana Siftarja »Premog« in »Rudar«, pesem Vere Remčeve »Brezdomci«, Muzekova pesem »Grob št. 123« in pesem Maksa Jeza »Na cesti«.

Dramski pododsek ferijalnega saveza je priredil decembra 1936 Cankarjev večer ob 60-letnici pisateljevega rojstva. Recitali so iz njegovih del in zaigrali prizor iz Hlapca Jerneja.

Leta 1937 se je Jože Kogej, ki je vzdrževal zvezo med KP in gimnazijsko mladino, preselil v Ljubljano. Odslej je to delo opravljal Rudi Ilec, član mestnega komiteja KP v Ptujju. Pod pretvezo, da njegova žena šivilja šiva za dijake, je sprejemal na svojem domu skojevce z gimnazije in tudi iz obrtniških vrst. V šolskem letu 1937/38 so se na gimnaziji znova okrepile skojevske vrste. Večina jih je že prejšnje leto sodelovala s skojevci, tega leta pa so se včlanili v organizacijo. Vsi ti so se zbirali pri Ilčevih: Mirko Bagar, Ludvik Kovač, Mitja Vošnjak, Zvonko Sagadin. Stefan Kuhar, Neva Majcen, Nada Kafol in njen brat Marko, Mica Čadež, Nada Pfajfer, Nada Praprotnik, Vilma Vljaj, Mirko Rems, Milenko Šober, Meta Gosak, Daci Kogej in tudi krščanska socialistka Franček in Maks Jeza.

Povezani z delavsko skojevsko mladino so gimnazijci prirejali izlete v okolico Ptujja, kjer se je zbralo po 25 mladincev in mladink, se tam pogovarjali o perečih političnih vprašanjih, se kulturno izživljali z recitacijami in petjem, ob spremljavi harmonike ali kitare. Dijaki so hodili na izlete, ki jih je prirejalo društvo Vzajemnost, na Pohorje, na Boč in drugam.

Na Hitlerjev rojstni dan aprila 1938 so mladi hitlerjevci obesili na ptujski mestni stolp hitlerjevsko zastavo. Napredni dijaki na ptujski gimnaziji so toliko časa bojkotirali pouk, da so osumljene dijake aretirali.

Ferijalni savez je priredil 27. aprila 1938 češkoslovaško akademijo v ptujskem gledališču. Zbrani denar so darovali počitniškemu skladu in narodnoobrambnemu taboru v Apaški kotlini. Sama prireditev je veliko pomenila. Bila je protifašistična manifestacija gimnazijske mladine po Hitlerjevi zasedbi Avstrije.

Skojevci so budno spremljali manifestacije, ki so jih prirejali Nemci in nemčurji: njihove sestanke Kulturbunda v Društvenem domu, sestanke po gostilnah, izlete v Haloze, Slovenske gorice in drugam, na katerih so agenti hitlerjevstva opravljali svoje izdajalsko delo.

Da bi KP poglobila narodnoobrambne priprave v ptujskem okolišu, je med drugim sklenila ustanoviti nacionalni odbor. V Ptuj je poslala leta 1938 Ivana Bratka, ki je sklical sestanek, na katerem naj bi ustanovili nacionalni odbor proti hitlerjevski nevarnosti. Udeležili so se ga tedanji župan dr. Remec in drugi stebri obeh tradicionalnih meščanskih strank.

V narodnoobrambne namene so se ptujski skojevci povezali tudi s skojevci na gimnazijah v Mariboru in se z njimi večkrat sestali. V zimskih počitnicah leta 1937 so odšli ptujski delegati SKOJ Radim Visenjaka, Mirko Bagar in Zvonko Sagadin na vseslovensko konferenco SKOJ na Sv. Planino pri Zagorju. Na konferenci, ki je trajala tri dni, so med drugim sklenili izdajati legalno glasilo Slovenska mladina, ki bo kakor so Mlada pota — povezovala vso napredno slovensko mladino.

Na okrožno konferenco SKOJ leta 1938 na Pohorje so iz Ptujja odpotovali Zvonko Sagadin, Mitja Vošnjak in Mirko Bagar. Na pobudo konference so nato ustanovili okrožni komite SKOJ v Ptujju, v katerega so izvolili Sagadina, Vošnjaka in Bagra.

Skojevci so širili letake narodnoobrambne vsebine, ki jih je tiskala tehnika KP v Ptujju na ciklostilnem stroju. Zaradi varnosti je menjavala svoj sedež. Leta

1938 so skrili ciklostilni in pisalni stroj pri dijaku Frančku Glavniku v muzeju, kjer je bil njegov oče hišnik. Hranili so ju v kleti, nad katero je sedaj arhivsko skladišče. Zadnji dve leti pred vdorom okupatorja so tiskali v gledališkem skladišču.

Pri tisku je sodelovalo več dijakov: Franček Glavnik, Zvonko Sagadin, Štefan Kuhar in drugi. Pri sestavljanju protifašističnih letakov se je posebno izkazal dijak Franc Jeza, ki je letake tudi ilustriral. V letakih so odgovarjali na nastope hitlerjevcev v Ptujju, kakor so bila zborovanja, na katerih so javno napovedovali nemško zasedbo naše dežele, na njihove povezave s hitlerjevci v Avstriji in Nemčiji in po Jugoslaviji. Tiskali so jih ob pomembnih dogodkih, ob nemški zasedbi Avstrije, Sudetov, Češke, ob izbruhu druge svetovne vojne. Z letaki so opozarjali na hitlerjevce, ki so se obogatili z žulji naših delovnih ljudi. Z letaki so ponazarjali fašistično nasilje, ki tepta svobodo govora in druge ljudske svoboščine. Lahko trdimo, da so izhajali taki letaki v zadnjih treh letih pred vojno najmanj enkrat na mesec v več kakor v tisoč izvodih. Delali pa so tako tajno, da se oblastem ni posrečilo izslediti tiskarne.

V šolskem letu 1938/39 je gledališko vodstvo prevzel režiser Franc Žižek in pripeljal s seboj igralca Wilhelma, pred tem zaposlenega v mariborski tiskarni. V Ptujju je zadnje leto pred vojno prevzel vodstvo tiskarne in k tisku pritegnil tudi dijaka Mitja Vošnjaka.

Napredni dijaki so bili tesno povezani z Žižkovo gledališko družino kot njeni člani ali sodelavci. V gledališki garderobi so se zbirali tudi na skojevske sestanke in na predavanja odvetnika Segula.

Poleti 1939 sta zastopala ptujsko organizacijo SKOJ na slovenski konferenci pri Krškem Visenjaku in Sagadinu. Konferenca SKOJ v Ljubljani 1940 pa so se udeležili Visenjak, Sagadin, Janžekovič in Vošnjak. S poročilom o delovnem razmahu ptujškega SKOJ so pokazali pot k uspešnemu delu SKOJ drugod po Sloveniji.

Šolsko leto 1939/40 se je začelo s pretresljivim dogodkom. Nemški avioni so 1. septembra 1939 preleteli poljsko mejo in sipali smrt na poljsko ljudstvo, nemški tanki pa so pregazili poljsko zemljo. Začela se je druga svetovna vojna.

SKOJ na gimnaziji se je zavedal, da preti Jugoslaviji ob zmagovitem pohodu fašizma v Evropi — vedno večja nevarnost. Svoje narodnoobrambno delo je zato podvojil.

Zaradi svoje pravilne politike je postal voditelj skoro vse gimnazijske mladine, razen hitlerjevske, klerofašistične in ljotičevske. Hitlerjevcev je bilo v tem letu le 22 — sodeč po seznamu nemških in ponemčenih dijakov. Zvonko Sagadin pa omenja v svojih spominih, da je bilo tedaj na gimnaziji 15—20 klerofašistov in 10 do 15 ljotičevcev. Druge dijake je vodil SKOJ z meddruštvenim odborom, ki so ga ustanovili v začetku šolskega leta. Predsedoval mu je sedmošolec Mitja Vošnjak.

Že 5. septembra je odbor priredil v gledališču meddruštveno akademijo, ki je bila prava manifestacija solidarnosti in nacionalne zavesti. Od 17. do 23. septembra 1939 je priredil Rdeči križ na gimnaziji nabiralno akcijo po Ptujju za revne dijake. Jadranska straža pa je zbirala 19. novembra za obmejno deco; 2. decembra pa so dijaki priredili izseljeniško uro s petjem, recitacijami in govorom dijaka Mitja Vošnjaka in prof. Franceta Habeta.

Počitniška zveza je priredila 12. septembra 1939 »Večer slovenske besede«. Četa skavtov in planink pa je v jeseni 1939 nabirala denar in blago, da je na koncu leta obdarovala otroke na šoli v Podlehniku v Halozah.

Z meddruštvenim odborom so dosegli skojevci med pristaši različnih svetovnih nazorov enotnost v boju za obrambo domovine in za skupne demokratične cilje delovnega ljudstva. V meddruštvenem odboru so se poleg komunistov uveljavili krščanski socialisti brata Jeza, Franček Majcen, Franček Alič, Ivan Mojzer in Milko Golob.

V teh nevarnih dneh, ko je že divjala druga svetovna vojna, pa napredna mladina ni našla opore pri vseh profesorjih na gimnaziji. Ti se niso povezali za boj proti fašizmu. Politično so ostali razcepljeni v klerikalce, liberalce, krščanske socialiste in simpatizerje komunizma. Medtem ko so klerikalni profesorji mlade komuniste sovražili, so jih imeli liberalci za zanesenjake. Prof. verouka dr. Cajnkar, po prepričanju krščanski socialist, je dijakom dovolil, da so med njegovo uro debatirali pod njegovim vodstvom o družbenih vprašanjih.

Vladi naklonjeni profesorji so dosegli, da je ravnatelj meddruštveni odbor prepovedal. Ta pa se je še naprej tajno sestajal in vodil gimnazijsko mladino.

Med dijake je s pomočjo meddruštvenega odbora prihajal napredni list Slovenska mladina in izpodrival Stražo v viharju, ki so jo izdajali klerofašisti. V letu 1939 moramo med naprednimi nastopi gimnazijske mladine omeniti še gledališko predstavo po okupaciji Sudetov. Sreski načelnik je govor dijaka prekinil. Skojevci so med predstavo raztresali proti fašizmu naperjene letake. V dvorani so vzklikali bratstvu slovanskih narodov.

Bridko spoznanje, da je oblast na strani nazadnjaških sil v svetu, je dijake utrjevalo v prepričanju, da je usoda jugoslovanskih narodov v rokah komunistične partije. Zavedali so se, da se z naglico približuje čas, ko bodo strašne roke hitlerizma segle tudi po naši zemlji.

Da bi se pripravili za obrambo domovine, je počitniška zveza priredila v tem šolskem letu strelske vaje, ki jih je vodil organizacijsko prof. Habe, strokovno pa nekdanji ptujski dijak, tedaj oficir v Ptujju Miloš Polič. Zveza je priredila še večer slovenske besede v Mladiki, na kateri so dali duška narodni zavesti. Maja 1940 so dijaki zbirali za revne kočevske Slovence.

V začetku šolskega leta 1940/41 so skojevci sklicali občni zbor vseh društev. Za voditelje društev so izvolili največ skojevcev, kar seveda ni bilo po godu nasprotnikom. Dijaki pa so tedaj nasledli dijaku iz Maribora, ki je silil, naj povedo imena komunistov. Kmalu za tem so izključili iz šole komunista Bogdana Janžekoviča iz Ljubljane. Ogorčeni nad krivico, ki je zadela tovariša, so dijaki demonstriali tako, da so ga spremljali na vlak z rdečimi nageljni.

Da bi onemogočili napredno delovanje dijakov, so že v jeseni 1940 prepovedali vsa društva na gimnaziji. Ljotičevska stranka pa je poslala na ptujsko gimnazijo svojega pristaša dijaka Dušana Drolca, da bi oviral delo komunistov. Toda Drolc se je kmalu ogrel za idejo komunizma.

Ko je pristopila Jugoslavija 25. marca 1941 k trojnemu paktu fašističnih sil, je to vest napredna gimnazijska mladina z ogorčenjem sprejela. Kakor drugod po Jugoslaviji so napredne sile 27. marca 1941 tudi v Ptujju manifestirale proti paktu, kar je organizirala komunistična partija. Gimnazijska mladina se je zbrala pri muzeju in odkorakala z vzkliki proti središču Ptujja. V povorko so vstopali meščani in kmetje. Komunisti so s klici dvigali razpoloženje proti fašizmu in zahtevali zvezo s Sovjeti. Ko se je povorka na Bregu razšla, so manjše skupine napredne mladine pisale bojna gesla po zidovih in plotovih.

Vest, da je padla vlada, ki je pakt podpisala, je bila obenem opozorilo, da je napad fašističnih sil na Jugoslavijo pred durmi. Napredni dijaki so se odločili

za prostovoljce. Petokolonaškim vojaškim komandam to ni bilo po volji. Vendar so si dijaki priborili vstop v ptujsko kasarno, dobili vojaško obleko, nekaj motornih vozil in na skrivaj tudi nekaj orožja. Tega so odnesli v razna skrivališča. Oblečeni v vojaške obleke so stražili po mestu in okolici. Pripravili so tudi hiter tečaj za obrambo proti zračni invaziji. Po tečaju so uvedli protiletalsko stražo, ki bi vojaško komando obvestila o sovražnih padalcih.

Padalcev niso učakali, pač pa je skupina dijakov, ki je stražila pri graščini Turnišče pri Ptujju, doživela tam napad prvih nemških bombnikov, ki so 6. aprila 1941 zakrožili nad Ptujem in mitraljirali vojaško kolono pri Turnišču. Čez dva dni je nemška vojska vdrla v Ptuj.

Napredni predvojni dijaki v boju za osvoboditev in pri obnovi domovine

Z vdorom okupatorja se je zaključilo obdobje prvega revolucionarnega nastopa ptujske gimnazijske mladine pod vodstvom komunistične partije, ki je bilo izrednega pomena za odpor proti okupatorju in za razvoj socializma v novi Jugoslaviji.

Narodno zavedna mladina ptujske gimnazije je stopila med vojno na stran Osvobodilne fronte, komunistična mladina pa je odigrala vlogo voditeljev vstaje doma in v raznih krajih domovine. Veliko ptujskih dijakov je tudi med vojno stopilo v komunistično partijo — voditeljico boja za osvoboditev.

Okupator je takoj po vdoru zaprl vrata slovenske gimnazije v Ptujju. Odpustil je slovenske profesorje, jih skoro vse pregnal in nastavil nemške. Več kakor sto dijakov je Ptuj zapustilo. Nad 70 jih je okupator izgnal v druge jugoslovanske pokrajine, nekateri pa so Ptuj samovoljno zapustili, ker so bili pri Nemcih očrnjeni zaradi narodnoobrambnih nastopov. Zatekli so se na slovensko ozemlje, ki so ga okupirali Italijani in tam nadaljevali šolanje na gimnaziji ali na univerzi.

V Ptujjsko gimnazijo so tudi v obdobju okupacije hodili slovenski dijaki iz Ptujja in okolice. Okupatorju vdanim profesorjem iz Nemčije in Avstrije se ni posrečilo, da bi v mladini zatrli narodni ponos. Nasprotno! Mladina je bila ogorčena nad nemškim nasiljem, ogorčena nad zažigom slovenskih knjig, nad prepovedjo slovenske besede, nad strašnim načrtom, ki so ga izvajali, da bi Slovence izbrisali z zemljevida Evrope. Veliko dijakov, ki so hodili med okupacijo v višje razrede gimnazije in jo tedaj zapuščalo, se je pridružilo boju za svobodo. Ker pa se je okupator znašal nad svojci partizanov, jih streljal ali deportiral v taborišča, so se dijaki navadno odzvali klicu v nemško vojsko in se od tam skrivaj priključili NOB. Nekateri so prišli v NOV šele iz vojnega ujetništva pri zapadnih zaveznikih ali iz Sovjetske zveze.

Zaradi izseljenosti dijakov, ki so hodili v gimnazijo med vojno, pa tudi tistih, ki so hodili izseljeni pred vojno, se nismo dokopali do pravih števil o udeležbi ptujskih gimnazijcev v narodnoosvobodilnem boju.

Napravili smo preglede o udeležbi dijakov v boju za svobodo, tistih, ki so bili na strani sovražnika, in o padlih dijakih, po razgovoru z nekaterimi dijaki. Ker nas ti pregledi ne seznanjajo z realno sliko udeležbe, omenjamo le nekatere:

Iz 8. razreda gimnazije v letu 1940/41 je aktivno delovalo v osvobodilnem boju 18 dijakov, padel je Jerman, umrl Janžekovič, dva sta bila na nemški strani, za 12 je delovanje neznano.

Iz 7. razreda v šolskem letu 1940/41 so padli štiri dijaki: Carli, Klančnik, Ribič in Rus, v osvobodilnem boju je delovalo še devet dijakov, na nemški strani je delovala ena dijakinja, za 19 dijakov je delovanje neznano.

Od osmošolcev v šolskem letu 1939/40 jih je delovalo za osvoboditev 12, Kieser je padel, dva sta padla v nemški vojski (Lugarič in Krajnc), štiri so bili v nemških vrstah, za 20 je delovanje neznano.

Od šestošolcev v letu 1940/41 so padli v boju za svobodo štiri dijaki: Grubič, Jeremic, Plavec, Sancin. Znano je, da je za osvoboditev delovalo še 8 dijakov. S sovražnikom sta delovala dva dijaka, za 31 dijakov je delovanje neznano.

Od četrtošolcev v šolskem letu 1940/41 iz a razreda je padel Langus, v boju za svobodo je delovalo 6 dijakinj, v nemških vrstah jih je bilo 5, za 32 je delovanje neznano.

Od četrtošolcev v šolskem letu 1940/41 iz b razreda so padli 4 dijaki: Križaj, Sonnenschein, Žerak in Novakovič B., za svobodo je delovalo še 8 dijakov, za 32 dijakov je delovanje neznano.

Podobni so rezultati poizvedb o udeležbi dijakov po razredih v drugih šolskih letnikih v boju za svobodo. S poizvedovanjem pri dijakih iz posameznih razredov smo se dokopali tudi do števila padlih, ki morda še ni popolno in do podatkov, ki nam pričajo vsaj v neki meri, kakšno vlogo so odigrali ptujski gimnazijci v najhujšem času naše narodne zgodovine — med fašistično okupacijo naše zemlje.

Že 7. aprila 1941 je odšla skupina približno devetdesetih prostovoljcev z Brega pri Ptujju proti Rogatcu. Med njimi je bilo največ ptujskih dijakov. Za njimi je naslednjega dne prispela v Rogatec manjša skupina dijakov, ki se je pred tem mudila v ptujski kasarni.

V Rogatcu je prevzel poveljstvo nad prostovoljci komunist iz Maribora, ki je skupino oborožil in ji priskrbel avtobus za pot proti Novemu mestu. Naslednjega dne so se pripeljali do Zaporešiča in tam prespali, nato pa nadaljevali pot do Novega mesta. Nameravali so nato v Bosno, ker so pričakovali, da se bo tam glavčina naše vojske spoprijela z nemško armado. Toda v Novem mestu so doživeli kapitulacijo jugoslovanske vojske, zato so se v manjših skupinah po skritih poteh vračali proti domu.

Na velikonočno nedeljo je vodil dijak Zvonko Sagadin sestanek o prvih nalogah SKOJ med okupacijo. Sestali so se pri starših Zvonkove mame na Ptujjski gori.

Maja 1941 so v Ptujju ustanovili vojnorevolucionarni komite KP, ki ga je vodil Zvonko Sagadin, člana pa sta bila med drugimi nekdanja gimnazijca Miha Anžel iz Žabjaka in France Čuček iz Ptujja. Med prvimi zbiralci orožja so se izkazali nekdanji gimnazijci Zvonko Sagadin, brata Boško in Duško Novakovič, Libko Ribič, France Čuček in Milan Lacko.

Osvobodilni fronti so se pridružili nekdanji dijaki Franček Simonič pri Markovcih, Lojzka Berce v Središču, Milena Bokša iz Koračič pri Ormožu, Slavica Zemljič iz Ptujja, Hilda Podgoršek z Brega pri Ptujju, Stefka Kramberger iz Nove vasi pri Ptujju in še nekateri, ki so ostali na domačih tleh. Dijak Štefan Kuhar je odpotoval domov v Prekmurje in deloval v prekmursko-ljutomerskem okrožju, mnogi drugi pa v različnih krajih naše domovine.

Ilec Rudi je zbral v OF zavedne Slovence na Grajeni. Okupator pa ga je že poleti 1941 prijel in skupaj z ženo strahotno mučil, da je žena hudo zbolela in umrla. Njega so Nemci odgnali v internacijo, od koder se je pozneje vrnil v osvobodilno gibanje in pričakal osvoboditev. Po vojni je bil zaposlen v pedagoški službi

Dijaki gimnazije po poteh slovenskogoriške čete

na srednji kmetijski šoli v Mariboru, kjer je družbeno-politično deloval. Sedaj je invalidski upokojenec.

Zvonko Sagadin je s prijateljem Vidovičem shranil že aprila dva mitraljeza in nekaj pušk, ki so jih odvrkli jugoslovanski vojaki ob razsulu naše vojske. Orožje je prepeljal z Milanom Lackom na Hajdino, nato pa v hajdinski gozd, od koder so ga odnesli pohorski partizani konec avgusta na Pohorje. Z njimi je odšel tudi Zvonko, a se je oktobra 1941 vrnil na politično delo v ptujski okraj in stopil aprila 1942 v slovenskogoriško četo. Z delom za osvoboditev se je spet uveljavil leta 1944 kot član ptujskega okrajnega odbora OF in okrajnega komiteja KP. Po vojni je študiral arhitekturo in je sedaj diplomirani inženir v Ljubljani.

Štefka Kramberger iz Nove vasi je prenašala pošto OF med ptujskim in mariborskim vodstvom OF. Okupator jo je decembra 1941 prijel, strahotno mučil in poslal v taborišče. Po vojni je dalje delala v OF, nato v SZDL, bila članica skupščine občine Ptuj in je članica občinskega odbora ZZB NOV.

Nekateri ptujski dijaki so se povezali s slovenskogoriško četo in zato prestali veliko gorja, ko se je okupator nad njimi maščeval. Med preživelimi sodelavci sta Milan Lacko in Franček Voda, ki sta od jeseni 1942 pa do osvoboditve

trpela najprej v zaporu, nato pa v taborišču. Lacko je po vojni končal srednjo kmetijsko šolo in delal v kmetijskem združenstvu v Ptujju, Voda pa je končal pravo in je pomočnik tajnika skupščine občine Ptuj.

Spomladi 1943 je pokrajinski komite KPS za Štajersko poslal na politično delo v ptujski okraj domačina, nekdanja ptujska gimnazijca Toneta Žnidariča iz Ptujja in Cvetko Praprotnik iz Cirkulan, ki sta na novo vžigala plamen upora, ki je ugasnil po padcu slovenskogoriške čete, po uboju Lacka in množičnih aretacij, streljanj in deportacij v jeseni 1942 v ptujskem okraju. Cvetka Praprotnik je bila članica PK KPS za Štajersko in je politično delovala na Štajerskem do konca vojne. Po vojni je končala študij ekonomije, sedaj je doktorica ekonomije in profesorica na ekonomski fakulteti v Ljubljani ter družbeno-politična delavka.

Konec oktobra 1943 so poslali s Pohorja na politično delo v ptujski okraj nekdanjega dijaka Milka Goloba-Jožka iz Zlatoličja na Dravskem polju, ki se je med vojno včlanil v KP in stopil med voditelje upora proti okupatorju v ptujskem okraju. Med drugim je bil tudi sekretar okrajnega odbora OF Ptuj in ptujskega okrožnega komiteja KP. Se pred koncem vojne je vodil organizacijo OZNA. Po vojni je končal pravo in umrl leta 1967 kot predsednik okrožnega sodišča v Mariboru.

Med organizatorji osvobodilnega boja v ptujskem okraju srečamo leta 1943 tudi dijakinjo Mileno Bokšo-Božo, ki je po vojni diplomirala na agronomski fakulteti v Ljubljani in je sedaj profesorica in družbeno-politična delavka v Mariboru.

Tudi Ida Zadavec-Nada iz Male Nedelje je že leta 1943 delala med aktivisti v ptujskem okraju, se poročila z Milkom Golobom in živi sedaj v Mariboru kot invalidska upokojenka.

Dijak ptujske gimnazije Drago Šober se je leta 1943 pridružil aktivistom OF v ptujskem okraju in delal največ v domačem okolišu pri Moškajncih. Vzdrževal pa je tudi zvezo s hrvaškimi partizani, kamor je odšel leta 1944, se tam bojeval v enotah NOV, nato pa organiziral poštno vojno službo in pripravljaj organizacijo za delovanje pošte po osvoboditvi. Po vojni je družbeno aktivno deloval pri Zvezi borcev, SZDL in v KP. Sedaj je na vodilnem mestu pri pošti v Mariboru.

Še drugi ptujski dijaki, ki so ostali v ptujskem okraju, so pomagali osvobodilnemu boju, ali občasno ali s trajno pomočjo. Med njimi so bili Jožica Zorčič, študentka kemije, Mira Brus, brata Kneza, Marjanca Novak in drugi.

Večina ptujskih dijakov se je pridružila boju za svobodo v drugih krajih domovine, kamor jih je med vojno zanesla pot. Zasluge, ki so jih ptujski dijaki doprinesli k uspehom narodnoosvobodilnega boja, so izredno velike, saj so se nekateri uvrstili med najpomembnejše organizatorje ljudske vstaje in narodnoosvobodilne vojske.

Od profesorjev, ki so poučevali na ptujski gimnaziji, so aktivno delovali v osvobodilnem boju Karel Pahor, Franc Veselko, dr. Stanko Cajnkar, France Mihelič, Janko Jarc, dr. Maks Kovačič, Tone Šifrer, Franc Stiplovšek in dr. Jože Klemenc.

Kovačič in Šifrer sta v boju za svobodo izgubila svoje življenje.

Med najpomembnejše borce narodnoosvobodilnega boja jugoslovanskih narodov se je uvrstil narodni heroj Dušan Kveder, saj se je od komandirja čete v letu 1941 povzpел do pomočnika načelnika Vrhovnega štaba NOV in POJ in do komandanta glavnega štaba NOV Slovenije v letu 1944.

Dijak Alič Franček je delal za osvoboditev v Avstriji, kjer ga je okupator zaposlil pri železnici. Nemci so ga leta 1943 obsodili na smrt, pozneje pa pomilo-stili. Po vojni je diplomiral na pravni fakulteti in je sedaj advokat v Ptujju.

Vilma Bebler-Pirkovič, ki je maturirala na ptujski gimnaziji leta 1936, je na-daljevala z delom za KP na agronomski fakulteti v Zagrebu. Poleti 1938 je pri-nesla iz Pariza od CK KPJ važna poročila vodstvu KP v Jugoslaviji. Od leta 1938 do 1941 je delala v vodstvu KP v Novem mestu. Še pred okupacijo so jo zaprli z drugimi komunisti in pričeli s sodnim procesom. Na intervencijo prostovoljcev NOV so vse ob vdoru okupatorja izpustili, nakar je delala v OF v Ljubljani kot poli-tična delavka glavnega štaba Slovenije. Spomladi 1942 je odšla v novomeško okrožje kot članica okrožnega komiteja KP in sekretarka okrožnega komiteja SKOJ. Ja-nuarja 1943 je postala članica PK SKOJ za Slovenijo. Od oktobra 1943 je bila taj-nica GO ZSM in vse leto 1944 glavna urednica Mladine in Mlade pesti in preda-vateljica na višji skojevski šoli v Kočevskem Rogu. Konec leta 1944 so jo kot članico centralnega odbora USAOJ poslali v Beograd kot profesionalno mladinsko funkcionarko.

Po vojni je bila z možem dve leti v vojni misiji na Dunaju. Leta 1948 so jo imenovali za sekretarko sekretariata za kmetijstvo Gospodarskega sveta FLRJ. Le-ta 1950 je diplomirala na agronomski fakulteti v Zagrebu in nato 8 let delala v Glavni zadružni zvezi Slovenije in bila članica predsedstva glavne zadružne zveze in članica zadružnega vodstva Jugoslavije. Obravnavala je ekonomsko politična vprašanja kmetijstva in družbene aktivizacije kmečkih žena. Strokovno se je spe-cializirala na Nizozemskem in v ZDA. Bila je pobudnica in predsednica Zveze za-družnic Slovenije in predstavnica jugoslovanskih zadružnic na mednarodnih kong-resih. Od leta 1951 do 1960 je aktivno delala v vodstvu slovenske in jugoslovanske ženske organizacije. Bila je republiški poslanec ter podpredsednica Zbora proizva-jalcev skupščine SRS. V tem času je napisala veliko pomembnih člankov o gospo-darski problematiki. Od leta 1959 do 1961 je bila podpredsednica OLO Novo mesto in poslanka. Skoraj 15 let je bila članica glavnega odbora OF oziroma SZDL. Je nosilka spomenice 1941 in raznih odlikovanj. Od leta 1963 do 1967 je bila v Ce-lovcu, kjer je bil mož generalni konzul SFRJ. Sedaj je v pokoju in vodi medna-rodni kiparski simpozij Formo vivo.

Vilma Bebler je častno izpolnila obvezo, ki jo je dala v dijaških letih v ptujski gimnaziji, da bo posvetila svoje življenje boju za napredek. Na tej poti je dosegla izredne uspehe zaradi nadarjenosti in globokega socialnega čuta.

Dr. Jože Benigar je maturiral na ptujski gimnaziji leta 1929. Kot zdravnik se je pridružil že leta 1941 osvobodilnemu gibanju. Leta 1943 je odšel v NOV. Bil je sanitetni referent in zdravnik v zaščitnem bataljonu Glavnega štaba NOV in POS, IX. SNOB, II. SNOUB Ljube Šercerja, nato pa v XIV. udarni diviziji. Z njo je odšel januarja 1944 na Štajersko in delal v štabu IV. OC. Po vojni je bil na visokih položajih vojne sanitete. Kot šef personalnega odseka sanitetne uprave JLA je vojsko decembra 1947 zapustil, vodil najprej sanitetni oddelek Državnega sekretariata za notranje zadeve Slovenije, nato pa druge republiške zdravstvene or-gane. Po upokojitvi leta 1967 je tajnik Skupnosti zdravstvenih zavodov SRS. Aktivno je deloval po osvoboditvi tudi v Lovski zvezi Slovenije.

Odgovorne naloge, ki mu jih je zaupala ljudska oblast, je dr. Benigar vestno opravljal.

Majdo Bojc r. Rančigaj so po maturi na ptujski gimnaziji Nemci izselili s starši na Hrvatsko v Slavonsko Požego, nato pa v Bosansko Krupo. Od tam so se

zatekli v Nemško vas pri Ribnici, na dom Majdine mame, kjer se je pridružila osvobodilnemu boju. Julija 1943 so jo sprejeli v KP. Septembra 1943 je šla v partizane in v bojih za osvoboditev učakala konec vojne. Po osvoboditvi je delala do aprila 1947 v Glavnem odboru LMS, nato do novembra 1950 v Cankarjevi založbi, od tedaj dalje pa na CK KPS. Od novembra 1967 je članica Izvršnega odbora republiške konference SZDL Slovenije.

Srečko Belič je odšel k partizanom že leta 1941.

Vladimir Bračič iz Cirkulan v Halozah je bil politični komisar 19. primorske brigade Srečka Kosovela in raznih partijskih in vojaških šol. Po vojni je končal filozofsko fakulteto, bil med drugim profesor v Ptujju, profesor na visoki pedagoški šoli v Mariboru, sedaj pa je član IS skupščine SRS. Vsa povojna leta je bil neumoren družbeno-politični delavec.

Dijak Bokša Branko iz Koračic pri Ormožu je odšel k partizanom na Dolensko že jeseni leta 1941. Italijani so ga decembra 1941 zajeli in poslali v internacijo, od koder je 1943 pobegnil znova v NOV. Leta 1944 so ga poslali v Afriko v pilotsko šolo, da je potem vzgajal kadre našega letalstva.

Ivan Bratko, ki je bil na pravni fakulteti član vodstva SKOJ za Slovenijo, je bil med okupacijo funkcionar KPS. Leta 1942 so ga Italijani internirali v Gornarsu, od koder je leta 1943 pobegnil in delal kot funkcionar KP najprej na Primorskem, leta 1944 je bil direktor partijske šole pri CK KPS. Sedaj je direktor Državne založbe Slovenije in književnik.

Mirko Centrih je moral poleti 1941 v izgnanstvo na Hrvaško, kjer je delal v osvobodilnem gibanju in se leta 1944 pridružil partizanom. Po osvoboditvi je bil predsednik OLO v Ptujju, nato pa direktor tovarne Remont v Mariboru. Umrli je leta 1966. Bil je dosleden komunist, v osebnih zahtevah skromen, ker je zagovarjal načelo bratstva in enakosti.

Franček Glavnik, predan ptujski skojevec, je moral leta 1941 v izgnanstvo na Hrvaško, kjer se je pridružil boju za osvoboditev in delal zanj z vso vnemo. Po vojni je bil družbeno-politični delavec v Ptujju, in zaposlen na matičnem uradu. Pred leti se je z družino naselil v Ljubljani.

Skojevec Bogdan Janžekovič je delal v Osvobodilni fronti v Ljubljani. Toda jetika ga je kmalu priklenila na posteljo. Umrli je spomladi 1942.

Brat in sestra Marko in Nada Kafol sta se pridružila osvobodilnemu boju v izgnanstvu v Srbiji. Po vojni je Nada diplomirala na medicinski fakulteti in je zdravnica v Mariboru, Marko pa je tekstilni tehnik. Oba sta bila po vojni družbeno-politična delavca.

Franta Komel je odšel k partizanom l. 1941. Bil je politični komisar II. pohorskega bataljona, nato koroškega odreda, nazadnje pa XV. brigade XV. divizije. Po vojni je opravljal visoke dolžnosti v JLA, od lani je direktor statističnega zavoda v Ljubljani.

Vladimir Krivic iz Idrijskega Loga, ki je maturiral na ptujski gimnaziji leta 1932, je sedaj predsednik ustavnega sodišča SRS, član predsedstva CK ZKS in član predsedstva SZDL. V osvobodilnem boju je opravljal odgovorne naloge. Je nosilec spomenice 1941.

Edo Krivic z Bleda je maturiral leta 1931 na ptujski gimnaziji. Sedaj je arhitekt pri Slovenija-projektu v Ljubljani. Je nosilec spomenice 1941.

Dr. Marjan Kveder, komunist od leta 1934 na ptujski gimnaziji, je moral leta 1941 v izgnanstvo na Hrvaško, kjer se je pridružil osvobodilnemu gibanju in odšel k partizanom. Preživel je hude boje na Sutjeski in drugod. Po vojni je

končal medicinski študij in se specializiral v kirurgiji. Sedaj je kirurg v vojni bolnišnici v Ljubljani.

Dijak Franček Majcen iz Borovec pri Ptujju je odšel k partizanom že l. 1941. Poleti 1942 ga je poslalo vodstvo osvobodilnega gibanja Slovenije skupaj s partizanom Brankom Kolaričem, nekdanim ptujskim dijakom, na politično delo na Stajersko. Po vojni je končal filozofsko fakulteto. Sedaj je zaposlen v Mariboru.

Skojevka Neva Majcen je v izgnanstvu v Užicah delala do septembra 1941 v mladinskem komiteju SKOJ, nakar so jo poslali s ptujskim dijakom Milenom Šobrom na mobilizacijsko delo na osvobojeno ozemlje. Od tam sta morala v Beograd, nato pa na Hrvaško v Ivan Zelino, kjer sta se pri političnem delu srečala z dijakom ptujške gimnazije Frančkom Gunžerjem in Frančkom Glavnikom. Januarja 1944 sta odšla na politično delo v Zagreb, da bi po zvezah pošiljala novice k partizanom. Med drugim sta napotila k partizanom dijake ptujške gimnazije Rada in Miloša Jermana ter Slavka Mlakarja. Na koncu leta 1944 so ju ustaši zaprli. V ječi sta pričakala osvoboditev. Neva je sedaj učiteljica v Ptujju, Šober pa je novinar RTV v Ljubljani. Tudi sestri Neve Majcen, dijakinji Zdenka in Marija, sta delali v izgnanstvu za osvoboditev.

Ivan Mojzer iz Apač na Dravskem polju je delal za osvoboditev v Avstriji, kjer ga je okupator zaposlil pri železnici. Leta 1943 so ga zaprli in poslali v taborišče Dachau, kjer je tako oslabel, da je že leta 1952 umrl. Z njim je bil pri delu povezan dijak Mirko Žlender, sedaj predsednik skupščine Maribor in republiški poslanec.

Jože Pavličič iz Vuzmetincev pri Ormožu, ki je maturiral leta 1935, je delal za osvoboditev na odgovornih položajih od leta 1941. Sedaj je sodnik Ustavnega sodišča SRS, član predsedstva zveze združenj pravnikov Slovenije in predsednik šahovske zveze Slovenije.

Viktorja Potočnika je okupator zaposlil pri železnici v Avstriji, od koder je pobegnil k partizanom in deloval v enotah minercev. Dosegel je čin kapetana. Umrl je leta 1951.

Dr. Bojan Petrič iz Podgrada pri Ilirski Bistrici je maturiral na ptujski gimnaziji leta 1935. Sedaj je predsednik občinskega sodišča v Škofji Loki, predsednik kontrolne komisije občinskega komiteja ZKS Škofja Loka in predsednik sveta za notranje zadeve.

Književnik Ivan Potrč, ki je pobegnil iz nemške internacije, je delal med političnimi organizatorji osvobodilnega gibanja v raznih krajih Slovenije. V NOV je bil med drugim urednik *Liudske pravice*. Sedaj je glavni urednik *Mladinske knjige* v Ljubljani. Bil je republiški poslanec in predsednik Društva književnikov Slovenije ter je član raznih drugih organizacij.

Alojz Peric iz Brestovice na Krasu je maturiral na ptujski gimnaziji leta 1930. Med vojno je bil zaradi osvobodilnega dela konfiniran v Italiji. Sedaj je sodnik vrhovnega sodišča SRS, predsednik kazenskega oddelka, nosilec spomenice 1941, član predsedstva združenja pravnikov Slovenije.

Miloš Polič je maturiral leta 1934 v Ptujju, nato pa leta 1938 končal inženirsko tehnično vojno akademijo in služil do leta 1941 v jugoslovanski vojski v ptujski garniziji. Bil je v nemškem in italijanskem vojnem ujetništvu, nato pa od januarja 1944 na Koroškem, kjer je delal za osvoboditev. Do leta 1963 je bil višji oficir v JLA, sedaj pa je višji znanstveni raziskovalec v Zavodu za raziskavo materiala in konstrukcij SRS v Ljubljani. Od leta 1967 je republiški poslanec. Tudi njegov brat Radko, ki je hodil v ptujsko gimnazijo in študiral filozofijo, je aktivno

deloval v osvobodilnem boju. Sedaj dela v sekretariatu za prosveto in kulturo SRS. Uveljavil se je tudi kot književnik.

Aleksander Poznik, študent medicine, je prišel v roke sovražnika na poti k partizanom oktobra 1941. Po zaporu v Begunjah leta 1942 so ga Nemci v Ptuj znova prijeli in poslali v internacijo, od koder je oktobra 1942 pobegnil. V Šlandrovi brigadi je bil do spomladi 1943, nato so ga poklicali v Glavni štab NOV in POS in ga poslali na nove dolžnosti.

Hubert Repovž iz Ljubljane je sedaj namestnik javnega tožilca SRS, član republiške komisije za vzgojo in varnost v prometu.

Maks Rubin je prišel aprila 1941 v vojno ujetništvo, od koder se je vrnil domov v Ptuj. Na zahtevo okupatorja je moral Ptuj zapustiti. Službo je našel v Celju na uradu za delo, kjer je delal za osvoboditev. Okupator ga je jeseni 1944 prijel in v zaporu je učakal osvoboditev. Po vojni je bil med drugim predsednik okrajnega sodišča v Ptuj, sedaj pa je načelnik oddelka za občno upravo skupščine občine Ptuj.

Sok Franc iz Male vasi pri Ptuj, ki je maturiral v Ptuj leta 1927, je deloval v osvobodilnem boju in je sedaj sodnik vrhovnega sodišča SRS in član republiškega odbora Lovske zveze Slovenije.

Dr. Bogdan Šestan r. 1923, je hodil v ptujsko gimnazijo do leta 1936. Na univerzi v Zagrebu je študiral agronomijo, bil med vojno pri partizanih, po vojni profesor na univerzi v Zagrebu, sedaj pa je v Rimu v mednarodni organizaciji inšpektor za agronomijo.

Vlado Šestan r. 1924, je hodil v ptujsko gimnazijo do leta 1934 in nadaljeval šolanje v Zagrebu, kjer je študiral pravo. Med vojno je bil v NOV, po vojni pa je v diplomatski službi. Bil je sekretar na poslaništvu v Peking, poslanik v Pakistanu, sedaj dela kot svetnik v sekretariatu za zunanje zadeve v Beogradu.

Simonič Franc iz Markovec je po ptujski gimnaziji študiral agronomijo v Zagrebu. Med vojno je v izgnanstvu odšel k partizanom. Po vojni je bil med drugim sekretar okrajnega komiteja ZKS v Ptuj in Celju. Sedaj je član CK KPS.

Maks Vauda, elektroinženir, zaposlen pri podjetju Siemens v Zagrebu, je deloval v osvobodilnem gibanju od leta 1941. Prevzemal je pošto Glavnega štaba NOV in POS do decembra 1943, nato je oddajal velike količine radijskega materiala za NOV. Po vojni je vodil razne električne obrate v Sloveniji. Umril je leta 1958.

Radim Visenjak je delal v Ljubljani v OF od leta 1941. Najprej so ga zaposlili v okrožni tehniki. Leta 1943 je odšel k partizanom v Belo Krajino, kjer so ga imenovali za političnega komisarja partizanske bolnišnice, nato pa za šefa sanitetnega odseka na komandi istrskega komandnega področja. Po vojni je končal medicino. Sedaj je zdravnik v Kidričevem.

Mitja Vošnjak je delal leta 1941 za OF v Ljubljani. Leta 1942 je bil sekretar okrožnega odbora ZSM v Ljubljani in sekretar okrožnega komiteja SKOJ ter urednik Mladine. Leta 1943 so ga imenovali za člana pokrajinskega komiteja SKOJ in odbora ZSM, urednika Naše poti in Slovenskega pionirja. Leta 1944 je bil izvoljen v centralni odbor USAOJ in je prevzel uredništvo Mladine. Po vojni je bil naš predstavnik v Demokratični republiki Nemčiji, v Trstu in Avstriji. Sedaj je pomočnik sekretarja za zunanje zadeve SFRJ.

Zemljič Slavica se je že leta 1941 povezala z osvobodilnim gibanjem v Ptuj. Decembra 1941 je bežala pred aretacijo v Zagreb in se tam povezala s SKOJ. Že leta 1942 je odšla k partizanom v Slavonijo, kjer je opravljala odgovorne naloge.

Med drugim je bila komisarka bolnišnice. Po vojni je bila kot major v vojaški službi do leta 1962, ko je odšla v invalidski pokoj.

V boju za svobodo so aktivno delovali še mnogi ptujski dijaki, kakor Sergej Vošnjak, Srdan in Nadan Sevnik, Anton Požlep, Milan Mlinarič, Nada Praprotnik, Vlasta Pertot, Zdenka Carli, Angela Tretjak, Anton Purg, Milenka Visenjak, Mitja Mrgole, Elica Štrafela in še marsikdo. Vsi, ki so doslej sodelovali v ljudski revoluciji, v boju za svobodo in za napredek nove domovine, so izpolnili svojo narodno in človeško dolžnost. Pripomogli so k boljšemu življenju naših narodov, k temeljem, na katerih bodo nove generacije nadaljevale z delom za blaginjo naših narodov.

Naše žrtve

Največ so v boju proti fašizmu in v boju za osvoboditev žrtvovali tisti učitelji in dijaki ptujske gimnazije, ki so padli v boju z okupatorjem.

Njihova imena nas spominjajo na neštete dogodke, na mnoge velike trenutke iz zgodovine naših narodov. Spominjajo nas na podjarmljeno domovino v zadnji svetovni vojni, prepuščeno zverinskemu okupatorju, ker je njena vojska po vdoru okupatorja razpadla. Njihova imena nas spominjajo na dni, ko je rasla nova ljudska vojska in mogočna organizacija osvobodilnega boja, ki sta s komunistično partijo na čelu prispevali svoj veliki delež v boju naprednih sil sveta proti mračnim silam fašizma.

Med milijonskimi žrtvami za srečnejšo domovino, za boljšo človeško družbo so vpisana imena nekdanjih učiteljev in dijakov ptujske gimnazije in njihova bojna pot:

Alič Vidka, r. 7. 3. 1924 v Ptujju.

Po petem razredu gimnazije je obiskovala učiteljišče v Mariboru. Okupator jo je zanosil na železnici. V Središču ob Dravi je Osvobodilno fronto obveščala o premikih vojaških transportov iz Nemčije na Balkan in zbirala potrebščine za partizane. Okupator jo je prijel decembra 1944 in jo 9. aprila 1945 pod Pohorjem pri Mariboru ustrelil.

Anžel Mihael, r. 7. 9. 1911 v Žabjaku pri Ptujju.

Po gimnaziji je študiral agronomijo v Beogradu. Že maja 1941 je bil med organizatorji OF v ptujškem okraju. Okupator ga je prijel septembra 1941 in ga 10. 10. 1941 v Šoštanju ustrelil.

Bagar Mirko, r. 25. 1. 1919 v Gornjih Petrovcih v Prekmurju.

Na ptujski gimnaziji je postal komunist. Po vdoru okupatorja je s Štefanom Kovačem pripravil upor proti okupatorju v Prekmurju. Julija 1941 so ga madžarski fašisti zaprli in nato poslali v kazenski bataljon, od koder je pobegnil k Rdeči armadi. Ranjen v bojih za Budimpešto je podlegel 16. 1. 1945.

Belšak Ciril, r. 19. 6. 1911 v Ptujju, na Vičavi.

Po gimnaziji je študiral pravo in nato služboval v Mariboru. Po vdoru okupatorja je moral maja 1942 zapustiti nemško ozemlje. Naselil se je v Zagrebu, kjer so ga zaradi sodelovanja z osvobodilnim gibanjem leta 1944 zaprli in poslali v taborišče Mauthausen. Tam je 9. marca 1945 podlegel nasilju.

Bračič Maks, r. 24. 11. 1921 v Cirkulanah v Halozah.

Po nižji gimnaziji v Ptujju se je šolal na učiteljskišću v Ljubljani, kjer je delal za OF. Aprila 1942 so ga Italijani prijeli in obsodili na pet let ječe. Zaradi bolezni so ga marca 1944 izpustili. Septembra 1944 je odšel k partizanom v jurišni bataljon XVIII. divizije, kjer so ga imenovali za namestnika političnega komisarja. 13. aprila 1945 je bil ranjen in odpeljan v centralno partizansko bolnišnico, kjer je 14. aprila 1945 umrl.

Brečko Stanislav, r. 13. 7. 1920 v Krčevini pri Ptujju.

Po gimnaziji se je zaposlil v Slovenskih goricah. Okupator ga je izgnal v Djakovo, kjer so ga ustaši zaradi pomoči partizanom junija 1944 zaprli v Lepoglavu in ga tam 5. 5. 1945 ubili.

Brenčič Ivan, r. 11. 6. 1923 v Žabjaku pri Ptujju.

Že leta 1941 se je povezal z OF. Septembra 1942 so ga mobilizirali v nemško vojsko, novembra pa zaprli zaradi sodelovanja s slovenskogoriško četo v graške zapore. Ob koncu leta 1944 je iz zapora pobegnil, a so ga prijeli, ga vklenili in pahnili v kletno celico, kjer je hudo zbolel in umrl 1. 4. 1945.

Brumen Stanko, r. 16. 9. 1900 v Lahoncih pri Ormožu.

Leta 1922 je maturiral na ptujski gimnaziji in se zaposlil nato v trgovski službi. V Mariboru je čakal vojno. Leta 1942 se je zaposlil v Zagrebu. Tam se je pridružil upornikom, potem pa so ga ustaši zaprli v Lepoglavu, kjer je za njim izginila sled.

Blas Milena, r. 11. 6. 1921 na Viču pri Ljubljani, doma v Cirkulanah.

Okupator jo je z materjo izselil julija 1941 v Bosno, kjer je umrla 27. 10. 1941 za grižo, ki je razsajala med izgnanci. Tako je okupator zakrivil njeno smrt v cvetu mladosti, ker jo je pregnal iz domačega kraja.

Carli Silvo, r. 28. 12. 1923 v Žužemberku, doma v Ptujju.

Po vdoru okupatorja v našo domovino je prekinil šolanje na ptujski gimnaziji in ga nadaljeval v Ljubljani, kjer se je povezal z OF. K partizanom je odšel v začetku junija 1942. V zahodno dolenskem odredu so ga imenovali za političnega komisarja čete. Po roški ofenzivi je odšel s četo na Štajersko, kjer so ga Nemci po spopadu ranjenega pri Celju ujeli. Ustrelili so ga 4. 11. 1942 v Mariboru.

Cvetko Štefan, r. 3. 1. 1919 v Murski Soboti.

Leta 1938 je maturiral na ptujski gimnaziji, kjer se je pridružil komunistom. Na univerzi je deloval v antifašističnem gibanju. Po vdoru okupatorja je delal z organizatorji upora proti osvajalcu v Prekmurju. Po izdaji so ga zaprli in obsodili na smrt. Obesili so ga 31. oktobra 1941 na grajskem dvorišču v Murski Soboti. Smrt je herojsko sprejel. Od sodelavcev, ki so morali vklenjeni gledati, kako umirajo njihovi tovariši, se je poslovil z besedami: »Bratje, svoboda vas čaka! Živela združena Slovenija v veliki Jugoslaviji!«

Čuček Franc, r. 17. 5. 1915 v Ptujju.

Maturiral je leta 1933 in stopil tedaj v KP. Študiral je veterino. Po vdoru okupatorja se je že maja pridružil OF v Ptujju. Nemci so ga 22. julija 1941 izselili z ženo in otrokom v Hrvatsko Dubico. Septembra se je preselil v Ljubljano. Že

novembra 1941 je bil kurir med glavnim štabom Slovenije in glavnim štabom partizanske vojske Hrvaške. Leta 1942 je delal v centralni tehniki OF v Ljubljani, v orožarni, bil je spremljevalec voditeljev osvobodilnega gibanja, med njimi Kardelja in Mačka iz Hrvaške v Ljubljano. Pri pripravljanju eksploziva je zgubil zadnje členke na levici. Padel je kot kurir CK KPS 1. 12. 1943 pri Zagradcu na Dolenjskem v boju z belogardisti.

Čurman Ludvik, r. 15. 8. 1913 v Gornjih Slavečih pri Murski Soboti.

V Ptujju je hodil v višjo gimnazijo. V Nemčiji je kot protestant študiral teologijo, nato je bil v Prekmurju vzgojitelj in učitelj. Že junija 1941 se je povezal z organizatorji upora Kuharjem in Kardošem. Oktobra 1941 so ga Madžari zaprli in mučili. Novembra so ga dodelili kazenskemu bataljonu in poslali na Don, kjer je pobegnil na sovjetsko stran. V taborišču ga je spomladi 1943 napadla pegavica, ki ji je podlegel.

Drevenšek Lucija, r. 11. 12. 1919 v Lovrencu na Dravskem polju.

Končala je štiri razrede gimnazije v Ptujju in učiteljsiše v Mariboru. Nemci so jo zaposlili na uradu za delo v Ptujju, kjer se je povezala z OF. Okupator jo je marca 1945 zaprl in ustrelil 5. maja 1945 v Teznem pri Mariboru, kjer si je morala pred smrtjo skopati lastni grob.

Drolc Dušan, r. 28. 12. 1919 v Lokah pri Trbovljah, doma v Litiji.

V Ptujju je hodil v 7. in 8. razred gimnazije in se tu ogrel za komunizem. Po vdoru okupatorja je ilegalno delal za OF v Ljubljani. Spomladi 1942 je odšel k partizanom kot politični delavec. Ko je sklical na Kočevskem 2. 9. 1942 sestanek, so Italijani napadli vas in zažgali hišo, v kateri se je skrila. Goreča hiša je s plameni zajela in pokopala požrtvovalnega borca proti fašizmu.

Druškovič Jože, r. 8. 3. 1912 v Slovenjem Gradcu.

V ptujjsko gimnazijo je hodil v šolskem letu 1924/25, nato je šolanje nadaljeval v Celju, pozneje pa v Zagrebu na ekonomski fakulteti. Okupator ga je izgnal julija 1941 v Srbijo. Naselil se je v Trsteniku. K partizanom je odšel septembra 1941. Padel je 22. 1. 1942 v Pjenovcu pri Han Pjesku kot desetar v slovenskem vođu I. proletarske brigade.

Drvenik Nikolaj, r. 23. 9. 1920 v Ljutomeru.

Na ptujjski gimnaziji je maturiral leta 1939, nato se je vpisal na medicinsko fakulteto. Aprila 1941 so ga Nemci zajeli kot prostovoljca JV in poslali v ujetništvo. Jeseni 1942 je od tam pobegnil in se zaposlil v nekem sanatoriju na Dunaju, od koder je pošiljal partizanom v Sloveniji sanitetno blago. Avgusta 1943 je odšel na Pohorje k partizanom. Že 23. 9. 1943 so ga Nemci obkolili v hiši na Planinki. Ko je poskušal prebiti sovražnikov obroč, so ga zadeli smrtni streli.

Fermevc Lelija, r. 28. 2. 1908 v Ljubljani.

V Ptujju je končala gimnazijo, nato je študirala romanistiko v Ljubljani in na Sorboni v Parizu, angleščino pa v Angliji. Po študiju je učila v Ptujju, Ljubljani in Osijeku. Po poroki je živela v Beogradu. Ob barbarskem hitlerjevskem bombnem napadu na Beograd je obležala mrtva skupaj z možem in ljubljeno hčerko pod ruševinami hiše, v kateri je do tedaj srečno živela, dobra, izobražena, narodno zavedna — prva žrtev fašističnega nasilja med nekdanjimi dijaki ptujjske gimnazije.

Gajzer Svitoslav, r. 31. 12. 1926 v Cirkulanah v Halozah.

S starši je živel na Haidini do drugega razreda gimnazije, ko je okupator pregnal družino na Hrvaško. Tam je šolanje nadaljeval in se povezal z osvobodilnim gibanjem. Padel je pri partizanih 23. 4. 1945 pri Velikem Trgovišču.

Germ Bogomir, r. 30. 8. 1928 v Trbovljah.

V ptujsko gimnazijo je hodil dve leti, do vdora okupatorja. Med vojno se je doma v Trbovljah povezal z osvobodilnim gibanjem in odšel k partizanom. Padel je 21. 12. 1944 kot bolničar v 3. četi kamniško-zasavskega odreda pri Moravčah.

Gorišek Milan, r. 26. 1. 1908 pri Lenartu v Slovenskih goricah.

Po gimnaziji v Ptujju je študiral pravo in delal nato v pisarni svojega očeta. Okupator ga je izgnal z družino poleti 1941 v Banjo Luko, kjer so ga ustaši spomladi 1942 nasilno mobilizirali v domobranca. V jeseni 1942 je prešel s svojo četo na Sitnici k partizanom. Po vojni se ni vrnil domov. Neznano kje je umrl za osvoboditev domovine.

Grubič Janko, r. 8. 2. 1923 na Vitanu.

Ob vdoru okupatorja je hodil v šesti razred ptujske gimnazije. Okupator ga je zaposlil pri železnici. Najprej je delal na postaji v Središču, čez štiri mesece pa na Dunaju. Že decembra 1941 so ga Nemci zaradi sodelovanja v OF zaprli in ga 28. 4. 1942 v Mariboru ustrelili.

Hedžet Josip, r. 27. 1. 1915 v Razkriški grabi pri Ljutomeru.

V Ptujju je hodil v peti, šesti in sedmi razred gimnazije. Bil je odličnjak. Aprila 1941 je diplomiral na metalurško-rudarski fakulteti v Ljubljani in se nato vrnil domov. Zaradi dela za osvoboditev so ga Madžari oktobra 1941 zaprli in obsodili na osem let ječe. Čez leto in pol so ga iz zapora Vac poslali s kazenskim bataljonom na rusko fronto, od koder se ni vrnil.

Hočevar Antonija, r. 26. X. 1918 v Velikih Laščah.

V ptujsko gimnazijo je hodila v prvi razred. Doma je nato delala v trgovini. K partizanom je odšla leta 1942 in padla leta 1943 blizu domačega kraja.

Hočevar Matija, r. 14. 8. 1928 v Velikih Laščah.

V Ptujju je hodil v šolskem letu 1940/41 v drugi razred gimnazije. Po vdoru okupatorja se je vrnil domov v Ljubljano. Že leta 1942 je hotel k partizanom, kar so mu zaradi mladosti starši preprečili. Želja se mu je izpolnila zgodaj spomladi leta 1944. Mladi kurirček Matiček je padel 4. 8. 1944, ko so iz zasede naperili nanj strele belogardisti.

Jakšič Božidar, r. 7. 1. 1920 v Srebrenici v Bosni.

V Ptujju je končal drugi razred gimnazije in se izučil za trgovskega pomočnika, nato se je zaposlil v rudniku Sase v Bosni. Po vdoru okupatorja je končal svoje življenje že avgusta 1941. Ubili so ga četniki.

Jereb Dušan, r. 26. 1. 1908 v Ljubljani.

V ptujsko gimnazijo je hodil pred letom 1928. Po končani univerzi je bil živinozdravnik v Novem mestu, kjer je stopil med prvimi v Osvobodilno fronto. Ko se je marca 1943 vračal s skupino aktivistov proti Žužemberku, jih je pri vasi Lipovec napadel oddelek Italijanov in belogardistov. Padel je, ko je branil umik

svojih tovarišev. Za požrtvovalno delovanje v osvobodilnem boju je bil imenovan za narodnega heroja.

Jeremic Ivan, r. 5. 10. 1924 na Humu pri Ormožu.

Do vdora okupatorja je hodil v ptujsko gimnazijo, ki jo je nato končal v Varaždinu. Tam se je povezal s partizani. Marca 1944 so ga ustaši zaprli najprej v Varaždinu, nato v Stari Gradiški, nazadnje pa v Jasenovac. Padel je med uporom jetnikov aprila 1945.

Jerman Rado, r. 16. 2. 1922 v Ljutomeru.

V gimnazijo je hodil v Ptuj. Leta 1942 se je vpisal na univerzo v Zagrebu in se povezal z osvobodilnim gibanjem. Ustaši so ga leta 1943 mobilizirali. Ko so ga poslali iz oficirske šole na dopust, je iz Zagreba pobegnil k partizanom. Padel je v IX. korpusu na čelu svoje enote kot zastavnik v zadnji bitki za Trst leta 1945.

Jeza Maks, r. 17. 2. 1918 na Sp. Hajdini pri Ptuj.

Maturiral je na ptujski gimnaziji, nato je študiral slavistiko. Bil je prostovoljec jugoslovanske vojske ob vdoru okupatorja, nato pa član univerzitetnega odbora OF. Junija 1942 so ga Italijani zaprli, ga mučili in internirali v Udinah. Po kapitulaciji Italije se je vrnil v Ljubljano, od koder se je kmalu napatil v Kokrški odred, kjer je vodil tiskarno v Sorlijevem mlinu na Rupih pri Kranju. Padel je 21. marca 1944, ko so Nemci in domači izdajalci mlin obkolili.

Jurkovič Janko, r. 20. 4. 1906 v Turjancih pri Ljutomeru.

Po ptujski gimnaziji je študiral na univerzi v Zagrebu. Že leta 1941 se je povezal z OF. Leta 1943 je bil sekretar rajonskega odbora OF za radgonski in radenski okoliš in član odbora ljutomersko-radgonskega okrožja, leta 1944 pa član odbora slovenskogoriškega okrožja. Padel je 11. 4. 1945 v Očeslavcih, ko so Kozaki obkolili mlin, iz katerega se je hotel prebiti.

Kieser Ludvik, r. 12. 11. 1921 v Mariboru.

Na gimnaziji v Ptuj je maturiral leta 1940, nato je študiral kemijo. Že leta 1941 se je pridružil boju za svobodo. Spomladi 1942 so ga Italijani internirali v Gonarsu in v jeseni 1942 izpustili. Iz Trsta je odšel konec julija 1943 k partizanom. Septembra 1943 je bil pri Podgradu ranjen. Odšel je k materi v Trst. Po ozdravljenju se je septembra 1944 vrnil v NOV. Pri Pivki so ga napadli novembra 1944 iz zasede domobranci, ga ujeli in baje ustrelili v Postojni.

Klančnik Stanko, r. 19. 4. 1923 v Ponikvi pri Celju.

Od leta 1934 je živel s starši v Gorišnici pri Ptuj. Hodil je v ptujsko gimnazijo do mature leta 1942. Nemci so ga nato mobilizirali v vojsko, od koder je novembra 1942 pobegnil k partizanom v brigado Janka-Premrla Vojka. Nastopal je s kulturniško skupino na mitingih. Padel je na Oblakovem vrhu pri Škofji Loki leta 1944.

Kocmut Rudolf, r. 2. 4. 1907 v Cirkulanah v Halozah.

Po maturi na ptujski gimnaziji leta 1927 je študiral agronomijo in se nato zaposlil v Mariboru, kjer se je pridružil Osvobodilni fronti. Avgusta 1944 je okupator preprečil njegov odhod k partizanom, ko ga je zaprl, ga strašno mučil, nato pa poslal v taborišče Dachau, nazadnje pa v Buchenwald, kjer je podlegel lakoti in nasilju.

Kogej Jože, r. 15. 8. 1914 v Celju.

S starši je živel od leta 1919 v Ptujju, kjer je končal štiri razrede gimnazije, nato pa odšel v pomorsko strojniško vojaško šolo v Boko Kotorsko. Izključen zaradi suma, da je komunist, se je leta 1933 vrnil v Ptuj in se v jeseni vpisal v peti razred gimnazije. Januarja 1934 so ga z drugimi dijaki zaprli in zaradi komunizma obsodili na leto in tri mesece zapora. Po letu 1937 je našel službo v Ljubljani, kjer se je leta 1941 pridružil borbem za svobodo. V jeseni 1941 je odšel na Dolenjsko k partizanom in padel v kurirski četi 10. 3. 1942.

Kolarič Anica, r. 24. 6. 1924 v Novi vasi pri Ptujju.

V Ptujju je končala štiri razrede gimnazije, nato se je šolala na učiteljsišču v Mariboru. Okupator je njen študij prekinil. Kmalu je našla pot v Osvobodilno fronto. Zaradi izdaje jo je okupator marca 1945 prijel, jo odpeljal iz ptujjskih v mariborske zapore in jo aprila pod Pohorjem ustrelil.

Dr. Kovačič Maks, r. 13. 9. 1892 v Gradišču v Slovenskih goricah.

V gimnazijo je hodil v Mariboru. Zaradi sestanka v Ptujju, na katerem je manifestiral narodno zavest, je bil izključen iz osmega razreda gimnazije. Maturo in razredni izpit čez osmi razred je nato opravil privatno. Filozofsko fakulteto je študiral v Gradcu in v Pragi. Leta 1918 se je bojeval med Maistrovimi borci za Koroško in severno mejo. Služboval je v Mariboru, od leta 1933 je bil ravnatelj ptujjske gimnazije. Leta 1938 so ga politični nasprotniki upokojili, nakar je vodil dve leti trgovsko šolo v Murski Soboti. Od 1. 11. 1940, ko so ga znova aktivirali, je bil profesor na gimnaziji v Sarajevu. Po vdoru okupatorja je s prijatelji Sokoli stopil med borce za svobodo. Večkrat so ga zaprli kot talca, a 25. 3. 1945 obsodili na pet let težke ječe v Lepoglavi. Hudo mučen ni izdal svojih soborcev. Ko se je bližala partizanska vojska Sarajevu, so zapornike, med katerimi je bil dr. Kovačič, odpeljali proti Bosanskemu Brodu. Za njim je tedaj izginila sled.

Križaj Milan, r. 7. 9. 1924 v Kotoribi.

Ko je vdrl okupator v našo domovino, je hodil v prvi razred gimnazije. Poleti 1941 so ga Nemci izgnali v Hrvatsko Petrinjo. Padel je na poti iz šole, ko so ga zadeli 30. 3. 1944 sovražni streli.

Kuhar Štefan, r. 13. 11. 1921 v Markišavcih pri Murski Soboti.

Na ptujjski gimnaziji, v katero je hodil od prvega razreda do mature, je začrtal pot borca za narodne in delavske pravice. Med okupacijo je bil sekretar lju-tomerskega okrožnega komiteja komunistične partije. Zaradi izdaje ga je prijela nemška policija že oktobra 1941 v Mariboru. Padel je med talci 15. 11. 1941 v Mariboru.

Kureš Peter, r. 18. 11. 1914 v Moškajncih pri Ptujju.

V gimnaziji so ga januarja 1934 zaprli zaradi komunizma in obsodili na šest mesecev zapora. Zvest ideji socializma je takoj po ustanovitvi Osvobodilne fronte stopil v njene vrste. Okupator ga je že poleti 1941 prijel, zaprl v Ptujju, nato pa poslal v taborišče Oswiecim, kjer je 19. 2. 1942 umrl.

Langus Pavel, r. 8. 1. 1924 v Slovenskem Javorniku na Gorenjskem.

Leta 1941 je obiskoval peti razred ptujjske gimnazije. Nemci so ga izselili junija 1941 na Hrvatsko. V Zagrebu se je povezal s skojevci in z njimi deloval za

osvoboditev. Leta 1943 je odšel k partizanom. Bojeval se je v jurišnem bataljonu Kalniškega odreda. Ustaši so ga 15. 8. 1944 ujeli, mučili in ga obesili 26. 8. 1944 v Jablanici pri Zagrebu.

Legvart Mimica, r. 4. 1. 1916 v Celju.

Oče je padel med prvo svetovno vojno na Doberdobo. Mati se je z otroki naselila leta 1920 v Stojncih pri Ptujju. Mimica se je po šesti gimnaziji zaposlila v očimovi trgovini. Po vdoru okupatorja je vneto delala za osvoboditev. Družina je oddala poleti 1944 vse blago iz trgovine partizanom in odšla v NOV. Mimica je bila partizanka-terenka v ptujskem okraju, ustanoviteljica tehnike »Reš« v Rotmanu, sekretarka okrožnega odbora SPZŽ in članica ptujskega okrajnega odbora OF. Padla je v Bratislavcih 9. 2. 1945, ko so aktiviste OF obkolili Nemci v Kovačičevi hiši.

Magdič Pavel, r. 8. 2. 1909 v Ljubljani.

V ptujsko gimnazijo je hodil pred letom 1928. V Ljubljani je učakal okupacijo Jugoslavije. Leta 1942 so ga Italijani zaprli. Padel je med 24 talci 1942 v Ljubljani, ker je Osvobodilna fronta s smrtjo kaznovala nekdanjega bana dravske banovine dr. Natlačena, predstavnika slovenskih kolaboracionistov z italijansko okupacijsko vlado in organizatorja bele garde. Talce so ustrelili v Ciril-Methodovi ulici pred Natlačenovo hišo. Streljali so jih v skupinah. Predzadnji talec je bil Pavle Magdič. Na ulico, poškrpljeno s krvjo, ni hotel stopiti. Slekel je suknjič in ga vrgel čez lužo krvi, ko je stopil na morišče, in dejal: »Nočem teptati slovenske krvi!«

Majcen Milivoj, r. 6. 5. 1928 v Krčevini pri Mariboru.

Ko je nemška armada prestopila naše meje, je bil v 2. razredu gimnazije. S starši in sestrami so ga Nemci izgnali v Uzičko Požego, kjer je sodeloval s partizani. Pred represalijami Draže Mihajlovića so bežali februarja 1942 v Zajčar, kjer je hodil Milivoj v gimnazijo in nosil poročila o sovražnih postojankah partizanom v Gerlan. Konec oktobra 1944 je odšel v Beograd in se tam priključil slovenski brigadi. Padel je 17. 1. 1945 na sremski fronti.

Mathans Ludvik, r. 5. 8. 1920 v Strnišču pri Ptujju.

V ptujsko gimnazijo je hodil tri leta in našel nato službo v trgovini. Po vdoru okupatorja je s prijateljem Trčkom zbral nekaj orožja za upor. Nemci so ga že poleti 1941 izgnali v Bosansko Krupo, od koder so ga odpeljali v vas pod Grmeč planino. Naslednjega dne so pripravili napad na vas, kakor da so četniki, našli Ludvika in ga ubili.

Medik Hinko, r. 19.7. 1924 v Veliki Nedelji pri Ormožu.

V gimnazijo je hodil najprej v Ptujju, nato pa v Mariboru. Junija 1941 je moral s starši v Srbijo v Vrnjačko Banjo, kjer se je preživljal s poljskim delom. Oktobra 1944 se je bojeval v I. krajiški brigadi. Padel je 17. 1. 1945 pri Opatovcu v Sremu, med mnogimi borci NOV, ki so podlegli močnemu napadu sovražnika.

Mlekuž Savo, r. 16. 8. 1926 v Čepovanu pri Gorici.

V Ptujju je dovršil tri razrede gimnazije. Po vdoru okupatorja je šolanje nadaljeval v Ljubljani. K partizanom je odšel 9. 9. 1943. Padel je pri napadu na Kočevje konec leta 1944.

Močnik Stanko, r. 6. 5. 1919 v Studencih pri Mariboru.

V ptujsko gimnazijo je hodil v šolskem letu 1932/33. Pozneje je končal mornariško strojno šolo. Okupator ga je s starši izselil poleti 1941 v Hrvatsko Dubico, od koder je odšel k partizanom in padel leta 1944.

Murko Adolf, r. 21. 8. 1917 v Rogoznici pri Ptujju.

V ptujsko gimnazijo je hodil štiri leta, nato se je izučil za krojača. Pri delavskem društvu Svobodi v Ptujju je stopil v KP. Takoj po nemškem napadu se je pridružil Osvobodilni fronti. Jeseni leta 1942 ga je okupator zaprl in ustrelil 4. 11. 1942 v Mariboru.

Murkovič Stanko, r. 17. 8. 1904 v Mali vasi pri Gorišnici.

Po štirih razredih gimnazije je odšel v trgovsko šolo. Nekaj let je delal v trgovini v Ptujju, nato je odprl v Dornavi svojo trgovino, ki mu jo je potem okupator zaplenil. Zaposlil se je v Prekmurju, nato se je vrnil v Malo vas na očetov dom. Za osvoboditev je delal od leta 1941. Nemška policija ga je 30. 8. 1944 prijel. Na postaji v Moškajncih je hotel zbežati. Tedaj so ga zadeli smrtni strelji.

Novakovič Boško, r. 23. 3. 1925 v Zemunu.

Do vdora okupatorja je hodil v ptujsko gimnazijo. Delal je pri Sokolu in se družil s skojevci. Julija 1941 so ga Nemci izgnali v Kaonik. Usodo izganca je delil z bratom Duškom in prijateljem Libkom Ribičem. Čez nekaj mesecev so vsi trije odpotovali v Zemun in se zaposlili v tovarni Ikarus. Iz tovarne so pošiljali partizanom električne naprave. Ustaši so vse tri 19. 8. 1942 prijeli. Odpeljali so jih v zapore v Vukovar, jih tam strahotno mučili in 23. 8. 1942 ustrelili.

Novakovič Duško, r. 12. 3. 1924 v Zemunu.

Kakor njegov brat je tudi on hodil v ptujsko gimnazijo in se na gimnaziji povezal s skojevci. Leta 1941 je odšel na pot izganca in zaradi izdaje padel v roke fašističnega sovražnika, ki ga je ustrelil 23. 8. 1942 skupaj z bratom in prijateljem.

Obal Štefan, r. 27. 7. 1911 v Murski Soboti.

V Ptujju je hodil v sedmi in osmi razred gimnazije. Kot živinozdravnik je služboval v Zagorju ob Savi, kjer ga je zatekla okupacija. Kmalu po ustanovitvi OF se je povezal s prvimi partizani in ilegalnimi političnimi delavci. Leta 1944 je bil aktivist OF v Moravčah pri Litiji, Lučah in na osvobojenem ozemlju v Savinjski dolini. Nemci so ga našli nad Moravčami v bunkerju skupaj s sedemnajstimi tovariši. Vse so odpeljali v celjske zapore. Obesili so ga 12. 2. 1945 v Stranich pri Frankolovem.

Osole Velena, r. 12. 8. 1925 v Celju.

Od leta 1928 je živela s starši v Ptujju. Po štirih razredih gimnazije je hodila na učiteljske v Mariboru. Okupator jo je zaposlil na uradu za delo v Ptujju, kjer se je povezala z borci za svobodo. Leta 1944 je bila sekretarka ZSM v Ptujju in članica okrožnega komiteja SKOJ. Njeno zelo požrtvovalno delo za osvoboditev je prekinil okupator decembra 1944, ko jo je zaprl v Ptujju, jo nato poslal v Maribor in jo tam pred koncem vojne pod Pohorjem ustrelil.

Petek Vlado, r. 20. 12. 1921 v Dornavi.

V gimnazijo je hodil od leta 1934/35 do 1936/37, nato je šolanje nadaljeval na trgovski šoli v Ptujju. Med okupacijo se je povezal z OF. Nemci so ga v jeseni 1942 prijeli in ustrelili med 97 talci 4. 11. 1942 v Mariboru.

Petrovič Stanko, r. 9. 11. 1919 na Hajdini pri Ptujju.

V ptujjsko gimnazijo je hodil do šestega razreda, nakar je delal doma na posestvu. Napredno usmerjen je delal v Zvezi kmečkih fantov in deklet na Hajdini. Nemci so ga leta 1941 poslali v železničarsko prometno šolo in ga nato zaposlili pri železnici na Dunaju. Od tam so ga leta 1943 poslali v nemško vojsko. Maja 1944 je na dopustu pobegnil k partizanom. Na Dravskem polju je ustanovil terensko vojaško postajo 8 S, ki ji je poleg kurirskih naložil tudi bojne naloge. Bil je drzen in spreten poveljnik napadov na nemške postojanke, ki so se vrstili vsak teden do spopada z Nemci 27. 9. 1944 v Zg. Pristavi v Halozah, kjer je padel.

Pfajfar Nada, r. 29. 4. 1918 v Puli.

S starši je živela v Mariboru. V sedmi in osmi razred gimnazije je hodila v Ptujju. Po maturi leta 1939 se je poročila z igralcem Wilhelmom in nastopala na ptujjskem odru. Okupator jo je poleti 1941 skupaj z možem izgnal v Srbijo, kjer je najprej delala za partizane, nato pa se jim blizu Leskovca pridružila. Pri Prokuplju je prišla v roke četnikom, ki so jo mučili in leta 1944 ubili.

Plavec Ivan, r. 12. 10. 1923 v Loperšicah pri Ormožu.

V Ptujju je končal leta 1943 gimnazijo, nakar so ga Nemci poslali k vojakom. Po bolezenskem dopustu je pobegnil v Varaždin in se tam povezal z izgnanci iz ptujjskega okoliša in s hrvaškimi partizani. Ustaši so ga v jeseni 1944 prijeli, ga odvedli v varaždinske zapore, kjer je za njim izginila sled.

Dr. Potrč Otmar, r. 19. 11. 1905 v Vintarovcih v Slovenskih goricah.

V Ptujju je končal gimnazijo, nato je študiral medicino. Aprila 1941 so ga Nemci zajeli v vojaški suknji in poslali v vojno ujetništvo. V Mursko Soboto k družini se je vrnil leta 1943. Leta 1944 so ga Madžari osumili sodelovanja z osvobodilnim gibanjem in ga zato poslali v internacijo v Flösserbürg, kjer je bil marca 1945 žrtev bombnega napada.

Podlessek Jože, r. 13. 2. 1911 v Pečarovcih pri Murski Soboti.

Na ptujjski gimnaziji je maturiral v šolskem letu 1931/32. Že leta 1941 se je povezal z osvobodilnim gibanjem v Prekmurju. Na njegovem domu je bilo leta 1944 shajališče aktivistov. Maja 1944 so ga z ženo zaprli Madžari. Vojaško sodišče ga je obsodilo na 8 let ječe. Odpeljali so ga v taborišče Dachau, nato pa v Buchenwald, od koder se ni vrnil.

Rems Miloš, r. 11. 1. 1920 v Postojni.

Iz Primorske so se Remsovi preselili najprej v Ljubljano, leta 1936 pa v Maribor. V osmi razred gimnazije je hodil Miloš v Ptujju, kjer je maturiral. V jeseni se je vpisal na univerzo v Zagrebu.

Že v Ljubljani se je seznanil z marksizmom in se nato v Mariboru in Ptujju razvil v trdnega revolucionarja. Leta 1941 je delal za OF v Ljubljani in na Dolenjskem. Leta 1942 so mu zaupali delo v varnostni obveščevalni službi. Novembra 1942 so ga Italijani zaprli in nato poslali v internacijo v Italijo. Po kapitulaciji

italijanske vojske se je zatekel na Reko, kjer je neumorno delal med organizatorji upora. Nacisti so njegovo delovanje odkrili in ga 16. aprila 1944 prijeli. Poskusil je zbežati, toda na begu so ga ujeli in ubili.

Reš Mirko, r. 1. 5. 1917 v Vintarovcih v Slovenskih goricah.

V šolskem letu 1929/30 je hodil v prvi razred gimnazije, nato se je izučil pri očetu za ključavničarja. Aprila 1942 je odšel skupaj z bratom v slovenskogoriško partizansko skupino in z njo pogumno napadal nemške postojanke. Ko je okupator 8. 8. 1942 četo obkolil, se je Mirko iz boja rešil, doma pa se je iz obupa 12. 8. 1942 ustrelil. V obup ga je gnala misel na ženo, ki jo je okupator 30. 7. 1942 ustrelil, na oba padla brata in starše ter otroke, ki jih je okupator odgnal, hišo staršev pa zažgal.

Ribič Liberat, r. 20. 12. 1923 v Ptujju.

V šesti gimnaziji je doživel nemški napad na Jugoslavijo. Že tedaj je bil povezan s skojevci. Bil je član Sokola in nadarjen goslač violine v dijaškem orkestru. Izgnan v Srbijo je delal za osvoboditev z bratoma Novakovič in z njima skupaj padel kot talec 23. 8. 1942 v Vukovaru.

Rudolf Marjan, r. 10. 5. 1926 v Ptujju.

V Ptujju je končal pet razredov gimnazije in glasbeno šolo, kjer je bil najboljši violinist. Poleti 1941 je moral s starši v izgnanstvo. Naselili so se v Vrnjački Banji, kjer se je povezal z napredno srbsko mladino in hodil v gimnazijo. Po maturi se je vpisal na medicinsko fakulteto, a kmalu za tem stopil z drugimi slovenskimi fanti v NOV. Padel je 17. 1. 1945 skupaj z mnogimi borci slovenske brigade pri Opatovcu v Sremu.

Rudi Rus, r. 4. 11. 1920 v Kranju.

V ptujsko gimnazijo je hodil v šesti in sedmi razred. Po vdoru okupatorja je šolanje nadaljeval v Ljubljani in delal za Osvobodilno fronto. Leta 1942 so ga Italijani internirali v Gonarsu. Po kapitulaciji Italije je stopil v narodnoosvobodilno vojsko. Padel je v hudem boju z Nemci 13. 4. 1945 v Vršah pri Cepovanu kot komisar brigade Simona Gregorčiča.

Rusjan Albert, r. 13. 3. 1916 v Cesti pri Vipavskem Križu.

V ptujsko gimnazijo je hodil od prvega do osmega razreda, nakar se je vrnil k materi v Miren pri Gorici. V jeseni 1937 se je vpisal na univerzo v Bologni. Povezan je bil s heroji Tržaškega procesa. Tudi on je bil leta 1941 aretiran in poslan v internacijo. Leta 1943 se je vrnil domov in takoj našel pot v partizane. Padel je 17. 1. 1944 pri Voglarjih na Trnovem pri Gorici v slovensko-beneški enoti.

Sancin Benjamin, r. 1. 4. 1925 v Škednju pri Trstu.

Ob vdoru okupatorja je hodil v šesti razred ptujске gimnazije. Iz Ptujja je s starši odšel na Primorsko, kjer se je pridružil aktivistom Osvobodilne fronte. V jeseni 1943 se je napotil k partizanom. Ko je s tovariši prenočil na nekem hlevu blizu Črnega kala, so Nemci hlev obkolili in zažgali. Iz gorečega senika so se hoteli rešiti, toda Nemci so jih polovili in sredi vasi s strojnimi postrelili.

Senjor Smiljana, r. 15. 5. 1915 v Ljubljani.

V Ptujju je hodila v sedmi razred gimnazije. V Ljubljani je končala pravno fakulteto in nato živela v Mariboru pri očetu ali pri teti v Ptujju. Po vdoru oku-

patorja se je zaposlila v Ptujju, kjer se je povezala z OF. Aprila 1945 je umrla na silne smrti. Sodijo, da so jo ustrelili Nemci, ko so zvedeli za njeno požrtvovalno pomoč v boju za svobodo.

Sever Rudi, r. 3. 11. 1920 v Moškajncih.

V ptujsko gimnazijo je hodil v prvi in drugi razred. Po vdoru okupatorja se je pridružil upornikom in bil leta 1944 komandir 14 TV postaje na Ptujškem polju. Padel je junaške smrti v spopadu z Nemci v Gorišnici 4. 2. 1945.

Skapin Leo, r. 27. 2. 1919 v Ljubljani.

Na gimnaziji v Ptujju je maturiral leta 1938. Bil je naprednega mišljenja in velik športnik. Po vdoru okupatorja se je v Ljubljani pridružil boju za svobodo. Njegovo ime je vklesano na spominski plošči padlih športnikov športnega društva Ilirija v Ljubljani.

Sonnenschein Erik, r. 5. 10. 1926 v Ptujju.

V ptujsko gimnazijo je hodil do 1. aprila 1941, ko je s starši pobegnil v Bihač. Pozimi leta 1941 so ga ustaši odpeljali z očetom v taborišče Jesenovac, kjer je umrl jeseni 1942 ali spomladi 1943 skupaj z očetom nasilne smrti.

Stanet Ivan, r. 19. 12. 1919 na Grajeni pri Ptujju.

V gimnazijo je hodil v prvi razred, nato se je učil za čevljarja in pozneje še za zidarja. V delavskem društvu Vzajemnost se je pridružil komunistom. Aprila 1942 se je povezal s partizani slovenskogoriške čete in z njimi napadal nemške postojanke. Nemci so ga prijeli septembra 1942 in ga v Mariboru 4. 11. 1942 ustrelili.

Starc Rudolf, r. 25. 4. 1923 v Laškem.

S starši je živel v Središču. V gimnazijo je hodil do šestega razreda. Januarja 1942 so ga Nemci iskali na domu, zato je pobegnil na Hrvaško. Tam se je pridružil partizanom. V okolici Varaždina so ga ustaši prijeli, ga odpeljali v zapore Lepoglav, nato pa v Jasenovac, kjer je za njim izginila sled.

Stropnik Stanko, r. 20. 4. 1914 na Gradišču pri Gorici.

V ptujsko gimnazijo je hodil do petega razreda. Nemci so ga skupaj s starši izgnali julija 1941 v Slavonijo. Pri Lipiku je naletel 12. 10. 1943 na križni ogenj med borci NOV in sovražnikom in pri tem padel.

Svetek Srdan, r. 24. 12. 1912 v Škofji Loki.

V gimnazijo je hodil do četrtega razreda, nato se je izučil za elektromonterja in delal v železarni na Jesenicah. Oktobra 1941 je odšel z materjo k izgnanemu očetu v Srbijo. Pri Nišu se je pridružil partizanom. Padel je kot mitraljezec v 45. diviziji 5. 2. 1945 blizu Tuzle v bojih z ustaši.

Prof. Šifrer Tone, r. 8. 6. 1911 v Žabnici pri Kranju.

Gimnazijo je obiskoval v Kranju, slavistiko pa je študiral v Ljubljani. Nato je služboval na gimnaziji v Ptujju in Murski Soboti. Po polomu Jugoslavije je odšel domov, kjer so ga februarja 1942 aretirali esesovci in ga odpeljali v Begunje. S skupino talcev so ga odvedli na Koroško, nato pa v Mauthausen, kjer so ga baje 20. 4. 1942 ustrelili. Tone Šifrer se je uveljavil kot pesnik, kritik in esejist. Izbor njegovih pesmi je izdala leta 1947 Slovenska matica.

Šimenko Vladimir, r. 4. 7. 1927 v Rogoznici pri Ptuj.

Po sedmem razredu gimnazije v Ptuj ga je okupator poklical k vojakom. Od tam je pobegnil v NOV. V Tomšičevi brigadi so ga uvrstili med kurirje in obveščevalce. Nemci so ga zajeli 4. 3. 1945 pri Ožbaltu nad Dravogradom in ga še istega dne ustrelili.

Šterk Dušan, r. 9. 4. 1919 v Radečah pri Zidanem mostu.

S starši je živel v Ptuj, kjer je maturiral na gimnaziji leta 1937, nato je študiral metalurgijo v Ljubljani. Okupator ga je izgnal iz Ptuja v Srbijo v okolico Vrnjačke Banje, kjer se je povezal z uporniki proti okupatorju. V narodnoosvobodilno vojsko je odšel jeseni 1944. Padel je v bojih na sremskem bojišču 17. 1. 1945 pri Opatovcu.

Štrafela Stanko, r. 15. 7. 1925 na Jesenicah na Gorenjskem.

S starši je živel v Markovcih na Ptujskem polju. Leta 1941 je obiskoval tretji razred gimnazije. Že maja 1941 se je povezal z borci za svobodo. Nemci so ga poleti 1941 zaprli in nato poslali v taborišče Mauthausen. Februarja 1942 se je vrnil domov in se znova povezal z OF. Leta 1944 ga vidimo med partizani-prevozniki preko Drave. Padel je 6. 12. 1944, ko je kurirje iz zasede napadel sovražnik v Spuhlji pri Ptuj.

Tone Tomšič, r. 9. 6. 1910 v Rojanu pri Trstu.

Starši so se po prvi svetovni vojni z otroki preselili v Ljubljano. V Ptuj je Tone hodil v gimnazijo pred letom 1930. V 8. razredu gimnazije v Ljubljani so ga zaprli zaradi komunizma, s katerim se je tedaj seznanil in se zanj ogrel. Leta 1932 so ga obsodili na dve leti zapora v Sremski Mitrovici. V jeseni 1934 se je vrnil v Ljubljano in bil čez nekaj mesecev spet obsojen na dve leti ječe. Na V. vsedržavni konferenci KP oktobra 1940 so ga izvolili za kandidata CK KPJ. Po vdoru okupatorja je bil med vodilnimi organizatorji osvobodilnega boja v Sloveniji. Okupator ga je aretiral 9. 12. 1941 v Ljubljani, hudo mučil in ustrelil 21. 5. 1942 v Gramozni jami v Ljubljani.

Tretjak Henrik, r. 15. 7. 1910 v Trobljah pri Slovenjem Gradcu.

V ptujsko gimnazijo je hodil od leta 1923 do 1931, ko je maturiral. Zaradi slabih gmotnih razmer ni mogel nato na univerzo, ampak je pomagal doma na posestvu. Po vdoru okupatorja v našo domovino se je povezal v domačem kraju med prvimi z Osvobodilno fronto. Oktobra 1944 je odšel v NOV. Zaposlili so ga v obveščevalni službi in na vojaškem sodišču IV. OC. Nemška policija in domači izdajalci so ga 22. 12. 1944 obkolili na posestvu Oslovnik v Pamečah. Ko se je hotel prebiti, so ga zadeli smrtni strelji.

Trstenjak Janez, r. 26. 12. 1924 v Pušencih pri Ormožu.

V gimnazijo je hodil štiri leta, nato se je zaposlil doma v kmetijski zadrugi. S partizani je dobil zvezo leta 1943. Njegove tovariše v osvobodilnem boju in njega je izdal vohun, ki se jim je pridružil kot partizan. Nemci so Janeza obesili 12. 2. 1945 v Stranicah pri Frankolovem.

Tušak Mirko, r. 12. 2. 1916 v Cerkvjenjaku v Slovenskih goricah.

V ptujsko gimnazijo je hodil štiri leta, nato pa dve leti v Mariboru, nakar se je vpisal v pomorsko trgovsko akademijo v Boki Kotorski. Med študijem na

ekonomski fakulteti v Zagrebu je ućakal vdor okupatorja. Nemci so ga prijeli na domu v Cerkvenjaku in ga poleti 1941 izgnali v Srbijo. Źe avgusta 1941 se je pri Kragujevcu povezal s partizani in kmalu nato stopil v GruŹenski odred. Padel je v junaškem boju partizanov z Nemci novembra 1941 pri Han Pijesku.

Velkavrh Janez, r. 20. 6. 1916 v Lukovici pri Kamniku.

S starši je Źivel od leta 1935 v Ptujju, kjer je konćal gimnazijo, nato pa vojno akademijo v Beogradu. Leta 1939 so ga namestili v Boki Koterski, kjer je doŹivel poraz jugoslovanske vojske in se vrnil domov. Nemci so ga takoj po prihodu v Ptuj prijeli in ga julija 1941 izgnali v Srbijo, kjer ga je okupator ustrelil med 7000 talci 21. 10. 1941 v Kragujevcu.

Źagar Ignac, r. 5. 6. 1909 v Središču ob Dravi.

Starši so se po letu 1920 naselili v Ptujju, kjer je konćal gimnazijo, nato pa študiral pravo v Ljubljani. Ob vdoru okupatorja je Źivel v Ljubljani in se tam povezal z OF. Okupator ga je Źe jeseni 1941 zaprl in ga 22. 12. 1941 v Ljubljani ustrelil.

Źeleznikar Vinko, r. 17. 12. 1917 v Slovenjem Gradcu.

V gimnazijo je hodil v Ptujju, nato pa v Mariboru, nakar je študiral medicino v Zagrebu. V KP je stopil leta 1938. Z OF se je povezal leta 1941 v Ljubljani, od koder je odšel k partizanom na Gorenjsko. Padel je v okolici Źkofje Loke 4. 11. 1941.

Źerak Albert, r. 7. 4. 1926 v Loki pri Źusmu.

Še v predšolski dobi se je s starši naselil v Ptujju, kjer je hodil v gimnazijo. V ćetrtem razredu je ućakal okupacijo Jugoslavije. Nemci so ga leta 1944 mobilizirali v vojsko, od koder je prišel v ujetništvo na zahodnem bojišču. Januarja 1945 je vstopil v 5. prekomorsko brigado. Padel je v boju za Sušak 29. 4. 1945.

Źnidarić BoŹidar, r. 29. 3. 1924 v Zamušanih na Ptujskem polju.

Ko je hodil v Źesti razred gimnazije, je doŹivel nemški vdor v našo drŹravo. Okupator ga je zaposlil v pisarni. Z osvobodilnim gibanjem se je povezal leta 1943. Junija 1944 je odšel k partizanom kot politićni delavec. Kmalu nato so ga imenovali za sekretarja ZSM za ptujsko okroŹje. Delal je tudi v muretinski tehniki OF in tehniki Reš na Rotmanu. V spopadu med partizani in sovraŹnikom v Prvencih 6. 3. 1945 je bil hudo ranjen. Umrl je v ptujski bolnišnici 9. 3. 1945.

Źnidarić Tone, r. 8. 7. 1913 v Novi vasi pri Ptujju.

Zaradi komunizma so Toneta izkljućili iz sedmega razreda ptujске gimnazije. Januarja 1936 je odpotoval v Sovjetsko zvezo, kjer je hodil v visoko šolo komunistiće internacionalne in obenem v oficersko šolo. Marca 1937 je odšel v boj proti španskemu fašizmu. Kmalu so ga postavili za komandanta bataljona XII. udarne brigade.

Po zlomu republikanske armade leta 1939 je moral v taborišće španskih borcev v južno Francijo. Po nemški okupaciji Francije je odšel na delo v Nemćijo. Poleti 1941 se je vrnil v domovino. Pomagal je pri organizaciji partizanstva na Štajerskem. Leta 1942 in 1943 je bil ćlan PK KPS za Štajersko in tesno povezan s štabom IV. operativne cone. Januarja 1944 so ga poklicali v GŠ NOV in POS na

Dolenjsko in ga imenovali za komandanta 15. belokranjske brigade. V jeseni 1944 je bil načelnik štaba 18. divizije. Ranjen 7. 11. 1944 pri preizkušanju novega minometa je ležal v partizanski bolnišnici v Radatovičih v Beli krajini, kjer je umrl 18. 12. 1944.

Imena padlih dijakov ptujske gimnazije bodo vedno spominjala na revolucionarne dni ptujske gimnazije, ko so se kalili borci za idejo socializma.

Viri:

1. Za napredno gibanje na gimnaziji med obema vojnama:
 - Izjava Mirka Centriha, Ptuj (arhiv odd. LR pokrajinskega muzeja v Ptuj).
 - Izjava Rudija Ilca, Maribor (arhiv odd. LR pokrajinskega muzeja v Ptuj).
 - Izjava Dušana Kvedra, Beograd (arhiv odd. LR pokrajinskega muzeja v Ptuj).
 - Izjava Ivana Bratka, Ljubljana (arhiv odd. LR pokrajinskega muzeja v Ptuj).
 - Izjava Zvonka Sagadina, Ljubljana (arhiv muzeja NO Maribor).
 - Izjava dr. Radima Visenjaka, Kidričevo (arhiv muzeja v Ptuj).
 - Izjava Neve Majcna, Ptuj (arhiv muzeja v Ptuj).
 - Knjiga Frančka Majcna: Tudi beseda je bila orožje.
 - Knjiga Mitja Vošnjaka: Naša velika matura.
 - Izvestja ptujske gimnazije od leta 1918—1940.
2. Za podatke o padlih:
 - Pokrajinski muzej Murska Sobota (življenjepisi padlih dijakov z njihovega območja).
 - Muzej NO Maribor (življenjepisi padlih dijakov Remsa, Žeraka, Obala, Železnikaria, Svetka, Brenčiča, Hedžeta).
 - Pokrajinski muzej Ptuj, odd. LR (zbrani življenjepisi padlih iz ptujskega okraja).
 - ZZB NOV Ormož (življenjepis Grubiča).
 - ZZV NOV Litija (življenjepis Drolca).
 - ZZB NOV Kranj (življenjepis Rusa).
 - Prof. L. Šuligoj, Ptuj (življenjepis prof. Šifererja, Cvetka, Bagarja).
 - Album narodnih herojev (življenjepis T. Tomšiča).
 - Slovenski poročevalec 12. 9. 1949: (Gmajnar Tone: Spomini na leta — podatki za P. Magdiča).
 - Življenjepise drugih padlih so napisali svojci.
3. Za udeležbo gimnazijcev v NOB in o njihovem delu po osvoboditvi:
 - Življenjepisi udeležencev NOB (arhiv muzeja v Ptuj).
 - Ustne izjave udeležencev NOB (piscu članka).

Izdatno pomoč pri zbiranju gradiva so nudili tovariši: Rudi Ilec v Mariboru, Lojzka Stropnik, rep. poslanka v Ljubljani, Jože Pavličič, sodnik ustavnega sodišča v Ljubljani in prof. Ljubica Šuligojeva v Ptuj.

IZ SPOMINOV DUŠANA KVEDRA NA MLADINSKO GIBANJE NA PTUJSKI GIMNAZIJI V LETIH 1930—1933 IN NA PARTIJSKO DELO V LETIH 1934—1936

Na ptujski gimnaziji v letu 1930 ni bilo, kolikor je meni znano, organizacije SKOJ ali Partije. Moja generacija, tedaj v 6. razredu gimnazije, ni imela nikakšnih stikov s Partijo ali posameznimi komunisti. Z revolucionarnim mladinskim gibanjem smo začeli spontano pod vplivom splošnega političnega vzdušja v deželi. Naj-revolucionarnejše razpoložen je bil v šolskem letu 1930/31 6. razred. Na čelu razreda je tedaj stala grupa: Ivan Bratko, Ivan Potrč, Mirko Centrih in jaz. Gibanje je zasledovalo socialne in nacionalne cilje. Socialni so se izražali v raznih ekonomskih zahtevah dijakov in organiziranem odporu proti finančnim bremenom. Organizirali smo splošen odpor in bojkot telovadnih vaj, ker je učitelj telovadbe nekega dne izdal ukaz, da si mora vsak dijak nabaviti specialne telovadne hlače in copate, kar večina siromašnih dijakov ni zmogla. V bojkotu smo zmagali. Iz nacionalnih razlogov smo organizirali sistematično maltretiranje tistih profesorjev Srbov, ki jih je beograjski režim poslal ob tem času na slovenske gimnazije kot agente veliko-srbske diktature. Vso podporo pa smo nudili tistim profesorjem, ki so nam bili naklonjeni. Organizirali smo »zabušavanje« obvezne nedeljske maše in molitve pred poukom. Ker se je nad organizatorji teh akcij kopičil ukor za ukorom, se je stvar končala proti koncu šolskega leta na ta način, da so Ivana Bratka in mene izključili iz gimnazije.

Nas, organizatorje tega gibanja, je tedaj povezovalo trdno sodelovanje, to je organizacija, čeprav se nismo zavedali, da pripadamo tej organizaciji. Imeli smo pred seboj dokaj jasne socialne, nacionalne, celo politične cilje, čeprav tedaj še nismo stali na komunističnih pozicijah — ker pač do tedaj niti besedice nismo slišali o komunizmu. Objektivno pa je to gibanje stalo tedaj popolnoma na pozicijah boja KPJ.

Svoje uporniške ideje smo propagirali tudi v tedanjem Sokolu. Zato so nas v tem času izključili tudi iz Sokola.

Po izključitvi sem šesti razred končal na celjski gimnaziji. Ivan Bratko pa je na koncu šestega letnika padel in je naslednje leto opravljal privatni izpit skupaj za šesti in sedmi razred. V sedmem razredu leta 1931/32 smo postali v svojih akcijah mnogo opreznjši. Opustili smo frontalno taktiko napadanja profesorjev in ravnatelja gimnazije. Usmerili smo dejavnost v konstruktivno reorganizacijo šolskega sistema. Pod vplivom sedmega razreda so mnogi profesorji pristali na naš predlog, da izprašujejo dijaka za red samo, kadar se ta prostovoljno javi. Na ta način so odpadle skoro vse negativne ocene, vendar je vsak dijak moral obvladati vso snov od zadnjega do novega izpraševanja. Vrsta profesorjev je pristala tudi na naš predlog, da bi posamezni dijaki predavali o novi snovi namesto profesorja, ki je ob koncu ure le popravil in dopolnil dijakovo razlago. Ta reorganizacija in več

drugih konstruktivnih akcij je zelo dvignila ugled vodeče grupe dijakov in vsega 7. razreda. Za nami je tedaj stal kompaktno ves razred, brez opozicije.

Poleti 1932, v počitnicah med 7. in 8. gimnazijskim razredom, je v naše roke prišla prva marksistična literatura. Prinesel jo je med dijake Ivan Bratko, ki se je tedaj seznanil s starim članom Partije Ivanom Spolenjakom. Prvi knjigi, ki smo ju prečitali, sta bili: Engelsov »Razvoj socializma od utopije do znanosti« in neka brošura Karla Kautskega. V začetku šolskega leta, jeseni 1932, smo v 8. razredu organizirali prvo partijsko celico (ni točno, da je bila celica formirana aprila 1933, kakor je zapisano v partijskih dokumentih).^{*} V celici smo bili: Ivan Bratko, Mirko Centrih, Ivan Potrč, Rudolf Ilec, Tone Žnidarič in jaz. Poleg tega so bili z nami povezani še Jože Kogej, Franc Kuhar in Peter Kureš, ki so med vojno padli. Če se prav spominjam, je tedaj zvezo s partijsko organizacijo vzdrževal Ivan Bratko preko Spolenjaka.

Osnova našega dela je bila študij (čitanje marksistične in druge napredne literature ter diskusije o njej) in širjenje ilegalnega tiska. Operativna aktivnost na gimnaziji se je razvijala v isti smeri kot v 7. razredu. Vzpostavili smo prve stike z delavsko mladino. Z nami je bil trdno povezan 8. razred, a dajali smo ton življenju na vsej gimnaziji. Ptujška gimnazija je postala najbolj levičarska gimnazija v vsej Sloveniji. Veliko podporo našemu gibanju so nudili tedanji profesorji na gimnaziji: Žgeč, Onič, Ingolič, Branko Rudolf, Marja Boršnikova. Treba je dati priznanje tudi ravnatelju gimnazije prof. Komljanču. Navezali smo stike tudi z naprednimi mladinci in mladinkami izven gimnazije. Z našo grupo sta bili tedaj redno povezani Vida Carli in Milena Petovar.

*

V šolskem letu 1933/34 so se za božične praznike študentje vrnili z univerz v Ptuj. Partijska organizacija je za ta čas organizirala trošenje in lepljenje letakov in barvanje srpa in kladiva. Razdelili smo se v skupine po dva. V teku noči je bil ves Ptuj oblepljen z lepaki in obarvan z minijem nabarvanimi parolami in srpi ter kladivi. Jaz sem bil v akciji z Vido Carlijevo. Nabarvala sva velika srp in kladivo na ptujski grad, ki sta bila vidna daleč po mestu, drugega pa na vrata žandarmerijske postaje, na kapucinsko cerkev in še na nekatere objekte.

Po kakšnem tednu poizvedovanja je ptujška žandarmerija naredila »provalo« v partijsko organizacijo. Bili so aretirani: Ivan Spolenjak, Ivan Bratko, Jože Kogej, Mirko Centrih, Tone Žnidarič, Ivan Potrč, Rudolf Ilec, Franc Kuhar, Peter Kureš, Jože Vnuk, Kojc, Dušan Kveder. Zadnja sva bila aretirana Ivan Bratko in jaz. Mene so aretirali na poti iz Ptuja v Zagreb, ko sem se ustavil pri svojem stricu v Celju. Po nekaj dneh so nas zbrali na policiji v Ljubljani. Na osnovi majhnih priznanj nekaterih tovarišev je bil julija 1934 organiziran proces pred ljubljanskim sodiščem in vsi smo bili kaznovani. Jaz sem bil kaznovan na pet mesecev strogega zopora.

Ko sem se vrnil iz zopora, sem zaradi izčrpanosti ostal v Ptujju in se zdravil pri našem simpatizerju dr. Brumnu. Počasi so se vračali iz zaporov tudi ostali tovariši. Nihče se v zoporu ni demoraliziral. Vsi smo se ponovno vključili v partijsko delo.

V tem času smo še vedno bili organizirani v partijske celice. Skojevske organizacije še ni bilo. Šele s prihodom mladinskega instruktora Toneta Ranzin-

^{*} Kveder je v zmoti, saj na novo preverjeni podatki govore za april 1933 (op. ur.).

gerja-Franceka smo formirali v Ptujju skojevsko organizacijo. Izvolili smo tudi MK Skoja za Ptuj in odredili delegata za pokrajinsko konferenco v Ljubljani in delegata za kongres mladinske internacionale v Moskvi. Za odhod v Moskvo je bil določen Ivan Bratko, vendar je ta odločitev bila anulirana z njegovim prihodom na Dunaj, ker je bil dijak, a ne delavec. Bratko se je vrnil v Ptuj in v Moskvo je naknadno šel Tone Žnidarič. V tem času smo nadaljevali s sistematičnim študijem. Individualno in v kroških smo prebiralali tudi marksistično literaturo. Razširili smo aktivnost na ves tedanji ptujski srez in se povezali z Mariborom in Ljutomerom.

Najugodnejšo priložnost za legalizacijo naše aktivnosti so tedaj nudile priprave na volitve 1935. leta. Vsi tedanji člani Partije in Skoja smo bili navzoči na vseh dosegljivih zborovanjih, kjer smo javno nastopali. Ob tej priložnosti smo se tesneje povezali z vasmii. Naša aktivnost je bila usmerjena predvsem na demaskiranje tedanjega režima.

Naš najimpozantnejši uspeh v tej volilni kampanji je bil velik politični zbor v Ljutomeru, ki ga je organizirala Mačkova opozicija, a na katerega smo mase pripeljali predvsem mi. Zbor se je končal kot težka demonstracija. V spopadu z žandarmerijo je bil ustreljen mlad kmečki fant iz okolice Ljutomera in je le-ta predstavljal prvo žrtev odkritega boja z režimom. Takoj naslednji dan je bila aretirana že zgoraj omenjena skupina, z dr. Jožetom Potrčem na čelu. Po kratkotrajnem zasliševanju in pretepanju so nas morali izpustiti, ker od nikogar niso izvedeli ničesar.

V tem času je profesor Žgeč dokončal svoj tekst o strukturi kmečke posesti v Halozah. V soglasju z njim sem izvedel akcijo za zbiranje podatkov o strukturi kmečke posesti za ves ptujski in ljutomerski okoliš. V ta namen sem se seznanil z večino vaških učiteljev, ki so bili napredno orientirani. Njih sem pridobil za zbiranje gradiva. Z druge strani je zbiranje gradiva predstavljalo legalno obliko povezovanja z napredno inteligenco na vasi. Gradivo nam je bilo zelo koristno za politično akcijo na vasi. Bil sem povezan z Ivanom Kreftom, Andrejem Debeljakom, Jurančičem in drugimi.

V tem času smo bili precej solidno ideološko podkovani. Imeli smo moskovske prevode Lenina v srbskohrvatski jezik, Stalinove Osnove leninizma, Marxov Kapital, Engelsov Anti-Dühring, spise Trockega, Buharinovo Teorijo zgodovinskega materializma, Filipičev Razvoj družbe, prikaze o Sovjetski zvezi in mnogo drugih publikacij in časopisov.

Ideološko smo se kalili predvsem v neprestanih spopadih z režimskimi političnimi nazori in meščansko ideologijo. Legalno obliko tega političnega in ideološkega boja smo razvili v ptujskem akademskem klubu, ki je tedaj prešel popolnoma v naše roke. Za predsednika kluba smo izbrali Branka Salamuna, tedaj liberalnega in nam naklonjenega študenta, a dejansko akcijo v klubu sva vodila Ivan Bratko in jaz. Velika dvorana v Mladiki, ki smo jo uporabljali za debatne večere, je bila večkrat nabito polna. Predavali smo mi sami ali pa smo izzivali predavatelje — naše politične nasprotnike, proti katerim smo pripravili koreferate. Spominjam se, da sem takšen koreferat pripravil proti predavanju univerzitetnega profesorja dr. Franceta Vebra na temo »Idealizem in materializem«. Poslušalci so zapustili debatni večer v zavesti, da so Vebrovi idealistični nazori doživeli poraz v dvoboju z materialistično filozofijo. Prav takšen uspeh smo dosegli s koreferatom, ki sem ga pripravil proti predavanju o vlogi Sokola. Te diskusije so postale znane tudi po drugih krajih Slovenije. Policija je pravočasno ugotovila veliko nevarnost, ki se skriva v tej obliki propagandnega dela. Ko sem nekoč napisal predavanje o fašizmu, je policija zahtevala, naj ga dam predhodno v cenzuro, in je to

priložnost izkoristila, da je predavanje prepovedala, z njim pa je prepovedala tudi druga predavanja.

Podobno aktivnost smo razvili tudi v delavskem društvu »Svoboda«. Na našo pobudo je podružnica »Svobode« v svojih prostorih organizirala podobne debatne večere, katerim so prisostvovali predvsem delavski sloji. V vseh debatah smo se oglašali k besedi.

V tem času je ptujška organizacija bila ena najčvrstejših na Štajerskem. Zaradi tega smo od časa do časa dobivali naloge tudi izven svojega območja. Tako smo tega leta dobili nalogo, da pomagamo pri ponovni vzpostavitvi skojevske organizacije v Mariboru, ko je le-ta doživela težak udarec s »provalom«. Bil sem poslan v Maribor, da se povežem z ostanki organizacije. Iz teh stikov se spominjam Franja Fijavža.

Partijsko sem v tem času bil povezan z dr. Jožetom Potrčem, od katerega sem dobival direktive za delo. Vzdrževal sem tudi zvezo z železničarjem Hercegom.

Za redni študij mi v tem času ni preostajalo mnogo časa. Ukvarjal sem se skoraj izključno s partijskim ilegalnim in legalnim delom in se razvil za ono dobo v tipičnega študenta — profesionalnega revolucionarja. Tak študent — profesionalni revolucionar je v tistem času v Ptujju bil še Ivan Bratko.

*

Septembra 1935 sem odšel v Ljubljano in se ponovno vpisal na pravno fakulteto. Takoj po prihodu v Ljubljano so me imenovali za člana Pokrajinskega sekretariata SKOJ za Slovenijo. Pokrajinski sekretariat je imel tri člane: Lojzeta Ocepka, Bojana Kraigherja in mene. Sekretar pokrajinskega sekretariata je bil Lojze Ocepek, kot delavec. Pokrajinski sekretariat je v imenu pokrajinskega komiteja SKOJ organizacijsko vodil mladinsko delo v Sloveniji. Sestanke smo imeli vsakih nekaj dni.

V pokrajinskem sekretariatu sem opravljal del splošnih organizacijskih poslov, ki smo si jih na sestanku razdelili med seboj, a posebno sem bil zadolžen za dva sektorja, za agitprop in za delo na univerzi.

Po organizacijski plati sem vzdrževal po potrebi stike z organizacijami SKOJ v Ljubljani, Ptujju, Mariboru, Trbovljah, Hrastniku in na Jesenicah. Od časa do časa sem tudi potoval v te kraje. Tu so obstajale skojevske organizacije s komiteji. Z organizacijami v Trbovljah, Hrastniku in na Jesenicah sem organiziral množične sestanke z mladino, v obliki izletov v planine. Ob taki priložnosti sem imel interni skojevski sestanek o organizacijskih vprašanjih, a za tem masovni zbor za mladino, na katerem sem govoril o politični situaciji in o boju mladine. Za delo na univerzi je bil v začetku zadolžen Bojan Kraigher, pozneje jaz. Formiran je bil poseben komitej Skoja na univerzi, katerega sestav pa mi ni ostal točno v spominu. Često sem opravljal razne organizacijske posle tudi preko neposrednih stikov s tedanjimi vidnejšimi komunisti na univerzi: Ivanom Bratkom, Lidijo Šentjurčvo, Antonom Novakom, Rudolfom Janhubo, Ravnikarjem, Jožetom Kerenčičem, Visenjacom in drugimi.

Legalne oblike dela smo tedaj razvijali predvsem preko študentskih društev, ki so bila v naših rokah: Triglav in Njiva, kakor tudi akademske akcije za zgraditev Univerzitetne knjižnice. Ljubljanska univerza je bila tedaj eno izmed žarišč revolucionarnega gibanja v Sloveniji. Študentovska zborovanja, demonstracije, kampanje ob volitvah v študentovske organizacije, akcije študentov v zvezi s po-

litičnim bojem v Sloveniji so imele, ne samo na univerzi, temveč v vsej Ljubljani in po vsej Sloveniji velik odmev. Vidno vlogo je napredna študentska mladina odigrala na zboru Svobod v Celju. Študenti so v precejšnji meri prispevali k popolnemu porazu socialdemokratov na tem zboru in dali svoj delež k tonu, ki ga je ta zbor poprijel. Sprevod študentov v koloni demonstrantov je bil vsekakor najglasnejši in najrevolucionarnejši, a ognjeviti govor Antona Novaka, kot predstavnika študentov na mitingu na Glaziji, je v precejšnji meri vplival na šplošni revolucionarni zaključek celotnega zbora.

Moje delo v agitpropu se je osredotočilo na vzdrževanje mladinskega lista Mlada pota. Ta list sem na osnovi odločitve Pokrajinskega sekretariata organiziral jaz. Bil sem mu glavni urednik, nadziral upravo, korigiral vse dopise in večino načelnih člankov napisal sam. Zaradi moje kompromitiranosti pred policijo je Andrijan Janc posodil svoje ime in bil formalno glavni in odgovorni urednik lista. Na njegov naslov je prihajala tudi pošta, ki sem jo jaz vsakih nekaj dni pri njem prejemal. Tehnične strani izdajanja lista sem se učil od Toneta Čufarja, s katerim sva nekaj časa skupaj stanovala in ki je tedaj že imel prakso z izdajanjem Delavskega glasa. Upravo lista je vodila spočetka Štefanova in pozneje E. Muser. V redakciji sta mi največ pomagala Ivan Bratko in Lidija Šentjurc, a za športno rubriko Robert Kump. S tem listom nam je uspelo, da smo se povezali z vsemi mladimi ljudmi, s kmečko, delavsko in dijaško mladino. Pri »provali« v CK KPJ so našli med drugimi tudi pismo od CK SKOJ uredniku Mladih potov, to je meni, z direktivami za nadaljnje izkoriščanje Mladih potov za množično organizacijo mladinskega gibanja.

Moral sem takoj v ilegalo, ker mi je grozila obsodba na daljšo dobo. Skrival sem se pri svojem stricu v Celju, nato pri nekem delavcu, članu Partije v Savinjski dolini, in končno v Ljubljani. Avgusta 1936 sem po direktivi KP za Slovenijo odšel v emigracijo na Dunaj in nato v Pariz, kjer sem bil do svojega odhoda v Španijo avgusta 1937. V emigraciji sem se v glavnem ukvarjal s partijskim delom, v Skoju sem imel opraviti samo pri ljubljanski pokrajinski konferenci SKOJ, na kateri nisem bil več navzoč, in ko mi je v Parizu tovariš Tito naročil, da napišem pismo skojevski organizaciji za Slovenijo, sem v pismu izrazil svoje negotovanje nad nacionalističnimi tendencami, ki so na tej konferenci prišle do izraza.

Ivan Bratko

VANDROVEC »NICHTGUT«

Po končani sedmi gimnaziji sva z Dušanom Kvedrom med počitnicami prepotovala zahodno Evropo. Na tej poti sem pisal dnevnik, ki sem ga objavil v dijaškem listu »Rast«. Pozneje sem odlomke iz tega dnevnika predelal in vključil v daljši spis »VROČI ASFALT EVROPE«, iz katerega je pričujoči odlomek, ki kaže, kako je vplivala na našo usmeritev tedanja težka atmosfera v svetu.

»Frankreich nicht gut!« je mrko ugotovil Wandervogel, ki je korakal ob strani, vedno dva, tri metre pred njima.

»Deutschland gut?« je vprašal Samo, ki si je hotel iz izkušencevih sodb ustvariti čim popolnejšo podobo o usodi, ki ju čaka.

»Deutschland gut!« se je zresnil vandrovec.

»Schweiz?«

»Schweiz nicht gut!« je oni zaničljivo zamahnil z roko.

Korakali so po asfaltu, ki se je smolil in lepil od vročine, in zaman mahali avtomobilistom, objetno drvečim mimo njih. Vročina je bila neznosna.

»Bulgarien gut! Jugoslawien gut!« je pribil trudni glas tujega popotnika.

Vedela sta, da so Wandervogli, nemški brezposelni, ki romajo iz kraja v kraj, obarvali svet belo-črno. Kjer so zaužili nekaj izdatnih grižljajev, tam je bilo »gut«, kjer ne, pa »nicht gut«. V tem je bila vsa preprosta modrost. Vmes ni bilo ničesar.

»Frankreich nicht gut!« je ponovil Nmec. Bil je truden, mlad, surov v obraz, drznega pogleda.

Ko sta pred dnevi s tujcem prekoračila švicarsko-francosko mejo in prvič v življenju stopila na francoska tla, sta bila srečna... zavezništvo med Francijo in Jugoslavijo... marseljeza... Balzac... francoščina, ki so se je učili v šoli... Prve dni sta požirala smrad po olju in bencinu in se tolažila: povsod ob mejah življenje zastane kot v prstih starega človeka! Ko pa sta prihajala globlje v deželo, sta presenečeno opazovala siva naselja in trdo življenje. Vse to se ni prav nič ujemalo z njunimi gimnazijskimi predstavami o obljubljeni deželi bleska in spoštovane kulture.

Proti večeru, ko so se komaj še pomikali naprej, se jih je usmilil neki kamion. Stisnili so se po sprednjih kotih velikega, praznega voza.

»Frankreich gut!« je vzkliknil Pic, ki so ga pod kolena že skelele noge.

»Frankreich nicht gut!« je zazvenel smeh sopotnika, ki mu je bilo drobceno srečno naključje premalo, da bi spremenil že zakoreninjeno mnenje.

Ko so poskakali z voza, se je Wandervogel urno poslovil:

»V tej deželi se laže prebiješ sam!«

Najhujši so bili večeri. »Le kje bova nocoj spala?« Pic se je začel bati noči. Štel je dneve, ki ju še ločijo od vrnitve domov. Samo pa bi prenesel tudi to, le da bi bil krog njunega potovanja čim širši. Njun proračun jima je dovoljeval vsak dan dve štruci belega kruha in kilo zdroba, ki sta ga skuhala na gorilniku, toda spanje, s tem je bilo hudo ...

Nekega večera ju je spet lovila noč. Spraševala sta ljudi iz samotnih hiš ob cesti:

»Y a-t-il de foin ici? So tu kje senene kope?«

Toda odrešilnih kop ni bilo. Ljudje so jima prigovarjali: »Kmalu bodo! Le naprej!« Bali so se, da bi jim neprevidni potepuhi, ki so jim bile senene kope skrivno zavetje, zanetili požar! Kdo pa jim vidi v dušo!

Že v noči sta prikolehala v veliko vas. Tvegala sta in jo ubrala naravnost h glavni oblasti, k mairu, županu.

»Nous sommes Serbes! Srba sva!« sta se predstavila, ker sta vedela, da za Jugoslovane nihče ne ve, Serbes pa so v čislih še s solunske fronte.

»O Serbes, Serbes! Pozdravljena, prijatelja!«

Majhen maire z gostimi, odločnimi brčicami in črnimi bleščečimi očmi je razširil roke in ju objel.

»Francozi in Srbi so večni prijatelji!« je ponavljal.

Pogovarjali so se v prelepi uti sredi zelenega vrta. Ne bo slaba večerja, sta si mežikala. Spanje na senu — o tem sploh ni dvoma. Vprašanje je samo — bo boljša večerja ali kaj preprostega, recimo žganci z mlekom; z njimi jima je včeraj postregel neki kmet, ki je hitel zatrjevati: »Nemci so velika pokora!«

Maire se je vljudno opravičil in rekel, da se bo takoj vrnil. Čez pol ure je pripeljal s sabo starejšega možaka s šopom ključev v rokah, ki ju pa niso prav nič zbadli v oči.

»Z njim bosta šla!« je dostojanstveno spregovoril maire.

»Pa bova lahko prenočila?«

»Vse bo v redu! Okay!« Maire ju je potrepljal po ramenih in se po prijateljsko poslovil.

Šli so skozi vas. Poskušala sta razpresti pogovor z možakom, toda ta je na vsako vprašanje nastavlil uho in sikajoče, čemerno zagodrnjal:

»Hein? Kaj?«

Ponovila sta vprašanje. In spet tisti čudni: »Hein?«

»Pusti ga, saj vidiš, da je gluhi!« je siknil Samo.

Znašli so se v neki veži, temni ko rog. Obstali so. Njuna zaupljivost se je umikala rahli tesnobi. Kje neki so in kam jih pelje? Godrnjavs je spet nekaj godel, očitno je zaman iskal vžigalice. Tudi stikala ni bilo med temi zidovi. V temi ju je potiskal naprej. Ključi so zarožljali v nekih vratih, ki jih je naglo odprl. Npravila sta še kake tri korake. Nenadno vrata zacvilijo, se spet zapro, ključ zaskriplje in onadva sta za njimi sama.

Previdno sta začela tipati okrog sebe. Na tleh sta prevrnila železno posodo; močno je zaropotalo. Čez čas so se jima oči navadile na temo. Visoko na stropu se je zasvetlikalo. Pic, ki je bil dolgega života in dolgih rok, se je splazil do železnih križcev v visokem oknu, skozi katero je pihljala osvežujoča sapa.

»V vaški kehi sva!«

»Hein?«

»Nous sommes Serbes!«

Zleknila sta se po lesenih pogradih in že dremala, ko so vrata spet zaropotala. Roka policaja v civilu jima je pomolila vrč z vodo. To je bila v njenem življenju prva noč za vrati brez kljuke.

Rano zjutraj ju je zbudil »Hein« in ju odpeljal na rob vasi. Še vedno se je trudil, da bi obdržal službeni videz. Toda bil je manj čemerin in mnogo manj gluha. »Hein« sploh ni več izustil. Ko so bili že izven vasi, jima je segel v roke, zaželel srečno pot in zaupno izluščil: »Pa ne zamerita, vesta, maire je ukazal!«

»Maire je ukazal!« sta v šali zlogujoč ponavljala, svarilno vzdigujoč kazalec in napenjajoč mišice okrog oči in ustnic. To noč sta spala najbolj na varnem.

*

Pariz je bil dvojno plačilo za težave. S ponosnim občutkom, da sta si ga prislužila, sta se sprehajala po bleščečih Champs Elisées in okrog L'arc de Triomphe; razgled z L'arc de Triomphe po ravnih črtah sivih avenij in zelenih trakov med njimi je bil zanju lepši kakor od kjer koli drugod. »Hočem videti Pariz!« sta se bila menila doma. Zdaj sta ga videla, duša se jima je odvezala. Vendar sta se morala kmalu posloviti od njega. Spanje po vlažnih parkih in po cementu v metroju je bilo utrujajoče in nevarno. Skoraj bi si zaželela »Heinovega hotela«, tam ni bilo beračev in potepuhov, s katerimi sta morala zdaj deliti svoja nočna zavetja, stiskaje se drug k drugemu in z nahrbtniki skrbno spravljenimi pod glavo — za boljše spanje in za večjo varnost njunega skromnega premoženja. Nekega jutra sta v Bois de Boulogne srečala Wandervogla »Nicht gut«. Še drzneje je gledal in še bolj grob je bil, a čez hip spet nasmejan do solz. Razložil jima je svoj novi načrt:

»Jesen in zima se bližata. Treba bo na jug. Peš ne gre naglo. Ko se bodo lastovke pripravljale na pot, bom jaz že prek Pirenejev. A na spomlad nazaj v Nemčijo! Kot lastovke... Frankreich nicht gut!«

Dobre volje so se poslovili. Pozdravljeno, gnezdece lepote!

Zdaj je tudi Samo popustil in privolil v najkrajšo pot domov — čez Nemčijo. Komaj mesec ju je še ločil od začetka šole.

*

V modri šolski zvezek, ki ga je skrbno spravljal v natlačenem nahrbtniku in ga zavaroval sredi med vojaškimi specialkami in trdo prtljago, je vsak dan zapisoval svoje vtise. Obširni so bili zapiski iz južne Nemčije. Tamkaj je bilo deževje, torej na pretek časa za te vaje v pisanju. Ko je čez štiri leta prebiral te liste, se je smehljal svoji naivni nezrelosti, vendar si je priznal, da veje iz njih pristno življenje, za katerim je hlatal, hoteč ga spoznati. In kali bodočih spoznanj so same od sebe silile na površje: Zajela ga je poplava milijonov brezposelnih, blodečih po evropskem asfaltu... Z njimi se je poigral zahrbtni vrtinec krize.

30. julija 1932.

Trudna sva od večne hoje. Svet pa je vedno enak: rahlo vzvalovana zemlja, travniki, vitke smreke, črni oblaki na nebu, v daljavi zvonjenje kravjih zvoncev.

Vasi samevajo po dolinicah, umaknjene od ceste. Domačini naju gledajo po strani. Najbrž imajo z Wandervogli bridke izkušnje. Sinoči sva jih zapovrstjo pro-

sila za »hotelsko sobo« na senu, pa je vsakdo trdovratno odkimal. Neka debeluška je zaloputnila vrata, brž ko naju je zagledala. Koj nato so se vrata spet odprla, a le za špranjo. Tolsta ženska roka se je iztegnila ven. Beli, zaliti prsti so stiskali majhen rjav kovanec. Mislila je, da beračiva. Pojasnila sva, da sva študenta, ne brezposelna.

»Potem pa denar nazaj!« se je ujedljivo namrdnila in spet iztegnila zalite, snežno bele prste.

Predrzno sva jo ubirala dalje in sklenila, da se ne približava nobeni hiši več. Saj pa tudi nobene več ni bilo, le pašniki, smrekovi gozdovi, in mrak je bil vedno bolj gost. V drevesih je zašumel sumljiv piš. Začelo je na tanko deževati. In potem vedno močnejše. S pogledi sva begala čez pašnike od hribčka do hribčka, iščoč zavetja. Sredi prostranega travnika stoji nizka koliba. Skozi visoko mokro travo udreva k njej. Odtrgava okno, ker vrat ni, nasproti nama zazija črnina. Zlezeva vanjo in se zavaliva v seno. Po leseni strehi zamolklo zabobni. Bliski, treski, ploha, vihar — vse je zgrmelo na kup. Pod srečno zvezdo sva rojena, imenitne urice uživa potepuh!

Jutro je. V najinem domu je polmrak. Zabila sva okno. V gorilniku prijazno šumi voda za čaj. Po strehi pa vneto potrkava. Pišem dnevnik in si brundam staro bavarsko pesem:

Gestern hot's g'regnt
hait regnt's a,
morgen wird's regnen
und übamorgen a.

3. avgusta 1932.

V provincijskem mestu ob jezeru, čudovitem kot opal, ki ga obdaja bel venec vil in hotelov, se spoprijateljiva z Wandervoglom iz Kölna. Zaupljiv je in nemiren. Sama domišljija ga je. Morda hoče vzbujati občudovanje. Pripoveduje, da dobiva vsakega pol meseca podporo od doma, da bi bil lahko kdo ve kaj, le da vse zapije, da ima v Benetkah shranjene nove nedeljske obleke vseh barv in za vse letne čase, da...

Ne poslušam ga več. Vprašam ga:

»Kako se preživljate?«

»Kako? Hočete videti?«

»Prosim!«

»Torej za mano!« Njegov obraz je na mah strog in stvaren.

»Pa urno, zdaj je poldan, najbolj primeren čas...«

Že smo v četrti vil, vstran od glavnih cest, tam, kjer prehaja žgoči asfalt in se začno senčne peščene poti.

»Eden naj počaka, drugi za mano!« ukazuje Kölnčan. Pic izgine z njim v prijazni vili z napisom »Meine Ruhe«!

Čakam, čakam, čez deset minut se prikaže Pic in za njim poslovno resnoben sanjač.

»Zdaj pa ti!« ukaže veščak.

Pozvoniva v drugi prijazni vili. Že v veži na stopnicah zaslišiva rožljanje vilic in nožev. Pride možakar, ves zapackan, briše se z ogromno servieto. Ne znajdem se.

»Oprostite, da sva vas zmotila prav pri kosilu, potnika sva, lačna sva!« hiti Kölnčan.

»Nikogar ni doma!«

In vrata se počasi vljudno zapro.

Hitiva naprej. Hiš je mnogo. Moj vodnik zatira nemir v dirjanju od vile do vile, od vrat do vrat. Zdaj je vse jasno. Tu naju pogostijo z juhico, tam s krompirčki.

»Kosila vama ne dam, kruha pa lahko dobita, če hočeta!« naju nahruli možak, ki mu očitno vzbujava neprijetne občutke.

Spet smo na črnem asfaltu — v domovini brezposelnih. Wandervogel je že pri svojih starih pogovorih. Razkriva nama šolarsko uporniške nazore o državi, vojni in družbi. Zaupa nama, da je imel sijajno službo, a se je sprl s šefom. Šefova tajnica da je bila zaljubljena vanj in da mu še zdaj pisari »Poste restante«. Odpravlja se proti Benetkam, kjer ga čakajo nove nedeljske obleke...

Resnica pa je le ena: lačen je in ponižen. A žužnja o vsem drugem...

Zarotiva se, da se ne dava več speljati k podobni opoldanski dogodivščini.

7. avgusta 1932.

Včeraj je bila nedelja, a za popotnika so vsi dnevi enaki, le v nedeljo se bolj spominja doma. Hitela sva proti Oberammergauu, znanem po slavnih pasijonih. Trgi in vasi, ki ostajajo za nama, so podobni našim: dopoldne fantje in možje postopajo pred cerkvami, popoldne pa balincajo po krčmah.

Po šestih urah hoje se naju usmili avtomobilist: droben, razkuštran, neobrit, živahen, prijazen starejši možic. Avtomobilček je zanemarjen, že dolgo ga ni opral, vse je razmajano, kot da se bo vsak hip razsul. Prtljaga je v divjem neredu: na zadnjih sedežih so nametane vsevprek srajce, kravate, knjige, časopisi, steklenice, zavitki s sadjem in s salamo, hlače in termovka. Komaj se stlačimo vsi trije vanj. Neznanec se veselo smeje, krili z rokama in napenja ustnice, kot da bi hotel nekaj reči, a, jecljač ne more. Nazadnje iztisne: »Ich ... nicht deutsch ... english!«

Živeli Angleži! Škoda, da znava tako malo angleški. Mešamo čase, sklone, spole in besede. Pomagamo si s francoščino in — z rokami. Sijajna zabava! Govori, to je — krili nama o svoji domovini. Tam da je življenje dražje ko na kontinentu. Sam je notar iz Londona. Zdaj potuje po Evropi.

Vprašam ga, ali se človek po petinštiridesetih letih res naveliča potovanj. Hočem preizkusiti očetove trditve.

»O ne! Nasprotno! Čim starejši ste, tem več veste! Čim več veste, tem več hočete videti! To je jasno!«

Tako sem razbral, opazujoč gibe njegovega obraza in močne sive brke.

Drvimo naprej, avto ni tako slab, kot je videti. Razigrani smo, vzneseeni, veselimo se, če se nam posreči pojasniti kako novo misel.

Vprašam ga, kako so mu bili všeč Francozi. Pretirano zravna glavo, roko z iztegnjenimi, suhimi prsti potisne daleč od sebe, a obraz se mu spači, kot da bi použil nekaj prav neokusnega. Po teh kretnjah sklepam, da jih ne mara in da jih ima za ošabne...

Zdaj sem sam. Misli se razpredejo. Vtisi se urejajo. Vsiljuje se mi čudna podoba. Anglež je s kretnjami pokazal, da ne mara Francozov. Oholi so. Maire in kmetje v Franciji krivijo za vse zlo na svetu — Nemce. Nemški Wandervogli z asfalta pa so proti vsem.

12. avgusta 1932.

V mestecu blizu Münchna sva spet trčila na Wandervogla »Nicht gut«. Presenetil naju je, saj sva mu že zavidala, misleč, da se greje pod vročim španskim soncem. Srečanje starih znancev z asfalta je bilo pristrčno. Povabil naju je, naj se mu pridruživa, češ nocoj sta moja gosta. Kakšno presenečenje! Prvič bova v tej deželi gosta! Najprej smo se ustavili na občini, kjer smo dobili vsak po tri listke. Od tam naju je peljal v neko gostilno, kjer je bila že cela armada podobnih popotnikov: jeznih in nasmejanih, predrznih in vročekrvnih, vsiljivih in samotarskih. Na prvi beli listič dobimo večerjo, na drugega prenočišče. Po dolgem času leživa na postelji v sobi za tri, skupaj z večjim »Nichtgutom«, ki si neprestano brunda po Heineju:

»Mein Liebchen, was willst du mehr?«

»Deutschland gut!« mu reče Pic v njegovem žargonu.

»Deutschland gut!« se zakrohoče na vse grlo. Z gornjim delom telesa se vzdigne, popravlja se odejo. Pogleda naju z veselimi očmi. Suhi, podolgovati obraz in majhna pleša nad njim — vse je v krčevitem smehu, kot da bi se napil najboljšega nemškega rizlinga. Srečen je, ne pere ga bavarski dež in ni lačen. Popravljal si je odejo, se lepo pokrival prav do vratu, saj je postelja z belimi rjuhami tudi zanj čudovit luksuz, in spet zabrundal:

»... Was willst du mehr?«

Na tretji listič dobimo zjutraj kavo in košček kruha. Med zajtrkom zveva, da mora vsakdo za odškodnino za hrano in posteljo dve uri delati: od sedmih do devetih zjutraj. Vprašam »Nichtguta«, kako je s tem. Malomarno se zasmije in mi pravi: »Kar po meni se ravnajta!«

Dolga kolona kakih petdesetih oprtnikarjev odklamateri na občino. Visok, močan, postaven delovodja nam razdeljuje delo: desetini da lopate in krampe, s katerimi odkorakajo čistit jarke. Za drugo skupino ima pripravljene metle in voz za smeti. Tretjim izroči žage in sekire. Še veliko jih je, tako da je že malodane v zadregi.

Meni je izročil žago. Z »Nichtgutom« ostaneva kar na občini; dodelijo nama meter debelih bukovih drv. Zagrabim za žago, ki se zarije v debelo poleno, žagovina pa se usipa pod noge. »Nichtgut«, ki je onstran stojala, mi zadrži žago:

»Le počasi. Kdo bo pa tratil sile za tako plačilo! Dve uri sta še dolgi.«

Popustil sem. »Nichtgut« določa ritem dela. Oči ima uprte v delovodjo. Dokler naju gleda, se roke počasi pomikajo, ko nama obrne hrbet, same od sebe

zastanejo in žaga obtiči v surovem lesu. Nevoljen sem, rad bi delal, saj me ti dve uri ne bo vzel vrag! »Nichtgut« pa sede na na pol razžagano poleno in me pouči:

»Zakaj bi delal za to pasje življenje? Vsa ta družba, zakoni, red — veš, zakaj je vse to? Zato, da ne bi nihče ukradel niti beliča. Tisti, ki so na krmilu, se mastijo z milijoni, se pričkajo in čakajo, mi pa smo vedno enaki: lačni in raztrgani. Vrag z vsem skupaj! Le toliko pameti je na tem svetu, da se da pasje živeti. Več, to bi bil greh. A bi lahko . . .

Razvnel se je in raztogotil. Ko se je spet od nekod prikazal delovodja, je poprijel za žago, se zagledal predse in utihnil.

»Glej,« je spet začel, brž ko se je nadzornik oddaljil, »vrnil sem se semkaj na Bavarsko samo zato, da bi dobil čevlje. V Franciji nisem prišel do njih. Zdaj jih imam . . .« Pogledal si je noge s še kar dobrimi gojzericami. »Zaradi teh čevljev sem moral tisoč kilometrov daleč. In zdaj bom divjal kot norec proti Španiji, da me ne ujame jesensko deževje. Glej, ali ni vse to hudič, nesmisel?«

»Toda izkoristiti hočem ta neumna leta in videti svet. Na svidenje v Jugoslaviji!« nama reče ob slovesu.

TONEKOV NASMEH

Spomnim se na Toneka — in vselej me razje občutje krivice; nihče ni kriv, ko ne vemo zanj — saj, jutri tudi za nas ne bodo vedeli — ali še vedno živi, vsaj v meni, Tonekov ljubezenski sonet, živi Tonekova samosvoja, pristna in počestna proza ptujske predmestne siromaščine, živi zanemarjena gimnazijčeva pojava, skregana do kraja s šolo in s profesorji, do konca pa bo živelo z mano Tonekovo ponašanje — to, kar se je dogodilo po aretacijah, na železniški postaji, a že popreje, pred žandarmerijo.

Nekatere nas so pobrali na gimnaziji, nas zvezali v ravnateljevi podolgovati pisarni ter nas odpeljali čez Prešernovo na žandarmerijo. To se je zgodilo enkrat dopoldne, Toneka — ni ga bilo na šoli, ali pa je že tudi nehal hoditi v šolo — pa so prignali popoldne. Bil sem ko po prekrokani noči stепен mladenič — neki svet se je zrušil, enkrat za vselej in do kraja, a novega, našega, tega še nikjer bilo ni, komaj da je zaživel v naši pameti, bolj v upanju kot v pameti — ko... ko da se znenada nismo čutili več. Preplah, ki se je prikradel s prvimi aretacijami, pred dnevi že, je zmehčal duše in telesa; po celem mestu se je govorilo o pretepanjih, Kogej se je v stiski pognal z žandarmerije na ulični tlak. Zdaj smo bili sami tu, na tej krvavi žandarmeriji, v široki izbi ali v pisarni, ko da so nas žandarji čuvali — in lahko smo videli okno, skozi katero se je pognal Kogej... in lahko smo mislili na vse hudo, kar je moral sošolec prestajati, da se je iztrgal krvnikom in se pognal na kamen.

V tak preplah in v takšno neko nedopovedljivo in gluho praznino, ko je bilo vse do kraja razboleno, so se oglasili zunaj te žandarske izbe po kamnitih stopnicah okovani koraki, že naslednji trenutek pa smo zagledali žandarja, ki je vstopil s puško v roki, z nasajenim bajonetom. Za njim, za tem žandarjem, pa se je prikazala v dolgem pisanem plašču, v težkih okovanih čevljih in pod črnim širokim, kmetiškim klobukom, Tonekova postava. Prestopil je prag in dvignil zvezani roki, s katerih je viselo nekaj verige, kakor da bi nas hotel s tem gibom pozdraviti — obraz, okrogli Tonekov obraz, Tonekove tople rjave oči, ki so bile še vse v skrbeh, ko je prestapljal prag, pa so se ob pogledu na nas koj razjasnile in obraz se je tudi že nasmehnil. Samo enkrat se moreš tako nasmehnuti, ko pozdravljaš pošteno tovarišijo — Tonek jo je ta trenutek odkril in celo srce se mu je pokazalo na razveseljenem licu. Zatem se je potegnil za Tonekom čez prag še drugi žandar, tudi ta je prišel z bajonetom na karabinki.

Žandarja sta postavila Toneka čisto v sredo zida ali stene, proč od okna in vrat, da... da se je takoj zazdelo, kako ga imajo posebej na skrbi. Lahko, da sta žandarja storila tako z njim tudi zato, ker nas je novi jetnik na glas pozdravil:

»Fantje, družnost!«

Stiskal je desnico, zvezano z drugo roko, da bi pokazal, kako bi nas pozdravil, če bi mogel, zatem pa samo skrčil prste, ko da bi hotel zamahniti z njimi in povedati: »No, zdaj je tudi po socialdemokraško po pravem, je že revolucija.«

Ne vem več, ne spominjam se, kako smo na vse to reagirali, bilo nam je še vedno strašno pri stisnjenih dušah, ali s Tonekovim ponašanjem je prišel ko znenada med nas neki drugačni svet... prišel je sošolec, falirani gimnazijec sicer, a ki smo ga vsi imeli za bolj svojega kakor kogarkoli na gimnaziji; ta drugačni svet je postajal v zadnjih dveh letih tudi naš, ali Tonek, on sam pa kakor da je bil že del tega sveta, za katerega se je zdaj samo po sebi vedelo, da ga žandarji zapirajo.

»So vas — ?«

Tonek je stisnil ustnice, pogledal je po sebi in pokazal na hrbet, na zadnjo stran, a kar je pomenilo, če so nas pretepali. Gledali smo ga, nič mu nismo mogli povedati pred žandarji. Ali potem, preden smo mu mogli kaj povedati, smo zaslišali skozi tiste stisnjene Tonekove zobe:

»Mene bodo. Oba sta mi obečala.«

In že se mu je tudi raztegnilo okroglinasto obličje, da so se pokazali beli zobje.

Žandarja sta s togimi obrazi to o pretepanju potrdila — in Tonek je še enkrat pokazal bele zobe.

Ta Tonekova volja — bilo je je eno samo kljubovanje — je storila, da smo odšli s pokonci glavami skozi mesto, zvezani in povezani po dva in dva na verigi. Prva na verigi sta bila Tonek in mislim da Centrih, da bi bila tako celi žandarski eskorti najbolj na očeh.

Tja, na ptujsko postajo, smo prišli prezgodaj, ali pa je vlak iz Ormoža imel zamudo; nastalo je — med žandarji — neko nemirno, mogel bi reči, nervozno vzdušje; to, ta nervoza se je začutila že spotoma, ko so nas gnali skozi mesto in nas začeli na tej poti znenada bolj in bolj priganjati. Bilo je pet žandarjev — zdaj ob čakanju na postaji pa je ta nervoza začela znova naraščati. Okoli nas so se nabirali ljudje, bila je že tema, bilo je po novem letu, in jetniki na klopeh, kamor so nas posadili, smo si začeli pošepetavati.

Žandarji so sikali, znenada pa je Tonek pomolil proti prvemu, najbolj staremu žandarju, roko in tudi že zahteval na glas:

»Tu imaš, pa zapestje preveži, celo plavo roko imam — a ne vidiš?!«

Žandar je nekaj zamrmral, a zatem, kakor da si je premislil, sikajoče izrekel:

»Tebe, smrkolin, bom še huje prevezal, da ti bo kri pognalo izza nohtov.«

Tonek je utihnil, samo žandarja je še gledal, srepo, kolikor se je dalo, zatem pa mu povedal, na glas, da so mogli to slišati tudi ljudje na postaji:

»Žandar, čuj, tudi ti imaš otroke — tudi tvojim otrokom se zna zgoditi, da bodo prosili koga milosti — bog daj, da ne bi naleteli na žandarje tvoje sorte, na takšno žandarsko pamet!«

Vse hudo bi se moglo zgoditi po takih Tonekovih besedah, ali zgodilo se je tisto, česar nisem nikoli pričakoval in nikoli ne bi — žandar je odpel torbo in poiskal ključ, da sem lahko videl, kako so se mu, žandarju, potresale roke, ko je zatem odklepal žabico na Tonekovem zapestju ter zatem zapestje na novo prevezal.

Enkrat potem smo se odpeljali — in v tistem dolgem kupeju, dolgem tudi po času, ko smo se vozili do Ljubljane, mi je Tonek — sklonil se je ko v spanju proti meni — trdo, besedo za besedo, povedal:

»Si videl, si videl tega starega žandarskega rablja? Tudi njega drži življenje nekje za golšo. Boji se, jutrišnjega dneva se boji, to je, boji se našega dneva — a Tonek, Tonek se nima česa bati. Tudi, če jih fašeš, kaj bi to!«

Se enkrat v kupeju — bilo je pred vsem tistim, kar nas je čakalo v Ljubljani, sem videl Tonekove zobe, ko da jih ne bi mogel skriti, bilo je od veselja in od zmage. In zatem — minilo je deset let — sem jih nosil v očeh, enako ko njegov smeh v ušesih, ko sva odšla z Marijo z Roga v glavni partizanski štab — bilo je štiriinštiridesetega leta, jeseni —, da bi se srečala s Tonekom in da bi prišel k nam, v Pravico. Ali — pred štabom so naju ustavili za celo uro, ali za dve uri, dokler ni potem prišel Magajna, z žalostjo v očeh ter proti nama samo odmahnil, ko sva hotela zvedeti, kaj je narobe.

Nisva se mogla več srečati, nič več se nisva videla, Toneka je na smrt zadelo, s komandantom vred. Lahko sem še zvedel od Ratka, kaj so se poprejšnjo noč s Tonekom spominjali, dolgo v noč je tekla govorica — ... ali vse to je bilo poslej že ko rekviem, kakor je bil rekviem to, kar mi je pripovedoval — enako še v partizanih — Seliškar. Tone Seliškar je tiskal njegovo prvo prozo, kakor mojo, in nikoli, mi je pripovedoval, ne bo pozabil zagorelega fanta, kako je prišel s sandali in s kitaro peš od Ptuja do Ljubljane — po honorar za svojo prvo zgodbo. S tem honorarjem, mu je povedal in se smehljaj, bo mati kupila doma prase, pač zaradi kolin pozimi. Nikoli pa, mi je večkrat pripovedoval Seliškar, ne bo pozabil smeha tega dobrovoljnega fanta, a prav tako ne trdožive volje tega faliranega gimnazijca.

Večina Žnidaričeve poezije in proze je bila objavljena v gimnazijski Rasti, v obeh letnikih, zatem v Zvonu.

TEŽKO BI ZAPISAL

Teško bi zapisal, da je bilo na gimnaziji — bilo je na ptujski gimnaziji — kakšno posebno literarno vzdušje; težko bi zapisal, da bi bilo literarno hotenje, literarna ambicija, ta mati vseh literarnih pregreh, tista, ki nas je nekatere pripeljala do pisanja — na začetku je bilo navzkrižje s svetom; bilo je navzkrižje, ki je terjalo, da bi povedal, kar ti je obležalo na duši, in da bi hkrati tudi protestiral.

Zelo hitro so bila mimo prva opijanja nad življenjem samim; začutil si, da ti gospodariš s plugom, da te plug ne meče več . . . , znašel si se v ranem jutru med kosci in zlahka držal red ko kateri koli drugi med kosci . . . , znašel si se med grabljicami, na krmi, in se zavedel življenja . . . Na zimo, o Martinovem, je stari Duh, kočar in haloški viničar, povedal zgodbo o nesrečnem vajencu. Pob se je zavlekel skozi veho, da bi ostrgal doge, a staro in komaj iztočeno vino je bilo premočno, doge so bile prenapite, da bi zdržal — vajenca je omamilo. Ljudje, sodarji, pa so prižgali žveplo, zabili veho, zatem pa nalili novega in pretočenega vina v sod. Nihče ni vedel, kaj se je z vajencem zgodilo, ali ob letu ni bilo boljšega vina v sodu, ne boljšega in ne bolj čistega; ko pa so stočili vino in odprli veho, so našli same ko apno bele kosti.

»To je tako — vino . . . to je tako — človek . . .« je govoril Haložan in kazal rumenkaste in oškrbljene zobe, »bolj čistega, bolj močnega vina ni še nihče pil . . .«

Sedel sem na plohu, s kozarcem iz škafa zajetega vina v rokah, poslušal sem mlado vino, kako je drlo med pretakanjem iz soda, ter se zazrl v viničarjevo ostarelo obličje — vse je bilo tako, kakor da se mi v tem vinskem zadahu in v kleti odpirajo neznane in neznanske sile življenja in sveta. Literarni mladenič se je do kraja opijanjal nad vsem takšnim in prijel za pero; vendar pa, samo takšno opijanjanje nad življenjem, opijanjanje zgolj zaradi opijanjanja samega je bilo bolj kratkega veka — pod pero se je vsililo to, kar je v mladeniču teže obležalo, a to je bilo ponižanje človeka, bila je grdobija človeka nad človekom.

Cigani so prihajali na pašnik vsako leto, kot da bi imeli tam že svojo pravico. Zapeljali so vozove ob jelše in vrbače, ob Grajeno ter potegnili čez vozove plahte. Otroci smo jih gledali z njiv in čez cesto, pašnika smo se takrat raje ogibali. Tako je prišla potem ciganska deklica okrogla, zamazano rjava punca, z razpuščenimi lasmi in v rdečkasti oblecki — sem čez cesto, kjer sem pasel, ter mi ukazala, naj ji pokažem roko. Rekla je, da mi bo vedeževala, a jaz da ji moram za to kaj dati, sicer da ne more nič videti in povedati. Ničesar nisem imel, samo jabolko v žepu, debelo in rdeče jabolko, in tako je zahtevala potem jabolko. Hotela je vedeževati, po vsej sili, a za to je hotela nekaj dobiti, karkoli . . . Vzela je jabolko, prišla za roko in začela z iztegnjenimi prsti potegovati po dlani, kakor da bi hotela

dlan odgrniti, da bi laže brala. Govorila je z zatezajočim otroškim glasom, kaj je napovedovala, pa ne bi mogel več povedati; le tega se spominjam, kako mi je bilo ves čas strahovito nerodno, da me ne bi od hrama sem kdo domačih zagledal s ciganko. Vse bi ji dal, ne le jabolk, bila mi je všeč, a za nič na svetu ne bi prenel, da bi me kak otrok, brat ali sestra podražil s ciganko.

Tako je bilo s ciganko, kmalu potem pa sem se znašel s sosedovima otrokoma na pašniku; oba sosedova sem poznal kakšno leto, odkar so se njihovi preselili v našo soseščino, in še danes ne vem, kako da sem jima takrat ministriral, lezel za njima.

Bilo je že k noči, ogenj pod nami in pod cigansko plahto je žarel in razsvetljeval staro košato ciganko in rdečkasto oblečeno cigansko deklico; obe ženski sta čepeli ob ognju ter imeli opravka z ognjem in z večerjo. Takrat je sosedov Franček zaklical proti ognju in povprašal staro ciganko, če nam da Katiko — na glas je zaklical, zakaj nam jo naj da. Deklica se je zagledala proti nam, na stezo, da so jo bile potem samo še oči, stara pa se je dvignila, ko da bi nas hotela pregnati; ali že se je obrnila, nekam nazaj, in poklicala cigana. Videl sem še, kako se je dolginasti cigan na vozu začel dvigati, potem pa samo še vem, da sem tekkel, tekkel, s sosedovima vred, ki sta kar cvilila; tekla sta, ker sta se bala, a jaz zato, ker me je bilo znenada strahotno sram. Poslej, vse tiste dni, ko so bili cigani še na pašniku, sem pasel za hišo — za nič na svetu se ne bi mogel več srečati s cigansko deklico, z njenimi proti nam zagledanimi očmi . . ., v zemljo bi se vdrl, ko bi naši doma zvedeli, kaj smo storili . . . Grdo mi je obležalo na duši in prva črtica, ki sem jo napisal za Rast na gimnaziji — začeli smo izdajati časopis, bilo je v šesti — je povedala to grdobijo; hotel pa sem, naj bi svet to razumel in tako je nastal naslov črtice — Greh ali Otroci, ne spominjam se več dobro.

Ali takšna krivica ali grdobija, ki jo je človek storil človeku bolj iz objestnosti kakor iz česar koli drugega, se je kmalu umaknila drugi krivici, krivici in nasilju neke družbene plasti nad neko družbeno plastjo. Leto kasneje so izšli v Rasti Kopači, začetek Kopačev. To je bil popis težkega dela v strminasti in ilovnati zemlji, noge kopačev in kopačic in ilovka, vse je bilo eno — ni pa ostalo vse pri rumenkasti ilovnati barvi. Viničar se je uprl zemljiškemu gospodu, ko je dobil za šolarjevo delovno silo dva dinarja — sam viničar je dobil na dan in pri kopi brez hrane štiri ali pet dinarjev. Viničarjeva hčerka je nesrečna in se prepira s fantom: dela ni več in z Lojzo se ne moreta vzeti. Takšno do kraja napisano črtico je tiskal potem Zvon; ne bi je poslal reviji, ko ne bi bilo profesorja Oniča na gimnaziji; lahko je tudi, da je ne bi natisnili, ko ne bi bilo takrat Seliškarja pri Zvonu.

Zatem sem nekaj časa, bilo je nekaj mesecev, bolj malo pisal, vendar pa me viničarska in kočarska siromaščina ni več zapustila, ko da mi je za vselej obležala na duši. Če se je stari viničar zamislil nad krivico, ki se je dogodila njegovemu šolarju, če je zaradi te krivice oporekal, se sprl, in če se je mladi napil ter udaril nevesto, ko ni bilo dela, pa tudi življenja ne za mlade, ni moglo ostati vse zgolj pri teh zapisovanjih in jezi — krivica in težave siromaškega življenja so bile hujše in hujše, terjale so spor. Če je kočarka, mati kopice otrok, ubila kradljivega in nasilnega preužitkarja, da bi zadostila občutku krivice in si tako pomagala, pa kočar-kin mož, ko se vrača brez dela, dvigne stisnjeno pest ter pove:

»Mi jih bomo pobili, mi . . .«

Od Kopačev in do te druge novele — Kočarjev, se je z nami na gimnaziji veliko zgodilo. Prepovedali so nam Rast, gimnazijci so se znašli v skojevskih vrstah.

Občutje krivice in onemogli protest, vse to se je začelo umikati zavestnemu spoznanju; siromaščina in krivica nad siromaščino, vse to se je znašlo v razredni družbi, v družbi, ki je bila preklana na dvoje in v kateri smo se mi s to siromaščino vred začeli zavedati, da je potreben boj, boj brez milosti, a da je za ta boj potrebna zavest in organiziranost in — žrtve, čeprav... čeprav takrat nihče ni mislil na življenje. Rad bi zapisal, da brez te osveščene presoje ljudi in časa, se pravi družbe okoli sebe, ne bi nastajala pod našimi peresi osveščena siromaščina, tista in takšna siromaščina, ki je našla nekaj let kasneje, ko se je začel naš veliki boj, svoj prostor in svojo besedo v tem boju... — rad bi povedal, da je lahko le tak junak v naših povestih, ki je vedel, zakaj silo trpi, v tem boju veliko ali največ storil in pomagal. Vloga literature ali pisanja v takšni družbi nam je bila znenada jasna in določena, postajala je dolžnost borca.

Ali, vseeno, bili smo mladi, še strahotno mladi in nezreli mladeniči, in tisto veliko življenje, tudi življenje velikih, se nam je še tako malo odgrnilo... — in toliko življenja nam še ni bilo odkritega. Končal sem Kočarje — bilo je v novoletnih počitnicah — in kočar je dvignil pest, kočarka se je znašla pred arestom, jaz pa sam ko mlad in reven pisatelj nisem nič vedel, kako bo ta pest udarila, kako bo s kočarko v arestu... Strastno smo si želeli spoznati življenje, strastno smo čakali na veliki čas, čeprav je lahko bil vsak dan bolj in bolj zastrt — no, meni se je vsaj nekaj kmalu, prekmalu začelo odkrivati: čez dober teden ali dva, potem ko sem končal Kočarje in ko se je kočarka znašla pred arestom, sem bil sam v arestu... — življenje, za katero smo se bali, da bo šlo mimo nas, nas je zajelo s tako silo, tako na stežaj in s tako strahoto, brez milosti, brez prizanašanja se nam je odkrilo, da skoraj ni peresa, da bi ga izpričali, popisali. Vendar pa, zapoved je, treba je nenehno delati, nenehno je treba spoznavati in razumevati življenje, da bi mogli ljudem veliko povedati, največ po svojih močeh. Sam sem začel takrat v ljubljanski ječi pisati še druge povesti o kočarjih; živel sem z njimi, ko da ne bi bilo zidov in ne križev v celični lini... — vseeno pa to delo še dandanašnji ni končano.

Dr. Jože Potrč

Rudi Ilec

SPOMIN NA DR. JOŽETA POTRČA

Dr. Jože Potrč je bil eden med prvimi organizatorji naprednega gibanja v Ptuju in njegovi okolici. Kot nekdanji dijak ptujske gimnazije, maturiral je 1922. leta, je imel tudi močan vpliv na poznejše generacije dijakov v Ptuju. V njem so vselej videle človeka, ki se bori za napredek, resnico in pravico.

Prisluhnimo, kaj nam o dr. Jožetu Potrču pripoveduje avtor tega sestavka:

Jožeta Potrča sem spoznal v dijaških letih. Že takrat je nepozabno usmeril moje življenje. Vselej mi je bil zgled resnično dobrega in plemenitega človeka, ki me je vodil vse do svoje prerane smrti.

Čeprav je bila njegova življenjska pot tvegana, polna najhujših preizkušenj, se nikoli ni omadeževal; ne v stari Jugoslaviji, ne med okupacijo, ne v letih graditve socializma. Iz vsake njegove besede je izžarevala vdanost delavskemu razredu. Toplo in pristrčno je znal pridobivati za stvar napredka in pravice zlasti male ljudi, viničarje in kočarje v Slovenskih goricah, na Dravskem in Ptujskem polju in po Halozah. Ptujski delavci in dijaki so ga imeli kratkomalo za svojega voditelja. Ob njem so zrasli mnogi komunisti iz Ptuja in okolice v vidne in pomembne borbe.

Bil je nadarjen in načitan, vsestransko razgledan, skromen in preprost, delavski stvari pa tako vdan in zanjo tako požrtvovalen, da v doslednosti in strogosti do sebe nikdar ni popustil; in zato je imel neusahljivo moč, moč zgleda, ko je pridobival sodelavce za vdano opravljanje najtežjih nalog. Kamorkoli je prišel, med kmečko ali mestno ljudstvo, povsod so občutili, da je med njimi pomemben človek. Prepričljivo in vztrajno je znal pridobivati tudi tiste, ki so podvomili v njegovo marksistično besedo in misel. Ob vsakem času in ob vsakem vremenu je prihajal iz oddaljenega Desternika v Ptuj na predavanja Vzajemnosti, Delavske univerze, Sokola in dijaških društev, kjer je z močjo dokaza in gorečnosti spodbijal nasprotna nemarksistična mnenja. In pri tem nikdar ni bil grob, nevljuden ali nestrpen. Redkokdo je znal biti tako kulturnen z ljudmi nasprotnih nazorov in stališč.

Ljudstvo je pravilo dr. Potrču najraje po domače »naš Južek«. In čeprav smo bili komunisti tiste čase ožigosani po sovražni propagandi za najslabše ljudi, brez moralnih vrednot, čeprav so nas imeli včasih tudi za barabe in razbojnike in

so pobožni ljudje na kmetih celo menili, da tam, kamor stopi komunist, še trava ne raste več, so sodili o Južeku vsi brez razločka, da je dober človek. Cenili so ga kot zdravnika, ki vstane sredi noči in gre v vsakem vremenu tudi čez daljne griče k bolniku in računa le malo, neredko, revežem, celo nič.

Južek je zvesto in neizpremenjen prihajal med svoje ljudi tudi takrat, ko je bil na vodilnih položajih in preobremenjen z odgovornimi nalogami.

In zato je zaživel duh legendarnega zdravnika, komunista, prijatelja ljudi — »našega Južeka« — med ptujskim ljudstvom in živi dalje.

PROFESOR

Naš rojak, pisatelj Ivan Potrč, je v črtici »Profesor« upodobil lik progresivnega, z dijaki čutečega profesorja dr. Franja Žgeča. Po pisateljevi izjavi je zgodba popolnoma resnična. Dejanje je postavljeno v čas pred drugo svetovno vojno, in sicer v leto 1934, ko so zaprli nekatere dijake ptujske gimnazije, med katerimi je bil tudi pisatelj sam.

Brali smo Cankarja, a tudi drugače smo bili prepričani v tistih predvojnih in predmaturitetnih letih, da so profesorji poglavitni začetek vseh naših krivic in vseh dijaških nadlog. Čez noč se je zgodilo, da ni bilo v našem razredu nikakšne avtoritete več. Najhujše je bilo v šesti; po novem letu ni bilo domala tedna več, da ne bi bilo kakega ukora, začelo se je z razrednico in z razrednikovimi ukori, zatem je prihajal v razred ravnatelj s svarili in z ukori, vse dotlej, dokler ni prišlo zadnje mesece celo do izključitve; dva dijaka, kasnejša revolucionarja, sta morala opraviti izpite čez šesto v drugem mestu, tretji izmed izključenih je bil Flajs. Ta Flajs je enkrat poprej že odšel z gimnazije; prijavil se je k mornarici, v Kotor, a se je tam nekako izmotal, napravil izpit čez peto in nas v šesti dohitel.

Prihodnje leto, v sedmi, ni kazalo nič drugače. Novi ravnatelj, znan sokolaš, je oživil na naši šoli vrsto organizacij, ki naj bi zajele in zajezele neugnano in neukrotljivo silo šolarjev, ni pa nič kazalo, da bo vse to kaj pomagalo — slavni in zloglasni šesti je sledila slavna in zloglasna sedma.

Takrat se je zgodilo, koj skraja leta, da smo dobili za nemščino novega profesorja. Čakali smo na nekega Korošca, ki se je vozil na našo gimnazijo iz Maribora, petindvajset kilometrov daleč, ki se za nas ni kdo ve kaj menil, kakor se tudi mi zanj nismo, ne zanj in za njegovo nemščino — ali namesto njega je stopil v razred nov profesor, suh in srednje velik možki, z nenavadno drobno glavo in s štrlečimi ušesi. Te posebnosti novega profesorja smo lahko hitro opazili, zakaj imel je gladko obrito glavo.

Drugače brezbrizen razred se je hipoma zganil in se nekam poravnal, kar ni bila njegova navada; kot da bi ga nenadna navzočnost novega profesorja prese-netila in ga zmedla. Tudi profesor sam ni imel običajnega profesorskega na sebi, kar se je pri drugih po navadi kazalo v zlikanosti in strogosti prvega nastopa; prišel je med nas z malce negotovimi koraki in z nasmehom, ko da pozdravlja stare pajdaše in tako se je potem tudi pripetilo, da je nekdo, prišlo je iz zadnjih klopi pri oknih, začudeno zavzdihnil ter v enem izmed domačih krajevnih narečij na glas pozdravil.

»Bog daj profesor!«

Ves razred je vedel, da je nesramni vzklik Flajsov. Po prostoru med stenami je nastala tišina; razred je čakal, kako in kaj bo profesor odgovoril na to, kako bo napadel; to ne bi bilo za razred nič novega, bil je tega vajen. Profesor pa, ki se je že od vrat sem napolnil proti klopi in na oder, je zastal z nogo ter se v zadregi in z nasmehom zazrl po klopih, kot da bi znenada ne vedel več, ali naj še stopi kak korak naprej ali ne; knjiga, ki jo je držal z obema rokama in jo nosil pred sabo, kot da bi jo komu molel, se je potresla; tudi profesor sam se je potresal, kot da bi mu žile utripale.

To je trpelo trenutke, dva, nato nas je pozdravil.

»Dober dan, sedmošolci!« je rekel znenada, enako po domače ter nas bolj vprašujoče gledal, ko motril, da razred ni vedel, ali je to zdaj njegov odgovor Flajsu ali pa sploh tako pozdravlja. Zresnil se je, zamahnil s knjigo proti tlam in rekel:

»Sedite!«

Obrnil se je malo pred klopi, kjer se je ustavil, in odšel proti katedru. Po klopih za njim se je dvignil šepet in šum. Položil je knjigo na kateder, nekoliko počakal, ko da bi razmišljal, in se obrnil znova proti razredu.

»Kaj?« je vprašal. »Prva ura je. Kaj, ali ne molite? Kateri je reditelj?«

V peti ali šesti klopi se je dvignil Ciglar, ki je bil tisti teden reditelj, izstopil in se postavil poleg klopi, bil je neobičajno tenak in dolginast, dvignil je glas in začel pojoče drdrati kratko predpisano molitvico... — nenadoma pa se mu je glas nekje v sredi pretrgal, znenada, ko da bi luč ugasnila. Ciglar, ki je bil takih stvari pri svojem učenju na pamet vajen, je vrgel glavo nazaj in pogledal nekam proti stropu, dvakrat ali trikrat povzel zadnje besede z istim pojočim glasom, ni pa nič pomagalo, ni prišel dalje ko do »stvarnika našega«, to je do tja, kjer se mu je prvič pretrgalo. Začel je mrmrati in se obračati ko medved; stikal je po žepih, ali listka z napisano molitvijo ni našel. To je bil maihen štirioglat listek z besedilom, ki je bilo napisano v prav tako kvadratasti obliki; molitev je bila po vsebini neke vrste enotna moka, enaka za vse državne veroizpovedi, ter je imela eno edino obliko, da je bila kratka. Profesor, ki je stopal med molitvijo proti odru, je začutil razred. Okrenil se je, zagledal zbezanega Ciglarja in hahljajoči se razred. Dekleta v prvih klopih so se obračala in se smejala, Flajs zadaj je glasno pripomnil:

»Pjé, far, če ti bo pri meši tako zbegnilo...?«

Ciglar, ki je bil znan ministrant in za katerega smo vedeli, da bo šel v lemnat ter ga je gimnazija zategadelj na kratko tudi klicala za farja, je pogledal profesorja in se hotel nasmehnuti, ko da bi se mu hotel z nasmehom opravičiti; ali ko je opazil, da ga novi profesor ne prebada zaradi nesreče, ki se mu je pripetila, in da se mu celo nasmiha, je zasukal glavo in pogledal pisano po zadnjih klopih. Ta njegova sveta jeza je priklicala nasmeh tudi na profesorjev obraz, dobrovoljen in razumevajoč nasmeh, brez trohe posmehljivosti; ta nasmeh je prišel tudi na šolarje in razred se je veselo zasmel. Ciglar je iskal z užaljenimi očmi zaščite pri profesorju, ali se je srečal z nasmehom ter se je nazadnje še sam nasmehnil.

»Gospod profesor...« je zajecjal.

Ali profesor je jel zamahovati z naprej stegnjenimi rokama, naj sede, kot da bi hotel povedati njemu in razredu, da ni nič hudega, kar se je zgodilo.

Klopi so se veselo razgibale, vse po razredu je bilo veselo. Profesor je počakal, da je prvo veselje minilo in jel s tistimi naprej stegnjenimi rokama miriti sedmo, naj bo tišja.

»Počakajte! Ali ne bi raje zapeli?«

Zazijali smo vanj, ne da bi vedeli, kaj naj mu odgovorimo. Gledal nas je, kot da nas ceni, in povedal:

»Taka molitev, to so samo besede ... Vsak dan jih slišite, sčasoma jih ne slišite več ... Ali ni res? Raje bi kakšno zapeli ... Katero znate?«

Take besede o oficialni molitvi, pri kateri smo se morali pri drugih profesorjih nadvse spodobno vesti, so nas presenetile in zmedle, ali samo skraja ... Zatem je prisiljeno spoštovanje skopnelo, na mah, ko majniški sneg. Kar nam je novi profesor povedal, je bila resnica, bilo je skratka nekaj, kar je bilo po naše in kar je predstavilo novega profesorja med nas in med klopi. Gledal nas je vprašujoče in čakal, da mu povemo, katero bi zapeli. Vrste po klopeh so se znova razgibale, zaslišalo se je glasno šepetanje, neko dekle v prvi klopi je poskušalo zapeti šlager, a se je koj zahihitnilo. Profesor se je napravil, kot da je ni slišal. Flajs je stegnil roko, vstal in na glas, ko da bi bil vprašan in bi vedel odgovor, povedal:

»Bože pravde.«

Zdaj se je ozrlo vse po klopeh. Obrazi, ki so pogledali Flajsa, so bili radovedni, malce presenečeni in nekateri tudi vprašujoči. Razred je Flajsa poznal, vedel, da ni neumen, kakor se je hotel napraviti s tem, ko je rekel, da bi zapeli himno. Flajsovo obličje je bilo resda obličje na moč naivnega fantka, ali ves razred je čutil, pa tudi videl, kako tičita za nagnjeno glavo in za bedasto zapotegnjenim obrazom dijakovega obličja, za globokimi, vase potegnjenimi in za enako bedasto nedolžnimi očmi porogljivost in zafrkavanje. Dijakinja, ki je zapela šlager, je vzkliknila, ko da bi se bila opekla. Pogledi so obviseli na novem profesorju. Temu so se narahlo potresle roke, zatem pa je z odločno kretnjo pokazal Flajsu, kaj naj stori, in odločno zapovedal:

»Sedite!«

Razred je otrpnil, pričakoval je pridige, ali tudi zdaj se ni zgodilo nič takega. Profesorjev suhi in trdi obraz se je počasi zmehčal, vsa zaskrbljenost je izginila z njega in razumevajoče se je nasmehnil; napravil je kretnjo, naj si tega zaradi dijaka v zadnji klopi ne jemljemo k srcu, ko da tudi on ve, da z dijakom ni vse, kakor bi moralo biti.

»Take pesmi,« je rekel profesor in se smehljaj, »take pesmi so samo za slovenske politike ... S takimi pesmimi je kot z molitvijo ... Besede ... besede ... Ali ne?«

Hotel je, da bi mu odgovorili, da bi mu prikimali, in zares, to se je tudi zgodilo. Oči so se začele veselo zazirati v novega šolnika, v ozkem in v tistem domala koničastem obrazu je začutila sedma nekoga, ki je bil takih misli, kakor so bili oni, šolarji. In ti šolarji so se začeli zdaj smejati, se obračati proti zadnji klopi, kjer je sedel Flajs, in se posmihati. Ta je bil presenečen, nenadna sprememba ga je spravila v zadrego. Nekaj trenutkov je še zdržal, poskušal je zreti naivno in bedasto v vesele obraze, znenada pa se je poniglavo nasmehnil, hkrati pa tudi že zardel, ko da bi ga kri oblila. Rdečica je prišla sama od sebe in nič drugega mu ni kazalo, ko da je sklonil glavo. Razred se je na glas zasmehjal; vendar pa veseli posmeh ni veljal profesorju, kakor se je to godilo po navadi, veljal je Flajsu, ki je nazadnje staknil svojega mojstra. Da pa je bila mera zanj polna, se je zgodilo še to, da je profesor odšel do zadnjih klopi, se ustavil pred Flajsom in mu rekel blago, kot da bi se mu hotel oprostiti.

»Vstanite!«

Dijak se je predejal, ko da premišljuje, kaj naj stori, nato pa se je hitro dvignil. Hotel je pogledati profesorju v obraz, a je potem glavo povetil; takega spokorniškega obličja razred na Flajsu še ni videl.

»Bože pravde,« je rekel profesor, ko da mu vso reč pojasnjuje, »boste lahko peli na Vidov dan.«

Učenec je do kraja zardel; Vidov dan je bil ob letu, ko so se delila spričevala. Skrita ost ni prizadela samo Flajsa, ki je globoko sklonil glavo, vznemirila je tudi razred in ga utišala.

Profesor je pokazal Flajsu naj sede, kar je ta tudi takoj storil; zapičil je pogled v klop in se ni nikamor več ozrl. Zatem je profesor odšel pred klopi in jel razred znova nagovarjati.

»Kako drugo bi zapeli ... Kakšno drugačno ... Tisto gotovo znate, tisto — Dekle, daj mi rož rdečih ...«

Takšnih drugačnih, zaljubljenih, v šoli nismo prepevali; znova nismo vedeli, kaj bi storili, domala da nismo jeli zardevati; nasmihali smo se in pokazali docela nebogljene.

»Kaj pa, če bi vi zapeli?« je profesor vprašal Ciglarja.

Reditelj se je začel izgovarjati s posluhom, profesor pa ni popustil.

»Odkod ste doma?« ga je povprašal.

Ciglar je povedal; bil je iz spodnjih krajev in zdaj se je izkazalo, da je tudi novi profesor doma od tam nekje, od spodnje strani.

»Kaj, ali še niste bili med kosci?«

»O, bil!« je odgovoril naglo dijak. »Saj sem za prednjaka pri košnji!«

»Potem tudi požete naprej,« mu je prigovarjal in začel potihom:

»Dekle, daj mi rož rdečih, rožmarina, dekle daj ...!«

Prestal je, počakal na Ciglarja in zdaj sta začela oba. Ciglar je zapel s tenkim in zasiganim glasom ter ta glas ob koncu druge kitice do konca dvignil. Profesor je znižal glas in nehal peti, vendar pa, ko je končal, Ciglar ni sam pel, ves razred je zapel za njim. Učenci so hoteli vstati, profesor pa jim je kazal z roko, naj kar sede, pa tudi to, naj tiše pojo. Ciglarja je zalila kri ko malo poprej Flajsa, mi pa smo peli za njim o rdečih rožah. Žalostna pesem je legla s sladko otožnostjo na pevce, celo Ciglarjev zasigani glas nam je bil domač in drag, srca so kar na lepem postala žalostna, sami ne bi mogli povedati, zakaj nas je stisnilo v prsih.

Po tej pesmi je začel profesor z nemščino.

Dobro leto kasneje, prve dni po novoletnih počitnicah, so v mestu zaprli več ljudi. Aretirala je žandarmerija, po mestu in okolici. Prvega so prijeli Spolenjaka, starega komunarda in mitroviškega arestanta, za njim nekaj komunistov in nekaj srednješolcev, samih takih, ki so bili ali izključeni ali pa zaradi starosti niso bili redni dijaki, med njimi je bil tudi Flajs. Za vse druge, ki smo ostali zunaj, so bili dnevi napeti. Dva dni ni bilo nikakršnih aretacij več, raznesle pa so se govorice, da na žandarmeriji pretepajo in mučijo. Žandarmerija je bila v isti ulici kot gimnazija, komaj nekaj korakov nižje od šolskega poslopja, da je bila napetost v šoli toliko večja in neznosnejša. Oziral sem se skozi šolska okna na grad, osma je bila v zadnjem nadstropju, in vselej me je spreletela sladka groza, ko sem zagledal preko streh na grajskih zidinah veliko in z minijem narisano znamenje oktobrske revolucije — poti nazaj ni bilo več, tisto rdeče znamenje tam je bilo še narisano ter je napovedovalo svoj čas, preko gimnazije, preko mesta in da-

leč po Polju onstran reke. Zatem se je razneslo, da se je Flajs pognal na žandarmeriji skozi okno in da so ga vsega okrvavljenega odvlekli nazaj, nekateri so videli na snegu sredi ulice, kamor se je bil pognal, sledove krvi. Sledile so nove aretacije. Po šolski uri, ki jo je imel profesor, kakor smo mu po onem prvem srečanju pravili, me je ta dohitel na hodniku in odšel z mano na dvorišče. Zima je pritisnila in tam ni bilo žive duše, gole veje kostanjevega drevja so štrlele v zrak ko okrepenele; tudi midva sva se komaj enkrat sprehodila po tenki plasti čez noč zapadlega snega; ko sva se vračala, mi je profesor, ki so se mu roke potresavale huje ko po navadi, s tihim glasom dejal:

»Flajs, pravijo, izdaja.«

Nisem vedel, kaj naj rečem, vzelo mi je sapo. Flajs s svojo gotovostjo in neizprosnostjo je veljal v naših srednješolskih očeh za malega Stalina; noga mi je zastala, novica me je poparila, pomenila je domala toliko kot pol aretacije.

»Pojdiva,« je dejal profesor tiše: pogrknil je in me vprašal: »Ali bi se lahko oglasili pri meni... doma... Material bi odnesli... Jaz ne morem... Videli boste...«

Še je hotel nekaj povedati, ali zazvonilo je in po hodniku in stopnicah so se vsule gruče šolarjev. Profesor mi je zrl v oči, po vsej priliki mi je hotel še nekaj povedati, znenada pa se je zdrznil, se obrnil in me pustil ter odšel naglo in s tisto svojo naprej potiskajočo levo nogo po hodniku in v razred. Stal sem nekaj trenutkov in zrl za njim, zatem pa tudi sam odhitel po stopnicah. Med tekom sem se zaletaval v šolarje ko mesečen.

Popoldne sem se oglasil, profesorjevo stanovanje je bilo precej iz mesta. Pozvonil sem in s strahom čakal. Nekdo je prišel po hodniku, odprl linico in zatem vrata. Zagledal sem splašen in od joka zaripel obraz profesorjeve žene; razširila je oči in se komaj zadrževala, da ni izbruhnila. Odšla je tiho nazaj v sobo. Ostal sem sam na tem hodniku. Zaslišal sem nestrpen ženski glas in hlipanje ter mrmrajoč profesorjev glas, ki je po vsej sili hotel nekaj dopovedati. Prišel je profesor, mi od daleč pomolel roko in me pozdravil s svojim dobrim dnevom. Hladna profesorjeva roka se je potresala. Zrl je vame nekaj trenutkov in nato rekel:

»Počakaj malo!«

Odšel je z drsajočimi koraki in izginil v ozadju skozi vrata. Ženska v izbi je znova začela vpiti, vpila je zatišno in po nemško, ali dve besedi sem vseeno razumel — bili sta »ich« in »scheiden« — grozila je z ločitvijo. Profesor se je vrnil z zavitkom in mi ga izročil. Spravil sem ga v aktovko, vpitje v izbi je bilo glasnejše in razločnejše, zdaj je vpila zaradi otrok, da jih bo pobrala in šla.

»Ali Flajs zares izdaja?« sem vprašal. »Izdaja... Vse izdaja...«

Čutil sem, kako me je vse tiščalo za grlom. To zaradi profesorja in zaradi žene me je presunilo še bolj kot tisto zaradi Flajsa. Odprl se mi je pogled v neko življenje, ki je bilo strahotno daleč od tega, kar si je dijak predstavljal o profesorju.

Čez kak dan sem se tudi jaz znašel na žandarmeriji. Žandarji so vdrli med poukom na gimnazijo, nas zvezali v ravnateljevi sobi in nas odpeljali najprej v žandarmerijo in od tam v Ljubljano, v jetnišnico. Flajsa in druge so odpeljali nekaj dni poprej, zato se z njim na poti nismo videli. Čez kak teden, ko sem v celici, v kateri sem bil od prvega dne sam, premagal bolečino in obrisal solze, ki sem jih nesrečni pob potočil zaradi svoje usode, sem jel stiskati pest in se čez noč zbral. Prisluhnil sem enakomernemu trkanju, ga razrešil in se potem še tisto noč

pod odejo naučil abecede. Zjutraj, komaj se je zdanilo, sem udaril po steni in počasi brzojavil:

»K-d-o t-a-m?

»F-l-a-j-s« je bil odgovor.

V resnici, pod mano, v pritličju je bil Flajs. Novica me je vznemirila, vendar sem ga poprej, preden sem docela dojel, da je on, še vprašal za ime njegove sestre. Tudi ta odgovor sem dobil takoj. Zatem sem vprašal: »K-d-o n-a-s j-e i-z-d-a-l?«

Dobil sem odgovor, ki mi je odvzel zaradi nesramne odkritosrčnosti sapo:

»J-a-z.«

Nehal sem trkati. Zarožljali so tudi ključi, odpirati so se začela vrata celic, moral sem odnesti posodo in dobil sem prežganko, kruh in vodo. Po zajtrku je poklical Flajs:

»Kako je s p-r-o-f-e-s-o-r-j-e-m?«

»N-i-č« sem odgovoril.

Nekaj minut je bilo trkanja, potem pa je spodaj udarilo po steni, da bi prisluhnil. Sprejel sem črke ene same besede:

»H-v-a-l-a.«

Več ta dan do večera s Flajsom nisva trkala. Vse so nas pestili zaradi profesorja. Flajsa so celo pretepali, da bi zvedeli, kako nas je profesor vzgajal za revolucijo, kako je delal z nami — ali o profesorju niso zvedeli nič, niso ga zaprli.

Odlok okrožnega sodišča v Ljubljani se glasi:

IX. Kzp 1606133

Ravnateljstvu gimnazije v Ptuj

Podpisano sodišče, kot poizvedovalno oblastvo v smislu zakona o državnem sodišču za zaščito države Vas obvešča, da je pri njem v teku kazensko postopanje zbog suma zločina propagande komunizma zoper navedene dijake Vašega zavoda, zoper katere je bil ukrenjen po čl. 36 cit. zakona zavarovalni pripor. To so osmošolec Potrč Ivan, sedmošolci: Zentrich Mirko, Kuhar Marko in Ilec Rudolf, šestošolec Žnidarič Anton in petošolec Kogej Jože.

Okrožno sodišče v Ljubljani, odd. IX. dne 24. januarja 1934.

Pečat: Državna realna gimnazija
kraljeviča Andreja v Ptuj

Preiskovalni sodnik:
podpis nečitljiv

Št. 36

Dne 27. 1. 1934

Glasom razsodbe okrožnega sodišča v Ljubljani z dne 26. 6. 1934. Opr. št. Kzp VI 1606133 — 363 je ILEC Rudolf sicer zakrivil zločinstvo po čl. 1 točka 1 zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi, storjenega s tem, da je v noči od 4. na 5. 1. 1934 v Krčevini, na Mestnem vrhu in Grajenščaku raztrosil večje število komunističnih letakov z naslovoma: »Delavci, kmetje, kočarji«, in »Ob oblet-

nici ruske proletarske revolucije«, vsled česa se obsodi po čl. 2 stavek 1. zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi na 5 mesecev strogega zapor, v katero kazen se mu računa zavarovalni in preiskovalni zapor.

Oprosti pa se od te obtožbe, da bi postal neugotovljenega dne poleti 1933 in do svoje aretacije 11. 1. 1934 član komunistične stranke Jugoslavije in se kot tak udeležil več komunističnih sestankov, torej postal in bil član društva, ki ima za namen propagando komunizma, terorizma in nelegalne prilastitve oblasti in s tem zagrešil zločinstvo po čl. 1 točka 2 zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi.

Kakor sam priznava in izhaja to tudi iz izpovedi Centrih Mirka, Potrč Ivana in Žnidarič Antona, mu je te letake izročil koncem decembra 1933 nekega večera, ko sta se slučajno srečala, Centrih Mirko z naročilom, da jih raztrosi v Krčevini in po Mestnem vrhu, kar je iz lahkomiselnosti storil.

Ta rzsodba je potrjena po stolu sedmorice, dd. B v Zagrebu kot kasacij-skem sodišču, z dne 29. 9. 1934.

Ostala dva, Potrč Ivan in Žnidarič Anton sta zagrešila več dejanj in je pri njima tudi dokazano, da sta bila člana komunistične stranke. — Namen kazni ni, uničiti eksistenco ali osebo tirati v skrajno levico, nego napraviti iz obsojenca koristnega člana človeške družbe. Zato predlagam izgon iz vseh srednjih šol v kraljevini s pravico do polaganja privatnega izpita.

(Prepis dokumenta hrani Pokrajinski muzej v Ptuju).

SPOMIN NA PROF. DR. FRANJA ŽGEČA NA PTUJSKI GIMNAZIJI

Kot dijak ptujske gimnazije se posebej spominjam profesorja dr. Franja Žgeča. Veličino njegovega pedagoškega in psihološkega dela sem doumel šele v poznejših letih. Pri delu so ga močno ovirali okvarjeni gibalni živci, stalno je trepetal ko šiba na vodi, s težavo je kaj napisal s kredo na tablo; kljub temu se je ves žrtvoval delu z mladino.

Njegov odnos do dijakov je bil poln humanosti in sproščenosti: in na tem je gradil vsestransko aktivnost dijakov pri šolskem in izvenšolskem delu. Njegove ure so bile zelo živahne, Žgečeva posebnost je bila, da se kljub temu niso izrodile v nered. Na hodniku se je čutilo, v katerem razredu je profesor Žgeč. Da bi ustvaril prehod med odmorom in poukom, smo zmeraj zapeli kakšno narodno pesem, profesor Žgeč je pel z nami. Učni program je povezoval z vsakdanjim življenjem. Dijaki so menjaje sami razpravljali o vprašanih z raznih področij in včasih so seveda zašli tudi na stranpot. Tedaj je profesor Žgeč spretno in nevsiljivo posegel vmes in uspel, da je z bolj utemeljenimi razpravami razgledanih dijakov dosegel zaželeni smoter. Ves čas je pazil na to, da so se uveljavljale osebnosti vseh dijakov; še več, pazil je tudi, da ni bila prizadeta osebnost manj nadarjenih dijakov. Pri tem je večkrat tvegala, da določena snov ne bo predelana.

Pri Žgečevih urah je zavladata med nami aktivna sproščenost. V profesorju Žgeču nismo več gledali strogega profesorja, ampak smo čutili, da živi z nami. Rekli smo, to je »naš človek«, ki nam želi resnično dobro in ki želi doseči, da bomo stvarno gledali na svet. Razumljivo je, da so nekateri dijaki zlorabljali Žgečevo demokracijo. Vendar je zdravo jedro razreda, ki ga je izoblikoval profesor Žgeč, vedno odločno podpiralo Žgečeva napredna prizadevanja in končno le zmagalo. Profesor Žgeč ni nikoli vsiljeval svojega mišljenja; mlade ljudi je osvojil z močjo svoje besede.

Žgeč je bil socialno čuteč profesor. Z vso prizadetostjo se je zanimal, v kakšnih razmerah živijo dijaki, in s priporočili pripomogel, da so revni dijaki dobili inštrukcije, brezplačno kosilo v dijaški kuhinji in preko RK je dobil kakšen dijak tudi obleko. Veliko moralno pa tudi gmotno podporo je nudil dijakom, ki so bili zaradi komunizma izključeni iz vseh srednjih šol v Jugoslaviji brez pravice do privatnega izpita. Kjer je le mogel, je političnim in prosvetnim oblastem smelo dokazoval, kako krivična je takšna ostra kazen za izključene dijake.

Na to, da je iz ptujske gimnazije, iz dijaških in profesorskih vrst, izšlo toliko znanih voditeljev naprednega delavskega gibanja, je prav gotovo v precejšnji meri vplival tudi prof. Franjo Žgeč.

Dr. Franjo Žgeč pa je neumorno delal tudi izven gimnazije. Sistematično je zbiral podatke in napisal študijo o viničarskih odnosih v Halozah.

Franc Onič

IZ SPOMINOV NA LETA MOJEGA SLUŽBOVANJA NA PTUJSKI GIMNAZIJI (1931—1935)

Marca 1931. leta sem končno z dobrohotnim posredovanjem pesnika Frana Albrehta dobil mesto suplenta na ptujski gimnaziji.

Z nastopom te službe sem končno uspel, da končam svojo brezposelnost po preizkovalnem zaporu v Veliki Kikindi, zaradi sodelovanja v »Knjigi drugova«, pesniškem almanahu jugoslovanske revolucionarno-socialne lirike. Mislim, da je čez leto dni po mojem prihodu na ptujsko gimnazijo prišel tudi dr. Franjo Žgeč, znameniti napredni sociolog in pedagog. Z Žgečem sva se dodobra spoprijateljila, bil je poleg pisatelja Antona Ingoliča, ki je v Ptujju začel svojo splošno znano pisateljsko pot z »Lukarji«, obenem z Ristom Savinom, znamenitim slovenskim skladateljem, ki je tačas živel na posestvu svojega tasta, moja prijateljska družba.

Z dr. Žgečem sva že naslednje šolsko leto dobila stik z delavskim prosvetnim društvom »Svoboda«. Tu sva on, kakor tudi jaz večkrat predavala. Dr. Žgeč se je posebno posvetil vprašanju napredne spolne vzgoje.

Tačas je vladal Petar Živković z diktatorsko vojaškimi pooblastili, zato je moralo vse učiteljstvo srednjih in osnovnih šol v podržavljenega Sokola. Kljub pritisku z dr. Žgečem nisva postala člana Sokola. Na direktno opozorilo sem jaz sicer vstopil v Sokol, toda že po treh mesecih sem ga zapustil.

Kmalu nato, bilo je še v šolskem letu 1932/33, smo z dr. Žgečem in nekaterimi tovariši iz delavske »Svobode« ustanovili krožek za proučevanje Marxovega »Kapitala« po skrajšanem Borchartovem »Kapitalu«. Ta krožek je delal mogoče kaka dva do tri mesece. Že od začetka so ga bojkotirali nekateri vidni člani socialdemokratske stranke v Ptujju. Kmalu so se pojavile hujše težave; najbrž zaradi socialdemokratskega nasprotovanja je bila ptujska žandarmerija obveščena o »sumljivem« značaju tega izobraževalnega krožka. Po nekem profesorju Srbu sem bil opozorjen, da v tem krožku ni mesta obema profesorjema, to je dr. Žgeču in meni, ne da bi sodelovala brez posledic. Krožek je čez nekaj časa prenehal obstajati, potem ko sva midva morala iz njega. Pozimi 1934/35 so napredni ptujski akademiki organizirali kulturni večer, na katerem naj bi v Ptujju in njegovi okolici živeči kulturni delavci brali svoja dela. Na tem literarnem večeru smo nastopili: dr. Alojzij Remec, Anton Ingolič, Ivan Potrč in jaz, od zunanjih pa Edvard Kocbek. Od sodelavcev na literarnem večeru je Ivan Potrč prvič javno nastopil s svojim literarnim delom, bil pa je takrat že izključen iz osmega razreda ptujske gimnazije, ker je bil član SKOJ in v zaporu skupaj z Žnidaričem in menda še z dvema drugima dijakoma ptujske gimnazije.

Zaradi mojega sodelovanja na tem literarnem večeru skupaj z Ivanom Potrčem so se začele zame nove težave. Iz Ljubljane je prišel zastopnik banovinske pro-

svete in jaz sem bil klican pred njega osebno na zaslišanje. Izročiti sem mu moral pesmi, ki sem jih bral na literarnem večeru. Tiste, ki je bila socialno najostrejša, mu nisem dal, saj mojih pesmi takrat v Ptujju nihče od merodajnih ni imel v rokah, zato zastopnik banovinske prosvete ni opazil, da ena pesem manjka.

Na začetku novega šolskega leta 1935/36 so me kazensko premestili v Kočevje, seveda obenem z mojo ženo, ki je bila tudi profesorica na ptujski gimnaziji.

Menda se je moral tudi Anton Ingolič »prati« na glavarstvu zaradi literarnega večera. Kmalu za menoj je moral s ptujske gimnazije tudi dr. Žgeč. Kot znamenitega sociologa so ga premestili v Celje.

NEKAJ O NASTANKU MIHELICEVEGA MRTVEGA KURENTA

France Mihelič je prišel iz Kruševca na ptujsko gimnazijo jeseni 1936 in se naselil pri meni, ki sem tedaj stanoval na Bregu. Ptujška okolica s svojimi naravnimi lepotami, s svojo še živo in čisto folkloro in številnimi socialnimi in nacionalnimi problemi, ga je takoj pritegnila. V Ptujju, kjer je živel in delal vse do okupacije, so nastale nekatere njegove najbolj znane in najboljše predvojne slike, med njimi gotovo zavzemata prvo mesto Ptujška gora in Mrtvi kurent. Ker sem od blizu spremljal »ptujško« dobo Miheličevega slikarskega dela, naj na kratko opišem, kako je nastal njegov Mrtvi kurent.

S kurentovo in drugimi maskami iz ptujške okolice se je Mihelič spoznal v ptujškem muzeju, z »živimi« kurenti pa se je srečal o pustu 1937. Popoldne na pustni torek se je odpeljal s kolesom v Dornavo. Kakor navadno na izlete, ki jih je delal sam ali v moji ali v družbi drugih svojih znancev in prijateljev, je tudi tokrat vzel s seboj skicirko in fotografski aparat. Na vasi je srečal več skupin najrazličnejših mask in tudi nekaj kurentov, ki so se ob zvonjenju kravjih zvoncev in mahanju z ježevko podili z dvorišča na dvorišče, zbudajoč strah in grozo, a tudi spodbujajoč k sprostitvi. To srečanje s kurenti je bilo za Miheliča človeka in slikarja izredno pomembno, globoko v zavest se mu je vtisnilo gotovo tudi zato, ker je bilo povezano s smrtjo. Ko je namreč nekaj časa spremljal šegave kokotiče, neudrhljive orače, nerodne rüse, lahkotno plesoče vile, predvsem pa groteskne kurente, jih skiciral in fotografiral, je odšel z njimi vred v gostilno sredi vasi. Tam je bil priča pravemu pustnemu veselju, kakor ga je v tistem času poznala le še ptujška okolica, predvsem Lukarija. Tudi sredi popivanja, prepevanja, vpitja in plesanja je Mihelič skiciral, dokler ni v pustno norenje udarila vest, da leži zunaj vasi ubit kurent. Hipoma je zavladala tišina. A že so jo pretrgali kurenti: pograbili so ježevke in maske, ki so jih bili ob vstopu odložili na stole in mize, in se zapodili iz gostilne, za njimi so se pognale še druge maske. Tudi Mihelič je zaprl skicirko in se odpravil za njimi.

Na polju zunaj vasi je res ležal mrtev fant, ki je bil, kakor so povedali tisti, ki so jih našli pri njem, maskiran v kurenta, vendar ni imel več ne maske ne ježevke in tudi kožuha ne. Mrtveca so obstopili kurenti, druge maske in tisti, ki so še prišli iz vasi. Eden od kurentov je imel posebno grozotno masko, debelo ježevko, velike kravje zvonce okoli pasu in bel ovčji kožuh skoraj do tal. Kontrast med ne-gibnim mrtvecem na tleh in neugnanim življenjem, ki pa je ob srečanju s smrtjo skrepenelo na obrazih in celo na maskah okoli stoječih, je na Miheliča napravil takšen vtis, da se še zdaj, kakor je povedal pred kratkim, ko sva se pogovarjala o tem dogodku, živo spominja ne samo mrtveca, marveč tudi kurentov in drugih mask okoli njega, a tudi mrke pokrajine, na katero je že legal prvi mrak. Ko so

dognali, kako se piše in odkod je mrtvi, je Mihelič obljubil, da se bo na povratku v Ptuj oglasil na njegovem domu in povedal, kaj se je zgodilo. Toda očetu, ki je samesa našel doma, je le povedal, da leži njegov sin na polju blizu Dornave. Očetov pogled je čudno vztrepetal, a Mihelič se je že poslovil in spet sedel na kolo.

Doma je najprej napravil nekaj risb in manjših oljnih skic prizora, ki ga je človeško pretresel in slikarsko pritegnil. (Dve manjši barvni skici, ena v zasneženi, druga v predpomladanski pokrajini, sta last akademskega slikarja Božidarja Jakca). Potem se je lotil večje slike v olju. Stanoval je še vedno pri nas, slikal pa je že od vsega začetka v šoli, kjer je v kabinetu za učila imel zelo skromno slikarsko delavnico, kamor sem pogosto zahajal.

Ko sem prišel tistega dne, sem kot ponavadi našel na slikarskem stojalu sliko v delu, druge — dokončane in tudi nedokončane — pa so bile prislonjene in z licem obrnjene k steni. Drugo za drugo sem obrnil in si jo ogledal. Mihelič se — kot navadno — ni zmenil za mojo hvalo. Ko sem obrnil precej veliko sliko in na njej zagledal gručo kurentov in drugih mask okoli mrtvega kurenta na tleh, sem sliko glasno občudoval, toda Mihelič je nerazpoložen dejal, da slika ni končana, da ni zadovoljen z njo, da je sploh ne bo dokončal in da si jo lahko odnesem, če mi je res všeč. Preden sem jo vzel, sem ga vprašal, če misli resno. Seveda, popolnoma resno, mi je zatrdil. Potem je delal dalje, jaz pa, ki sem že imel nekaj njegovih risb in grafik, sem sliko odnesel z največjim veseljem. Ob prvi priložnosti sem se odpeljal domov na Spodnjo Polskavo, kjer so mi v očetovi delavnici napravili okvir, dal sliko v okvir in jo obesil na steno.

Ne vem več, koliko časa se Mihelič za sliko ni zanimal, čeprav jo je večkrat videl, toda nekega dne je obstal pred njo, jo dolgo nepremično motril, nazadnje pa rekel: »Ni tako slaba!«

Potem smo govorili o drugih rečeh; toda preden se je poslovil in odšel gor, v prvo nadstropje, kjer je imel sobo in kuhinjo, je dejal: »Čuj, Tone, bi mi jo posodil za nekaj časa?«

»Posodil?« sem se začudil.

»Napravil bom še eno, večjo, pa mi bo potrebna.«

Precej časa je ostala tista stena prazna. V tem času je Mihelič napravil novo podobo Mrtvega kurenta. To je oljna slika na les (na vezano ploščo) v velikosti 60 × 77 cm, medtem ko je slika, pravzaprav študija, do katere sem jaz prišel na tako lahek način, slikana na karton, njena velikost pa je 46 × 60 cm. Razlika med njima je tudi v tem, da je slika izdelana in dokončana v vseh detajlih, študija pa ne (kurent, ki si snema masko, na študiji nima zvoncev, kokotič nima obraza in tudi ne repa in ne vratu s petelinjo glavo, ob mrtvem kurentu ni ježevke), slika ima tudi več ozadja (poleg stoga slame na levi sta še dve vrvi, na desni pa dve maski, odrasla in otrok, malo dalje še kmetica) in nekaj drugačnih, bolj dognanih barvnih nians, nebo je še bolj mrko in tudi višje je. Čeprav je »moj« Mrtvi kurent torej le študija, je bila vendar največje bogastvo, ki sem ga imel v svojem stanovanju. V izgnanstvu sem večkrat pomislil nanjo, ki sem jo z vsem svojim premoženjem moral pustiti v stanovanju (kar čez cesto nasproti svojemu prvemu braškemu prebivališču), ki ga je po našem izgonu zasedel neki nemški policijski uradnik s številno družino. Ko sem se po vojni vrnil v Ptuj, nisem mogel v svoje zadnje predvojno stanovanje, ker se je vanj vselil hišni posestnik, ki je prej stanoval v prizidku. Razen golega pohištva nisem od svojih stvari našel ničesar. Izmed Miheličevih grafik, risb, skic in oljnih slik, ki sem jih imel lepo število, sem po

dolgem iskanju našel samo Cvetje in Mrtvega kurenta, ki sem ga bil bolj vesel, kakor bi bil marsičesa drugega, čeprav smo iz Srbije prišli brez vsega.

Še pred vojno je Miheličevo sliko Mrtvi Kurent kupil tisti dr. Vladimir Kante, ki je bil sicer tudi med vojno policijski komisar v Ljubljani, je pa ves čas sodeloval v NOB, in čigar strašno dvojno smrt z obešenjem je opisal Pavel Golia v svoji pretresljivi pesnitvi Balada o nesrečnem doktorju Vladimirju Kantetu. Po vojni je pokojnikov brat sliko prodal Moderni galeriji v Ljubljani, njena reprodukcija pa je objavljena v Steletovi knjigi Slovenski slikarji (leta 1949, slika 119).

France Mihelič se, kakor je znano, znova in znova vrača k motivu Mrtvega kurenta in kurentov sploh. Ta motiv, ki ga je obdelal v različnih tehnikah, je dobil za Miheliča nove dimenzije, iz realitike je segel v fantastiko in celo v podzavest, umetnik mu daje z novo likovno podobo vselej tudi novo vsebino. Zdaj ustvarja veliko oljno sliko v dolžini dveh metrov; Mrtvi kurent v snegu.

In še eno nenavadno naključje: Ko se je Mihelič pred nekaj leti z Lojzeto Gostišo, ki je tedaj zbiral gradivo za monografijo o njem, o pustu odpeljal z avtom v Lukarijo, jima je blizu Markovec zaprl cesto mrlič, pokrit z rjuho. Ko sta izstopila, so jima povedali ljudje, ki so stali okoli njega, da je malo prej neki avto zavozil v gručo mask, ki je nenadoma prihrula izza hiše na cesto, in do smrti povozil kurenta; sicer sta pa že zagledala kurentovo masko, ki je bila prislonjena ob zid bližnje kapelice in se režala slikarju, njegovemu biografu in kritiku, a tudi mrtve-
mu fantu in prepadenim ljudem okoli njega.

France Mihelič: Mrtvi kurent (olje - študija)

VELIKO LETO

Da, morda največji med vsemi stotimi je bilo poslednje leto pred viharjem, ki je zajel vso našo domovino. Za mesto, ki je staro devetnajst stoletij, ne pomeni eno samo leto skoro nič, največ bežen trenutek. Če bi to leto meril v senci skoro dveh tisočletij, bi pač govoril o velikem trenutku in o ljudeh, ki so bili srečni, da so ga lahko doživeli.

Vem, da so slehernemu leta mladosti najlepša, ker so pač mlada, toda to leto je bilo mlado in hkrati polno moškosti. Vem tudi, da so prejšnja leta med zidovi ptujske gimnazije več razmišljali o velikih resnicah in modrostih, da bodo leta, ki jih zdaj še ni, prinesla v sivo zgradbo večja spoznanja o prodoru v vesolje ali kamor koli drugam. A tisto zadnje leto je bilo največje, saj se je mladim ljudem v Ptujju zazdelo, da so odgovorni skupaj z drugimi mladimi ljudmi za usodo svojega ljudstva, za obstoj svojega naroda, za bodočnost svoje čudovito lepe domovine.

Vsa leta prej je bilo pač tako — ker so se venomer prepirali med sabo očetje, so jih posnemali še otroci, tudi v gimnaziji so se šli liberalce in klerikalce in ustvarjali spore za prazen nič.

To leto pa se je v Evropi vsak dan močnejše razplamtevala vojna, ki je pretila, da zajame tudi našo deželo. Za mejami je vsak dan bolj krvavo gospodaril fašizem, ki je vse pohlepneje segal tudi po naši zemlji. Prav v staro gimnazijsko zgradbo pa so dan za dnem prodirali odmevi bede iz pozabljenih Haloz ali iz Slovenskih goric.

Prav nič ni čudno, da so zato mladi začutili, kako slab je svet okrog njih, pa so se mu uprli in mu odločno rekli — ne! Ne — politikanstvu in prepirom, krivicam nehumane družbe, barbarskemu nasilju fašizma in grozotam vojne!

Sklenili so, da krenejo v bodočnost po svoji poti, enotni in pripravljeni za boj.

V gimnaziji nad Dravo je takrat zagorel plamen, kakršen je dobro leto pozneje zajel vso Slovenijo. Vsi, komunisti, in Sokoli, in katoličani, so si začrtali svojo enotno, skupno pot.

Le nekaj dni zatem je kraljevska banska uprava v Ljubljani prepovedala delo meddruštvenega odbora ptujskih srednješolcev. Zbali so se pač prvega plamena, ki bi se zlahka razplamtel v požar.

V resnici pa je ta prepoved veljala le na papirju, prepovedano delo je živelo še naprej. Tudi takrat, ko so oblasti (ne vem, če samo šolske, ali pa skupaj s policijo) razpusstile odbore vseh društev in zatrle bogato dejavnost dijakov, ki so hoteli zlomiti odpor z obljubami in grožnjami, tudi takrat je borbena enotnost mladih ostala neokrnjena in nezlomljiva.

Za mlade in za njihove pravice se je končno odločilo tudi staro mesto, nič manj odločno od svojih hčera in otrok so tudi starši zahtevali, naj končno šola neha s svojim vojskovanjem proti dijakom, ki jim je namenjena.

Na koncu je zmagala mladost. Enotnost, borbenost, vera v bodočnost. Sile, ki so ji hotele zapreti pot, so priznale poraz. Mladi so se lotili dela, da nadomeste vse zamujeno.

A jim je zmanjkalo časa, da bi uresničili, kar so sklenili — izlete, prireditve, tabore in tekmovanja — saj je čez meje vdrl fašizem in z njim vojna.

Poslednje leto pred viharjem pa ni ostalo brez sadov.

Njegove misli so ponesli mladi Ptujčani s seboj v življenje, na Pohorje so jih vzeli s sabo in v Slovenske gorice, v dolenjskih hostah in na kraških goličavah so jim ostali zvesti, niso jih pozabili ne v bosenskih gorah ne na poljih Srema.

Na koncu koncev torej le ni bilo nič zamujeno!

Zato bom še naprej zatrjeval, da je bilo poslednje leto sicer kratko, za zgodovino našega starega mesta ob Dravi komaj kaj več kot najbolj bežen trenutek, pa kljub temu vendar veliko. Res veliko, morda največje med vsemi stotimi, kolikor jih je doslej preživela naša dobra, stara šola.

Albin Lugarič: Jelše (akvarel)

Albin Lugarič: Zimska pokrajina (tonska risba)

Dr. Matija Murko

ŠOLE NA PTUJU

(Sestavek je iz Murkovih Spominov, ki so izšli pri Slovenski matici leta 1951)

Tako sem odšel jeseni l. 1871 na Ptuj, kjer sem v četrtem razredu mestne ljudske šole in v prvem razredu realne gimnazije stanoval pri neki vdovi z dvema starejšima hčerkama; stanoval sem za štiri goldinarje mesečno in za nekaj živeža. Hleb črnega žitnega kruha sem dobival od doma vsak teden ali sem sam hodil ponj domov. Nekoč pozimi mi je odletel hleb daleč čez zaledenelo pobočje in dolgo je trajalo, preden sem ga izsledil in prišel zopet na pot. Součenci so radi zamenjavali z menoj črni kruh za belega. Pouk je bil vseskozi nemški, le verouka sem se učil slovenski in sem se močno čudil, da se ga učita z menoj tudi dva sinova odvetnika doktorja Jakoba Ploja. Kakor večinoma v drugih slovenskih družinah, so govorili tudi tam nemški (mati je bila Nemka), toda sinova so pošiljali v okoliško slovensko ljudsko šolo. Tako so se učili slovenščine fantje, ne pa dekleta; zato Slovenci dolgo niso imeli ženske inteligence razen učiteljic, ki so se pogosto možile z zavednimi Slovenci.

Neki neprijetni spomin na zadnji razred ljudske šole me je preganjal vse življenje. V uri petja je prinesel moj sosed v šolo vosek in sva iz njega izdelovala možiclje. Učitelj je to opazil, me udaril z lokom po glavi in zahteval, naj pojem sam. Ker to nikdar ni bilo v navadi, me je bilo sram in nisem maral sam peti. Zato bi moral ostati pri šolskem slugi dve uri po pouku. Kazen mi je bila odpuščena, toda v meni se je rodil takšen odpor proti petju, da se v prvem razredu srednje šole nisem priglasil za ta neobvezni predmet. V tretjem razredu sem hotel to popraviti, toda ure so kolidirale, v petem razredu pa nisem več maral iti med učenec prvega razreda. Pevec sicer ne bi bil nikdar postal, toda pridobil bi si vsaj sposobnost za petje v zboru in bi se naučil temeljev glasbe, ki sem jih pogrešal vse življenje, zlasti pri proučevanju ljudskih pesmi.

Jeseni l. 1872 sem stopil v prvi razred deželne nižje realne gimnazije, ki je bila ustanovljena l. 1869; imela je torej prvič četrti razred in njegovi učenci so mi neizmerno imponirali. Med njimi je bil Andrej Jurtela iz Sv. Andraža v Slovenskih goricah; ta je odšel, če se ne motim, kot zadnji slovenski profesor v Rusijo, vendar ne kot profesor klasičnih, marveč modernih jezikov, katere je poučeval na odlični zasebni gimnaziji v Moskvi; med rusko revolucijo je padel.

Ptujsko realno gimnazijo so šteli med tiste srednje šole, kjer so od tretjega razreda poučevali grščino ali francoščino. Ta tip se ni obnesel in so ga pozneje opustili. Na Ptujju nismo toliko čutili nasprotja med Slovenci in Nemci kakor med »Francozi« in »Grki«; med temi so se vodile resnične bitke. Manjšina je hodila na pouk v konferenčno sobo in večina jo je podila iz razreda. Dobro se spominjam,

kako smo hodili v drugem razredu na pomoč Grkom v tretjem razredu; ne vem več, iz kakšnega razloga.

Prvi ravnatelj realne gimnazije Anton Fichna ni bil Čeh, kakor se trdi v enainpetdesetem letnem poročilu, marveč moravski Nemec, ves črn; podpisoval se je na volilnih razglasih nemške napredne stranke in je nekoč pozneje spremenil svoje ime v Fichner. Izmed nemških profesorjev je bil zame pomemben F. Ferk, ki je poučeval zemljepis in zgodovino; pogosto nas je izpraševal po narodopisnih predmetih in si je pridobil zaslug kot ustanovitelj ptujskega muzeja; za sam zemljepis ni kazal mnogo zanimanja, tako da smo imeli v III. razredu pripravljeno za inšpekcijo skozi vse leto le Severno Ameriko.

Večina profesorjev je bila tedaj in še mnogo pozneje slovenska, kajti Nemcev ni bilo in niti niso hrepeneli po deželni službi. Slovenska večina je seveda kazala razumevanje za to, da smo prihajali na gimnazijo z nezadostnim znanjem nemščine. Tako npr. je dobil dr. Fr. Lastavec iz Velike Nedelje, poznejši vzgojitelj pri knezu Schwarzenbergu v Krumlovu, v I. razredu še o božiču opomin malone iz vseh predmetov, toda že ob koncu prvega polletja je vendarle dosegel spričevalo I. razreda, t. j. z zadostnim uspehom.

Izmed slovenskih profesorjev me je pridobil suplent Anton Derganc za naravoslovje, zlasti za botaniko; ko sem v drugem razredu iskal v ptujski okolici različnih rastlin za šolo, so me izpraševali najbližji rojaki, ali imam na stanovanju kravo. Iskal sem po poljih vsakovrsten plevel in imel celo sitnosti z njihovimi lastniki. To strast za botaniko sem tudi drago plačal nekoč o počitnicah, ko sem pasel živino, da bi mogla oba mlajša brata in sestra marljiveje obiskovati šolo. Imel sem s seboj slovensko in nemško rastlinoslovje, zato pa nisem držal dovolj trdno za uzdo mlado kobilo; le-ta se je postavila na prednje noge, me vrgla na tla in potepala tako temeljito, da sem obležal nezavesten in sem moral potem štirinajst dni ležati. Vendar pa to ni zmanjšalo moje ljubezni do botanike in sem začel hrepeneti po študiju naravoslovja. Tako sem se že v drugem razredu srednje šole izneveril nameri, da postanem duhovnik.

Največja osebnost med mojimi učitelji je bil Jožef Žitek z Murskega polja. S Slovencem Lukom Zimo, ki je pozneje zaslovel na Hrvatskem kot filolog, čigar dela je izdajala Jugoslovanska akademija, je prišel na začetku petdesetih let peš v Prago na študij. Žitek je služil potem z Zimo na srbski gimnaziji v Sremskih Karlovcih in se vrnil ondod v Slovenijo za profesorja matematike in naravoslovja na Ptuju. Bil je odličen, meni nepozaben učitelj matematike; jasno je razlagal njene skrivnosti in nas izpraševal, ali jih dobro razumemo. Sicer nihče izmed nas ni maral priznati, da ne razume; pogosto je Žitek zgrabil kakega učenca in mu rekel tudi slovenski: »Pojdi ven in pokaži!« Šele tedaj se je pokazalo, kako težka je matematična modrost. Žitek nam je pravil, da zadošča, če delamo za njegov predmet doma eno uro na teden, sicer pa se moramo vsega naučiti že v šoli. Dolge in zamotane naloge naj prečrtamo sami, da tega ne bo treba delati njemu. Izbral je primere, ki so zahtevali kratke in jasne rešitve. Od njega sem pridobil tako lepe osnove v matematiki, da sem od njih živel še v višji gimnaziji. Na žalost pa nisem od njega pridobil takih osnov iz fizike in kemije. Po potrebi je poučeval Žitek v I. in II. razredu tudi slovenščino. Pazil je, da smo brali razločno in z logičnim podarkom, kar so tako zanemarjali že pri množičnem branju v ljudski šoli. Posebno pazljivost je posvečal tudi deklamacijam. Pogosteje je koga pokaral: »Če boš ti tak pridgal, bojo ti ljudje šli iz cirkve.« Prinašal nam je v II. razredu že tudi srbske narodne pesmi, da bi nam pokazal njih lepoto. Knjižne slovenščine pa ni znal

dovolj. Sin Murskega polja je bil pravi Prlek, v Pragi v petdesetih letih Vseslovan, v Karlovcih je dolgo učil in govoril srbsko-hrvatski, in tako nikdar ni imel prilžnosti, naučiti se kranjske knjižne slovenščine. Ko smo prišli v III. razred, smo morali razredniku, ki je prevzel slovenščino po Žitku, razlagati, da ne znamo razlikovati kaj in kar. V člankih tednika »Slovenski gospodar«, je pisal Žitek npr. srbskohrvatski »u Ugarskoj« namesto slovenskega »v Ogrski« ali »na Ogrskem«.

Od drugega polletja prvega razreda sem bil prvi. Bila je še v navadi lokacija učencev, ki je pogosto resda mehanična in ne ocenjuje dobrih lastnosti učencev, ima pa tudi mnogo dobrega, ker je vzbujala plemenito tekmovanje med učenci. Pozneje jo je odpravil minister Gautsch, ki je baje kot kurator dunajskega Terezianuma imel težave, ker razni visoki aristokratje niso mogli biti v lokaciji na prvih mestih.

Hvaležno se tudi spominjam, da so naši profesorji skrbeli še za to, kaj počenjamo tudi izven šole. Na začetku drugega razreda moj oče ni mogel plačati za moje stanovanje v mestu niti tistih bore štirih goldinarjev in me je dal k svojemu prijatelju kovaču pod železniško postajo; ta kovačija sicer po velemestnih pojmih ni bila tako oddaljena, toda moji učitelji so si zavoljo tega delali skrbi in so se tudi bali za moj нравstveni razvoj. Družba dveh kovaških pomočnikov resda ni bila primerna zame. Nekega dne mi je izjavil profesor Žitek, da se moram preseliti v mesto in da bom za obede učil dve hčerki odvetnika doktorja Čučka. Takšni obedu so bili tedaj v navadi tudi kot podpora in so se imenovali Freitische, moj oče pa je še uporabljal izraz »Bettelkost«. Zares so revni dijaki posedali v kotu ali jedli z obrtniškimi pomočniki. Sčasoma so začeli gledati na take od zgoraj in sicer iz narodnih ozirov in so zato ustanovili na Ptujju »dijaško kuhinjo«. Bile pa so tudi krasne izjeme, da so dijaki že zgodaj prihajali v dobro meščansko družbo, tako je bilo tudi z menoj. Posebno srečo sem imel v IV. razredu, ko mi je profesor Žitek sporočil, da si želi mestni župan odvetnik dr. Bresnig za vsako nedeljo boljšega dijaka, s katerim bi se lahko sam in pa njegova žena pogovarjala. Ta gospa, ki je zelo zgodaj izgubila nadarjeno hčerko edinko, se je mnogo ukvarjala s slovstvom in glasbo, in tako sem imel prvič priložnost, biti v družbi resnične dame.

Od III. razreda gimnazije sem se preživljal popolnoma sam z majhno študentsko stipendijo in številnimi inštrukcijami, za katere nisem jemal mnogo, tako da me je ravnatelj zaradi tega pokaral. Zvabil sem za sabo na študij oba brata ter ju podpiral. Brat Janko je umrl kot višji živinozdravnik mesta Sarajeva, Mihael pa je bil pomemben upravni uradnik v Bosni in Hercegovini, nekaj časa referent za šolstvo pri deželni vladi, o preobratu l. 1918 okrožni načelnik v Mostarju in edini, katerega je v tej funkciji prevzela narodna vlada; pozneje je bil načelnik oddelka deželne vlade za socialno politiko in v Davidovičevi vladi v Beogradu pomočnik ministra za socialno skrbstvo; umrl je l. 1944 v osemdesetem letu v Zagrebu. Edini šport, ki smo ga poznali, je bilo drsanje, toda niti tega niso na Ptujju kaj dosti gojili. Nasprotno pa smo se mnogo kopali v Dravi pod železniškim mostom, ne oziraje se na toploto; tam je bil otok, na katerega smo radi hodili ali plavali, da nabiramo ondi jagod in kopinščic, še bolj pa, da opazujemo vaje pionirjev, ki so imeli na Ptujju stalno svoj bataljon. V prvem razredu sem se naučil po raznih poskusih plavati in sicer tako, da so me součenci vrgli v vodo. V juniju je bila visoka voda, in ko smo se vračali, smo se znašli v globočini; majhni sin nekega strojevodja je molel iz globoke vode le še prste. Na krik gledalcev in plavalcev, da se potaplja, sem plaval za njim, vendar nisem vedel, kako je treba reševati utopljenca, in tako mi je moj součenec zlezal na hrbet ter me stiskal, da sem komaj dihal

in le malo gibal z rokama; priplaval sem pod vrbe, kjer so me gledalci rešili bremena, tako da sem mogel plavati dalje. Bil sem zares v veliki nevarnosti. Moje dejanje so naznanili okrajnemu glavarstvu in sem prejel predpisano nagrado 26.50 goldinarjev. Tako sem si mogel kupiti prvo boljše obleko, vendar mi ni ostalo dovolj denarja, da bi se peljal na Dunaj na ogled svetovne razstave, kakor so mi svetovali neki gospodje.

V naslednjem letu 1874 nas je pri kopanju razburila vest, da se je ustrelil beneficiat Oroslav (Jurij) Caf, katerega so nameravali tistega dne odpeljati v graško umobolnico. Eden izmed součencev je zaklical: »Wenigstens ein Pfaff weniger«, t. j. »vsaj enega popa manj«, pri čemer pa beseda pop nima tako posmehljivega pomena kot nemški izraz Pfaff. Takšno mnenje je tedaj vladalo na Ptujju proti duhovnikom. Oroslava Cafa imam v spominu kot skromnega človeka z mirnim, širokim obrazom; o njem sem vedel, da je hudo učen in da se ukvarja s slovanskim jezikoslovjem. Res je bil eden izmed tistih domoljubnih duhovnikov, ki so hoteli svojemu narodu koristiti tudi z znanostjo in s primerjalnim jezikoslovjem. Z dvema izmed njih, z Božidarjem Raičem in Davorinom Trstenjakom, sem se pozneje dodobra seznanil in tudi bil njun gost. Od O. Cafa je pričakoval pesnik ilirizma Stanko Vraz, da postane to, kar je bil Miklošič. Močno Cafovo nezaupanje proti temu odličnemu in srečnejšemu rojaku bomo lahko razumeli. Zoper njegove prve spise je napisal z Vaclavom Hanko kritiko v »Časopisu Češkeho musea« l. 1852; vsaj večino je zanjo gradivo Hanki priskrbel, kakor se zdi, Caf; vse to bi pa še bilo treba raziskati. Tragika vseh teh znanstvenikov-diletantov je bila v tem, da niso imeli znanstvene šole in kritike ter so bili osamljeni v družbi, ki je imela drugačne interese.

Slovenci smo bili že v nižji realni gimnaziji vsi zavedni. Združeval nas je pouk slovenščine v slovenskem jeziku in v slehernem razredu so nas bile velike skupine, tako da smo se z Nemci po številu izenačili, a že od leta 1874 smo bili v večini. Naročevali smo si iz Maribora leposlovni časopis »Zoro« in nje znanstveno prilogo »Vestnik«; za oba sem nabiral naročnike v IV. in morda že v III. razredu. V III. razredu mi je profesor verouka M. Lendovšek včasih posojal »Slovenca«, v IV. razredu pa sem si že sam naročil dnevnik »Slovenski narod«. Ravnatelj Fichna je gledal neprijazno, češ da je list »enostranski«, toda jaz sem na tihem ugovarjal, češ da ima nekaj strani. Že na koncu I. razreda gimnazije sem se znašel v »Čitalnici«, ki je imela lepo dvorano v hotelu, katerega so pozneje Slovenci kupili in preuredili v Narodni dom (leta 1882). Profesor Žitek je pozval nekaj svojih učencev, naj bi deklamirali na zabavi te Čitalnice. Meni je namenil Koseskega znano domoljubno pesem »Kdo je mar?« Po naključju si je izbral to pesem tudi učenec IV. razreda, tedaj ptujski abiturient, vendar ni imel tako dobrega učitelja za deklamiranje kot jaz in je odbrbljal to patetično pesem strašno hitro in brez vsakršnega poudarjanja pomembnih mest. Tem bolj sem presenetil jaz, ko sem zagrmel v občinstvo počasi, jasno in s silnimi poudarki zveneče domoljubne besede in stavke. Še na stara leta so mi omenjali ljudje, ki so me tedaj poslušali, kako velik uspeh sem dosegel; moj tekmeč mi še kot upokojenec finančne službe v Gradcu ni mogel odpustiti, da sem ga v mladosti osramotil.

Na Slovenskem, vsaj v mojih krajih, je bila v starejših časih navada, da so študentje v počitnicah »vandrali« od župnika do župnika; župniki so zahtevali spričevala (testimonia! testimonia!). Marsikdaj so prinesli študentje domov »cvancik« več, kakor so jih vzeli s seboj. Ta navada je v mojih časih v Slovenskih goricah že izginila, toda vsak študent je imel pravico priti na največjo slavnost, na primicijo.

Tako sem imel tudi jaz v II. razredu priložnost, obiskati dve taki primiciji: na Murškem polju in pri Ljutomeru. Tako primicijo v zgornjih Slovenskih goricah je opisal dr. A. Kraigher v romanu »Kontrolor Škrobar«. Posebno znamenite so bile primicije pri bogatih kmetih na Murškem polju, kjer gojijo krasne konje, s katerimi so prirejali v poznejšem času tudi dirke. Konji in vozovi so bili okrašeni z zelenjem, cvetjem in trakovi, kadar so vozili novega duhovnika in njegove številne goste v nedeljo v župno cerkev, v ponedeljek in navadno še tudi v torek v kako sosedno župnijo ali v kako podružnično cerkev. Seveda ni nosil stroškov take pogostitve sam primiciantov oče, marveč vsi njegovi rojaki, ki so darovali živino, perutnino, moko, vino itd. Shajalo se je nekaj desetih študentov; zato so imeli nalogo zabavati goste s petjem, pri katerem so pomagale družice (svatevce) in domačifantje s petjem, deklamacijami, govori in drugače. Take slavnosti so bile pomembne tudi za prebujanje slovenskega ljudstva, zlasti, če je bil bogoslovec »ceremoniar«, ki je vodil slavnost, dober govornik. Ti dve primiciji sta bili edini, katerih sem se udeležil kot nepovabljen gost. Po III. in IV. razredu sem bil o počitnicah domači učitelj. Zato sem imel na poti k tema dvema primicijama prvič priložnost, spoznati od blizu krasne in bogate kraje svoje »ožje« domovine, slišati njeno ljubko blagoglasno narečje in občudovati krasna krajevna imena nekdanjih panonskih Slovencev (kakor so Branoslavci, Bratislavci, Radoslavci, Dragotinci, Godomerci, Radomerje itd.). Prijetni so tudi bili pogovori s prijaznim ljudstvom. Še dandanes se rad spominjam, kako nam je neki deček razlagal nadaljnjo smer poti: »Potem pa pojdite dalje poleg tiste njive, kjer so naš dedek lani imeli koruzo!«

Na Murškem polju sem imel priložnost, videti od daleč trg Veržej, Abdero Prlekije. O njegovih prebivalcih sem slišal v otroških in še študentskih letih nešteto zabavnih zgodb, v katerih je mnogo mednarodnih motivov pa tudi domačih izmišljotin. Tako so npr. baje imeli v Veržaju vsi člani neke garde »lesene sablje, samo komandant bukovo«. Zlasti sem se smejal Veržajcem, kako so vozili stiskalnico za vino (»prešpen«, iz nem. Pressbaum); podrli so najmočnejši hrast in ga peljali na vozu poprek (»po prečkem«), tako da so morali podreti tudi druge hraste. Domača bi lahko bila tudi povest, kako je na stolpu (na türnu) zrasla trava in kako so vlekli na dolgi vrvi bika, da bi jo popasel; ko se je bik zadavil in pomolil jezik iz gobca, so klicali: »Glejte, glejte, kako je lačen!« Vendar je ta povest znana tudi na Češkem. Z drugimi slovenskimi Abderiti, Lemberžani, o katerih sem v mladosti tudi mnogo slišal, sem imel priliko se seznaniti po III. razredu, ko sem pri Sv. Trojici blizu znanega zdravilišča Rogaške Slatine pripravljaval svojega součenca na popravljalni izpit. Med Poljčanami in Rogaško Slatino leži trg Lemberg, katerega pomen je tako padel, da so mu vzeli župnijo in jo prenesli v romarsko cerkev na Sladki gori. Hudomušno ljudstvo pa je zabavno pripovedovalo, da jim je »maček pojedel gospoda«, t. j. neki tuj duhovnik Maček je prenesel hostijo na Sladko goro, česar se ni upal storiti noben domač duhovnik. Toda v moji dobi so hoteli Sladko goro dodeliti šoli v Lembergu. Proti temu so Sladkogorčani ugovarjali in pismouk Žurman, oče mojega součenca, je vložil priziv na ministrstvo za uk in bogočastje, v katerem sem jaz prepisal tudi besede, da Sladkogorčani tega nikakor ne morejo prenesti, »weil Lemberg ein fabelhaft berühmter Ort ist«; pisec je hotel seveda povedati, da je Lemberg znan v bajkah, vendar je povedal, da je znan »baječno«, kakor pravijo Čehi.

Moj oče, ki je slišal o meni že obilo hvale, mi je rekel nekoč na poti iz Ptujja, da bom »ali velik gospod, ali velik falot«. Dasi je mnogo občeval s ptujsko gospodo in bil precej naprednih nazorov, je mislil tudi on tedaj — kakor tudi pozneje

— z gospodom predvsem duhovnika: »Dominus vobiscum še nikdar ni beračil za kruh, drugi gospodje pa že«. Slišal je mnogo pripovedovati o raznih bankrotih, poverbah in goljufijah. Moji najbližji rojaki so si tudi želeli, da bi bila na Drstelji kdaj kakšna primicija, in so mi obljubljali prispevke zanjo, npr. neki kmet tele in »frtljak« vina, tj. četrť štrtinjaka, tedaj 141,5 litra. Ko pa so ljudje videli, da me take obljube ne mičejo, so mi pravili, da smem biti karkoli, samo ne »tisti dohtar, ki z živih ljudi kožo dere«; tako so govorili o odvetnikih, toda pravdali so se dalje. Poznali so še profesorja, o kaki drugi slovenskemu narodu potrebni inteligenci pa niso imeli pojma. Takšno mišljenje je imelo tudi idealno podlago, kajti spoštovanje do duhovnika je bilo tako veliko, da so celo oče, mati, bratje in sestre svojega duhovnika vikali in onikali, npr. gospod so rekli, oni so rekli. Seveda so bili slovenski kmetje tudi veliki realisti, kajti hoteli so imeti duhovnike kot sorodnike, po katerih se deduje, kar se ne dogaja po gospodu, ki »si je iz janjke (ženskega krila) naredil oltar«. Tako smo bili tudi jaz in moja brata dolgo jako slab primer; pravili so: »Ni treba pošiljati otrok v šole, saj ni nobeden postal gospod.« Vendar se je v tem pogledu precej spremenilo, ko sva jaz in mlajši brat žrtvovala mnogo za rojstni dom in ko sem jaz svojo mater, ki je doživela 83 let, podpiral in leto za letom obiskoval.

Ptuj je bil v mojih dijaških letih na zunaj povsem nemško mesto. Ta značaj so mu vtisnili stari meščani in novi nemški priseljenci, uradi, vojaštvo (bataljon pionirjev in bataljon pehote) in tudi božje službe v mestni cerkvi; sicer so tudi ptujski meščani in meščanke dobro znali ali vsaj lomili slovenščino, ker so jo potrebovali na trgu, v trgovinah, v obrtniških prodajalnah, v krčmah in žganjarnah, ki so tedaj posebno cvetele. Slovenščina je tudi bila jezik slug in služkinj. Zato so hoteli slovenski priseljenci iz bližnje in bolj oddaljene okolice postati čimprej Nemci, da bi se pozabila njihova preteklost. Sinovi očetov in mater, ki niso znali niti brati niti pisati, so se štelı, ko so prišli v mesto, že za velike Nemce. V resnici razlika ni bila toliko narodnostna kot socialna. Mnogo je doprinašalo k temu tudi neprenehoma se ponavljajoče nasprotje med mestom in deželom. To nasprotje se je v dobi bujnega liberalizma zaostriło, ker so se med meščani našli mnogi odedruhi, ki so lahkomiselnim kmetom, zlasti v Halozah, ponujali posojila in jih pozneje strahovito goljufali. Tako si je npr. posestnik Leskoschegg pridobil neštete vinograde v Halozah, tako da je v enem ali drugem pozabil celo na trgategv, dokler ga ni prišel viničar opominjat. Njegov sin pa je na gimnaziji dobil več trojk (nezadostnih ocen) in je na koncu polletja pribil spričevalo na vrata konferenčne sobe za spomin. Realno gimnazijo je moral zapustiti tudi poznejši ptujski župan Ornig. Njegov oče je prišel iz Slovenskih goric in si uredil lepo pekarijo, v kateri je sam prodajal žemlje in kruh. Bil je skromen in pobožen mož, tako da je bil moj učitelj verouka neizmerno razočaran, ko ta pek ni volil konservativnega, po Slovencih podpiranega kandidata za neke deželne in državne volitve. Njegov sin ni bil tako skromen, zato pa je bil bistrejše glave, kakor so mislili njegovi profesorji, saj je pozneje znal organizirati gospodarsko stranko s sodelovanjem obrtnikov in malih trgovcev, tako da je imel med mestnimi svetovalci npr. brivca, čistega Hrvata iz Vavrzdina. Tako je izpodrnil župana-odvetnika in sploh nemško inteligenco. Se v Gradcu sem slišal od bivših nemških ptujskih profesorjev, kako težko so prenašali, kadar se je župan Ornig ponašal, da so ga bili nekoč vrgli iz gimnazije, sedaj pa visi njegova podoba po razredih. Njegova kulturna omejenost pa se je kazala v tem, da je postal sin navadnega kmeta iz Slovenskih goric takšen sovražnik Slovencev, da je bil prištet med nemnoge Nemce, ki so po preobratu m o r a l i zapu-

stiti svojo ožjo domovino. Potrebno je priznati, da je sicer slovenski kmet imel lepo kulturo, ki se je izražala v njegovih narodnih pesmih, povestih, pregovorih in šegah, toda višja meščanska kultura je bila pri Slovencih dolgo kaj šibka in najprej omejena na majhno število zavednih Slovencev. Preobrat je prinesla duhovna in posvetna inteligenca, ki je ostala zvesta svojemu narodu. Tukaj ni treba omenjati, kako važno vlogo so imele pri tej spremembi čitalnice ter prosvetna in gospodarska društva. Posebno pomebna je bila vloga ljudskih pesmi in novih domoljubnih popevk slovenskih skladateljev. Tudi Nemci in ponemčevci (Slovenci so jim pravili nemškutarji) so prepevali v svojih vinogradih s kmečkimi in mestnimi gosti le slovenske zdravice in druge pesmi, in kadar so prestopali meje Hrvatskega, so se dali tamkaj slaviti kot »braća Slovenci«. V takšnih veselih družbah se je zblížal s Slovenci tudi ptujski sodni uradnik Mihael Hermann, nemški konservativec, ki je postal prvi deželni poslanec štajerskih Slovencev in tudi član deželnega odbora za Slovence in Nemce v podeželski kuriji.

Slovence so nazivali Nemci navadno še Windische, njih jezik windisch. Wenden, Winden je sicer zgodovinsko nemško ime za Slovane, Jugoslovane in Slovence posebej, toda slovenski učenjaki in pisatelji so uvedli v slovstvo narodno ime Slovene, slovenisch in ga tudi uveljavili v javnem življenju. Prav nasprotno je bilo pri Čehih, ki so se dolgo držali zgodovinskih imen Bohme, böhmisch. V Ptujju sta bili že v mojih letih imeni Windischer, windisch poniževalni, in mi smo se jih branili.

Na tedanje politične razmere imam nekaj spominov iz svojih let na Ptujju. Na prve neposredne volitve v državni zbor so šli Slovenci l. 1873 razcepljeni na konservativne staroslovence in liberalne mladoslovence. Na Ptujju je bil kandidat staroslovenec Mihael Hermann, mladoslovenec odvetnik dr. Jakob Ploj, čigar stranka je ustanovila in razširjevala svoj »Slovenski tednik«, prvi slovenski politični list, katerega sem tudi jaz prebiral. Kadar se prepirata dva, skuša od tega imeti dobiček tretji. In tako je kandidiral za ptujski okraj grof Gundacker Wurmbbrand, veleposestnik na Borlu nad Dravo ob hrvatski meji; pozneje je zaslovel kot prazgodovinar in je bil nekaj časa tudi deželni glavar na Štajerskem ter minister za trgovino na Dunaju. V ostrem boju med Slovenci se je pridružil temu tretjemu tudi moj oče, na katerega je vplivalo pisanje »Slovenskega tednika« manj kot nasveti in razgovori pisarniških uradnikov na glavarstvu in okrajnega žandarmerijskega stražmestra, s katerimi je kot občinski predstojnik mnogo obceval. Dobro se spominjam, kako je na ptujskem trgu okrajni stražmešter razlagal, da se ljudje prepirajo o Slovencih in Nemcih, toda voliti je treba tistega, ki more več koristiti. Pri ustnem glasanju je bil seveda izvoljen Mihael Hermann, čigar ime so glasno imenovali od mesta Ptujja bolj oddaljeni volilci.

V sredini julija 1876 sem končal na Ptujju realno gimnazijo, ki še ni imela višjih razredov, ter sem odšel na višjo gimnazijo v Maribor, katero so ponavadi obiskovali dijaki iz Slovenskih goric. Za spomin sem odnesel s seboj srebrno kolajno za odlični uspeh iz neobvezne zgodovine Štajerske. To nagrado je podeljeval deželni odbor iz ustanove nekdanjega deželnega arhivarja Wartingerja, ki je v dobi romantičnega navdušenja za ožjo domovino (Vaterländerei) pregovoril tudi Slovence in Hrvate v Gradcu, zlasti Ljudevita Gaja, naj goje svojo domačo zgodovino. Drugi spomin so bila »Goethes Werke« v 20 zvezkih in v 10 krasno vezanih knjigah »Grotove« prve ilustrirane izdaje v Berlinu; te knjige mi je izročil ravnatelj kot darilo neznanega dobrotnika. Kako dobro je to darilo učinkovalo, dokazuje okoliščina, da sem si leto dni pozneje kupil sam enako izdajo Schillerjevih spisov in se po malem pripravljaj za bodočega germanista...

KSAVER MEŠKO IN PTUJ

Svoji ožji domovini je Meško zapel hvalnico v črtici »Slovenske gorice« in jo ponovno vključeval v svoje leposlovno ustvarjanje. Domala nič manj kakor na ta del slovenske domovine, »s sladkostjo in bridkostjo ljubljene«, kakor je napisal na uvodni strani svojega romana Na Poljani, pa je vezal žive spomine na Ptuj in na njegovo bližnjo okolico, in to enako v vseh letih, ko sta ga življenje in poklic zanesla v Št. Danijel nad Mežo ali k Mariji na Zilji ali na Sele pod Uršljo. Zgodovinski noveli »Črna smrt«, ki jo je posvetil trpljenju ptujskega mesta pod bičem črne kuge, je na koncu pridružil naslednji slavospev: »O čudovita zemlja, ki mi zgodovina pripoveduje o tebi toliko gorja, ki si bila neštetokrat oškropljena s krvjo pogansko in krščansko, ki si pila toliko solza, o zemlja, s slavo ožarjena, s trpljenjem blagoslovljena in posvečena, izlij Bog vsedobrotni vso svojo srečo nebeško na tebe! Bodi pozdravljena in blagoslovljena od njega, ki te je ljubil, oboževal in proslavljal, da leže, izmučen od življenja in trpljenja in od truda delavnega dne, v grob v tuji zemlji...«

Gotovo je v teh privzdignjenih besedah nekaj razčustvovanega sentimentalizma, vendar moramo verjeti, da je Meško pri tem vračanju v svoj slovenjegoriški in ptujski svet nenarejen in odkrit. V tem Meškovem odnosu do rodne doline in do obdravskega mesta je izražena njegova resnična povezanost z otroškim svetom Slovenskih goric in deškim svetom, kakor ga je doživljal v Ptujju.

Meško je v Ptujju najprej opravil četrti razred osnovne šole, ki je bila nemška, zato da se je pripravil na srednjo šolo, nižjo gimnazijo, ki jo je imel Ptuj v njegovem času. To je bilo od šolskega leta 1885/86 do konca šolskega leta 1889/90, v Meškovi otroški in deški dobi od enajstega do šestnajstega leta, ko je prerasel v mladeništvo.

Že sam prihod v Ptuj je napolnil otroško dušo s strahom in z občudovanjem. Za otroške oči je bila domača dolina široka, v njej so med sadovnjaki in travniki stale raztresene, razmaknjene samostojne hiše. Že Tomaž je pomenil nekam drugačen svet: naselbino s strnjenimi, tudi nadstropnimi hišami, z bleščečo se cerkvijo, katere zvonik je še poviševal vrh griča, na katerem je vas stala. Ta svet je pomenil kmečko tišino, delo na polju, preproste ljudi s samo slovensko govorico. Ptuj pa je pomenil nov svet. Tu se ni dalo igrati z mlinčki na potoku, visoke, včasih tesno zgetene hiše so se vezale v ulice, nad mestom se je košato razgledoval grad po Ptujskem polju in ob Dravi proti vzhodu v zamegleno panonsko ravnino, cerkve med mestnimi hišami so govorile o stoletjih od rimskega do njegovega časa. Drobni, plašen otrok je tu doživljal nove prostore in časovne dimenzije. Ob soočenju kmečke rojstne doline s ptujskim mestom so mu vstajala nova spoznanja o neenotnosti sveta, o različnosti ljudi in o razklanosti človeške skupnosti. Tu ni bilo več zaklonjenosti, ki mu jo je dajala domača streha, ni bil vedno na mizi kos kruha

kakor pri očetu in materi, ni srečaval samo dobrih ljudi, ampak tudi zahrbtniže in zlobneže, katerih dejanj ni mogel razumeti.

Majhen, droban, preplašen kmečki otrok — vso nižjo gimnazijo je sedel v prvi klopi — pa je imel v sebi vztrajnost in celo trmo kmečkega človeka, ki je nameril korak v široki svet in se ne da s poti odvrniti. Večkrat je bil lačen kakor sit — pisatelj sam pripoveduje, kolikokrat je lačen jokal — toda hlepenje po knjigi, po znanju je bilo večje od krušne lakote; zato je zmagovalo prvo in ne drugo.

Mestni svet, kakor ga je spoznaval v ptujskih letih, je Mešku vtisnil neizbrisna spoznanja. Že zunanja podoba starega mesta mu je pomenila novost. Ob doživljanju mestne zunanje podobe, ob branju zgodovinskih povesti in romanov in ob študiju mestne in štajerske zgodovine je dobil občutek za različnost časov in različnost ljudi v različnih časih. Kajpada so to bile komajda osnovne poteze, a vendar so pomenile prelom s statičnostjo, kakršno mu je posredoval svet rojstne doline. Rimski spomeniki, mitreji, domnevni Atilov grob pri sv. Roku na Hajdini, grad s svojo obrambno preteklostjo, ko je zmagoval proti Turkom, cerkve in samostani, kužna znamenja s spomini na črno kugo, kobilice in požare: to je vrsta dejstev, ki so mlademu dijaku dajala netiva za premišljevanje in snovi za razvnanje domišljije. Jurčičeve zgodovinske povesti, Aškerčeve pripovedne pesmi s snovjo iz domače slovenske in širše slovanske zgodovine, razsežne zgodovinske podobe, kakor jih je srečeval pri Walterju Scottu, in drobnejše, a vendar zanimive sličice pri nemških zgodovinskih pisateljih so pomenile prve pobude poznejšemu pisatelju zgodovinskih slik in novel iz slovenske preteklosti. Prav iz preteklosti Ptuja in njegove najbližje okolice so zrastle Mešku pozneje Črna smrt, Kobilice in Drama izza davnih dni.

Še globlje vtise je vrezal v otrokovo in dijakovo srce sodobni Ptuj. Tu so bili najprej vtisi, ki mu jih je dajala šola. Že samo ozračje osnovne, še bolj pa srednje šole je bilo nekaj čisto drugega kakor ozračje v tomaževski šoli. Sošolci so bili mešani: kmečki in meščanski, po jeziku sicer večinoma slovenski, toda tudi že nemški, učenje, knjige in profesorji, to pa je z neznatnimi izjemami bilo vse samo nemško. Z zagrizenostjo kmečkega človeka si je v tujem jeziku osvajal tujo učnost, ki so jo predstavljali predmeti kakor nemščina, latinščina, zemljepis, zgodovina, matematika itn. A nedoletni fantič je za šolskim videzom že od vsega začetka znal razločevati profesorje, ki so bili slovenskega mišljenja, od profesorjev, ki so hoteli osvajati zgolj visoki oznanjevalci edine zveličavne nemške kulture. Mestna gospoda je morala, četudi je bila nemška, upoštevati jezik svojih hlapcev, dekel in viničarjev in govoriti z njimi slovensko. Narodnostni boj je Mešku že v Ptujju stopil jasno pred oči. Zanj od vsega začetka ni bilo nobenega dvoma, da more in mora ostati pri materini govorici, pri jeziku, v katerem sta bila napisana Hči mestnega sodnika in Brodnik.

Do neke mere je Meško v Ptujju že tudi dočutil, da pomeni vlada tujega jezika tudi vlado tuje oblasti, izsiljeno nadvlado tuje gospode nad slovenskim »preprostim« delovnim človekom. Poleg nenapetih nemških meščanov Ptuja je odkril posebno kasto, ki mu je postala naravnost simbol tujstva in nasilja: častnike. Častniki tujega jezika in tujega duha so kot člani ptujске vojaške posadke Mešku predstavljali »najvišji« sloj ptujskega mesta, posebljeno nemštvo, kasto, ki je z zaničevanjem gledala na slovensko okolico in brez sramu izkoriščala gmotno in duhovno lastnino slovenstva. Zgodaj dozorevajočemu, pozneje prav v dušo junakov in junakinj usmerjenemu oblikovalcu človeških usod so se že tu razkrivale žaloiigre družbeno odvisnih odvetniških pripravnikov, pisarjev, nesrečnih deklet, obrtniških

vajencev in pomočnikov, nedokončanih študentov itn. Res da so se mu v tem svetu odkrivale komaj šele slutnje o družbeni razklanosti, vendar mu je srce že kazalo pot, kod naj gre, da bo odkril globine človeških dogajanj. Ni dvoma, da se mu je že tu nakazovalo spoznanje, kako je narodno vprašanje najgloblje povezano z družbenim.

Kmečkega fanta se tuji svet ni dotaknil ne nacionalno ne moralno. Povezanost z domačim kmečkim svetom, ki je bil zdrav in slovenski, v isto slovensko smer uperjena gimnazijska mladina okoli njega, branje domačega in tujega lepega slovstva, stud nad napihnim nemškim meščanstvom, zlasti nad tujo oficirsko kasto — to je zanj pomenilo zdravje in predstavljalo osnove za poznejše življenje in leposlovno ustvarjanje. Zakaj Mešku se je v ptujskih letih jasno razkrilo, kako mu je usojena pot slovenskega pisatelja. Pri Tomažu je s slastjo in z nagonom človeka, ki se ne zaveda še temne oblasti nad seboj, prepisoval pesmice Valentina Orožna in že spesnil součenki poštarjevi Pepiki svoje prve stihe. V Ptujju je stradal kruha, a še bolj bil lačen knjige. V knjigah se mu je odpiral nov, vedno širši svet, ki mu je opisoval, a že tudi razlagal, kar je bilo okoli njega in kar se je dogajalo v notranjosti ljudi. Poleg molitvenikov in mohorjev, ki jih je jemal v roke v rojstni dolini, je tudi lakotno odkrival širša območja literarnega sveta in bral dela, ki so zastavljala literarnemu uživalcu in poznejšemu literarnemu ustvarjalcu večje misli, čustvene in oblikovne zahteve. Ptuj mu je omogočil, da se je zamislil v zahteve, ki jih zastavlja recitacija in deklamacija. Ptuj mu je omogočil, da je ob gostovanju potujočih družin videl — čeprav v tujem jeziku — odrska dela in igralske ustvaritve. V Ptujju je Meško začel že rahlo zavestno ustvarjati. Začel je na široko pisati stihe na lističe, skrivaj v knjige, v latinski slovar na rob. Ko je bil v tretji gimnaziji, je napisal svojo prvo znano prozno delo, kmečko zgodnico Starši in sin, ki jo je poslal v Celovec Mohorjevi družbi, a je zagledala beli dan v časopisu Mir šele čez 20 let. Slasti neznanega gona je v Ptujju zapadel za vedno. Pozneje je sam zapisal ob spominu na ptujška in njej sledeča celjska leta: »Dvojen glad me je mučil že v mladih letih, v prvih časih študij: glad po kruhu in lakota po lepoti in sladkosti umetnosti.« Mogoče bi se zdelo, da pomembnost ptujskih let neupravičeno podčrtavam. Vendar je v tem poudarjanju mnogo več stvarne resnice, kakor se zdi ob površnem pogledu. Pisatelj sam se je v poznejših letih izrazil o svojih še otroških ter dijaških pisateljskih poskusih in prizadevanjih: »Do današnjega dne so mi ostali živo v spominu ti začetki mojega slovstvenega delovanja. Bolj in jasneje se jih spominjam kakor katerega koli dogodka iz poznejših let, ko se je začela tako imenovana pisateljska pot.«

Meško se je k ptujskim doživetjem v zrelih letih pogosto vračal in jih leposlovno oblikoval. V nekaterih črticah in novelah je prozorno vidno ptujsko osredje, ponekod se ta milje križa in staplja s poznejšimi doživetji in spoznanji. Poleg zgodovinskih črtic oz. novel, ki smo jih že omenili, je oblikoval svoja ptujška doživetja, bolj ali manj samostojno ali še povezana s poznejšimi v črticah, kakor so Poglavlje o Mimici, Romanca o izgubljeni, Ciril Zavozel, Pravljica o kreposti, v veliki meri roman Kam plovemo itn. Doživetja, ki se najtesneje vežejo prav na šolo v Ptujju, pa je spominsko oblikoval v vrsti črtic za nekdanji dijaški mesečnik Mentor. Taka sta spominska zapiska Glad in Iveri. A Meško je bil toliko navezan na Ptuj, da je posebej za proslavo 60-letnice ptujške gimnazije dne 8. junija 1929 celo napisal v verzih Prolog, kjer gimnaziji da je častni naslov najvišjega učnega zavoda, ko jo naslavlja z alma mater — vseučilišče. V stihih slavi njen veliki vzgojni in izobraževalni pomen za široko slovensko področje:

Ti naša alma mater — ti naša mati!
Glej, kakor iz matere se telesne rodé
sinovi in hčerke in se iz nje žive,
da, kadar pride njih dan, na pota svoja gredo,
za svet in življenje in boje pripravljeni —
tako so iz tebe se nešteti rodili...
in šli so v boje, trpljenje...
zato so ti v srcu vse dni hranili ljubezen zvestó...

Poleg tega Prologa, ki ga je prineslo ptujsko izvestje 1928/29, je Meško za gimnazijsko izvestje prispeval tudi spominski sestavek Knjige. Napisal ga je na prošnjo zavoda, češ da naj bi napisal nekaj ob spominu na gimnazijo, ko jo je pred petdesetimi leti zapustil. Sestavek je priobčen v izvestju 1939/40.

Meška se je spomnila gimnazija ob nekaterih njegovih življenjskih jubilejih s posebnimi prireditvami. Najširše je bila zasnovana in izvedena proslava ob Meškovi življenjski 50-letnici, ki je bila namenjena tudi sestanku bivših profesorjev in dijakov ptujske gimnazije. Poseben odbor za Meškovo proslavo je dal slovesnosti pisano vsebino. Dne 10. 11. so sprejeli goste pri obeh popoldanskih vlakih, odšli nato v Narodni dom in zvečer v mestnem gledališču priredili predstavo drame »Pri Hrastovih«. Naslednji dan je bila slovesna spominska sv. maša v mestno-proštijski cerkvi, nato obisk gimnazije in kosilo v Narodnem domu, zvečer pa komerz v Društvenem domu. Slovesnosti se je udeležil tudi Meško sam, ki je po vrnitvi na Sele poslal ptujskemu županu in po njem Ptujčanom naslednje zahvalno pismo:

Preblagorodni gospod župan!

Zdaj, ko sem spet sam in miren v tihem svojem domu, čutim še s tem večjo hvaležnostjo in ginjenostjo vso veliko naklonjenost, toplo ljubezen in idealno požrtvovalnost, ki so jih mojemu delu in moji osebi skazali prošle dni vsi stanovi starodavnega ptujskega mesta, mladina in odrasli. Čutim srčno potrebo in prijetno dolžnost, da izrečem Vam, zelo spoštovani gospod župan, kot zastopniku mesta še enkrat svojo najiskrenejšo zahvalo. Hvala vam, velecenjeni gospod župan, hvala novo izvoljenemu županu g. dr. Senčarju, hvala vsemu mestnemu zastopu in vsem gg. zastopnikom uradov, hvala p. n. meščanstvu, ki je razobesilo zastave, hvala šolam, učiteljstvu in mladini, hvala vsem, vsem. Vaša blaga naklonjenost, ki ste mi jo skazali ob tej priliki v tako nepričakovano obilni meri, mi je bogato plačilo za ves moj dosedanji trud, bo pa mi tudi bodrilo za nadaljnje delovanje v času, ki mi ga je še prisodila božja Previdnost.

Bog vas živi vse!

V veliki hvaležnosti vdani
Fr. Ks. Meško.

Gimnazija je proslavila tudi Meškovo 60-letnico. Dne 29. 9. 1934 so vsi razredi ptujske gimnazije (razen 1. a in b ter 2. b) priredili izlet k Tomažu in v pisateljev rojstni kraj, hoteč počastiti svojega ožjega rojaka pisatelja in bivšega dijaka ptujske gimnazije ob njegovi 60-letnici. Pisatelja so počastili udeleženci z govori, predavanji in pesmijo. Govorili so ravnatelj dr. Maks Kovačič, profesor dr. Stanko Cajnkar in sedmošolec Franc Kolarič. Recitirala je sedmošolka V. Bebler, pel pa je dijaški pevski zbor. Z izleta so poslali pozdrave pisatelju na Sele, ki jim je odgovoril z naslednjim zahvalnim pismom:

P. n.

Ravnateljstvu državne gimnazije
v Ptuj

Vdano podpisani izrekam najpristrčnejšo zahvalo p. n. profesorskemu zboru in vsem podpisanim gg. dijakom gčnam dijakinjam ptujske gimnazije za pozdrave z mojega rojstnega doma. Razveselili so me, zbudili mi mnogo spominov na lepa leta doma in v Ptuj. Tudi ta so mi v najlepšem spominu! VSI gg. profesorji in VSI sošolci!

Mladini bi omenil ob ti priliki dvojje — morda se bo zdelo malo starokopitno, a življenje jim bo potrdilo resničnost mojih nazorov:

1. Naj bi vsi, tudi taki, ki čutijo v sebi dar pisateljevanja, mlada leta resno in vestno porabili za učenje. V teh letih človek še ne more — vsaj navadno ne — ustvariti del trajne vrednosti. Za igračkanje pa porabiti ta lepi čas je res škoda. Tudi veliki duhovi v takih letih niso ustvarjali velikih del. Res imamo velike pisatelje, ki niso dovršili gimnazije. A temu, kakemu Shawu, Tomažu Mannu je dala že domača hiša v nekaterih panogah toliko kakor nam, kmetskim sinovom, šole. Drugim, npr. Knutu, Hamsunu, življenje, kakršnega mi ne moremo imeti.

2. Pisateljevanje ni zabava, ampak resno in bridko delo. Marsikdaj so se moji tovariši duhovniki kratkočasili, ko sem jaz ves dan in dolgo v noč delal. Na Poljani nad Prevaljami so vsak četrtek kegljali in mi še očitali, kaj ne pridem. Pa sem doma po 8 ur na dan ali še več klesal »Na Poljani«. Brez resnega dela ni mogoče nikjer doseči vsaj trajnih uspehov.

Vse prav lepo pozdravljam.

Na Selah, dne 7. oktobra 1934

Meško

Četrto knjigo svojega Izbranega dela, ki je izšla 1959, je pisatelj posebej poslal ptujski gimnaziji. Res je prav v tej knjigi mnogo spominskih črtic in zapiskov, ki govore o Meškovih ptujskih letih in poudarjajo vsebino in pomen teh njegovih otroških in dijaških let. V knjigo je zapisal naslednje posvetilo, s katerim se je še v zadnjih letih svojega življenja poklonil ptujski gimnaziji in pomenu, ki ga je imela za njegovo življenjsko in duhovno rast:

Ptujski gimnaziji
prvi važnejši postaji
na življenjski poti
v hvaležnosti poklonil

Sele, dne 20. oktobra 1959

Ksaver Meško

Ne da bi hoteli pretiravati pomen ptujskih let za pisatelja Meška, velja, kakor je Meško v gornjem posvetilu sam zapisal, da je pomenil Ptuj prvo važnejšo postajo na njegovi življenjski poti in da je res, kar smemo dodati, dal prve osnove mnogim njegovim pisateljskim spoznanjem in prenekaterim snovanjem.

MOJE MESTO

Kdaj smeš reči o nekem mestu, da je tvoje? Če ne poveš nič takega, kar bi ne bilo resnično in če nikomur ne odrečeš pravice, da uporablja isto ljubeznivo oznako. Zakaj potem govoriti o »mojem« mestu, če je v resnici naše? Zato, ker ne vem, ker ne vem, kdo vse hoče biti naš. Zato, ker ne vem, komu je Ptuj toliko pomenil kakor prav meni. Tako je bil Kafarnaum Kristusovo mesto, čeprav zato ni nehal biti dom apostolov Petra in Andreja.

V času moje mladosti smo v naših krajih samo enemu naselju rekli »mesto«. Drugi kraji so mogli biti mnogo večji in imenitnejši od Ptuja, mesto pa je bil samo Ptuj. Ormož je bil na zemljevidih označen kot mesto in nam je bil celo mnogo bliže, mesto pa ni bil. Bil je samo preddverje Ptuja. Dokler te niso starši vzeli s seboj v Ormož, skorajda nisi mogel upati, da boš kdaj videl »mesto«. Kdor se je odpravljaj v Ptuj, je rekel samo, da gre ali se pelje »v mesto«. In če so ga na poti vprašali, kam gre, je rekel samo, da je namenjen v »mesto«. (Tako so ljudje iz okolice Konstantinopla odgovarjali na vprašanje, kam gredo, rekli: Ejs ten polin — v mesto —, iz česar so Turki skovali ime za svoje glavno mesto: Istanbul). Naši ljudje so vedeli, da je Maribor večji od Ptuja, in da je Gradec večji od obeh, toda to ni spremenilo njihove govorice. Nikoli nisem mogel dognati, zakaj je bil samo Ptuj vreden, da smo mu rekli mesto. Saj je bil Maribor prav tako sedež okrajnega glavarja kakor Ptuj in celo glavno mesto škofije, medtem ko je premogel Ptuj samo prošta, ki je bil mnogo manj od škofa, čeprav je smel nositi škofovsko kapo in palico. Najbrž ne gre za važne zgodovinske spomine, temveč le za gospodarsko pomembnost ptjuskega mesta. Vse važne trgovine smo imeli v Ptuju, vsi sejmi, živalski in trgovsko-obrtniški so bili v Ptuju. V Ptuju smo nakupovali (če ni šlo za vsakdanje malenkosti, ki smo jih dobili tudi pri Sv. Tomažu ali na Polenšku), v Ptuju smo mogli prodati, kar smo z muko prigospodarili in čemur smo se morali odreči, če smo hoteli biti oblečeni in obuti.

V mesto nismo hodili zaradi ogledovanja zgodovinskih in umetniških zanimivosti, saj o tem nismo skoraj ničesar vedeli. Šole takrat niso prirejale izletov. Mestne zanimivosti so si veliki in majhni ogledali samo mimogrede. Grad je bil takrat že last nemških grofov, ki svojega bogastva niso razkazovali slovenskim kmetom in njihovim otrokom. Staro kamenje z napisi in brez njih so zbirali samostanski gvardijani in stari nemški profesorji. Slovenskim ljudem je bilo vse to tuje. Gimnazija je bila čisto nemška. Naši slovenski študentje so odhajali v uk v Maribor, kjer je bila vsaj nižja gimnazija napol slovenska. Gosposki otroci, ki so se podali v nemško ptujsko ljudsko šolo ali iz nje, nas, kmečkih telebanov, še pogledali niso. Slovensko so znali samo sodniki, ki so nas zasliševali, in advokati, ki so nas branili, davkarji, ki so izterjevali davke, in nekateri gospodje na gla-

varstvu, ki so morali poslušati pritožbe slovenskih kmečkih ljudi. Tudi v trgovinah so ti postregli v slovenščini, ki je bila slaba, kakor je slabo blago kramarjev. Največji hrup je bil pred Hutterjevo trgovino umetnega žganja. Tu si je mogel slovenski kmet kupiti vsaj osminko litra špirta, da si je z njim privezal dušo, kakor je imel navado reči. Ta osminka je bila samo ara za pripravljeno vrsto steklenic tega nemškega strupa, s katerim so štajerski Nemci spodbijali zdravje slovenskega ljudstva. Dušo pa so našemu človeku hoteli privezati s časopisom, ki se je imenoval »Štajerc« in je do razpada Avstrije begal naše ljudstvo s strupom laži in prikrivanj.

In vendar je bil samo Ptuj naše mesto. Nobena slovenska knjiga ni izšla v tem čudnem kraju, noben časopis (»Štajerc« ni bil slovensko branje, čeprav je izhajal v slovenščini) in nobena revija. Slovenska čitalnica je bila znana samo učiteljem, župnikom in redkim domačim izobražencem. Naivečja in najlepša cerkev je veljala za nemško, čeprav so bili gospodje, ki so v njej opravljali svojo službo, slovenskega rodu. Slovenska po imenu in v resnici je bila samo cerkev očetov minoritov. Čeprav je bil samostan del starega ptujskega mesta, je bil pravzaprav le mostišče slovenskih kmetov na ozemlju nemškega meščanstva. Ko je čas dozorel, je postal nezavzeten slovenski tabor, v katerem so se naši ljudje pripravljali na prihod svobode.

Ko sem prvič preprosil očeta, da me je vzel s seboj v mesto, nisem vedel o Ptuiu skoraj ničesar. Da so tam velike hiše, celo večje in lepše kakor v Ormožu, to je bilo skoraj vse. Da je v mestu več trgovin in gostiln kakor v Lutomeru in v Ormožu skupaj. In da je vse še bolj nemško, kakor v teh najbližjih mestecih. Vendar me to ni motilo. Iti »v mesto« je pomenilo dolžnost vsaj v očeh sošolcev. Kdor še ni bil v Ptuju, ni bil pravzaprav nič.

Kljub temu sodi moj prvi obisk Ptuju v vrsto razočaranj. Oče je peljal nekaj hlodov na žago in me je vzel s seboj. Ker pa je bilo od žage do pravega mesta še dobre četrte ure, mesta pravzaprav niti videl nisem, saj sem moral paziti na vola, ki zaradi moje nečimrne želje nista bila nič bolj mirna kakor doma pri oranju. Tako sem obljubljeni mestu videl samo od daleč kakor Mojzes svojo obljubljeni deželo. In ko sva gnala z očetom kravo ali vole na semenj, ni bilo mnogo drugače. Sejmišče je bilo sicer pravemu mestu bliže kakor žaga, vendar s kravo ali voli nisi mogel na sprehod. Tako še danes ne vem, kdaj in kako sem pravzaprav stopil na prava mestna tla. Tudi ne morem povedati, ali sem ob teh prvih obiskih videl še kaj drugega kakor Hutterjevo trgovino z žganiem, okrajno glavarstvo in slovensko Zumančičevo gostilno, kjer so mi oče kupili zemljo, sebi pa morda naročili vsaj kisló juho, če za golaž ni bilo denaria. Tako je Ptuj kmalu nehal biti mesto, ki te vabi s svojimi lepotami. In ko so doma rekli, da bom šel študirat, ni nihče na Ptuj niti pomislil. Naše višje šole so bile v Mariboru. Ptuj nam je bil dolga leta samo železniška postaja za pot v Maribor in v začetku počitnic izhodišče za vrnitev na dom. Tako je ostalo vse do konca prve svetovne vojne. Ob prevratu se je Ptuj uradno poslovenil. Ker pa so stari nemški gospodarji ohranili svoje premoženje, so mogli ostati, kar so bili. Cule so navezali samo višji uradniki in prestrašeni politični hujskači, vse drugo pa se je potuhnilo. Trgovci so začeli pisati svoja slovenska imena na slovenski način, uradi in šole so spregovorili po naše, gospodarsko odvisni slovenski meščani pa so morali še dalje delati tlako svojim nekdanjim in sedanjim gospodarjem. Gimnazija je dobila slovenske profesorje in nekaj slovenskih študentov iz mesta in okolice. Če bi ne bili premožni ljubljanski in drugi Slovenci zalagali dijaškega doma s svojimi nadebudnimi sinovi, bi si bila

ptujška gimnazija težko opomogla. Slovenski študentje, ki so bili doma v ptujškem okraju, so ostali v veliki večini zvesti mariborskim šolam. Mnogi so bili gojenci semenišča in zato sploh niso mogli študirati v Ptuj. Selitev iz Maribora v Ptuj je pomenila degradacijo. In če si bil že absolviran sedmošolec, si moral res temeljito premisliti, preden si se odločil za selitev v Ptuj.

Meni so pri tem pomagali semeniški predstojniki, ki mi niso pustili, da bi hodil inštruirat izven semenišča, čeprav so se neprestano pritoževali, da moji domači ne plačujejo redno prispevkov za vzdrževanje (o plačevanju ob sprejemu ni bilo govora). Po starih pravilih je bila oskrba v semenišču brezplačna. Le če kdo ni postal duhovnik, je moral povrniti stroške, ki so jih z njim imeli. Za časa vojne pa je vodstvo ves denar, s katerim je upravljalo, investiralo v propadla vojna posojila. Zato smo morali po razpadu Avstrije oskrbovalnino sami plačevati. Za moj dom je bilo to pretežko breme.

Zato sem se na velikem mariborskem orlovskem taboru dogovoril s ptujskimi očeti minoriti, da se bom kot osmošolec preselil v Ptuj. Hrano bom imel v samostanu, stanovanje pa se bo že dobilo. Inštruiral bom lahko po mili volji. Ptujška katoliška prosveta (kmečka in študentovska) bo tako dobila pomoč, katere je potrebna. Dogovor ni zahteval od mene ničesar, kar bi ne bilo v skladu z mojim gledanjem na svet in z mojo študentovsko častjo. Odločitev je bila tem lažja, ker je bil sošolec Lojze Žalar, rojak od Sv. Križa na Murskem polju, prav tako voljan menjati šolo in oditi v Ptuj. O najinem prihodu na ptujško gimnazijo je bilo v mestu veliko nepotrebne govornje: Profesorji (ne vsi) in študenti (tudi ne vsi) so naju razglasili za klerikalna agenta, ki nameravata zanesti razdor na gimnazijo in v mesto. Taka bojazen bi bila razumljiva, če bi bila ptujška inteligenca varuh kake močne ideje, ki bi jo bilo treba za vsako ceno braniti. Vendar sva to veliko vrednoto zaman iskala. Miselna lenobnost in duhovna neprizadetost nista nobena dragocenost. Nekaj malo deklarativne svobodomiselnosti, ki ni miselnost in ni svoboda, ne more veljati za posebno vrednoto. Razcepljenost v stranke in dve telovadni organizaciji ni bila za Ptuj nikaka novost. Dijaštvo je bilo v tem času že v vsej Sloveniji razdeljeno v dve skupini. Priznavanje, da si to in ne ono, ni veljalo nikjer za zločin. In vendar je bil sprejem v Ptuju neprijazen. Profesorji, ki so nama bili nasprotni, so se kmalu pomirili. Njihovi dosedanji študenti so le težko tekmovali z nama, ki sva prišla z najboljše štajerske gimnazije. Čeprav so sprva grozili, da bodo z nama obračunali, so se z najino navzočnostjo kmalu sprijaznili. Na koncu smo bili kar dobri prijatelji.

Borba z antipatijami sošolcev je bila težja. Nekaj tednov so naju bojkotali. Nihče se ni družil z nama, nihče ni ničesar vprašal, redkokdo je na vprašanje odgovoril. O tovarštvu in prijateljstvu ni bilo govora. Dezertirati nisva hotela, čeprav je bila pot nazaj še vedno mogoča. Ker o najini krivdi ni bilo govora, je bilo treba ta smešno žalostni bojkot zlomiti... Ko sem začel govoriti, je postal neprijateljski molk še bolj pošasten. Ne spominjam se stavkov, s katerimi sem formuliral svoje misli. Vem samo, da sem apeliral na čut tovarštva. Povedal sem, da se tako ravnanje prav nič ne sklada z njihovo mladostjo in častjo. Nikomur nisem nameraval vsiljevati svojih misli, nikogar ne nameravam spreobračati. Sem eden izmed njih, mlad človek s svojo mislijo o življenju, slovenski študent v mestu, ki dolgo ni hotelo in moglo biti slovensko. Sedaj to možnost ima. Med nami, ki smo seme izkrvavelega naroda, ni prostora za sovraštvo. Miselnost, ki ne prenese resnice, da se razlikujemo, ni svoboda. Svoboda pomeni prijateljstvo, to-

varištvo, odprto srce in pomoč, molk pa ubija. Vas same bo bolj prizadejal kakor naju. Svoboden človek si upa govoriti, če ima kaj povedati.

Iz razdalje petdesetih let je takšen govor težko obnoviti. Ker pa se zavedam, da sem bil svojim prvim velikim spoznanjem ves čas zvest, morem in smem povedati, kakor mislim in čustvujem danes. Nedavno sem znova prebral svojo slovensko maturitetno nalogo, napisano nekaj mesecev pozneje v istem mestu ob Dravi, v družbi istih sošolcev, ki so me hoteli s svojim molkom pregnati s svoje šole in ki so pa postali po mojem spraševanju vesti najboljši in najljubeznivejši tovariši. Naš stari profesor. dr. Komljanec nam je dal nalogo, katere naslov je bil hudo prozaičen »Mrtva črka, živa beseda, dejanski zgled«, to bi naj bilo vpraševanje za preizkus naše zrelosti. Vedel sem, da bi moral napisati razpravo, napisal pa sem leposlovno črtico. Zato sem moral naslovu dodati še pojasnilo v oklepaju: (ali povest o mladem človeku, ki je iskal srečo). Moj elaborat je zbudil nekaj več zanimanja, kakor ga pričakuje človek, ki dela maturo. Saj mi je na poslovilnem sestanku profesor matematike z vnemo pripovedoval, kako si je nalogo izposodil in jo dal brati svoji ženi, ki sploh ni hotela verjeti, da je »umotvor« napisal ptujski osmošolec. Žena profesorja matematike v malem mestu, ki premore samo gimnazijo, pač ne sodi v vrsto literarnih kritikov. Vnema suhoparnega učitelja matematičnih formul ne more dati slovenski šolski nalogi pečata literarne vrednosti. Čeprav utegne biti res, da se moj jezik in stil od tistih časov nista vidno spremenila, mi sedaj ne gre za jezik in slog, temveč za zvestobo misli in pojmovanje življenja. Taka skladnost prvih in zadnjih spoznanj o človeku in njegovih najsvetejših dolžnostih je samo takrat prepričevalen dokaz človeškega duhovnega zdravja, če so bile vrednote, ki se jim je v nebogljeni nalogi poklonil mlad maturant, tako prečiščene in nujne, da se jim tudi po petdesetih letih ni smel odpovedati.

Misel na red v človeški družbi je bila še skrita v temeljnih spoznanjih o človekovi svobodi in osebni časti. Nujnost socialne revolucije nismo čutili. Morda smo si zaradi vojne, ki je zatemnila najlepša leta naše mladosti, bolj želeli miru, svobode in dela, kakor pa nemirov in rušenja družbenih oblik. Stari nasilniki so s staro državo vred propadli. V novi svobodni državi je bilo vse polno možnosti in upanja. Ruska revolucija je bila končana. Novi svet, ki so ga daleč na severovzhodu začeli graditi, pa je bil še ves nebogljen, umazan in krvav. Ob razpadu Avstrije so naši ljudje razbijali trgovine in raztresali moko po blatu. Ta generalka za socialno revolucijo je bila zelo klavrna. Nihče se ni dolgo vnel za tako spreminjanje sveta. Delavci po naših mestih so bili ves čas pod vplivom avstrijskih socialdemokratov. Njihova vnema za slovensko svobodo je bila prav tako rahitična kakor naše navdušenje za njihove revolucionarne parole. Vsi smo si želeli miru, reda in kruha. To nam je bilo pri srcu. Še bolj pa usoda Slovencev, ki so se še borili za domovinsko pravico v novi državi. Ko smo bili še sredi šolskega dela, je prišla vest, da bi morali na Koroško, kjer je bil razpisan plebiscit. Profesorji in ravnatelj so bili mnenja, da bodo Slovenci tudi brez naše propagande z lahkoto zmagali, pa bi bili najbrž kljub naši pomoči propadli. Prijatelj Jakob Richter, ki je ostal na mariborski gimnaziji, kjer so študentom dali dovoljenje za pot na Koroško, je prinesel s seboj samo breme grenkih spominov in zlo slutnjo, da bo marsikaj drugače, kakor pa smo pričakovali.

Pa je tudi ta žalost šla mimo. In potem je bilo vse tako lepo in čudovito, kakor nikoli poprej in nikoli pozneje. Šolske neprijetnosti so skoraj čisto skopnele. Šola je bila edina vez z mestom. Vse, kar me je priklepalo na Ptuj, se je dogajalo v nekdanjem slovenskem, kmečkem delu starega panonskega mesta. (Če koga ta

svetla in čista romantika zanima, naj odpre knjigo, ki sem ji dal naslov Križnarjevi. Dramo o Kasijanju in Mileni sem res napisal, do uprizoritve pa ni prišlo.) Moja ptujška osma šola z maturo pred komisijo in v življenju (tu ni bilo komisije) je bila samo medigra. Ko sem v jeseni istega leta znova odhajal v uk, sem videl Ptuj samo iz vlaka. Sedaj naselbina ob Dravi ni bila več naša železniška postaja, ker je bilo k Veliki Nedelji mnogo bliže. Ptuj je bil vedno manj »naše mesto«, čeprav je ostal še dalje središče gospodarskega in celo političnega življenja. Kulturno pa je dobil Maribor v narodni državi mnogo večji pomen, kakor ga je imel poprej. Naslednja leta sem preživel v Mariboru, v Vuzenici in v Parizu.

Po vrnitvi iz Francije sem postal profesor na mariborskem bogoslovju. Kako sem se tu izkazal (te besede ni treba jemati tako, kakor je zapisana), bom povedal ob drugi priliki, če si ne bom premislil. V teh petih mariborskih letih je zgnetenih toliko lepih spominov in toliko grenkih spoznanj, da me je popisovanje teh doživetij še vedno strah. Vse, kar bi moral in mogel povedati, bi bila bolj obtožba drugih, kakor zagovor samega sebe. Mogel bi priznati, da sem bil lahkoveren in naiven do nespameti. Mislil sem, da je služba v resnici vsega spoštovanja vreden opravke in da se ti kot duhovniku ne bo nič nerodnega zgodilo, če poveš vse tako, kakor si v skrbi za celoto doumel.

V letih, ki obsegajo celo desetletje (to je čas od ptujške mature do mariborske profesure), se je pri nas in v svetu marsikaj do temeljev spremenilo. Prva leta po svetovni vojni je bilo upanje na mirno rešitev socialnih nasprotij dokaj veliko in smiselno. Graditeljem naše jugoslovanske svobode je bilo treba pustiti časa, da pokažejo svojo dobro voljo in odpravijo krivice, ki jih pamet in srce ne moreta oprostiti. Po desetih letih je postalo jasno, da svoji nalogi niso kos. Tudi drugod po svetu ni bilo opazitiboljšanja. Zato je misel na socialno revolucijo zopet začela dvigati glavo. Sovjetska zveza je v tem času prebrodila največje težave in je kljub neusmiljenosti diktature postajala zatočišče upanja in borbenosti, kljub fašističnim diktaturam, ki so z nasiljem in krvjo branile stari red. Krščanski ljudje so bili radodarni z lepimi besedami, kakšen bi naj svet bil. Do onemoglosti so dopovedovali, da je treba spremeniti človeka, če hočemo reformirati človeštvo. Vendar tudi sami sebe in svoje najbližje okolice niso kaj prida reformirali. Tako so krivice ostale, le besed je bilo vedno več in vedno bolj prazne so postajale.

Moji mariborski slušatelji so z veliko vnemo študirali marksizem in se nagibali k skrajnim rešitvam. Tako so tudi na šoli in v semenišču nastajala nasprotja, ki so dušila tovarištvo in krščansko dobrohotnost. Ker je vodstvo poznalo mojo vnemo za odločne socialne rešitve, sem bil imenovan tudi za predavatelja semenišča. Rekli so mi, da me potrebujejo prav takega, kakršen sem. V svoji lahkovernosti sem tej izjavi pripisoval pomen, ki ga očitvidno ni imela. Lotil sem se branja marksistične literature (tudi Marxov Kapital sem vsaj dobro prebral, če že ne preštudiral), debatiral sem z mladimi krščanskimi marksisti (tako so se sami imenovali), pojasnjeval in svaril, kadar se mi je zdelo potrebno. Pri vsem tem sem prišel do spoznanj, ki so si jih desetletja pozneje osvojili mnogi katoliški misleci in celo nekateri škofje. V marksizmu je marsikaj, kar moremo tudi mi sprejeti. Zakoni gospodarskega razvoja sodijo v svet resnice kakor Pitagorov izrek. Okrog resnice o družbi kot gospodarskem občestvu se morajo zbrati vsi ljudje. O svetovnem nazoru, s katerim so marksistične gospodarske teze povezane, se bomo pogovorili, ko bo čas za to. Zaenkrat nas spor o svetovnem nazoru samo razdvaja in slabi. Mi mislimo, da ni treba sprejeti vsega, kar nam marksizem ponuja. Marksisti vztra-

jajo pri svojem ideološkem totalitarizmu. Trenutno pač ni izhoda iz tega precepa. To pa ne sme motiti našega človeškega zaupanja, našega prijateljstva in našega medsebojnega spoštovanja. Mislim, da je bilo v tem času naše mariborsko bogoslovje visoko nad drugimi teološkimi šolami zapadnega sveta. Zato se je moralo zgoditi, kar se je zgodilo. V tem času — po letu 1929 so bile naše smešne jugoslovanske diktature na lovu za čarovnicami. Čarovnice so bili levičarji, komunisti, socialisti in avtonomisti.

Duhovnik, ki je bil obdolžen levičarstva, je še bolj nevaren kakor drugi osumljenci. Zato je prav, če čimpreje zapusti šolo, ki vzgaja bodoče duhovnike. In ker je Cerkev glavni nasprotnik radikalnih socialističnih idej, je povsem prav, če obglavijo mladega, nepremišljenega profesorja njegovi lastni cerkveni predstojniki, čeprav so že ob nastopu službe poznali njegove misli in ga prav zaradi vneme za socialno reformo dali na odgovorno mesto. V odpustitveni dekret naj zapišejo svoje lastne očitke, da akt ne bo zaudarjal po vmešavanju politikov. Tako se je tudi zgodilo.

Rezultat te očiščevalne akcije je bila moja nastavitev za profesorja verouka na ptujsko gimnazijo. Menjava šole me ni pravzaprav čisto nič prizadela. Poučevanje na srednji šoli mi je bilo skoraj ljubše, kakor predavanje na visoki šoli. Srednja šola mi je bila vedno zelo pri srcu. Imel sem občutek, da bom tu bolj v srcu življenja, bliže lepotam in odločitvam mladih let in najbrž tudi bolj potreben kakor na visokošolski katedri. Če bi šlo samo za selitev z višje šole na nižjo, bi to zame sploh ne bila kazen. Če bi mi dali na voljo, naj izbiram, bi izbral srednjo šolo. Pa so me na ljubše mesto kazensko premestili. Samo tako je moglo biti pravici zadoščeno. Način, kako so me pognali z mesta, ki sem ga sprejel na njihovo željo, me je bolel, a ne tako, da bi to kdo opazil. Res je, da v Mariboru pri odhodu ni bilo jokanja in sentimentalnih poslovitev, v Ptujju pa ne slavolokov in sprejema s kruhom in soljo, vendar me to ni motilo. Domov sploh nisem sporočil, da so me preselili v »naše mesto«. Če bi sestra ne bila prišla po opravkih v Ptuj, bi doma še cele tedne ne vedeli, da so me s prvega pravega službenega mesta že spodili. In ko so zvedeli, kako je bilo, so iz mojega pripovedovanja spoznali, da ne gre za prav nikako nesrečo.

Na kratko je težko razložiti, zakaj mi je postala ptujska šola tako ljuba, da si nisem želel nikamor drugam. Sledove te moje nesrečne ljubezni boste našli skoraj v vseh mojih literarnih poskusih iz tistih let.

Ne vem, kako sedanji ptujski profesorji in študentje gledajo na moje literarno in kulturno delo. Vsiljuje se mi domneva, da ga zelo malo poznajo. Sedanje šolske knjige o mojih spisih molče. In če ga mimogrede omenijo, povedo to zelo zadržano. Najbrž zaradi svojega gledanja na svet ne sodim v sedanji čas, čeprav sem bil profesor na partizanski gimnaziji v Črnomlju, predsednik slovenske verske komisije, poslanec v domu narodov, delegat na kongresu napredne mladine v Londonu leta 1945 in še marsikaj drugega. Skoraj vse moje pravice so omejene na rezervat Mohorjeve družbe in Cirilmetodijskega društva. Slovenskemu gledališču sem predložil vsaj tri dramska dela (vse je izšlo v tisku), sprejeto pa ni bilo nobeno. Za radio sem napisal enodejanko, pa so mi jo vrnili, ker je pretežka, kakor so rekli. Petovijska tragedija tudi v Ptujju, kakor se danes Petoviji pravi, ne bo uprizorjena, ker je prezahtevna (to je eden izmed možnih izgovorov). Neki navnež je bil mnenja, da bi se dal iz Noetove barke narediti scenarij za film (in to brez velikih stroškov), ki bi se ga Ptujju ne bilo treba sramovati.

Kar sem pravkar povedal, je samo monolog. Stari ljudje imajo grdo navado, da govore sami s seboj in se niti ne zavedajo, da jih nihče ne poslušajo. In se nič ne začudijo, ko se zavedo, da so govorili v prazno.

Včasih je res povsem dovolj, da si se pomenil s samim seboj. In če se lahko pohvališ, da ti danes, po tolikih letih, ni treba ničesar preklicati, potem je to več, kakor si mogel pričakovati. Zato mi ni žal, da so me prestavili v Ptuj in postavili med mlade ljudi. Poučeval sem predmet, ki ga danes na šoli ni več. Predpisov, ki so govorili o obveznosti, nisem mogel spremeniti, čeprav se nisem vneljal zanje. Ljubše bi mi bilo, če bi imel pred sabo samo tiste, ki bi prišli zadovoljni. Kjer se je le dalo, sem oblatnost zamenjal s svobodno odločitvijo. Ni dvoma, da je predmet, ki je obvezno povezan s priznavanjem posebnega svetovnega nazora, kamen spotike in zato vzrok človeškega odtujevanja. Vendar to ne velja samo za krščansko gledanje na svet. Meni je pomenila graditev svetovnega nazora svobodno in odgovornosti polno opravilo. Nestrpnost je zelo tvegano pedagoško sredstvo. Če svetovni nazor ruši in zastruplja človeške odnose, koplje jamo svoji veljavnosti in sprejemljivosti. O tem sem bil vedno trdno prepričan. In ko so me ljudje iz lastnega svetovnega nazornega doma tožili preko vodstva politične stranke, celo škofa, da protežiram ateiste in sokole na škodo vernih, sem bil še bolj trdno prepričan, da delam prav. Pa me niso tožili samo na škofiji in ne samo zaradi zapostavljanja naših študentov, temveč tudi zaradi mojega socialnega nazora. Ljudje, ki so me pregnali iz Maribora zaradi širjenja radikalnih socialnih nazorov med bogoslovci, so segli s svojo vplivno roko tudi v Ptuj. Najbrž je ptujsko občinstvo (sem sodijo tudi politični forumi s policijo) o mojem prevratniškem delovanju v Mariboru sprva bolj malo vedelo. Počasi pa so se informacije tako namnožile, da mi je grozilo vsaj novo pregnanstvo, če ne kaj hujšega.

Tako sem bil nekega dne povabljen k srezkemu načelniku. Ker mi je bilo rečeno, naj ga poiščem na stanovanju, sem mislil, da gre za prijateljski obisk. Saj smo se dobro poznali. Njegove hčerke so bile moje študentke, ena je bila tudi članica Katoliške študentske organizacije. Mislil sem, da me imajo za svojega, čeprav se nismo redno obiskovali in razgovarjali.

Tokrat je bil sprejem uradno hladen. Obraz najvišjega predstavnika oblasti v našem mestu je bil resen in zaskrbljen. Pozdrav je že sodil k zasliševanju, ki se je začelo, kakor hitro sem se vsedel.

»No, kaj je s tistim vašim socializmom?«

Vprašanje ni zvenelo nič kaj prijazno, čeprav sem imel ves čas občutek, da gospod svojo uradno strogost samo igra, ker me hoče preplašiti in narediti dostojnega za očetovski nauk in primerno svarilo.

Ne trdim, da mi je bilo v tem trenutku posebno prijetno pri srcu. Ko so me pred leti odslavljali iz Maribora, me niso nič zasliševali. Brez potrebnih uvodov so mi izročili dekret, ki je vseboval vrsto smešnih pregreh, zaradi katerih sem moral drugam. Zato nisem bil vaju uradnih zasliševanj. Vendar nisem postal zmeden.

»Kaj pravzaprav hočete, gospod načelnik?« sem rekel v prvem začudenju. »Kolikor morem vedeti, so vam moji nazori znani. Pouk v šoli je javen, vaše hčerke vam lahko povedo, kaj in kako učim. K mojim cerkvenim govorom zahajate sami. Mojo dramo ste videli nedavno v mestnem gledališču. Vse, kar sem napisal, je dostopno vam in uradnim cenzorjem. Kaj naj bo ta moj socializem, s katerim očitvidno niste zadovoljni? Kaj je v njem takega, da bi ga morala oblast pregnati? Nisem član nikake ilegalne organizacije, ne hodim na nikake nedovoljene sestan-

ke. Skoraj ves prosti čas porabim za študij in pisanje. Vse svoje delo — v šoli in izven nje — lahko pred vsem svetom zagovarjam.«

Ne vem, ali je gospod takšen zagovor pričakoval. Vem samo, da ni povedal ničesar, kar bi moglo veljati za kritiko mojih misli o reševanju socialnih problemov. Brez diskusije o mojem delovanju sva prešla k vprašanju, ki ga je prisililo, da me je poklical k sebi.

»To so skuhalo drugje«, je rekel mnogo bolj prijazno. »Iz Ljubljane, z bano-vine sem dobil akt, da naj vas strogo posvarim. Pravzaprav bi vas moral dati v spi-sek osumljenцев. Saj veste, kaj to pomeni. Tudi prstni odtisi sodijo k takemu aktu.«

»No, lepo. Če mislite, da je potrebno, prosim.«

»Ne, bom že sam uredil. Nič ne bova delala zapisnika. Tudi v seznam ne boste prišli. Če ste enkrat tam, ne pridete več ven . . . Pojdite z mano v sosedno sobo na kozarec vina.«

Povabilu sem se seveda odzval, razgovor pa ni bil posebno sproščen. Čeprav se zaradi uvidevnosti gospoda, ki me je dobro poznal, ni zgodilo nič hudega, sem se vendarle ves čas otepal z mislimi, ki so razpoloženje motile. Župan, policijski komisar, srezki načelnik, gimnazijski ravnatelj, ban, minister v Beogradu, vse to so sami »naši« ljudje, mi je šlo po glavi. »Nikomur se ni zdelo vredno in potrebno, da bi se razgovoril z menoj. Srezki načelnik me je povabil, ker je pač nekaj moral narediti. Zakaj so naši človeški odnosi tako zanič? Zakaj ne moremo najti skupne sprejemljive govornice.«

Potem sem moral še enkrat na zaslišanje. Toda tokrat v Maribor na škofijo. Zaradi pohujšanja, ki ga je povzročilo prvo dejanje Potopljenega sveta, priobčeno v Domu in svetu. Dva gospoda sta me vztrajno pestila vsaj dve uri. Vsi moji izgovori, vsa pojasnila in protesti, vse je bilo brez uspeha. Na koncu sem podpisal izjavo, da ostalih dejanj ne bom priobčil. Vedel sem: Tako je bilo sklenjeno in pri tem mora ostati. Nekaj mesecev kasneje je drama izšla v knjigi, ker so moji ljubljanski prijatelji tudi cerkveni gospodi dokazali, da pohujšanja ni nikjer in da je prav, če delo izide. Pozneje je prišel Potopljeni svet na repertoar ljubljanskega gledališča. Igrali pa so ga tudi v Mariboru, v Celju, na Jesenicah in v Ptujju. Ljubljanski igralci niso mogli prehvaliti vneme in zavzetosti ptujjskih študentov, ki so napolnili gledališče res do zadnjega kotička. Takega občinstva da niti v Ljubljani nimajo. Ocene knjige in gledaliških uprizoritev so bile zelo pohvalne. Tudi vse drugo, kar sem do začetka vojne napisal in priobčil, je bilo sprejeto s pohvalo in priznanjem (Ljubljanski cenzorji mojega dela so ugotovili, da sem slab pisatelj, ko so zvedeli, da sem odšel na osvobodeno ozemlje in se pridružil osvobodilnemu boju. Čeprav sem dobil slabo pisateljsko oceno samo zaradi partizanstva, je ostala — take so dozdeve — v veljavi tudi po osvoboditvi tudi sedaj iz svetovnonazorskih razlogov, čeprav tokrat povsem drugačnih).

Literarni zgodovinarji so še vedno v zadregi, če morajo že zaradi izčrpnosti spregovoriti o mojem delu. Nekateri brez dvoma samo prepisujejo iz starih kritik. Morda bi ne bilo napak, če bi knjige, ki jih ocenjujejo, tudi prebrali.

V Ptujju sem prebil osem let. Ker sem vsako leto izdelal, sem — prav tako kakor moji študenti — imel pravico do mature. To sem delal skupaj s študenti in profesorji leta 1941, ko se je — nekoliko prezgodaj za redni rok — začela naša velika življenjska preizkušnja. Priprava na ta zadnji obračun se je začela že nekaj let poprej. V času moje selitve v Ptuj je pridrvel v Nemčiji na oblast Hitler. Potem je prišlo do priključitve Avstrije nemškemu tisočletnemu rajhu. Tako smo postali plahi mejaši največjega roparskega koncerna v zgodovini človeštva. Še teže nam

je bilo, ko so Nemci zasedli Češko. Leto pozneje so vkorakali na Poljsko. Jugoslovani smo mogli še dve leti počenjati norosti vseh vrst, preden smo prišli na vrsto. In ko so pridrli vojaki in policisti velikega zločinca v Ptuj, so vedeli, koga se morajo lotiti. Mene so iskali, a me niso našli, ker nisem mogel prenesti misli, da bom moral služiti tujcem, dokler bo še kje košček svobodne slovenske zemlje. Znanci, ki so nekaj tednov pozneje prišli v Ljubljano, so bili prepričani, da bi me bili ustrelili, če bi me dobili v roke. Tako bi bil pri svoji drugi ptujski maturi resnično in za vse čase padel, če bi ne bil v zadnjih urah, ki jih je usoda ponujala, odšel preko dravskega mostu po poti, ki me je končno pripeljala v Ljubljano.

Potem je bilo dolga štiri leta zelo daleč do Ptujja. Moje kaplanovanje na Krasu je bilo polno upanja. Tudi svobode ni primanjkovalo. Vse, kar smo delali, je bila zarota proti suženjstvu. Z upanjem na lepše čase smo povezovali spomine na kraje, ki smo jih morali zapustiti (Na Krasu sem napisal Križnarjeve in Noetovo barko. Obe deli sta knjigi spominov, poguma in upanja).

Po vrnitvi v Ljubljano sem hotel čimpreje videti domače in svojo rodno vas. Nekaj dni pozneje sem zopet stopil na draga ptujska tla. Most je bil porušen. Avtomobile in potnike je prevažal brod. Ne vem več, koga sem najprej obiskal. Morda sploh nisem bil nikjer, ker sem hotel biti čimpreje doma. Morda je bilo ob povratku v Ljubljano, ko sem se ustavil v gimnaziji, ki mi je bila toliko časa dom. Obiskal sem profesorje v konferenčni sobi, študente pa sem pozdravil v nekdanji telovadnici, ki so jo opremili v nekakšno dvorano. Mlajši me niso več poznali, starejši pa so bili veseli mojega prihoda in so mislili, da bom ostal v Ptujju.

Ne vem, ali je bil kdo razočaran, ko me ni bilo nazaj. V štirih letih se je marsikaj spremenilo. Čeprav starih pravic ni nihče preklical, ni bil nihče prisiljen, da nadaljuje svoje delo tam, kjer ga je vojna zatekla. V svobodi se je odprlo vse polno novih možnosti, ki so se ponujale našim odločitvam. Pa tudi vrsta novih zaprek se je mešala v naše načrte. V Ljubljani so mi odkazali delo, ki se mu nisem smel izogniti. V Ptujju bi bil le spomin na pretekle čase. Sebi in drugim bi bil v napotje. Predmet, ki sem ga poučeval, se je preselil med neobvezne predmete. Slutil sem, da bo šla selitev še dalje v cerkev in zakristijo. Ni me mikalo, da bi učil latinščino in filozofijo, dokler bi gimnazija ne dobila kvalificiranih moči. V Črnomlju sem bil predvsem profesor verouka, latinščino in filozofijo sem poučeval, ker pač nikogar primernejšega ni bilo.

Moja ptujska šola se je za vedno preselila v spomine in je postala del zgodovine.

SPOMINI — PRED 50 LETI NA PTUJSKI GIMNAZIJI —

Po italijanski vojni napovedi Avstriji konec maja leta 1915 so hiteli vojaški transporti, zlasti s severnega bojišča, na jug, da bi čimprej zasedli ugodne postojanke v Tirolah, ob Soči in na Krasu. Tudi moj bosánski polk je bil že dva dni po tej vojni napovedi na ptujski železniški postaji. Prvič v življenju sem se vozil tod. Vedel sem o Ptujju to, da je bilo ponemčurjeno mesto, da pašuje tukaj nemški župan Josip Ornig, pa tudi to, da imajo v mestu celo višjo deželno gimnazijo, vse-skoz nemško, z naravnost protislovensko ostjo, imenovano po cesarju Francu Jožefu »Kaiser Franz Josef — Landesgymnasium in Pettau«. Kaj zmore nebrzdan šovinizem, sta pokazala prav Ptuj in njegov nemški element ob zborovanju naše CM družbe septembra 1908 v Ptujju in nekaj dni nato mučeniška smrt Ivana Adamiča in Rudolfa Lundra v Ljubljani, kako divje je bilo sovraštvo do Slovencev, se je pokazalo prav v Ptujju ob začetku prve vojne leta 1914 in še strašneje ob začetku druge leta 1941.

Tisto jutro, ko sem se prvič peljal skozi Ptuj, sem mislil sam pri sebi: Tudi če ti bo ostala glava živa, semkaj ne boš prišel nikoli v službo. A zgodilo se je drugače.

Jeseni leta 1918 je bilo vojne konec, avstro-ogrska monarhija se je sesula in vznikla je nova država SHS, poznejša kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, v katero je bila seveda vključena vsa Spodnja Štajerska, ki se je hotela kar se da hitro otresti nemškega, nam nenaklonjenega uradništva. Narodna vlada v Ljubljani je hotela čimprej zasesti ta del slovenskih dežel s slovenskim uradništvom. Ko sem se priglasi v marcu 1919 na Višjem šolskem svetu v Ljubljani v službo in mi je višji šolski nadzornik dr. Leopold Poljanec ponudil Maribor, je v tistem trenutku stopil v pisarno že novi, prvi slovenski ravnatelj ptujske gimnazije Fran Vajda, ki je vneto iskal novih učnih moči za svoj zavod, s katerega so prav takrat v okviru tedanjih možnosti odpustili štiri nemške profesorje. Ko je zvedel, da je moja stroka klasična filologija, me je naravnost prosil, naj se odločim za Ptuj, in mi obljubil, da bom z dodatno službo prefekta v Dijaškem domu stal kar na trdnem. Pregovoril me je in 13. marca 1919 sem nastopil službo na ptujski gimnaziji.

Zdi se mi potrebno, da na kratko prikažem zgodovino tega zavoda vse do leta 1918, nato pa poročam po svojih spominih o poteku dogodkov v prehodnem šolskem letu 1918/19, ko je prehajala gimnazija iz nemške posesti v slovensko.

Leto 1869 — pred 100 leti — je bilo rojstno leto te srednje šole, ko so odprli v privatni hiši, danes št. 2 na Vrazovem trgu, prvi razred s 40 učenci, od katerih je bilo pol Slovencev, pol Nemcev. Odtlej naprej so odpirali vsako leto po en razred.

Gimnazija je ostala v tej stavbi le dve leti. Leta 1871 je mestna občina kupila za gimnazijo mogočno stavbo št. 29 v današnji Prešernovi ulici, kjer je sedaj Dijaški dom. Tu je ostala gimnazija vse do leta 1900, ko se je preselila že s petim in šestim razredom v novo zgrajeno sosedno poslopje sedanje gimnazije. V prvih letih je število nemških dijakov malenkostno presegalo število slovenskih, od šolskega leta 1873/74 pa vse do otvoritve višje gimnazije s petim razredom v šolskem letu 1898/99 pa je prevladovalo število Slovencev. Na takratni realni gimnaziji so se dijaki od tretjega razreda dalje odločali ali za francoščino ali za grščino; ker se jih je leto za letom več priglašalo za grščino, se je s šolskim letom 1878/79 spremenila v čisto humanistično gimnazijo z latinščino in grščino in ostala taka do šolskega leta 1919/20, ko se je spremenila v realno gimnazijo s francoščino namesto grščine od tretjega razreda dalje.

Življenje med dijaki obeh narodnosti v tej dobi je bilo še kar strpno. Tudi učitelji na zavodu so bili spočetka Slovenci in Nemci. Ob začetku 80-ih let se je pa nasprotje med Nemci in Slovenci zelo zaostriло. Po odhodu ravnatelja Antona Fichne v Leoben (leta 1881), kjer je spremenil svoj priimek v Fichten, je štajerski deželni zbor sicer imenoval za začasnega vodjo zavoda Slovenca, že šest let profesorja na tej gimnaziji, znanega Franca Hubada, pozneje deželnega šolskega nadzornika na Kranjskem, ki je vodil gimnazijo cela tri leta, ni ga pa hotel postaviti za ravnatelja, temveč je dobil to mesto leta 1884 tirolski Nемеc Hans Tschanet. Ko so Slovenci proti takemu početju protestirali, so nemški deželni poslanci v Gradcu kar zdvijali, češ da gimnazija stoji na nemških tleh in je in bo ostala nemška. Ker le niso mogli preko dejstva, da število slovenskih dijakov presega število nemških, so ustanovili posebno mesto za verouk in slovenščino, ki ga je dobil duhovnik Ferdinand Majcen. Med slovenskimi profesorji so službovali na tedanji nižji gimnaziji v Ptuju razen Fr. Hubada tudi nekateri drugi znameniti možje, kot Peter Končnik, poznejši deželni šolski nadzornik v Ljubljani, Jožef Žitek, Luka Kunstek, literarni zgodovinar Karel Glaser in znamenita prirodopisca Julij Głowacki, poznejši ravnatelj klasične gimnazije v Mariboru, in Martin Cilenšek, pisec več del iz svoje stroke.

Ptujska občina se je leto za letom potegovala za to, da se nižja gimnazija razširi v višjo, kar se ji je posrečilo šele s šolskim letom 1898/99, ko so odprli peti razred. Tega leta so začeli graditi novo stavbo, kamor se je gimnazija preselila leta 1900. Dosedanje poslopje so po ukazu višjih oblasti spremenili v Dijaški dom, ki naj bi ga polnili z dotokom nemškega dijaštva iz vse monarhije in tako zagotovili zadostno število dijakov za obstoj šole. Gimnaziji je bil s tem zagotovljen lep in uspešen razvoj, ko bi ne bil nacionalni šovinizem drugorodcev zatrl mnogo obetajočih klic. Šola je namreč dobila nalogo, da pomaga ohraniti in širiti nemštvo na Spodnjem Štajerskem. Čeprav se je število razredov večalo in število dijakov množilo, niso več nastavljali slovenskih profesorjev razen omenjenih dveh za verouk in slovenščino. Tako je poučeval v šolskem letu 1899/1900 v prvem tečaju slovenščino prof. Josip Wester, poznejši inšpektor v Ljubljani, prihodnji dve leti dr. Karel Ozvald, poznejši univerzitetni profesor pedagogike v Ljubljani, leta 1902 je pa prišel iz Ljubljane slavist dr. Josip Komljanec, pouk verouka pa je prevzel leta 1905 po smrti Ferdinanda Majcna prof. Anton Kotarič. Odslej sta ostala slednja dva edina slovenska profesorja na zavodu vse do razpada Avstrije. Po izpopolnitvi gimnazije v višjo je število dijakov naraslo (predvsem zaradi dotoka Nemcev v nemški Dijaški dom), medtem ko je število Slovencev padalo. Poprečno je bilo vsako leto na zavodu med dijaštvom 150 Nemcev in 30 Slovencev.

Jeseni leta 1918. Prva svetovna vojna je šla h koncu in začelo se je šolsko leto 1918/19 z 12 nemškimi in 2 slovenskima profesorjema, s 140 nemškimi in 40 slovenskimi dijaki. Kaj bo z gimnazijo, ali bo ukinjena ali se bo začela na novo graditi s prvim razredom? Ali naj se zatre zavod, ki je imel že 50 let obstoja nižje in 16 let popolne višje gimnazije za seboj? Vsi odločujoči, ki so imeli kaj besede v tej zadevi, so uvideli, da to ne gre in se končno zedinili v tem, da nasilja nad šolo ne sme biti, da se tradicija šole ne sme porušiti, pač pa naj bo to šolsko leto prehodno: nemški dijaki (večinoma v Dijaškem domu) lahko ostanejo, učni jezik za to leto ostane nemški, slovenski dijaki — domačini, ki študirajo drugod, lahko prestopijo na ptujsko gimnazijo, takoj po novem letu pa se opravijo novi sprejemni izpiti za bodoče prvosolce. Takrat je bilo sprejetih na novo 52 kandidatov, ki se jim je pridružilo še nekaj drugih iz nemškega oddelka prvega razreda, tako da je bil po 50 letih ptujske gimnazije odprt prvi slovenski razred. Takratni ravnatelj dr. Karl Schöbinger, menda zelo koncilianten mož, je bil toliko uvideven, da je določil 29. oktober 1918, ko je bila razglašena slovenska Narodna vlada v Ljubljani, za pouka prost dan. Konec decembra je prevzel ravnateljske posle Fran Vajda, domačin iz Stojncev pri Ptujju, matematik in fizik, ki je nekoč služboval na ljubljanski realki, pozneje pa na pomorski akademiji na Reki. Pred novim letom sta bila imenovana na gimnazijo se profesorja Hinko Vodnik, biolog, ki je pred leti služboval v Celju, pozneje pa je bil zaposlen kot vzgojitelj v dezinem vzgojevališču v Penzingu pri Dunaju, in poznejši odlični klasični filolog prof. Anton Sovre, ki je pred vojno služboval v Gorici. Prvemu je bilo kot izkušenemu pedagogu poverjeno tudi vodstvo Dijaškega doma, ki ga je doslej vsa leta vodil prof. dr. Adolf Brauner. Ob novem letu 1919 je bilo torej na zavodu že pet slovenskih učnih moči in enajst nemških. V marcu 1919 so prišli na zavod na novo romanist in germanist dr. Karel Zelenik, biolog Rajko Pirnat in pisec tega članka. Hitro nato se nam je pridružil že priznani slavist in etnograf prof. dr. Francè Kotnik, ki je pred vojno služboval na celovski gimnaziji. Ta je kmalu zapustil zavod, ker je bil namenjen za prevzem ravnateljskega mesta gimnazije v Celovcu, do česar pa ni prišlo, pač pa je bil do plebiscita 1920 ravnatelj nove gimnazije v Velikovcu. Po nesrečnem plebiscitu se je vrnil v Ptuj, od koder je pozneje odšel najprej v Maribor kot oblastni, nato pa v Ljubljano kot banski šolski nadzornik, po upokojitvi pa je postal ravnatelj Monorjeve družbe v Celju. V Ptujju ga je zamenjal prof. Ivan Steblovnik, ki je tudi služboval pred vojno na goriški gimnaziji. Ob koncu šolskega leta 1918/19 je bilo v učnem zboru 9 Slovencev in 7 Nemcev, ker so bili razen ravnatelja dr. Karla Schöbingerja v marcu odpuščeni nemški profesorji Johann Preindl, dr. Adolf Brauner, dr. Wilhelm Hoffer in dr. Josef Zack. Pouk je bil, kot rečeno, v tem prehodnem šolskem letu v vseh razredih, razen v prvem slovenskem oddelku, nemski, uvedla pa se je slovenščina kot obvezen predmet za vse učence in srbohrvaščina za slovenske dijake v višjih razredih.

Prihodnje šolsko leto 1919/20 so odšli vsi nemški profesorji in od Slovencev prišli na novo na zavod Fran Devetak iz Gorice (matematik), Peter Holeček iz Bosne (klasični filolog), suplent Ladislav Mlaker (za zgodovino) in suplent Francè Pretnar (klasični filolog). Odšli pa so tudi vsi nemški dijaki razen ptujskih, tako da je bilo v tem šolskem letu vpisanih 194 slovenskih in 29 nemških (ki pa so vsi znali slovenski) učencev. Res je, da so zlasti nekateri višji razredi v prvih letih popolne slovenske gimnazije izkazovali nizko, zelo nizko število dijakov (leta 1920 je bilo samo pet osmošolcev, leta 1923 samo trije, ki so morali iti v osmi razred drugam), a pozneje se je to stanje od leta do leta boljšalo, ker domačini niso več odhajali

drugam in se je na novo vpisalo več dijakov iz Primorske, ker se je Dijaški dom polnil s slovenskimi dijaki od drugod in so zaradi neurejenih šolskih razmer v Prekmurju prihajali v večjem številu dijaki tudi od tam, tako da je bilo v šolskem letu 1928/29, ko smo slovesno praznovali 60-letnico obstoja tega zavoda, vpisanih že nad 300 dijakov.

*

Nobena spredaj navedenih oseb ne živi več, ostal sem sam in z menoj le spomini izpred pol stoletja.

O dejanju in nehanju te »Noetove barke« (dr. Stanko Cainkar), ptujske gimnazije, v naslednjih letih bodo pisale druge roke. Omenjam naj le to, da ji je ob koncu 20-ih let ob sklepu centralne vlade v Beogradu, da bodi v državi le 80 popolnih gimnazij, iz političnih vzrokov grozila huda nevarnost okrnitve v nižjo gimnazijo na ljubo drugemu, po številu dijakov šibkejšemu zavodu. Enako so v 30-ih letih hudo prizadeli zlasti učno osebje tega zavoda valovi političnih borb obeh meščanskih strank, JNS in JRZ, ki so pljuskali zlasti ob šole in vanje.

Tudi o tem bodo pisali drugi, da so se mnogi bivši člani profesorskega zbora te gimnazije in mnogi dijaki plodonosno udejevali in se še udejevali na literarnem, umetniškem, znanstvenem področju naše kulture, pa tudi o tem, da so v zadnji svetovni vojni, ko je šlo za smrt ali življenje našega naroda, dali premnogi najdražje od sebe, kar nemo razglašajo v marmorno ploščo vklesana imena njenih nekdanjih pripadnikov.

Poimenovanja

Kaiser Franz Josef — Landesgymnasium in Pettau ...

Državna realna gimnazija kraljeviča Andreja v Ptuju ...

Gimnazija Dušana Kvedra v Ptuju ...

niso samo tri označbe zavoda, temveč tudi trije mejniki usodne zgodovine mesta Ptuja samega in vsega našega naroda.

Ob prehodu v drugo stoletje njenega obstoja kliče naši jubilentki, ptujski gimnaziji:

v i v a t — c r e s c a t — f l o r e a t !

njen nekdanji suplent, profesor in ravnatelj

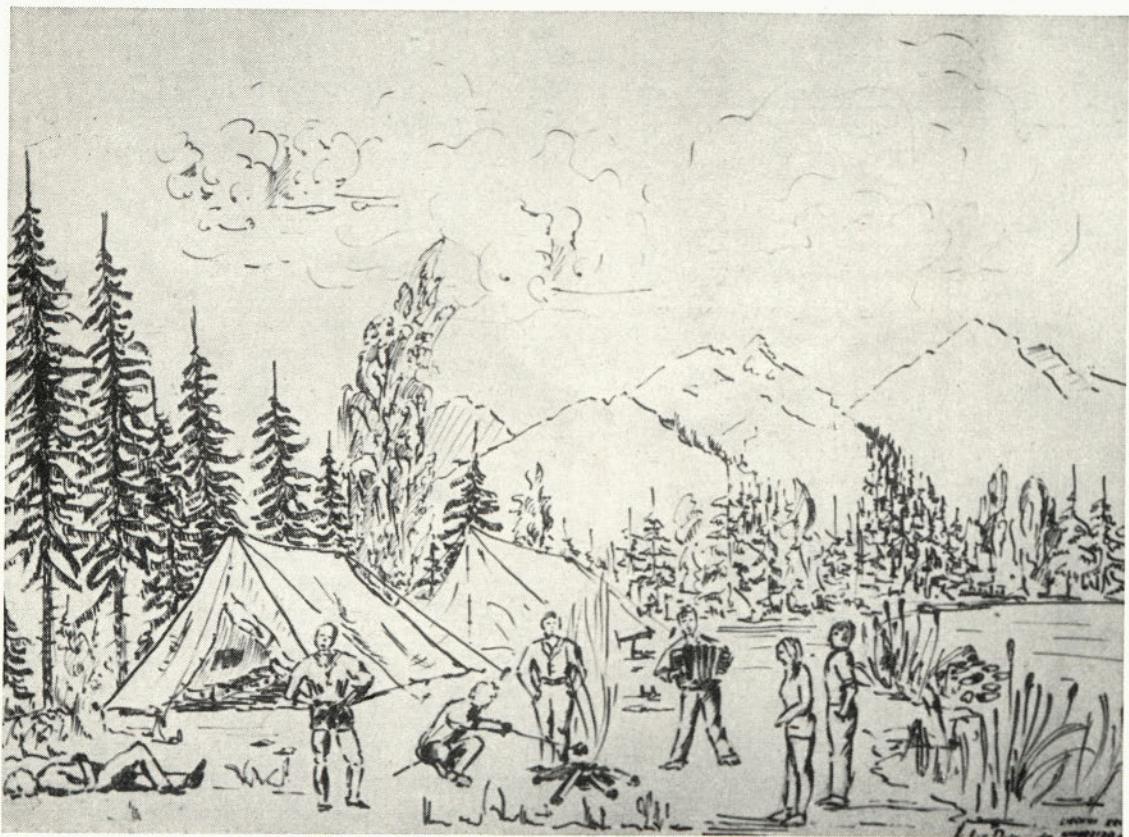
Daniel Praprotnik, likovni krožek, Tihožitje (akvarel)

Maruša Pungert, likovni krožek, Rej (perorisba)

Janez Kropelj, likovni krožek, Ob Dravi (perorisba)

Dušan Kirbiš, likovni krožek, Taborniki (perorisba)

DEKLAMACIJA

Jesenski dan se je nagibal h kraju. Poslednji sončni žarki so pordečili vrhove gričev, nad katerimi so jate škorcev iskale neobrane vinograde. Klopotec je skušal odgnati te tatove, toda jesenski piš, ki ga je poganjal, je bil preslaboten. Iz doline se je oglašala mukajoča živina, pastirčki pa so iz ugašajoče žerjavice pobirali pečene kostanje.

Po dolini je stopal Hostnikov Jože; vračal se je iz šole. Iz mesta je moral z večernim avtobusom, ker je opoldanskega zamudil. Najbrž je imel poseben vzrok za to, saj je bil videti veselega obraza. Ni se zmenil za lepo pokrajino, niti ni postal ob potočku, kot je to storil drugekrati. Z naglimi koraki se je bližal domu.

Na pragu hleva je stal oče, Hostnikov Tinča, čokat moški, a manjši od sina. Jože ga je veselo pozdravil, oče pa ga je le ošinil s pogledom in nič kaj prijazno ogovoril:

»Nekam dolgo hodiš danes iz šole!«

»Da, oče, toda povedal ti bom zaka j, še vesel boš!«

Potem je sin povedal očetu: po pouku da ga je zadržal profesor in da mu je zaupal deklamacijo na neki proslavi. Fant je potegnil iz torbe knjigo in pokazal očetu dolgo pesem, ki se jo bo moral do proslave naučiti na pamet. Samo tri dni ima časa, toda Jože bo to zmoget, to ve tudi profesor.

Oče skoraj ni mogel verjeti: Res, v osnovni šoli je Jože že večkrat deklamiral, toda zdaj — v gimnaziji, to pa ni kar tako. Bil je vesel in ponosen na sina, toda Jožetu tega ni pokazal. Njegov obraz je bil še vedno mračen, zato ga je sin vprašal:

»Oče, ali nisi vesel?«

»Sem, toda . . .«

Ni izrekel do konca, kot bi se bal.

»Kaj, toda?« je sin silil vanj.

»Toda obleke nimaš!« je Tinča s težavo izdavi. Tedaj se mu je sin zazdel še revnejši kot je bil. Stal je pred njim dolg in suh, s premajhnimi in ponošenimi hlačami, ki mu jih je kupil, ko je fant hodil še v osnovno šolo. Tudi obledela suknja je kazala, da ima že dolgo istega gospodarja. Toda Jože je tudi o tem že razmislil. Očetu je povedal, da si bo sam kupil obleko, ker je ves denar, ki mu je ostajal od štipendije, pridno spravljaj. Prihranil je že dvajset tisočakov, in če mu še oče kaj prida, bo to že lepa obleka.

Tinča in Jože sta se odpravila proti domu. Medtem ko je oče v kuhinji o vsem tem pripovedoval materi, je sin stopil v prostorno izbo in iz omare potegnil papirnat zavoj. S tresočo roko ga je odvil in začel preštovati tisočake. Težko jih je prihranil, toda zdaj je bil vesel. Že se je videl sredi razkošnega odra v lepi temni obleki, kako deklamira tisto pesem brez napake in kako mu na koncu poslušalci bučno zaploskajo, navdušeni nad lepo deklamacijo. Tako je tedaj mislil Hostnikov Jože, ko je na težki hrastovi mizi gledal svoje prvo premoženje.

Oče ni imel veliko denarja, a kljub temu je tisti večer dal sinu nekaj tisočakov. Dolgo so se potem pogovarjali o novi obleki, ki jo bo Jože kupil tisti dan, ko bo deklamiral. Za nakup obleke bo imel do večera še dovolj časa.

Stemnilo se je že, zato je Jože prižgal luč. Vzel je tisto knjigo in prebral pesem. Bila je borbena, tako udarna, da se mu je zdela kot koračnica. Čudil se je, da si jo je tako hitro zapomnil. Samo dvakrat je prebral pesem, pa jo je že znal. Zdaj pa je pazil že na vsako besedo in naglas.

Naslednji dan se je Jože spet vesel vračal domov, saj ga je profesor pohvalil, da lepo deklamira.

Doma ni nikogar videl pri delu.

»Verjetno so pri kosilu«, je pomislil in stopil proti hišnemu pragu. Iz izbe je zaslišal govorjenje. Pogledal je vanjo in videl, da sedi vsa družina za mizo, med njimi pa neki tujec. Na mizi je ležala Jožetova harmonika, ki jo je tujec pazljivo ogledoval.

Jožetu se je posvetilo. »Saj to je vendar izterjevalec davka«, je pomislil. Spomnil se je, da oče ni mogel plačati davka, zato je prišel mož, da izterja dolg. Oče Tinča je bil žalosten. V svinjaku je bila le ena sama svinja, ki mora ostati. Tudi drugi, z znojem pridelani pridelki so se mu smilili. Teh je bilo le toliko, da bi se mogli z njim komaj preživeti. Tedaj se je oče spomnil harmonike. Smilila se mu je, Jožetu jo je bil kupil za štirinajsti rojstni dan.

Ko je Jože videl, kaj se dogaja, je skoraj zajokal. Da bi izgubil harmoniko, ki jo je tolikokrat vzel v roke in zaigral domače melodije! Še ta edini spomin na svoje otroštvo naj bi izgubil! Ne, to se ne sme zgoditi. Počasi je segel v omaro, potegnul zavoj in ga vrgel na mizo, Tujec je preštel denar, zapisal in odšel. Za sabo je trdo zaloputnil vrata. Tedaj se je tudi za Jožetom vse zaprlo. Šele zdaj se je zavedel, kaj je storil. Spomnil se je deklamacije in nove obleke. Pomislil je, kaj bo zdaj in skoraj je zaihtel. Ostal je sam v izbi. Na mizi je ležala harmonika.

Jože je spoznal, da ne bo mogel deklamirati. Tista stara obleka vendar ne spada na oder. In kaj bo povedal profesorju?

Naslednje jutro je poparjen stopal na avtobusno postajo. S starimi hlačami in v stari suknji, s tristo dinarji v žepu. Iz zamišljenosti ga je predramil prijatelj, ki ga je vprašal, če že ve, da večerni avtobus več ne bo vozil.

»Nemogoče!« je odgovoril Jože in videti je bil začuden, a skoraj bi bil izdal svoje veselje. Točno! To bom povedal profesorju. Res mu je povedal. Profesor se je začudil. Potem se je pozanimal tudi drugje in moral je priznati, da je Jože govoril resnico. Opravičil se mu je. Jože je bil vesel, še bolj pa žalosten. Namesto bučnega ploskanja je veter pregibal vrbe ob potoku, ki so se mu rogale:

»Revež si, revež si . . .«

Vsaj Jožetu se je tako zdelo, ko se je vračal domov . . .

Ivan Žuran, 2. b razred

PESEM

Zadnji čas si se učlovečil
jutri bi bilo prepozno
ljudje bi pobesneli
ko bi te videli golega
zmešal si jih
s svojo božjo pojavo
s to rdečo frnikulo.
Resnično povem ti
srečo imaš
zakaj ne poznaš ljudi
zasovražijo lastno podobo
če jim pokažeš frnikulo.

MILNI MEHURČEK

ne veš
kaj si
in kaj nisi
neviden lebdiš
v breztežni praznini
in vendar pripadaš
družbi mehurčkov
hočeš biti
želiš se prilepiti
združiti
s peno
proučuješ zakone
gravitacije
spoznavaš milno dušo
do tristearina
postaviš domnevno teorijo
pristajanja
zletiš
se odbiješ
in počiš
mehurček
preveč si se jemal
zares
da bi mogel spoznati
če si
ali nisi
resnica.

Majda Kaučič, 4. c razred

BRATU

Ne, ni ga Boga,
ki bi dovolil, da trpimo.
Dovolj je bilo, dovolj . . .
sivih okupatorskih dni,
trpljenja, krvi in smrti.
Bili so dnevi groze
v poštenih dušah ljudi.
Zato, moj brat, ne dovoli,
da se to ponovi. Nikoli!
Mar mi nisi sestra in ti — brat?
 Bodi, če nisi,
 ostani, če si,
 saj smo enaki.
Ne bodite vi tisti bratje,
ki bi nam podarili okove,
kajti mi smo rojeni svobodni
in taki tudi ostanemo!

Sonja Srečkovič, 3. c razred

MOJSTRI IN SODOBNIKI

(Slovenska naloga pri zaključnem izpitu)

Mnogim ljudem je ljubezen do branja prirojena, zato z veseljem segajo po knjigah. Slovenski literarni ustvarjalci so že zelo zgodaj spoznali, da tudi preprosto slovensko kmečko ljudstvo rado bere. Svoje prepričanje o tem je lepo izrazil Fran Levstik v svojem »Popotovanju iz Litije do Čateža«, ko je dejal, da bi preprosti Slovenci z veseljem brali, če bi le imeli primerne knjige. Tudi največji slovenski pisatelj Ivan Cankar je lepo prikazal željo preprostega človeka po branju in izobrazbi, ko je opisal svojo mater. Ta žena, ki je morala neutrudno garati cele dneve, da je lahko prehranila svoje otroke, je našla dovolj volje in vztrajnosti, da se je učila zvečer, utrujena po težkem delu, s svojimi otroki brati in pisati.

Kadar mladi ljudje počnejo neumnosti, jih starejši pogosto svarijo: »Zanimaj se raje za knjige!« Toda mladi mnogokrat ne vedo, kako dober, kako koristen je ta nasvet. Izrek, da je knjiga človeku najboljša prijateljica, je v veliki meri resničen. Iz knjig se lahko nauči človek o življenju, o svetu in o ljudeh ogromno.

Sodobna komunikacijska sredstva kot so radio, televizija, film, ne bodo nikoli mogla zmanjšati vrednosti dobre knjige. Ob knjigi bo človek vedno najneposredneje spoznal pisateljeve ideje, doživljal umetnino.

Ko je sprejel William Faulkner, eden najuglednejših svetovnih ustvarjalcev Nobelovo nagrado, je povedal v svojem govoru, kaj misli o pisateljskem delu. Rekel je, da je pisateljeva naloga, da v svojih delih opisuje tiste resnične vrednote, za katere je pokazala zgodovina, da so neizpodbitne. S tem je mislil predvsem na vrednote, kot so ljubezen, sočutje, požrtvovalnost, ponos, čast, pogum, usmiljenje. Vse te vrednote dvigajo človeka nad ostala živa bitja, te vrednote sestavljajo humanost, ki je človekova najvišja oblika.

Moj prvi odnos do branja je bil občutek zmage. Ko sem s težavo prebirala prve črke, me je pri tem obdajal občutek veselja, zavest, da zmorem tudi jaz nekaj, kar zmorejo odrasli. Toda to je kmalu prešlo. Odkrila sem, koliko zanimivih stvari je v knjigah in od takrat dalje sem brala z veseljem, z navdušenjem. Pravljičam so sledile povesti, danes pa me zanimajo predvsem dela velikih literarnih ustvarjalcev, najraje pa segam po knjigah po znanih sodobnih pisateljih.

Branje teh knjig predstavlja zame hkrati zabavo in izobraževanje ter izpolnjuje mojo notranjost. Vendar ne najdem veselja le pri branju; določeno zadovoljstvo mi nudi tudi glasba, rada pa gledam tudi lepe slike in kipe.

V delih klasikov je mogoče spoznati življenjske resnice, ki se ne bodo nikoli spremenile. Ena prvih »resnih« knjig, ki sem jih prebrala, je bila Tolstojeva »Ana Karenina«. V tem delu je pisatelj izredno nazorno prikazal, kakšna je usoda človeka, ki ne upošteva družbenih, moralnih norm. Anina ljubezen do Vronskega je

bila čista, toda svojo srečo je hotela ustvariti le na tej ljubezni, ni se ozirala na ozka družbena pravila, zato jo je družba izločila. Nazadnje je spoznala, da človek ne more živeti sprt s svojim okoljem, zato je končala tragično.

Cankar spada prav gotovo med naše največje klasike. Mojstrski je predvsem njegov jezik. Toda zdi se mi, da je opisoval Cankar v svojih delih manj osnovne življenjske probleme, ter se boril bolj za cilje, ki jih je hotel doseči njegov narod v tistem času. Prikazal je predvsem, kako so se morali boriti Slovenci v tistem času za svoje nacionalne pravice. Številna Cankarjeva dela, najbolj pa njegova povest »Hlapec Jernej in njegova pravica« kažejo, da se je pisatelj dobro zavedal neogibne zmage proletariata — ponižanih in razžaljenih delavnih množic, do katere jih bo pripeljal nujen zgodovinski razvoj. V svoji povesti »Martin Kačur« je prikazal enega številnih zavednih ljudi tistega časa, ki so se trudili po svojih najboljših močeh, da bi postal njihov zaničevani narod — narod hlapcev, enakovreden drugim, dokler jih ni neprestan boj uničil.

Med pesniškimi duhovi naše literature cenim najbolj Prešerna. Pesnik Prešeren je v kristalno jasni obliki izpovedal ideje, za katerih uresničitve se bori svet še danes. V »Zdravljici« in v »Uvodu« »Krsta pri Savici« je izpovedoval željo po svobodi, po bratstvu med narodi, po svetu brez sovražnosti. Gotovo bo potrebno še mnogo naporov in žrtev, preden bodo te njegove želje, ki so hkrati želje vseh miroljubnih ljudi v svetu, popolnoma uresničene.

Medtem ko je bilo o delih klasikov že veliko napisanega in povedanega, ko so bila do podrobnosti razčlenjena, prinašajo dela sodobnikov nove probleme, nov način obravnavanja perečih vprašanj, zato me močneje privlačijo kot klasična dela. Prvo sodobno delo, ki je vzbudilo mojo pozornost, so bile Maughamove »Človeške vezi.« Pisatelj je prikazal človeka, njegovo iskanje trdih tal v življenju, iskanje topline in zadovoljstva, ki ju najde nazadnje v urejenem zakonu in v svojem zdravniškem poklicu. Toda Maugham je znal biti tudi precej drugačen pisatelj. To kaže predvsem njegov roman »Kolači in pivo«, ki dokazuje, da je poznal do vseh potankosti vso lepoto in umazanijo življenja, da se je tudi rad norčeval iz svojih sodobnikov in se posmehoval pretiranemu povelečevanju pisateljev.

Eno zadnjih velikih del južnoslovanske književnosti Bulatovičev roman »Rdeči petelin je zletel v nebo«, je vzbudilo veliko zanimanje tudi pri drugih narodih in je prevedeno približno v 25 tujih jezikov. Zakaj je delo tako zanimivo? Pisatelj je prikazal dva potepuha, njuno iskanje sreče in lepote. Nikjer ni olupševal resnice, temveč jo je drzno razkrival, zato je ta knjiga, ki je brutalen, a hkrati liričen prikaz primitivnega življenja, tako originalno delo in priljubljena tudi drugod po svetu.

Zdi se mi, da je pri dramatikih čutiti večjo razliko med sodobnimi in klasičnimi deli. Ko sem prebiral Moliera, posebno njegovega »Tartuffa«, sem imela občutek, da me le zabava, da je v njem le ost, uperjena proti napakam tedanje družbe, da pa v njem ni nečesa, kar bi veljalo za vse čase. Nekaj podobnega sem odkrila tudi pri srbskem komediografu Popoviću. Oba dramatika sta se norčevala iz človeških slabosti, kot so hinavščina, preračunljivost itd., ki jih imajo danes ljudje prav tako, kakor so jih imeli nekoč, toda nekih globljih življenjskih resnic v njih delih ni. Mislim, da je edini, ki se je dvignil nad čas in bo vedno enako resničen — Shakespeare. Njegove največje tragedije so neizmerna zakladnica, ki bo vedno razkrivala ljudem, kako pogubne so lahko človeške strasti. Shakespeare v »Hamletu« naravnost ukazuje ljudem, da se morajo znati upreti zlu že takrat, ko je to zlo še majhno, ko ga je še mogoče uničiti, sicer bo to zlo uničevalo njih same in še

mnoge druge. V »Kralju Learu« je prikazal Shakespeare nevhvaležnost otrok do staršev, v »Othellu« tragedijo, ki jo povzroči nebrzdano ljubosumje, V »Romeu in Juliji« je prikazal, kam privede slepo sovraštvo, v »Macbethu« pa, kako človekova sla po oblasti privede do zločinov, za zakrivanje teh zločinov pa je potrebno znova moriti in to nazadnje pokoplje človeka.

Od sodobnih dram, ki sem jih videla v zadnjem času, me je najbolj pretresel Hochhuthov »Namestnik božji«. Avtor je v tej drami odkrito napadel Cerkev, ki je med II. svetovno vojno molče dovoljevala množično uničevanje Židov in se papež niti z besedico ni zavzel zanje. To dejstvo je peklo dramatika, prav tako kakor je peklo enega glavnih junakov drame — jezuitskega patra Riccarda Fontano, ki je hotel sprati ta greh s Cerkve, zato se je proglasil za Žida in odšel v Auschwitz. Hochhuth je ugotovil, da je bilo takšnih idealistov že več in so se zavedali, da je ta fašistični zločin brezmejna žalitev za vse človeštvo in človečnost; zato so poskušali to preprečiti po svojih najboljših močeh. Tako je stopil poljski kemik zato v fašistični tabor, da bi doprinesel vsaj dober delec k zmanjšanju takratnega množičnega pobijanja.

Müllerjeva drama »Salemske čarovnice« razkriva tragično resnico, kako so v najmračnejšem obdobju srednjega veka zlobneži izkoriščali zaslepljenost preprostih ljudi, da so se z njihovo pomočjo znebili svojih nasprotnikov, največkrat le zato, da bi se okoristili z njihovim imetjem. Dürrematt je prikazal v svojih »Fizikih« žalostno resnico, ki spremlja današnja znanstvena odkritja — da ljudje, ki imajo denar, s katerim bi lahko omogočili človeštvu, da bi čim koristneje uporabilo znanstvena odkritja v dobro vseh ljudi, težijo le za tem, da bi ta odkritja uporabili le v vojne namene. Zato so trije veliki znanstveniki sklenili, da se bodo izdajali za blazneže, žrtvovali so celo svoje ljubezni, da bi človeštvo obvarovali pred uporabo njihovih izumov v uničevalne namene. Toda poskus jim ni uspel.

Ob poslušanju klasične glasbe moram priznati, da je glasba prav gotovo najtežja umetnost. Od klasičnih skladateljev mi je najbolj všeč Bach, predvsem zaradi tega, ker izražajo njegove skladbe kljub živahnemu prepletanju melodij nekak globok mir, veličastje, ki človeka prevzame. Čeprav mi ugajajo tudi skladbe drugih klasičnih skladateljev npr. Čajkovskega, Chopina, se mi dozdeva, da so lahkotnejše, da nobeden od teh skladateljev ne dosega Bacha.

Toda tudi glasbi sedanje mlade generacije se ne bi odrekla. Ljudje pravijo, da je to le prazen hrup ali da gre le za primitivne melodijice, toda morda ne razumejo, da nas mlade privlači tak ritem, ki vzbuja v nas nekakšno razposajenost in veselje.

Moje simpatije do klasične in sodobne umetnosti so torej nekako v ravnovesju. Cenim tako ene kot tudi druge — klasike in sodobne ustvarjalce, čeprav so mi sodobniki bliže. Huxleyeva primera, »da je življenje kot morje, ki na površini valovi, burka, se vrtinči in peni«, se mi zdi silno resnična. »Čim globlje gremo, tem mirneje je življenje, kdor pa prodre dovolj globoko, najde mir, ki je enak za vse.«

Nuša Šacer, maturantka v šol. l. 1966/67

ODLOMKA IZ SLOVENSКИH ŠOLSKИH NALOG V 4. RAZREDU

Spričevalo zrelosti zame ne bo le list papirja, popisan z ocenami. Spričevalo zrelosti bom jaz. Jaz, ki bom stopila med ljudi, v družbo, se poskušala vključiti v delo v drugem okolju, med drugimi ljudmi. Spričevalo zrelosti bo moj odnos do ljudi, do umetnosti, znanosti, kulture; spričevalo zrelosti bo moje znanje.

Ne boste me vprašali po listu papirja in ne po ocenah, ko boste hoteli ovrednotiti mojo zrelost. Hoteli boste človeka, ki je sposoben, da stopi v družbo, človeka, ki bo kos postavljenim ciljem, nalogam. Hoteli boste človeka, ki ne bo opešal že po prvih težjih korakih.

Imela bom spričevalo zrelosti! Ne samo jaz. Vsi mi — moji sošolci in sošolke. S tem pa še dolgo ne bomo imeli zaupanja vase, občutka, da se lahko zanesemo nase, da se lahko zanesemo na svoje znanje, na svojo preudarnost.

Smo že toliko zreli, da bomo znali jutri presoditi, kaj je prav in kaj ne?! Da bomo znali nastopiti tam, kjer nas bodo rabili?! Da bomo znali prenesti vsa razočaranja, ki jih ne bo nikoli konec?! Da bomo znali živeti?!

Upam zase in upam za nas vse, da se ne bomo zanašali na spričevalo zrelosti, ampak bomo našli sebe, svoj jaz in bomo imeli pravičen odnos do vsega.

In ko bomo dosegli to, bomo lahko gradili svojo bodočnost in pogumno šli po načrtani poti.

*

Premišljudem. Premišljudem o človeškem značaju, ki je tako težko razumljiv, tako težko doumljiv. Premišljudem o človeku, našem človeku, modernem človeku. O človeku, ki živi precej svojevrstno življenje — lahko življenje, težko življenje, življenje delavca, življenje kmeta, življenje zdravnika . . . svoje življenje. In premišljudem, ali je življenje vredno.

Minili so časi velikih dejanj, humanih dejanj; minili mirni in lepi časi. Te besede sem slišala, nedolgo tega, iz ust človeka, ki veliko ve o ljudeh, ki se veliko ukvarja z njimi. In čim bolj premišljudem, tem manj mi je jasno, kaj je pravzaprav hotel povedati.

Ali je torej res, da človek ni več vredno življenje? Ali je človek pozabil na ljudi okrog sebe? Je postal slep za skrbi, za trpljenje? Je postal brezčuten ob tuji žalosti?

Človek! Homo sapiens! Si res tako moder? Ali si vedno moder? Počasi izgubljaš vzdevek sapiens in ostajaš samo homo. Kot samostalnik, ki ga lahko postavljáš v vse sklone, — kakor koli ti je ljubo.

Tu sta dva: Homo in Homo sapiens. Dva med tolikimi. Dva v vrsti zapuščenih, trpečih, lačnih, nesrečnih, srečnih, žalostnih, obupanih, revnih, bogatih . . .

Homo je srečen, ima denar, slaven je, ima svoj dom, — pri vsem tem bogastvu je samo homo. Včasih je žalosten, žalosten je takrat, kadar ne ve več, s čim

bi se ukvarjal, kam bi z denarjem. Žalosten je takrat, kadar se naveliča zabave »prijatelj«.

Homo sapiens je povprečen človek. Ima družino, skromno, a lepo urejeno stanovanje, srednjo plačo. Nima avtomobila. Komaj in komaj kdaj najde čas za zabavo; le malokdaj pomisli na prosti čas. Vedno je zaposlen, priden in delaven kot čebela.

Homo: Šel sem po cesti. Videl sem starko. Smešna je bila, onemogla. V roki je imela kanglico za mleko. Žalostno je gledala ljudi okrog sebe. Smejale sem se. Kaj dela ta starka v našem mestu?!

Homo sapiens: Prišla je v mesto, da proda mleko. Da vidi ljudi in ugotovi, ali so res tako malo vredni, kot so ji povedali.

Homo: Šel sem za starko. Hladno je bilo. Pločnik je bil poledenel. Spodrsnilo ji je in je padla. Mleko se je razlilo. Kako smešno; bela mlaka na pločniku. In kako nerodna stvar. Moral sem se izogniti starki in mlaki.

Homo sapiens: Bilo je smešno?! Da, zate morda. Zajtrkoval si, sit si bil, starka pa je prišla v mesto, da proda mleko in kupi kruha, ki ga bodo imeli vnuki za zajtrk.

Homo: Kruh. Kaj kruh. Počakal sem starko, da je prišla mimo; jokala je. Zakaj jočejo ti ljudje? Zakaj je jokala starka?

Homo sapiens: Ali ti nikoli ne jočeš? Jokala je, ker ni imela več mleka, ker ne bo mogla kupiti kruha.

Homo: Prosila me je za denar. Zakaj je prosila za denar? Nisem ji ga dal. Za kaj le? Dela naj. Zakaj ne dela?

Homo sapiens: Stara je, onemogla. Vnuki so sami, njej prepuščeni. In ona ima samo majhno hišico in vrtiček.

Homo: Dolgočasim se, še bolj kot prej. Ni mi pomoči. Zadovoljstva ne najdem. Mi lahko pomagaš?

Homo sapiens: Pojdi, poišči starko in daj ji denar! Reci ji, naj zanj kupi kruha za vnuke!

Homo: Do starke je daleč. Cesta je grda.

Včasih se mi za trenutek prav res zazdi, da je od homo sapiensa ostal samo še homo.

Majda Bratec, maturantka
v šol. letu 1967/68

VSEBINA

Za svobodo padli	7
Častni odbor za proslavo stoletnice ptujske gimnazije	11
Prireditveni odbor za proslavo stoletnice ptujske gimnazije	11
Spored prireditvev ob stoletnici gimnazije v Ptujju 1969	12
Spored svečane akademije	13
Vida Rojic, Dušan Kveder-Tomaž	15
Rudolf Čeh, Ob stoletnici ptujske gimnazije	18
Ljubica Šuligoj, Sprehod skozi zgodovino ptujske gimnazije od ustanovitve do danes	31
Matija Maučec, Kronološki pregled pomembnejših dogodkov na gimnaziji od leta 1945 do 1968	44
Statistični pregled osemletne gimnazije od leta 1945—1958	54
Statistični pregled oddelkov mariborskega učiteljišča pri gimnaziji v Ptujju od leta 1959—1966	55
Številčno stanje in socialni sestav dijakov v šolskem letu 1968/69	55
Ravnatelji na ptujski gimnaziji od leta 1945 do danes	56
Profesorji na gimnaziji v Ptujju od leta 1945 do 1968	56
In memoriam	72
Maturanti ptujske gimnazije po letu 1945	74
Knjižnice in strokovne zbirke	84
Solske organizacije, društva in klubi	88
Slavo Komac, Dijaški dom	93
Vida Rojic, Dijaki ptujske gimnazije v boju za socializem in nacionalno osvoboditev	103
Iz spominov Dušana Kvedra na mladinsko gibanje na ptujski gimnaziji v letih 1930—1933 in na partijsko delo v letih 1934—1936	134
Ivan Bratko, Vandrovce »Nichtgut« — Odlomek	139
Ivan Potrč, Tonekov nasmeh (spominu Toneta Žnidariča)	146
Ivan Potrč, Teško bi zapisal	149
Rudi Ilec, Spomini na dr. Jožeta Potrča	152

Ivan Potrč, Profesor	154
Rudi Ilec, Spomini na prof. dr. Franja Žgeča na ptujski gimnaziji . .	161
Franč Onič, Iz spominov na leta mojega službovanja na ptujski gimnaziji (1931—1935)	162
Anton Ingolič, Nekaj o nastanku Miheličevega Mrtvega kurenta . . .	164
Mitja Vošnjak, Veliko leto	169
Dr. Matija Murko, Šole na Ptuju	173
Viktor Smolej, Ksaver Meško in Ptuj	180
Dr. Stanko Cajnkar, Moje mesto	185
Fran Alič, Spomini pred 50 leti na ptujski gimnaziji	194
Deklamacija (Ivan Žuran, 2. b razred)	203
Pesem (Majda Kaučič, 4. c razred)	205
Milni mehurček (Majda Kaučič, 4. c razred)	205
Bratu (Sonja Srečkovič, 3. c razred)	206
Mojstri in sodobniki (Nuša Šacer)	207
Odlomka iz slovenskih šolskih nalog v 4. razredu (Majda Bratec) . . .	210

63. IZVESTJE
Gimnazije Dušana Kvedra
v Ptujju

Uredil
uredniški odbor

Izdala
Gimnazija Dušana Kvedra

Založila
Državna založba Slovenije

Za založbo
Ivan Bratko

Natisnila
Tiskarna »Jože Moškrič«
Ljubljana 1969